TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 54

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİYLE

FAZLI NECİP

AH, ANNE

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ DİZİSİ

FAZLI NECİP
AH, ANNE

UYARLAMAYA KAYNAK ALINAN ÖZGÜN ESER
"TÜRK HAYATI" DERGİSİ, 1925-1926

Sertifika No: 40077

EDİTÖR
HACER ER

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

SON OKUMA
NURAY BÜYÜKDAĞ

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM: MAYIS 2021, İSTANBUL

ISBN 978-625-405-447-1

BASKI
UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
KERESTECİLER SİTESİ FATİH CADDESİ YÜKSEK SOKAK NO: 11/1 MERTER
GÜNGÖREN İSTANBUL
Tel. (0212) 637 04 11 Faks: (0212) 637 37 03
Sertifika No: 45162

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE UYARLAYAN: SELDA UYGUR GÜRBÜZ

1999 yılında Marmara Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden lisan derecesini aldı. Marmara Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı-Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı'ndaki yüksek lisans eğitimini 2005, doktora eğitimini ise 2013 yılında tamamladı. Çeşitli edebiyat dergilerinde sinema ve edebiyat üzerine inceleme yazıları ve öyküleri yayımlandı. Halen Namık Kemal Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde Yeni Türk Edebiyatı dersleri vermektedir. Edebiyat, sinema ve psikoloji alanlarını kapsayan disiplinlerarası çalışmalarına devam etmekte ve roman yazmaktadır.

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 54

Roman

ah, anne

FAZLI NECİP

Günümüz Türkçesine Uyarlayan: Selda Uygur Gürbüz

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Sunuş

Çok sayıda telif ve çeviri eseri olan, edebi çalışmalarının yanı sıra gazeteci ve eğitimci kimliğiyle de ön plana çıkan Fazlı Necip, Türk edebiyatında hak ettiği değeri görememiş yazarlardan biridir. Edebiyatımızda "Ara Nesil" yazarlarından kabul edilmekle birlikte uzun yıllar yazmayı sürdürmüş, Cumhuriyet'in ilanından sonra da gazetelerde tefrika eserlerini yayımlamıştır. Kimi eserleri kitaplaşsa da 1925-1926 yıllarında kendisinin çıkardığı *Türk Hayatı* dergisinin 13 ila 24. sayılarında tefrika edilen, 15 Şubat 1926 yılında tamamlanan *Ah, Anne* adlı romanı kitap olarak basılmamıştır.

Tanzimat ve Servet-i Fünun dönemlerinde de yazan ve dönemin edebiyat iklimlerinden etkilendiği açıkça görülen Fazlı Necip'in *Ah, Anne* adlı romanı Cumhuriyet döneminde tefrika edilmiştir. Aşk, anne baskısı konuları çevresinde biçimlenen ve sosyal duyarlılığı tarihi bir zeminde yansıtmaya çalışan bu romanın içeriği yenilikten yanadır. Yazar her sayının başında "Milli Roman" notunu kullanarak dönemin anlayışına uygun eserler kaleme aldığını belirtmek istemiştir. 6 bölümden oluşan roman 13. sayıdan 22. sayıya kadar 8, son iki sayıda da 14 sayfa olarak tefrika edilmiştir.

Türk romanının gelişimini izleyebilmek, roman türünün toplumsal yapı ve değişimle kurduğu bağları ortaya çıkarabilmek açısından Fazlı Necip'in *Ah, Anne* adlı romanının edebiyat gündemine taşınmasını anlamlı buluyoruz.

Berna Moran, sanatın genellemelere varacak seçimlerle tekil olanı göstermesinin işlevselliği üzerinde durur. Moran'a göre sanatçı, hayatı olduğu gibi kopyalamaz ve tek olandan yola çıkarak "durumların kişiliği nasıl etkilediğini, bir durumun nasıl gelişebileceğini gösterir."[1] Edebiyat dünyasında da bu seçme işlemi; özel olandan yola çıkarak geneli yansıtma, tarihi olayları olduğu gibi değil, ancak olaylar ve karakterler aracılığıyla ilgi çekici duruma getirme düşüncesiyle birleşir. Seçilen konular ve temalar da sanatçının yansıtma isteğinin en önemli enstrümanı haline gelir. Dünya ve Türk edebiyatında işlenen "anneler ve oğullar" konusu; Oidipus mitinden, Dostoyevski, Turgenyev gibi klasik yazarlardan Orhan Pamuk gibi pek çok çağdaş yazara çeşitli biçimlerde işlenen "babalar ve oğullar" konusunun gerisinde kalmıştır. Edebiyatımızda anneler ve kızlar arasındaki çatışmayı işleyen *Aşk-ı Memnu* gibi belirgin örnekler de vardır. Freud'dan Jung'a modern psikolojinin klasik eserlerden yola çıkarak ortaya koyduğu "Oidipus" erkek çocuğunun anneye, "Elektra" kız çocuğunun babaya olan aşkı, bu konuların sanata yansımalarını da gerekçeleri ve örnekleriyle açıklar.

Geleneksel aile içi ilişkilerimizde de yansıma bulan bu kompleksler, oğlunu gelininden kıskanan ve onun yalnızca kendisini sevmesini isteyen anne modelinin gösterildiği *Ah, Anne* romanında da karşımıza çıkar.

Selanikli Fazlı Necip, edebiyat tarihlerinde adı bile anılmayan yazarlarımızdandır. Az sayıdaki edebiyat araştırmasında ise ondan basılmış romanlarından yola çıkılarak bahsedilir. Oysa Fazlı Necip'in, basılı eserleri kadar gazete ve dergi sütunlarında kalan tefrika romanları da vardır. İbrahim Şahin, *Selanikli Fazlı Necib'in Hayatı ve Eserleri* çalışmasında onu döneminde farklı konulara değinen, dergi ve gazeteler çıkaran bir yazar olarak konumlandırır.

---

1 Berna Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İletişim Yayınları, İstanbul 2005, s. 29.

Beşir Fuat'la mektuplaşmaları yazarın çok yönlülüğünü ve kendini yetiştirme arzusunu ortaya çıkarır. Yaşadığı dönemin tanıklığını yapan yazarlardandır. Özellikle yazın yaşamının son döneminde 26 sayı çıkarabildiği *Türk Hayatı* dergisinde Osmanlı'nın dağılma; Selanik'in kaybedilme sürecini anlattığı yazılarında bu tanıklığın doğrudan yansımalarını görmek mümkündür. Fazlı Necip, gazete yazıları, öykü ve romanlarında Batı kültürüne yakınlığı ve aldığı eğitimlerle edindiği görgü ve kültür unsurlarına dair birikimlerini, kadının eğitimine, milli meselelere duyduğu ilgiyi ve en önemlisi Cumhuriyet Türkiye'sinin modernleşmesi ve kalkınması için atılması gereken adımları anlatır. Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında Ahmet Mithat Efendi'nin didaktik tutumunun benzerini takınır. Doğup büyüdüğü Selanik'teki yaşamı anlattığı "Rumeli'yi Neden Kaybettik?"; Atatürk, Ziya Gökalp, İsmet İnönü, Fevzi Çakmak gibi önemli kişileri tanıttığı "Türk Tarihinin Büyük Şahsiyetleri" *Türk Hayatı*'nda yer alan yazı dizileridir. "Türk Hayatı", "Dedikodu", "Malumat Hazinesi", "Kadın Hayatı", "Aile Eğlenceleri", "Aile Sofrası", "Milli Fıkralar", "Milli ve Tarihi Küçük Hikâyeler" gibi yazılarında da balolarda uyulması gereken kurallardan müzik aletlerinin tanıtımına, eğlenceli fıkralardan ilginç yemek tariflerine modernleşmenin pratiğini ve ayrıntılarını öğretici üslubuyla sunar. Milli bilincin uyanışını, yitirilen toprakları yoksul karakterler etrafında anlatan –kitaplaştırılmamış– öyküleri edebiyatın ulusçu çizgiye geçtiğini gösteren örneklerdendir. Dergiye ek olarak verilen *Türk Kızı* (1925) ve yine bir bölümünün tefrika edildiği ve sonrasında kitap olarak basılan *Külhani Edipler* (1930) de bu çizgideki romanlarıdır.

Fazlı Necip'in *Türk Hayatı* mecmuasının sayfaları arasında kalan eserlerinden biri de yaşamından izler barındıran, deneyimlerini dönemle ilişkilendiren (tarihselleştiren) *Ah, Anne* romanıdır. Romanın eski yazıdan çevrilerek günümüz Türkçesine aktarılması çalışmasının en önemli nedenlerinden biri Fazlı Necip'in sonraki dönemdeki yazın

çalışmalarına ışık tutmak, bu "aşk ve kavga" romanını geç de olsa hak ettiği değere kavuşturmaktır. Romanı önemli kılan yanlarından biri de yazar-eser-tecrübe arasındaki ilişkiyi gözler önüne sermesidir. Kurgudaki pek çok ayrıntı, Nedim'in bir roman kahramanı olarak yaşadıkları doğrudan Fazlı Necip'i işaret ettiği için roman yazarını tanımak için de anlamlı bir metindir.

Selanik, İmparatorluk döneminde yabancıların çokça bulunduğu bir merkezdir ve Fransız kültürü etkisi altındadır. Fazlı Necip'in Fransız bir hocadan özel dersler alması gibi, Nedim'e de annesinin tüm baskılarına karşın İngilizce hocası ve Batı kültürünün temsilcisi Mister Donalson'dan dersler aldırılır. Fazlı Necip, Selanik'teki balolara katılır, Fransız tiyatro kumpanyalarının, kafelerin müdavimidir. Nedim de aynı kültürün izleriyle Moda'daki İngilizlerle dostluk kurarak kotra gezintilerine, briç ve av partilerine, çeşitli eğlencelere katılır. Fazlı Necip, mübadele döneminden sonra özellikle dernek çalışmalarında bulunur, öncesindeyse Selanik'ten başlayarak İttihat ve Terakki'nin ileri gelenleriyle ilişki kurar, siyasi gelişmelerin odağında yer alır. Nedim de sürekli çıktığı gezilerinden birinde, Meşrutiyet'in ilanından hemen önce, istibdadın son zamanlarında Selanik'te bulunur. İttihat ve Terakki'nin üye olanlara uyguladığı kabul ayinine katılır. Aktif olarak mücadelenin içinde bulunmak, sahalara inmek istemesine karşın aylık ödemelerin dışında kendisinden bir yardım istenmemesi canını sıkar. Parti çalışmalarına eleştirel bir gözle bakmaya başlar. Fazlı Necip dağılma sürecine, milli mücadeleye ve zaferin kazanılmasına dair gözlemlerini romanında fon olarak kullanır. Yazar, kahramanının gözünden Meşrutiyet yönetimini değerlendirir. Partiyi yönetenlerin her iktidarın neredeyse doğasında var olan düşünce ve pratikleri yansıttığını, iktidarı ve gücü ele geçirmek, yakınlarını kayırmak derdinde olduklarını fark eder. Bir devrin kapanışını ve yaşanan toplumsal değişimi ana karakter Nedim'in yaşam öyküsünde izlemek mümkündür. Tarihsel süreçler ve yaşam öyküsü paralel

çizgide incelenecek olursa istibdat döneminin siyasi baskısı ve aile geleneğinden yansıyan taassup içinde geçen dönem çocukluk; Rumeli ve Balkanlar'da çıkan isyanlar ve üst üste yaşanan savaşların ardından gelen milli uyanış döneminde yaşananlar ilk gençlik; Birinci Dünya Savaşı yılları ve mütareke döneminde geçen dönem otuzlu yaşlar olarak bir sınıflandırma yapılabilir.

Edebiyat çalışmalarının dışında fen, coğrafya, ziraat, tarih gibi pek çok alanda yazılar yazan Fazlı Necip, özellikle *Asır* gazetesini çıkardığı zamanda döneminin koşullarının gerektirdiği üzere tütüncülük gibi zirai konular üzerine de yazar. *Ah, Anne*'de Nedim, modernleşmenin odağı olan Kadıköy'de en yenilikçi yollarla inşa edilmiş, Batılı modellerin örnek alındığı bir çiftlik kurar. Nedim, bir "hatip" tavrı geliştirerek çiftlikte çalışan herkesi eğitmeyi amaç edinir, çocuklar için çiftlik içinde okul kurar. Yakup Kadri'nin *Ankara* romanındakine benzer bir şekilde ütopik, sevgi ve uygarlık ışıltılarıyla dolu bir dünya inşa edilir.

Fazlı Necip'in rahatsızlığı nedeniyle uzun bir Avrupa yolculuğuna çıkması ve oradaki gözlemleri, roman kahramanı Nedim'in yolculuklarıyla örtüşür. Nedim'in rahatsızlığı ondan farklı olarak duygusaldır. Annesinin zoru ve baskısıyla mutsuz bir evliliğe sürüklenen genç adam evinden uzaklaşabilmek için yalnızca Avrupa'yı değil, tüm dünyayı dolaşır. Dünya Savaşı'nda Hindistan Kalküta'da dört yıl süreyle tutuklu kalır.

Yazar, kadın eğitimi konusuna ayrıca önem verir. Nedim'in büyük aşkı Rezzan'ın da erkek karakter gibi Avrupa yolculuğuna çıkması, modernleşme çabaları, dil öğrenme, farklı konular üzerinde düşünebilme gibi yetenekleri bu durumun örneğidir. Klasik olanın tersine burada kadın karakter erkek karakterin dönüşümünün mimarıdır. Rezzan ve abisi Süreyya rol modeli olurlar. Bu örnekler yazarın yaşamının eserine yansıması olarak değerlendirilebilir. Söz edilen bu otobiyografik etkilerin dışında roman bir tez çerçevesinde yazılmıştır.

Ah, Anne yazarın yaşadığı dönemin koşullarına göre ürettiği tezleri ve tarihi bir dönemi kurgusal bir çerçevede aktarır. Yazarın yetiştiği dönemin etkili yazın akımları olan romantizm ve realizmin öngördüğü betimlemeler, duygusal yorumlar da dikkat çeker.

Bir dönem bilimi şiirin üzerinde tutan yazarın edebiyat aracılığıyla topluma sunmak istediği "görev nedir" sorusunun yanıtını bulmak zor değildir. Tanzimat'ın birinci döneminden günümüze farklı yönleriyle ve karakter çeşitlilikleriyle ele alınan Doğu-Batı meselesinin yarattığı karmaşaları belirlemek ilk yanıt olabilir. İlk kuşakta yer alan Ahmet Mithat Efendi, Recaizade Mahmut Ekrem gibi yazarlarca işlenen alafranga, züppe, mirasyedi tipler, Hüseyin Rahmi Gürpınar'la çıkarını koruyan ve ahlaksızlıktan çekinmeyen kişilere evrilirler.

Fazlı Necip'in mirasyedisi ise bunlardan farklı olarak bilinçli, yardımsever, ahlaklı, ciddi, yenilikçi ve vatanseverdir. Onun bu özelliklerini vurgulamak için karşısına kendi çıkarından başka bir şey düşünmeyen, Hüseyin Rahmi'nin züppelerini andıran Şemsi Bey çıkarılır. Romanın başlangıcı Hüseyin Rahmi'nin roman başlangıçlarını andıran biçimde kaleme alınmıştır; Kadıköy'e giden şirket vapurundaki yerel halkın konuşmaları ve çeşitli tabakalardan kişiler hakkında gözlemler, ana karakterlerin devreye girmesiyle farklı sonlandırılır. İlerleyen bölümlerde bu şekilde dış gözlemlere yer verilmez.

Roman ilerledikçe dış gözlemlerden çok oğluna takıntılı bir annenin öyküsü, aşk acısı, evlilik gibi konular başat duruma gelir. Psikolojik dinamiklerin devreye girdiği bir inceleme yapılacak olursa, kocasını erken yaşta yitiren ve sofu olan Nazime Hanım, tüm sevgisini oğluna yönlendirir. Yani kocasının, babasının, ailesinin yerine Nedim'i koyar. Onu neredeyse "esaret" altında yetiştirir: Oğlunu bir saat bile yanından ayıramaz, teyze oğluyla oynamasına ahlakının bozulacağı korkusuyla izin vermez, dış dünyayla ilişkisini tümüyle kesip evde eğitim aldırır, din adamı olması

için baskı uygular, onun hislerini görmezden gelerek teyze kızıyla evlendirir.

Nazime Hanım bu takıntılı, kendini düşünen ve dünyasının dışında olanları anlayamayan tutumuyla geleneğin, eskinin, taassubun simgesidir. Realist anlatımda olduğu gibi karşıtlıkları vurgulamak için onun karşısına hoşsohbet, güzel, yenilikçi, çocuklarının mutluluğunu her zaman ön planda tutan, bu uğurda gerekirse kocasına bile rest çekmeyi göze alan Atiye Hanım çıkarılır. Böylece iki karşıt karakter ve iki farklı anne modeli yaratılarak ideal olan da okura sunulur. Karar okurundur. Atiye Hanım'ın kocası Mecdi Bey de tıpkı Nedim'in annesi Nazime Hanım gibi taassubun, maddiyatçılığın simgesidir. Tekke ve tarikatların devamlı mürididir. Kızının ve ailesinin mutluluğundan öte şeyhine biat etmeyi, başkalarının isteği ölçüsünde yaşamayı ahlaklı olmanın gereği sayar. Yazar, yenilik ve değişim karşısında sözde taassuba sığınarak tekkelere devam eden, Nedim'in "zoraki" kayınpederi Nuri Bey gibi tipleri de eleştirir. Bu eleştiriler yalnızca tip özellikleriyle sunulan roman kişileriyle sınırlı değildir.

Roman eskiye ilişkin yıkılmaya yüz tutmuş, artık bir zevki temsil etmek değerinden çıkmış mekânlarda geçer. Nedim'in kazasker büyükbabasının konağı her şeyiyle eskidir. Hiçbir zaman sevmediği, kaderini kendisi çizmek yerine hep boyun eğmeye razı olan ve yenilikçi bir erkek için hiç de ilgi çekici olmayan, zoraki evlendiği Leman bu konakta büyümüştür. Bu konağın ve Nedim'in Kadıköy'de yaptırdığı, yeni tarzda ve incelikle döşenmiş konak ve çiftliğin ayrıntılı betimlenmesi aslında anlayış farklarının dile getirilişidir.

Nedim'in "fanusta" geçirdiği, annesi Nazime Hanım'ın kurallarının geçerli olduğu çocukluk evinin yanarak yok olması da yazarın bir dönemi yakıp yıkma isteğinin simgesi gibidir.

Ah, Anne'yi kavuşmaya çalışan âşıkların serüvenlerini anlatan bir "aşk romanı" ya da tüm simgeleri ve tarihi zeminiyle "dönem romanı" sınıflarına sokmak mümkün-

dür. Romana adını veren, Nedim'in, yolunu en çok şaşırdığı anların birinde tüm acısını dile getirdiği "Ah, anne!" yakarışı belki de geçmişin yaşattıklarına duyulan tepkidir.

Sonunda kazananlar oğullarını kendilerine saklayan, kendi mutluluklarından ve yönetmek arzularından başka bir şey düşünmeyen anneler mi olacaktır, yenilik yanlısı sevdalılar mı? İngilizce bilen, piyano çalan, kendi kararlarını verebilen kadınlar mı, evinden çıkmayarak boyun eğenler mi? Soruların yanıtı yaklaşık yüz yıldır dergi sayfalarında bugünün okuruyla buluşmak için bekleyen romanın satırları arasında gizlidir.

Şirket vapurlarının kıyısına yanaştığı, av partilerinin yapıldığı, henüz gerçekten bir köy olan ve yazarının bile çiftliğe giden yollarda akan derenin yüz yıllar boyunca akacağına inandığı, temiz, berrak Kadıköy'ü ve İstanbul'u *Ah, Anne*'nin içinden çekip çıkarma zamanıdır.

Selda Uygur Gürbüz

Kaynaklar

Berna Fildiş, "Yerli Edebiyatta Pozitivizm Etkisi: Bir Ara Nesil Mensubu Fazlı Necip ve 'Tebessüm'ü", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi The Journal of International Social Sciences, Cilt: 29, Sayı: 1, s. 27-47, Ocak 2019.

Berna Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İletişim Yayınları, İstanbul 2005.

İbrahim Şahin, *Selanikli Fazlı Necib'in Hayatı ve Eserleri*, Bilge Yayınevi, Ankara 1999.

Mehmet Kaplan, *Tevfik Fikret: Devir-Şahsiyet-Eser*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2011.

Editörün notu: Fazlı Necip'in daha önce kitaplaşmamış *Ah, Anne* romanı *Türk Hayatı* dergisinde 1925-1926 yılları arasında resimlendirilerek tefrika edilmiştir. Elinizdeki kitapta bu resimler kullanılmıştır. Çizerin adına dergi sayfalarında rastlayamasak da imzasını "R. T." olarak attığını görebiliyoruz. Adı anılmayan tüm çizerlere teşekkürlerimizle.

Bazı anneler evlatlarını evlendirecekleri zaman onların düşüncelerini önemsemez, yalnız kendi arzularına göre bir gelin veya damat seçer, bencilce bir inatla, bütün güçlerini kullanarak istediklerini yaptırır, çocuklarını bedbaht ederler.

İşte o çocukların bedbaht oldukları zaman annelerine sövmeye razı olmayarak üzgün ve serzenişler içinde, acı acı bir "Ah, anne!" deyişleri vardır.

Gerçek bir hayatın tasviri olan romanın konusu ve ruhu budur.

1

1906[1] senesi Nisan'ında bir sabah...

İdare-i Mahsusa'nın[2] 4 numaralı vapuru Köprü'den[3] Kadıköy'e ikinci seferini yapıyordu. Kadınlara ayrılmış bölümün kenarlarına gerilmiş kalın yelken bezinden tenteleri rüzgâr çatırtılar yaparak sarsıyor, silkiyordu.

Biletleri zımbalamak için gelen memur, hanımlara lodosun pek şiddetli olduğunu alaycı tebessümlerle anlatıyordu. Onları korkutmaktan bir zevk alıyor zannedilebilirdi. Konuşmaya, telaşlanmaya sebep arayan kadınlar, fırtınanın derecesini anlamak için sohbete girişmek istiyorlardı. Memur, açık saçık, güzel, oynak gördüğü kadınların yanında duruyor, tebessüm ederek açıklamalar yapıyordu:

— Tekne ihtiyar ama sağlamdır. İngiliz yapımıdır. Korkmaz... diyordu.

Üç beş adım ötede aynı endişeli soruları soran ihtiyar kadınla yüzü kalın peçeli hanımın yanlarından kısa bir cevap vererek umursamadan geçti.

---

1 Romanda, eskiden kullanılan Rumi takvimle verilen tarihler, anlama kolaylığı bakımından Miladi takvime dönüştürülmüştür. Özgün metinde yukarıdaki tarih yanlışlıkla 1332 (1916) olarak yazılmış olmalı. Romanın kurgusuna göre henüz İkinci Meşrutiyet ilan edilmediğinden tarih 1322 (1906) olarak değiştirilmiştir. (e.n.)

2 Osmanlı İmparatorluğu'nda deniz taşımacılık idaresinin 1878-1909 tarihleri arasındaki adı.

3 İstanbul'da Haliç'in iki yakasını, Eminönü ile Karaköy'ü birbirine bağlayan Galata Köprüsü. 1800'lü yılların sonlarında vapurlar Galata Köprüsü'ndeki iskelelerden hareket ediyorlardı. 1994 yılında tamamlanan ve bugün kullanılan yeni Galata Köprüsü'nde vapur iskelesi yoktur.

Vapur daha Sarayburnu'na gelmemişti. Sarsıntılar pek hafifti. Kadınlar gülüşüyor, eğleniyorlardı. Bir kadın kebap kestane yiyerek yanındaki hanıma hangi semtte oturduğunu, Kadıköy'e niçin gittiğini soruyor, birbirlerini tanıyorlarmış gibi senli benli konuşuyordu. Sonra sigarasını yaktı. Kendisinin en özel aile ilişkilerini anlatmaya başladı.

Allıklı, pudralı bir taze, çantasından çıkardığı küçük aynasıyla saçlarını, boyalı dudaklarını kontrol edip kıyafetine çekidüzen verirken diğer hanımların çoğu sigaralarını tüttürmüş, yanlarındakilerle yahut karşıdan karşıya sohbet ediyorlardı.

Kenarda, yan yana iki hanım oturmuş, bu orta sohbetlerine karışmıyorlardı. Kıyafetleri ağır, halleri vakurdu. Çehrelerinde büyük bir benzerlik vardı. Ana kız olduklarına kolayca hükmedilebilirdi. Büyüğü kırk yaşlarında, olgun, dolgun, uzun boylu, hâlâ güzel bir kadındı. Koyu lacivert çarşafı başı üzerinde zarafetle iğnelenmiş, çehresine güzel bir çerçeve oluşturmuştu. Benler serpilmiş beyaz teni üzerinde son senelerin çizdiği ince hatlar ancak fark edilebiliyor, yüzünün parıltısını uçuracak bir tesir yapamıyordu. Siyah gözlerinin süzgün ve pek tatlı bir bakışı vardı. Etli dudakları üzerinde uçuşan mağrur tebessümlere rağmen halinde bir şuhluk, hafiflik okunuyordu. Ara sıra, yanında oturan gence doğru eğilerek gizlice bir şeyler söylüyor, gülüşüyorlardı.

Yanındaki genç, eşsiz bir güzeldi. Annesinden daha ince, daha uzuncaydı. Saksonya porseleninden yapılmış sanılacak kadar berrak ve parlak gerdanı üzerinde azıcık arkaya doğru eğilmiş duran mağrur başı güzellik timsali denmeye layıktı. Beyaz atlas gibi tatlı ve parlak teni üzerinde büyük siyah gözleri, çekme burnu, kırmızı dudaklı küçük ağzı, uzunca çenesi uyum içindeydi.

Sarayburnu'nu dönünce vapur şiddetli lodos dalgalarının hücumuna maruz kalmaya başladı. Deniz fırtınadan lacivert bir renge bürünmüştü. Tepeleri köpüklenen büyük dalgalar birbirini takip ediyordu. Saatte beş altı mil yol alabilen yavaş ve eski vapurun ağır teknesini köpürmüş dalgalar yandan hücumlarla sarsıyor, beşik gibi sallıyordu.

Kadınlar arasında çığlıklar başlamıştı. Birtakımı sahte gürültüler ediyor, sonra dalga geçince gülüşüyorlardı. Bazen dalgalar pek şiddetli geliyor, vapur içine kadar sular saçıyordu. O zaman üstü ıslanan kadınlar daha acı, gerçek çığlıklar koparıyorlardı. Yaşlı bir kadın feryat ediyor, "Ah, kızım!.. Ah, kızım!.." diye bağırıyordu.

Karşıdan diğer bir kadın telaşla sordu:

— Hanım, kızın nerede? Kızına bir şey mi oldu?

— Kızım evde... Ah! Biz burada batarsak zavallı kızım ne yapacak? Ona ağlıyorum.

— A hanım, sen ona ağlayacağına kendi derdine yansana... O sana ağlasın...

Kadının tuhaf bir tavırla söylediği bu söz herkesi güldürdü. Kahkahaları susturmak istiyormuş gibi şiddetli bir dalganın saçtığı köpüklü sular kadınlar arasında feryatlar kopardı. Erkekler tarafında da telaşlar, gürültüler peyda olmuştu. Vapur sallana sallana gidiyor, ilerleyemiyordu. İşte hareket edeli bir saate yaklaştığı halde ancak Selimiye önüne gelebilmişti. Burada büsbütün yandan yediği dalgalarla, fazlasıyla sarsılıyordu.

Güzel yaşlı hanım, kızının elini sımsıkı tutmuş, zaman zaman gözlerini açıyor, yine kapıyordu. Çehresi sararmış:

— Ben fenalaşıyorum, Rezzan! dedi.

Rezzan annesine sokuldu. Deniz onu da biraz tutuyor, fakat o, metanetli olmayı başarıyordu:

— Sabret anneciğim, gözünü kapa, dişini sık. İşte az kaldı, yaklaşıyoruz... diyordu.

Bu sırada memur efendi içeri girip bağırdı:

— Vapur Kadıköy'e yanaşamayacak, yolcuları Haydarpaşa'ya çıkaracak.

Hanım, deniz tutması derdini unutmuş gibi gözlerini açtı. Telaşla kızının yüzüne bakarak:

— İşitiyor musun? Vapur Kadıköy'e gitmiyormuş! Şimdi ne yapacağız? Nedim Bey bizi Kadıköy iskelesinde bekleyecek değil miydi?

— Bunda telaş edecek bir şey yok anneciğim! Nedim Bey vapurun Kadıköy'e gidemediğini görünce tabii Haydarpaşa

iskelesine gelecek... Gelmeyecek olsa bile ağabeyim onunla beraber değil mi, elbet çaresini düşünür.

Vapur limana girebilmek için yediği son şiddetli dalgaları aşınca yolcular büyük bir beladan kurtulmuş gibi seviniyor, gülüşüyorlardı. Vapur rıhtıma yanaşmaya çalışıyordu. Rezzan ayağa kalktı. Annesinin düşünceli duruşuna dikkat etti. Ona sokuldu. Gülerek:

— Niye hâlâ somurtmuş duruyorsun? Kadıköy'e yanaşamadığımız için mi? Senin güler yüzüne çatınmak yakışmıyor... dedi.

— Bu yolun akşamını düşünüyorum... Bu fırtınayla akşam nasıl döneceğiz?

— Nasıl geldikse öyle!

— Ya fırtına artar da akşama vapur işleyemezse? Kadıköy'de nerde kalırız. Babanın buraya geldiğimizden haberi yok!

— Sen de anne, akla hayale gelmeyecek şeyler düşünüyorsun! Akşam vapur işleyemeyecek olursa o zaman sıkıntısını çekeriz. Şimdi bunu düşünmenin ne faydası var? Önümüzde güzel, mesut bir günümüz var. Onun tadını çıkarmaya bakalım. Hele kaşlarını indir de bir gül bakayım.

Vapur yanaşmış, yolcular çıkıyorlardı. Rezzan annesine dışarıda birini işaret ederek:

— Bak, Süreyya çıkmış bile... Bizi bekliyor, işte buraya bakıyor... dedi.

Kızının işaret ettiği tarafa baktı. Kendilerine dönük güzel bir bahriye subayı duruyordu. Rezzan'a benziyordu. Ondan daha uzun boylu, daha toplu, az kara bıyıklı, sevimliydi. Bahriye üniforması orantılı endamına pek yakışmıştı. Gözlerinde zekâ ışıkları parlıyor, davranışlarında askerce metin bir ciddiyet, vakur bir zarafet görülüyordu.

Vapurdan çıktılar. Hanımefendi oğluna yaklaşınca telaşla:

— Şimdi ne yapacağız, Süreyya? Nedim bizi Kadıköy iskelesinde bekleyecek değil miydi? dedi.

Süreyya dilinin ucundan, peltek gibi, tatlı bir söyleyişle gülerek cevap verdi:

Nedim misafirlerini çiftliğe götürüyor

— Vapurun Haydarpaşa'ya yanaştığını görünce Nedim arabasıyla buraya gelecek kadar zekâ gösterir sanırım.

Vapur iskelesinden meydana çıktılar. Caddeye doğru yürüyorlardı. Süreyya:

— Kadıköy'den buraya gelmek için başka yol yoktur. Bekleyeceğimize yavaş yavaş yürüyelim. Nedim'e yolda rastlayacağız... dedi.

Dalgaların karşı sahillere çarparak beyaz köpükleriyle caddeyi istila edişi güzel ve görkemli bir manzara sunuyordu. Henüz iki, üç yüz adım kadar yürümüşlerdi ki karşıdan yağız bir ata koşulmuş parıl parıl parlayan şık bir brik[1] göründü. Arabayı genç bir bey kullanıyor, uzun redingotlu arabacı, kollarını göğsü üzerine bağlamış, arkada oturuyordu. Genç, yüksek Macar hayvanları koşulmuş gösterişli bir fayton arabayı takip ediyordu. Bunları karşıdan gören Süreyya:

— İşte Nedim... dedi.

---

1 (İng. *break*) Ön kısmında sürücünün oturacağı yüksek bir yeri, yanlarda ise karşılıklı iki sıra şeklinde oturma yerleri bulunan, dört tekerlekli yaylı at arabası.

On beş, yirmi adım yaklaşınca Nedim Bey arabasını durdurdu. Dizginleri arabacıya verirken, "Çevir..." dedi. Çevik bir hareketle arabadan atladı. Büyük adımlarla, gülümseyerek ve mutlu, hanımların yanına geldi. Saygıyla eğilerek onları selamladı. Sonra zarif bir samimiyetle Süreyya'nın elini sarsarak sıktı.

Nedim Bey başında fesi olmasa İngiliz sanılabilirdi. Sarı kunduraları, paçası kıvrılmış pantolonu, etekleri dikilmiş kısa pardösüsü, yumuşak gömleği, kalın eldivenleri hep Londra'dan gelme, en kibar mağazaların malı olduğu anlaşılıyordu. Azıcık omuzlarını kaldırarak öne doğru, suni fakat zarif bir yürüyüşü vardı.

Boyu uzuna yakın orta, elleri ayakları asaletinin şahidi olabilecek kadar küçük, tarzı yapmacık sanılacak derecede itinalıydı. Geniş alnı altında koç burun ve üzerine iliştirilmiş gözlüğünün camı arkasında parlayan gözleri biraz kısık fakat bakışları etkili ve tatlıydı. Elma gibi kızarmış yanakları sağlıklı olduğunu gösterirdi. Büyük ağzı, etli dudakları, yuvarlak çenesi çehresine erkekçe bir güzellik verirdi. Hanımların karşısında durdu. Hürmetkâr ve samimi konuşuyordu.

— Pek geciktim sanırım... Denizi fırtınalı görünce vapurun Kadıköy iskelesine yanaşamayacağını tahmin etmiştim.

Süreyya neşeyle konuşan Nedim'in sözünü kesti:

— Arabalara binmeyecek miyiz? İnsanlar etrafımıza toplanmış, bize bakıyor. Cadde ortasında durmayalım... dedi.

Gerçekten de cadde kalabalıktı. Vapurun Haydarpaşa'ya attığı Kadıköy yolcularının çoğu araba bulamamış, yaya gidiyorlardı. Bu gösterişli arabaları, yol ortasında durmuş şık gençleri gören halktan bir kısmı irkilmiş, kimi arabaları, kimi hayvanları, genç beyler hanımları seyrediyor, genç kadınlar da Atiye Hanımefendi'yle Rezzan'ın zarif kıyafetlerine hayranlıkla bakıyorlardı. Nedim Bey:

— Arabalara binelim mi, efendim? dedi. Hanımlara faytonu gösterdi.

Rezzan:

— Kararımızı unutmazsınız ya Nedim Bey?.. Bağdat Caddesi'ni geçtiğimiz gibi arabada yerleri değiştireceğiz, çiftliğe gidinceye kadar briki ben kullanacağım... diyordu.

Nedim, onayladığını belli eden bir tebessümle eğildi.

Faytona hanımlar, brike de Nedim'le Süreyya bindiler. Nedim arabasını faytonun önüne geçirirken hanımlara seslendi:

— Müsaadenizle size yol açalım. Sizin hayvanlar genç ve biraz ürkektirler. Arkadan gelirlerse daha emniyetli olur... dedi ve ileri sürdü.

***

Nedim Bey, Osman Paşa'nın torunu unvanıyla meşhurdu. Osman Paşa çok zaman valiliklerde gezmiş, büyük bir servet toplamış eski vezirlerdendi. İki kızı ile bir oğlu vardı. Kendisine bağlı damatlar seçmiş, kızlarını dışarı vermemişti. Hanedanını sürdürecek yegâne oğlu Avni Bey durmuş, oturmuş, sofu ve zeki bir adamdı. Çiftçiliğe merakı vardı. Eğlencesi av peşinde gezmekti. Paşa, oğlunun böyle sakin hayata meylini görünce ona bu tarz hayattan hoşlanacak ağır, durgun, sofu bir kız araştırmış, Kazasker Sadrettin Efendi'nin kızı Nazime Hanım'ı almıştı. Avni Bey karısını severdi. Evliliklerinin ikinci senesinde oğlu Nedim dünyaya geldi. Sakin ve mesut bir hayat yaşarken çiftlikte çıkardığı bir şirpençenin[1] zamanında tedavi edilememesine kurban oldu. Nedim bir yaşında yetim kalmıştı. Osman Paşa bu çocuğu büyük bir muhabbetle seviyordu. Ocağını sürdürebilecek bu fidanın verasetinden mahrum kalabileceğini düşünerek hayattayken servetini iki kızı ile torunu arasında bölüştürdü.

Osman Paşa oğlunun acısına tahammül edemedi. Bir buçuk sene sonra o da ağlayan gözlerini kapadı.

Nedim, büyükbabasının da vefatı üzerine henüz iki buçuk yaşındayken büyük bir servete vâris oldu. Diğer büyükbabası Kazasker Sadrettin Bey vasi tayin edildi. Nazime Hanım hakiki ve hürmetkâr bir muhabbetle sevdiği beyinin

---

1 Vücutta, daha çok sırtta çıkan çok tehlikeli bir çıban.

matemiyle eve kapandı. Bütün sevdasını, emelini, hayatını oğlu Nedim'e adamıştı. Oğlu için yaşıyor, ondan bir an ayrılamıyordu. Henüz genç ve güzeldi. Kazasker konağında dini bir terbiyeyle büyümüştü. Zamanın yeniliklerini, medeniyeti sevmez, bunları dinsizlik ve memleketin içinde bulunduğu felaketlerin sebebi sayardı. Geleneklere çok bağlıydı. Elinden gelse asrın yeniliklerini durdurup memlekette eski tarzı sürdürecekti. Tarihlerden, tefsirlerden başka kitap okumazdı. Oğlu Nedim'i babası Kazasker Efendi gibi ilmiye[1] mesleği için yetiştirmeye hazırlanıyordu. Biraz büyüyünce medreseye gönderecekti.

Osman Paşa Şehzadebaşı'ndaki büyük eski konağı, Kadıköy'deki köşkü ve iki büyük çiftliği Nedim'e bırakmış, yalı ile küçük çiftlikleri ve diğer emlaki kızları arasında bölüştürmüştü.

Konak iki büyük binadan oluşuyordu. Selamlık[2] sokak yüzünde, haremlik[3] arkadaydı. İki daireyi üstü örtülü uzun bir köprü birleştirirdi. Her ikisi dört tarafına sık sık pencereler açılmış geniş saçaklı, eski Türk yapısı binalardı. Haremliğin güzel çiçek bahçeleri, büyük havuzları, latif kameriyeleri vardı. Pembe boyanmış binanın ikinci katındaki yeşil panjurlara kadar tırmanmış salkımlar, sarı güller, hanımelleri her tarafı sarar, yazın çiçeklerle şenlendirirdi.

Ön taraftan geniş bir ahşap merdivenle yukarı kata çıkılırdı. Burada iki sofa ile üç daireye ayrılmış dokuz büyük oda vardı. Odaların hepsi eski tarzda üç taraflı minderlerle döşenmişti. Yalnız pembe oda ceviz kanepelerle döşenmişti. Ahengi uydurulamamış tuhaf bir alafrangaydı. Yerden tavana kadar uzanmış iki büyük ayna odaya garip bir görüntü veriyordu. Yaldızlı bir konsol üstünde kubbe camla örtülmüş

---

1 Din adamı.

2 Eskiden konak, köşk ve evlerin erkeklere ayrılan bölümü; hariciye de denirdi. Genellikle evlerin ön tarafında yola bakacak biçimde yapılır, kapısı doğrudan ana yola açılırdı.

3 Eskiden saray, konak ve evlerde yabancı erkeklerin giremediği, yalnız kadınlara mahsus bölüm.

çalgılı saat, iki tarafında yine kubbe cam örtülü türlü meyve şekilleri vardı. Odanın boyası, kâğıdı, döşemesi, halısı hep pembeydi. Nazime Hanım bu odayı alafranga diye sevmez, bunu pek nadir resmi ve muhterem misafirler için açtırırdı.

Nazime Hanım oğlunun fena çocuklarla temas ederek ahlakını bozmaması için Nedim'i mektebe göndermemişti. Çocuk daima annesinin yanında, onun gözetimi altında – camlık içinde yetiştirilen çiçekler gibi– renksiz büyüyordu. Yedi yaşındayken ona bir muallim tutuldu. Bu Kazasker Efendi'nin medrese arkadaşlarından ihtiyar bir hocaydı. Nedim'e sabahları ikişer saat ders veriyordu. Sonra canlanmak, büyümek için harekete muhtaç çocuk bütün gün oturuyor yahut hizmetçiler arasında gezip oynuyordu.

Teyzesinin oğlu Cudi'nin kendisiyle oynayabilecek çağa gelmesi Nedim'i çok sevindirmişti. Cudi Nedim'den iki yaş küçüktü. Daha küçük kardeşi Leman'la haftada iki üç gün konağa gelir, Nedim'le oynarlardı. Nazime Hanım bazı halleri mahalle çocuklarını andıran Cudi'yi beğenmezdi. Fakat Nedim'i kız kardeşinin çocuklarıyla da oynamaktan alıkoyamıyordu.

Cudi yaratılışın olgunlaştırdıktan sonra bozduğu soysuz bir mahlûktu. Bolluk ve bereketin fazlalığından çok olmuş, çürümüş nefis bir meyve, olgunlaşmanın öte tarafına geçmiş bozuk bir mahsuldü. Kısa boylu, tombul, ablaktı. Tükürük saçar gibi ağız dolusu garip bir konuşması vardı. Bacakları çarpık, iki yana sallanarak yürürdü. Daha bu yaşta çok yalan söylemeye düşkündü. Budala değildi. Bazen pek parlak zekâ eserleri gösterir, zarif tuhaflıklar yapardı. Bazen de hiç akla hayale gelmeyecek manasızlıkları, ahmaklıkları görülürdü. Akli dengesi bozuk olmalıydı. Mektebe gitmeye başlayalı pek çok haşarılıklar öğrenmişti.

Kardeşi Leman onunla kıyaslanamayacak kadar mükemmel bir varlıktı. Eşsiz güzelliği, hele pek güzel gözleri vardı. Fakat Cudi'nin esiri gibi ondan korkar, her emrine itaat ederdi. O yalnız Cudi'den değil, her şeyden korkar, böcekten ürker, kediden titrerdi. Her söze kanardı. Vücudu kuvvetli ve pek güzel, fakat ruhu zayıf bir kızdı.

Nedim de daha büyük, daha zeki ve akıllı olmasına rağmen Cudi'nin tesirinden kurtulamazdı. Konağa geldikleri zamanlar Cudi türlü türlü oyunlar öğrenir, şeytanlıklar icat ederdi. Nedim bir gün bunları pembe odaya götürmüştü. Konsol üzerinde, koca camlar altındaki yapay meyveler Cudi'nin gözüne ilişmişti. Pek güzel yapılmış üzüm salkımları, armutlar, elmalar, şeftaliler vardı:

— Bunlardan koparalım... dedi.

Nedim alaycı bir şekilde güldü:

— Bunlar gerçek değil, yapaydır... diyordu.

Cudi gözlerini açtı. Hiddetlendi. O yapay olduğunu biliyordu. Oynayacaklardı. Nedim'i kandırdı. Fakat koca kubbe camı nasıl kaldırabileceklerdi? Cudi yalnız akıl öğretmekle kalmıyor, derhal faaliyete geçiyordu. Konsolun yanına iki sandalye sürüklediler. Birine Cudi, diğerine Nedim çıktı. Leman sessiz sedasız karşıdan seyrediyordu.

Yapay meyvelerin üzerindeki cam kapak düştü, kırıldı.

Nedim'e de merak ve cesaret gelmişti. İkisi dört elle cam kapağı kaldırmaya çalışıyorlardı. Yerinden oynattılar, fakat meyvelerin üzerinden aşırıp çıkartmak zordu. Cudi bu zorluk karşısında yılmadı. İnce cam kubbeyi Nedim'in elinde bıraktı. Altından elini içeri sokarak meyveleri sökmeye, üzümleri koparmaya çalışıyordu.

Nedim'in iki eli kubbe camı tutmaya yetemedi. Cam düştü. Şangır şungur bir gürültüyle parçalandı. İkisi de boyunlarını omuzları arasına gömerek, kaşlarını kaldırmış, hareketsiz duruyor, gürültünün dışarıda yapacağı tesirden korkuyorlardı. Aşağıda Leman gözleri fırlamış, parmağını ısırmış, ağlamaya hazırlanmıştı.

Dışarıdan hiç kimse, bir ses bile gelmedi. Gürültü işitilmemiş olmalıydı. Yavaş yavaş cesaret bulan Cudi üzümleri koparmaya çalışıyordu. Fakat tel üzerine yeşil ipek sarılmış saplar kopmuyor, balmumu gibi bir maddeden yapılmış içi boş meyveler patlıyor, kırılıyordu. Bazen parlayan zekâsıyla buna çare buldu. Meyvelerin saplarını büke büke koparmaya başladı. Bu zarif sanat eseri harap ve berbat olmuştu. Odayı olduğu gibi bıraktılar. Çocuklara has bir endişesizlikle oradan çıktılar.

Bu hadise Nedim'in hayatında mühim bir tesir yapmıştı. Annesi onu ilk defa azarladı. Nedim yaratılışı itibariyle dürüsttü. Kabahatini anladı ve ağladı. Hakikati olduğu gibi itiraf etti. Nazime Hanım oğlunu artık Cudi'yle oynamaya bırakmıyordu. Nedim az temas ettiği ve pek sevdiği çocukluk eğlencelerinden mahrum kalmıştı.

On iki yaşına kadar bu yalnızlık içinde, baskı altında yaşadı. Nazime Hanım zeki ve akıllı bir kadındı. Fakat hep arkaya baktığı, mazinin karanlık hayatı içinde yaşamaya çalıştığı için aydınlık istikbali göremiyor, bu zavallı çocuğu mesut bir hayat için sağlıklı ve kuvvetli yetiştirmeyi düşünemiyordu. Onu kendi zevkine, kendi istikbaline hizmet edecek bir eğlence gibi görüyordu. Nedim haşarılık, çapkınlık öğrenirse kendisini bugünkü rakipsiz bağlılığıyla sevmeyeceğini, başka eğlenceler, sevdalar arayacağını düşünerek titrer-

di. Nedim'i her şeyden, herkesten saklar ve kıskanırdı. Kendisinin bir hayali vardı: Nedim'i yanında, gözetimi altında büyütecek, ona soylu, masum, temiz huylu bir kız bulacak, hep beraber yaşayacaklardı. Onun, büyükbabası Kazasker Efendi gibi namuslu ve kanaatkâr yaşamasını ister ve bununla mesut olacağına inanırdı. Nedim'e bu hevesi vermek, bu hayatı sevdirmek için ona minimini elifîyesi,[1] latası[2] ile bir ilmiye kıyafeti yaptırmıştı. Başına bir de sarık sarar, onu tuhaf bir softa bebeği yapardı.

Nedim'in hayat hakkında bilgisi ve görgüsü son derece sınırlıydı. Annesi onu bir kere çiftliğe bile götürmemişti. Merhum kocası çiftlikte öldüğü için Nazime Hanım çiftlikten soğumuştu. Sonra kırlarda Nedim'in nasıl daima yanında bulunur da onu tehlikelerden koruyabilirdi! Nedim ilkokullarda gösterilen derecede bir tarih ve coğrafya bile okumamıştı. Beş seneden beri kendisini okutan hoca efendinin yardımıyla Türkçe yalnız kıraat[3] okuyor, her gün nesir kitabından bir sayfa kopya ediyordu. İlmihal, *Dürr-i Yekta*, *Kısas-ı Enbiya*[4] okumuş, Arapçadan emsileyi, binayı, maksudu[5] bitirmiş, izhara[6] çalışıyordu.

Bu derslerin hiçbirinden zevk almamıştı. Konakta büyük bir dolap dolusu kitap vardı. Nedim can sıkıntısı zamanlarında birçok defa bu kitapları karıştırmış, okumaya çalışmıştı. Hepsi eski tarihler, dini kitaplardı. Bunların yazıldığı Türkçeyi okumayı, anlamayı başaramıyor, sıkılıyordu.

Onun lezzetle okumaya başladığı ve anladığı gazetelerin tefrikaları, romanlarıydı. O, ilk defa okuduğu romanı güzel bir masal gibi annesine anlatmaya kalkışmıştı. Nazime Ha-

---

1 Elifî: Kalça kısmı daha geniş olan bir cins şalvar.
2 Eskiden ilmiye sınıfının giydiği, yakası, kolları ceket biçiminde, uzun çuhadan üstlük.
3 Okuma kitabı.
4 O dönem mekteplerde okutulan din kültürü ve ahlak bilgisi kitapları.
5 Emsile, bina ve maksut; medreselerde okutulan temel Arapça sarf ve nahiv (dilbilgisi) kitapları.
6 Osmanlı Dönemi'nde uzun yıllar medreselerde okutulmuş Arapça gramer kitabı.

nım ona böyle masallar okumasını yasakladı. Bunların hep yalan olduğunu, insana kötü örnekler gösterdiğini anlattı. Fakat Nedim bir kere başladığı ve büyük bir merakla devamını beklediği romanı okumaktan vazgeçemedi. Annesinden gizli okuyordu. Bu hadise ana ile oğul arasında ilk sırrın ortaya çıkmasına sebep oldu. Şimdi Nedim bütün gazeteleri buluyor, tefrikalarını gizli gizli, daha büyük bir hırsla okuyordu.

Bu sıralardaydı, karşı eve Mecdi Bey ailesi geldi. Nedim'in hayatında büyük bir yenilik meydana getirdi.

* * *

Konağın karşısında, sokağın öte tarafında eskiden harap bir bina vardı. Konağın manzarasına engel olurdu. Merhum Paşa bunu satın alarak yıktırmış, yerine tek katlı alçak bir ev yaptırmıştı. Bu ev kiraya verilirdi. Güzel yapılmış tirşe boyalı, koyu yeşil panjurlu, iki arşın[1] kadar izbe[2] üzerine bir kattan ibaret sevimli bir binaydı. Sokaktan beş altı basamak merdivenle ceviz boyalı büyük bir kapıdan içeri girilirdi. Ortada epeyce geniş uzun bir sofa, iki tarafında üçer büyük oda vardı. Sofa ortadan camlıkla ayrılmıştı. Sokak tarafındaki iki oda daha güzel döşenmişti. İstenilirse selamlık gibi kullanılabilirdi. Diğer tarafta dört oda ile bir sofa kalırdı. Sofadan merdivenle arka bahçeye çıkılırdı. Burası bahçe değil, geniş bir avluydu. Hiçbir kiracı burada bahçe düzenlemesine ehemmiyet vermemişti. Bütün arsayı yüksek ısırganlar, yabani otlar istila etmişti. Avlunun bir kısmına döşenmiş taşlar arasından bile otlar fışkırmıştı.

Bu evi tutan Mecdi Bey kırk yaşlarında, orta boylu, tıknazca, sevimli bir adamdı. Duman rengi koyu gözlükler takardı. Bir nezaret veznedarıydı. Yaz kış Rumelihisarı'nda otururlardı. Fakat romatizmadan mustarip olmaya başladığı için doktorun tavsiyesiyle bütün kışı İstanbul'da[3] geçire-

---

1 Eski uzunluk ölçüsü. Çeşitlerine ve kullanıldığı yerlere göre uzunluğu değişiklik gösterir. Mimari arşın yaklaşık 75cm'dir.

2 Evin altındaki ambar odası, kiler.

3 20. yüzyılın ortalarına kadar İstanbul denildiğinde Suriçi olarak da adlandırılan Tarihi Yarımada kastedilirdi.

ceklerdi. Derviş yaradılışlı, aydın fikirliydi. Evde yeni tarzda bir hayat yaşarlardı.

Karısı Atiye Hanım otuz yaşlarında, az görülebilecek güzellerdendi. Lakayt, çok hoş konuşur, çabuk teklifsiz olur, kendini herkese sevdirirdi. Bir oğlu, bir kızı vardı.

Oğlu Süreyya o zaman on üç yaşındaydı. Hisar'da Amerikan mektebinde okumuştu. Mecdi Bey onu bu sene Harbiye Mektebi'ne kaydettirmişti. İngilizce bildiği için hükümetin onu sonradan İngiltere'ye göndererek tahsilini tamamlatacağını, istikbali parlak, iyi bir zabit olacağını hesap ediyordu. Süreyya ciddi, Batı medeniyetine ve edebiyatına taparcasına tutkundu. Üstüne başına, yürüyüşüne, her haline son derece özen gösterirdi. Bilhassa İngilizce bilmesiyle gurur duyardı. Tatil günleri mektebe gidip gelirken Beyoğlu'na gezmeye çıktığı zamanlar mutlaka elinde İngilizce bir kitap veya gazete gezdirirdi.

Kızı Rezzan dokuz yaşında, annesinin minimini, latif bir modeliydi. O da Batı terbiyesi görüyor, İngilizce öğreniyordu. Bu mahalleye geldikleri, hiç tanımadıkları bir muhite düştüğü için sıkılıyordu. Mecdi Bey kızının bu kış vaktini boş geçirmemesi, Türkçesini ilerletmesi için onu inas mektebine[1] verdi.

Atiye Hanım namuslu, temiz bir kadındı. Fakat konu komşuda gezmeyi, görmeyi, özellikle dedikoduyu pek severdi. Bey her gün işine giderdi. Oğlu yatılı mektebinden yalnız haftada bir gece gelirdi. Kızı da mektebe devam ediyordu. Kendisi evde yalnız sıkılır, her gün sokağa çıkardı. Mahallede birçok tanışıklıklar kurmuştu. Karşı komşu Nazime Hanım'ı da bir ziyaret etti. Nazime Hanım evinden pek nadir çıkar, akrabasından başka kimseyle görüşmezdi. Atiye Hanım'ın ziyaretini de soğuk kabul etti. Fakat onun teklifsiz zarafetlerinden, tatlı sözlerinden, dedikodularından, özellikle gösterdiği samimi dostluktan hoşlandı ve ayrılacakları zaman gülümseyen bir çehreyle:

---

1 Osmanlı'da kız mekteplerine verilen ad.

— Rica ederim, kusura bakmayınız, ben evden çıkmam. Sevdiklerimi ziyarette kusur ederim. Sizi canım pek sevdi. Yine buyurursanız müteşekkir olurum... dedi.

Zaten Atiye Hanım gidecek yer arardı. Karşıda bu eski geleneklere bağlı konaktan, Nazime Hanım'ın hallerinden hoşlanmıştı. Oraya yine gitti. Nazime Hanım'la görüşmelerini az zamanda samimi bir dostluk derecesine çıkardı.

Nazime Hanım konakta genellikle oğlu Nedim'le baş başa, yalnız yemek yerlerdi. Nadiren misafir bulunurdu. Misafirler de babası Kazasker Efendi yahut kız kardeşi Ayşe Hanım ve pek ender olarak hala hanımlardan biri olurdu. Bunlar hep ağır, sofu, endişeli insanlardı. Yemek daima kasvetle yenirdi.

Atiye Hanım konağa ziyaretlerini sıklaştırdığı, bazen sabahları da uğramaya başladığı zaman bir gün sohbet yemek vaktine kadar sürdü. Nazime Hanım misafirinden yemeğe kalmasını rica etti. Atiye Hanım teklifsizdi, çabuk razı oldu. Ve ziyafetten pek memnun kaldı. Eski gelenekleri bugün unutulmuş şeyler olarak görüyordu. Sofra eski tarzda kurulmuştu. Siyah halayıklar[1] hizmet ediyor, yemekler sahanlarla ortaya konuyordu. Bir zenci kızı elinde su bardağıyla bekliyordu.

Atiye Hanım ev sahibesinin hatırı için eski tarzı ve gelenekleri, şuh ve zarif, övüyordu. O gün sofrada ilk kez neşeli bir hayat gören Nedim, Atiye Hanım'ın tatlı sözlerine kahkahalardan katılacak gibi gülüyordu. Bu sefalı yemek iştahını artırdı. Romanlarda okuduğu aileleri anlamaya, düşünmeye başlayan Nedim evde yaşadığı yalnızlık hayatından sıkılıyordu. Artık annesinin kanadı altından çıkmak, kendi kanadıyla uçmak hevesini duyuyordu. Annesinin yanına bir kadın misafir gelmesini nimet sayar, odadan kaçardı. Bu zamanlar onun hürriyet dakikalarıydı. Annesinden gizlediği gazetelerin roman tefrikalarını okur yahut kendi âleminde bahçede gezerdi. Birkaç defa Atiye Hanım'ı görmüş, fakat

1 Parayla alınıp satılan, üzerinde sahibinin her türlü hakka sahip olduğu kadın köle.

onun sohbetlerinde bulunmamıştı. Bugün onu sofrada ilk kez tanıyordu. Sözlerinden, şuhluğundan son derece hoşlandı. Sofradan kalktıkları zaman da annesinin yanından kaçmadı. Atiye Hanım'ın şuh ve tatlı sözlerini dinledi. Bu güzel kadının cazibesi Nedim'in masum ruhunda tesirler bıraktı. Bundan sonra Atiye Hanım konağa geldikçe Nedim odadan kaçmıyor, onun yanından ayrılmak istemiyordu. Onunla da samimiyetleri arttı. Şimdi Atiye Hanım'ın sabah ziyaretine geldiği günler –eğer başka misafir yoksa– Nedim yalvarır, onu mutlaka alıkoydururdu. Bir gün hanım:

— Siz konaktan çıkmazsınız hanımefendi, reddedileceğini bildiğim için sizi davet etmeye cesaret edemem. Fakat müsaade ederseniz Nedim Bey'i bir cuma bize davet edeyim. Her zaman evde kendisinden bahsediyorum. Oğlum Süreyya on üçünde, kızım Rezzan dokuzundadır, akran sayılırlar. Nedim Bey'i görmek, tanımak istiyorlar. Cuma günü ikisinin de mektepleri yok. Yavrular oynasınlar, tatlı birkaç saat geçirsinler... dedi.

Nazime Hanım çatındı, ekşindi. Çekinmeyerek söylüyordu. O oğlunu yanından ayıramazdı. Alışmamıştı. Nedim büsbütün başka tarzda büyümüş, başka terbiye görmüştü. Kendi kız kardeşinin oğluyla birkaç defa görüşmek çocuğun ahlakı üzerinde fena tesirler yapmıştı. İşte şimdi Nedim'i yeğeni Cudi'yle bile görüştürmüyordu.

Atiye Hanım herkesin huyuna göre davranırdı. Keyfe göre söz söylemeyi, başkalarını anlamasını bilirdi. Nazime Hanım'a bu tarzda çocuk terbiye etmenin zararlarını anlatmaya kalkışmadı. Bilakis onun nabzına göre şerbet verdi.

— Yerden göğe kadar hakkınız var, hanımefendiciğim, evlat bu, yani bir göz... Ben de çocuklarımı ahlakından emin olmadığım akraba çocuklarıyla bile görüştürmem. Övünmek için olmasın, elhamdülillah, çocuklarımın terbiyesiyle iftihar ederim. Mademki onları tanımıyorsunuz, müsaade ediniz, bu cuma Süreyya ile Rezzan'ı buraya elinizi öpmeye getireyim. Onları görürseniz eminim öbür hafta Nedim Bey'in bize gelmesine müsaade edersiniz.

Nazime Hanım oğlunu kimseyle görüştürmemek fikrindeki katılığa rağmen Atiye Hanım'ın bu sözlerine karşı bir şey diyemedi. Sustu. Önüne baktı. Atiye Hanım bu sessizliği kabul olarak düşündü. Cuma günü yemekten sonra Süreyya ile Rezzan'ı hanımefendinin elini öpmeye getiriyordu. Rezzan'a şık değil, ağırbaşlı ve temiz bir kıyafet yaptı. Ve ona İngiliz mektebe gittiğini ağzına almamasını tembih etti.

Süreyya ve Rezzan seçkin çocuklardı. Cudi'yle karşılaştırılamazlardı. Halleri, terbiyeleri, uslu akıllı konuşmaları hanımefendinin hoşuna gitti. Hele Nedim bunlar için çıldırdı. Süreyya'nın Bahriye Mektebi[1] üniforması ona harikulade bir şey gibi görünüyordu. Bu giysiye hayran oluyordu. Süreyya ve Rezzan çocuklukları içinde bir zariflik ve yücelik gösterirlerdi. Kıyafetlerine, tavırlarına özel itina gösterirlerdi. Her şeyi kendilerine yakıştırırlardı. Bir kenara çekildiler, kendi âlemlerinde konuşmaya başladılar. Süreyya onlara mektep hayatından bahsetti. Mektepte yüzlerce çocuğun nasıl oynadıklarını, nasıl yaşadıklarını, gemiciliğin önemini anlatıyor, denizleri, vapurları, makineleri tarif ediyor, bunların hepsini zeki ve akıcı konuşan bir çocuğun diliyle abartarak, ballandırarak anlatıyordu.

Nedim için bugün yeni bir âlem, yeni bir hayat başlıyordu. O, bu şeylerin hiçbirini bilmezdi. Romanlar bunları yazmıyordu. Çocukları olağanüstü bir varlık gibi görüyordu. Odanın bir kenarında gürültüsüz, uslu oyunlarla eğlendiler, güldüler. Nedim hep yeni gördüğü bu eğlencelerden o kadar hoşlanıyor, öyle saf ve neşe dolu kahkahalarla gülüyordu ki karşıdan göz ucuyla çocukları gözlemeyi elden bırakmayan hanımefendi de tebessüm etmekten kendini alamıyordu.

Nazime Hanım, Süreyya ile Rezzan'ı beğenmiş ve sevmişti. İki saat kadar bir arada kalan çocuklar ayrılacakları zaman Nedim mahzun ve üzgün görünüyordu. Nazime Hanım birçok bencil, katı düşüncenin tesiri altında tereddütlerle çırpınırken oğlunun bu üzüntüsünü görünce onu

1 Osmanlı donanmasına subay yetiştiren okul; deniz harp okulu.

yeni tanıdıklarından mahrum etmeye gücü yetmedi. Atiye Hanım'ın gelecek cuma için tekrar ettiği davete olur cevabını verdi.

Misafirler gitti, yalnız kaldılar, bir iki saat içinde oğlunun halinde meydana gelen değişimi gözlemleyen Nazime Hanım endişelerle düşünmeye başlamıştı. Nedim'in gözlerinde başka bir hayat, başka bir uyanış nuru parlıyordu. Süreyya'dan ona da yükselme emelleri, kuvvetli bir azim sirayet etmiş gibiydi.

Annesine sokuldu. Mahcup tebessümlerle yalvarır gibi:

— Anneciğim, Süreyya'nın giysileri ne kadar güzel! Beni de Bahriye Mektebi'ne göndersenize... dedi.

Bu söz Nazime Hanım'ı dehşetlerle irkiltmeye yetti. Oğlunu yanına oturttu. Şefkatli okşayışlarla gönlünü almaya, teselli etmeye çalıştı. Yatılı okul hayatındaki mahrumiyetleri, denizin dehşetlerini, gemiciliğin belalarını, askerliğin zorluğunu, tehlikelerini mübalağalarla tasvir ediyordu. Nedim sağlam fikirli ve zekiydi. Süreyya'nın parlak düğmeli giysisinden, çocukça sözlerinden meydana gelen tesiri annesinin nasihatleri giderdi. Annesine kanmış, inanmıştı. Nazime Hanım ona vermek istediği meslek aşkını tazelemek, kuv-

Nedim mektebe gitmek için annesine yalvarıyor.

vetlendirmek için ilmiye yolunun şerefinden, kazandırdığı sevaplardan, din adamlarının rahat, huzurlu, mesut bir hayat yaşarken dine, devlete ettikleri hizmetten bahsetti. Ve çocuğu eski düşüncelerine döndürdüğü için sevindi.

Cuma günü Nedim davetli olduğu ziyafete büyük sevinçlerle gitti. O, annesine itiraf etmeyerek bütün hafta hep gizli gizli bunu düşünmüş ve sevinmişti. Onun için bu, büyük hadiseydi. Ömründe ilk defa annesinden böyle saatlerce ayrılıyordu. Onun tesirlerinden, nasihatlerinden uzak, serbest bir nefes alacak, hür bir hayat yaşayacaktı. Onu Mecdi Bey'in konağına bu kadar sevinçlerle sevk eden cazibe bundan ibaret değildi. Nedim orada başka tesirler, saadetler bulacağını hissediyordu. Atiye Hanım'ın şuhluğu, neşesi, yüzünün güzelliği onu çoktan beri cezbetmişti. Süreyya'nın halleri, etkileyici konuşması onun çocuk ruhunda büyük tesirler yapmıştı. Sohbetinden çok zevk alacağını tahmin ediyordu. Ve bir de pek sevdiği Atiye Hanım'ın küçük oranda daha zarif, daha dilber bir modeli olan Rezzan onu büyülemişti. Rezzan'ın kendisine bakan gözlerinde okuduğu masum eğilimin ışıkları ruhuna nüfuz ediyordu. Onu uzun zamandan beri tanıyormuş gibi Rezzan'a karşı ruhunda bir yakınlık duydu. Onun her halini, her hareketini beğeniyor, seviyordu.

Nedim bugün ayak attığı muhite o ana kadar hissetmediği bir heyecan duyarak gidiyordu. Bir günde kalbi, dimağı, hissiyatı, hâsılı bütün hayatı değişti.

Çocuklar iştahla yediler. Neşeyle oynadılar, sevinçle güldüler ve ciddiyetle konuştular. Süreyya, farkında olmayarak, pek ciddi ve mühim konulara temas ediyordu. Çocukça, gelecekten, meslekten, dünyadan, memleketlerden bahsetti. Ona Amerikan mektebinde başka bir din ve milletin hislerini, terbiyelerini vermişlerdi. Kendi milletinden daha çok İngilizliği severdi. Türkiye'de yeni ve medeni bir şey bulunmadığını, insaniyete rahat ve mutluluk veren bütün güzel şeylerin Amerika'dan geldiğini öğrenmişti. Bu fikirleri ve hisleri daha abartılı ve ateşli anlatıyordu. Batı medeniyetine dair

mektepte öğrendiği, kitaplarda okuduğu şeyleri harikulade ve parlak göstermekten zevk alırdı.

Süreyya'nın bir yazı masası vardı. Buraya mektep hatıralarını, kitaplarını, resimli çocuk gazetelerini, kartpostal albümünü, fotoğraflarını, mektepten mükâfat olarak aldığı ödülleri yerleştirmiş, düzenlemişti. Sahip olduğu bütün bu şeyleri Nedim'e iftiharla gösteriyor ve anlatıyordu. Resim Nedim'in görmediği bir şeydi. En çok çocuk gazetesindeki tuhaf renkli resimlere bayıldı. Süreyya bu resimlerin altındaki İngilizce tanımları okuyor, tercüme ederek Nedim'e anlatıyordu. Sonra Süreyya'nın ve aile halkının birçok fotoğrafına baktı. Benzerliğin olağanüstülüğüne hayran oldu:

— Bunlar da Amerika'da mı yapılır? diye sordu.

— Tabii, makineleri, kâğıtları, eczaları her şeyi orada yapılır. Buraya gelir. Burada fotoğrafı çekilir...

Nedim kıskandı. Kendisinin de böyle birisi olmasını ne kadar arzu ediyordu. Burada ona her şey yeni, başka, sevimli, cazip görünüyordu. Çocuk ruhuyla bütün şeylerin İngilizce öğrenmek sayesinde elde edilmiş olduğunu zannediyor, İngilizcenin nasıl öğrenildiğini anlamaya çalışıyordu.

Nedim'in İngilizceye bu kadar önem verdiğini gören Rezzan da varlığını gösterme hevesinden kendini alamadı. Nedim'e kendisinin de İngilizce bildiğini anlattı. Kitaplarını, resimlerini gösterdi. Nedim kendisinden daha küçük, minimini Rezzan'ın bile İngilizce bildiğini, güzel güzel okuduğunu görünce hayreti ve gıptası arttı ve sordu: İngilizce nasıl öğreniliyordu, çok güç müydü? İşte kendisi beş seneden beri Arapça okuduğu halde henüz hiçbir şey anlayamıyor, ibare okumayı bile beceremiyordu. Rezzan o kadar az zaman içinde nasıl bu derece iyi öğrenebilmişti? Şimdi Süreyya bilgiçlik taslamaya fırsat bulan bir çocuk tavrıyla anlatıyordu. Bizim lisanımızda ilim ve marifet az, öğrenilmesi çok güçtü. Arapça öğrenmek için bir ömür lazımdı. Hem öğrendikten sonra ne işe yarayacaktı? Arapçada yeni fenler, böyle güzel resimli hikâyeler bulunamazdı. İşte kendisi İngilizce okumayı bir-

kaç haftada öğrenmiş, mektebe gittiğinden birkaç ay sonra anlamaya başlamıştı. Şimdi İngilizceyi Türkçeden daha iyi bildiğini iddia ediyordu. İngilizce her okuduğunu pek güzel anladığı halde Türkçe okumakta güçlük çekiyor, okuduğunu anlayamıyordu. Bizim harflerimiz bile iyi değildi. Kolay okunamazdı. Hele Arapça daha güçtü.

Nedim Süreyya'nın bütün sözlerine inanıyor, onu İngilizce bildiği için fevkalade ve üstün bir insan görüyor, ona benzemek istiyordu. Gazetelerde okuduğu romanlardan zevk aldığı için bu resimli hikâye kitapları hevesini parlattı. Kalbinde, İngilizce öğrenmek için, şimdiye kadar hiçbir şeye hissetmediği derecede büyük bir arzu duydu. Fakat bunu pek zor görüyordu. Annesinin kendisini mektebe göndermeye katiyen razı olmayacağını biliyordu. Bu düşünceyle üzüntülü bir halde şu sözler ağzından döküldü:

— Ah!.. Ben de İngilizce öğrenebilsem!

Süreyya sade bir tavırla cevap verdi:

— Niçin öğrenmiyorsun? Mektebe gider ve çalışırsan pek kolay öğrenirsin. Rezzan senden küçükken öğrendi!

— Hiç beni annem İngiliz mektebine yollar mı? Ben ilmiye yoluna gideceğim.

— İlmiye yolu nedir?

Süreyya bu soruyu hayretle sormuştu... İlmiye yolunun ne demek olduğunu bilmiyordu. Bu soru karşısında Nedim de duraladı. İlmiye yolunun ne demek olduğunu nasıl anlatmalıydı? Bir an düşündü. Sonra:

— Büyükbabam gibi sarık saracağım... Benim öyle bir kat giysim bile var... dedi.

— Ha!.. Hoca olacaksın... İmam yahut kadı. Onlar hep sakallı adamlardır. Sen de sakallanıncaya kadar İngilizce öğrenebilirsin. Muallimler var. Çocukların evlerine gider, öğretirler.

Nedim doğruldu ve gözlerini açtı. İnanamıyordu. Hayretle sordu:

— Bana Arapça okutan hocam gibi eve gelip İngilizce öğretecek muallimler bulunabilir mi?

— İstediğin kadar... Bizim mektepte bir muallim vardı, sonra emekli olmuştu. İsteyenlerin evine gider, ders verirdi... Hem ne ciddi, ne işini hakkıyla yapan bir muallimdi!

— Onu bana bulabilir misin?

— Elbet, Şişli'de evi ve güzel bir bahçesi var, ben onun evine de gitmiştim. Altmış yaşında, fakat pelit gibi bir İngiliz'dir. Günde üç dört saat yol yürür.

Çocuklar bu bahisteyken Atiye Hanım yanlarına geldi. Süreyya, Nedim'in İngilizce öğrenmek arzusunu, ona İngiliz muallimi bulacağını anlattığı zaman Atiye Hanım telaş etti. Bu girişimin Nazime Hanım'da meydana getireceği hiddet ve kızgınlığı tahmin ediyordu. Nedim'e böyle hisler, fikirler verdiği için Süreyya'ya darıldı. Ve sonra Nedim'e:

— Eğer sen burada çocukların İngilizce kitaplarını ve bu resimleri gördüğünü, İngilizce okumak istediğini annene söyleyecek olursan yavrum, annen seni bir daha buraya göndermek şöyle dursun, bizim çocuklarla bile görüşmene müsaade etmez. Eğer Süreyya ile Rezzan'ı seviyor ve onlarla görüşmek istiyorsan burada gördüğün onun hoşuna gitmeyecek şeyleri kendisine anlatma. Hele İngilizce okumak istediğini ağzına bile alma... dedi.

Bu tavsiye Nedim'i düşündürdü. Atiye Hanım'ı haklı buluyordu. Burada gördüklerini, işittiklerini annesine söylerse kopacak fırtınayı o da pekâlâ takdir edebilirdi. Buraya sık sık gelmek, Süreyya ile Rezzan'ı bu serbest muhit içinde görmek, onlarla yaşamak için kalbinde büyük arzular hissediyordu. Gönlü buradan ayrılmak istemiyordu. Bu mesut samimiyetler içinde kendini unutmuş gibiydi. Ona kalsa eve gitmek aklına bile gelmeyecekti. Fakat yemekten sonra iki saat geçmemişti; dadısı Nevreste Kalfa'nın ince, sevimsiz, çatlak sesini işitti. Bacı zeytin gibi siyah, köpek gibi sadık, kedi gibi mağrur bir halayıktı. Hanımefendinin fikirleriyle büyümüş, onun güvenini kazanmıştı. Nedim'in dadısı olmak itibarıyla da konakta ehemmiyeti, kâhya kadın gibi bir mevkii vardı. Nedim'i, "Paşa" diye çağırırdı. İşte Paşa'yı almak için gelmişti. Çatlak sesiyle Atiye Hanımefendi'ye anlatıyordu. Üç saatten beri Pa-

Nedim'in gözü ve kalbi yeni girdiği bu evde kalmıştı.

şa'yı görmeyen hanımefendi şaşırmış gibiydi. Zavallı hanım haklıydı. Ömründe bu kadar uzun bir ayrılık görmemişti.

Bacı Nedim'in elinden tuttu. Süreyya ile Rezzan onu kapıya kadar geçirdiler. Dadısı buraya bağlanan kalbini koparır gibi acılar, üzüntülerle konağa götürdü.

Nazime Hanım saatlerce görmediği oğlunu büyük bir özlemle yanına oturttu. Öpmeye ve okşamaya kanamıyordu. Onu bugünkü mühim seyahati hakkında konuşturuyor, orada neler yediğini, neler gördüğünü soruyordu. Nedim zekâsıyla annesinin hoşuna gitmeyecek şeyleri anlatmıyor, gizliyordu. Sofranın alafranga, çiçeklerle süslü olduğunu, o temizliği ve düzeni pek beğendiğini bile anlatmadı. Hele hayran olduğu resimli kitaplardan, fotoğraflardan, İngilizceden hiç konu açmadı.

İşte Nedim ile annesi arasında, bu suretle, ikinci sır meydana geldi. Ana oğul hissiyatı arasına ikinci bir siyah perde daha gerilmiş oldu. Nedim annesinin yanında eski saflığı ve masumiyetiyle yaşamıyordu. Şimdi ondan gizlediği sırları, düşünceleri vardı.

Bazen derin düşüncelere dalardı. Birkaç defa onun düşüncelerine dikkat eden annesi ne düşündüğünü sormuş, ru-

hundaki esrarı anlamak için sıkıştırmıştı. Nedim doğrusunu söylemedi. Bir yalan uydurmayı da beceremedi, kızardı, bozardı. “Bilmem! Sıkılıyorum...” gibi Nazime Hanım’ı ikna edemeyen, belirsiz cevaplar verdi.

Doğrusu pek sıkılıyordu. Bundan sonra annesinin yanında düşünmeye de cesaret edemez oldu. Şimdi yalnız kaldığı yerlerde, geceleri yatağında derin derin düşünüyordu. Bu düşünceler içinde, her şeyin ötesinde iki büyük emelin parladığını görüyordu: Rezzan ve İngilizce.

Rezzan daima görmek, sesini işitmek, tatlı ve gülümseyen bakışlarına maruz kalmak istediği fevkalade bir mahlûktu. Onu melek gibi bir şey hayal ederdi. Ona sahip değil, kul olmak istiyordu. Geceleri yatağına yumulduğu, onu düşündüğü zamanlar hayatının en tatlı zamanlarıydı. Bu dakikalarında ne hoş hayaller kurardı. Kendisini de güzel İngilizce öğrenmiş, yakışıklı, genç bir bey olmuş hayal eder, ancak bu hülyayla Rezzan’ın ilgisine, muhabbetine kavuşacağını ümit ederdi. Annesinin arzu ettiği gibi ilmiye yoluna girer, sarıklı, ciddi, ağır yürüyüşlü bir hoca olursa İngilizce öğreten resimlerdeki şeyleri beğenen, alafranga, neşeli muhit içinde yaşamaya alışan Rezzan’ın kendisini sevmeyeceğini tahmin ediyordu.

Nedim bu derin düşünceleri arasında kararını vermiş gibiydi. Annesinin sevk etmek istediği yola gitmeyecek, ilmiye yoluna girmeyecek ve İngilizce öğrenecekti. Ve bu kararını ilk göreceği fırsatta Rezzan’a anlatmak için kalbinde hararetli arzuları vardı. Mümkün olsa bu kararı yalnızca kendisini ona beğendirmek ve sevdirmek isteğiyle verdiğini Rezzan’a anlatacaktı. Fakat görgüsüz ve tecrübesiz küçük aklı bile bunun Rezzan’a söylenemeyeceğini anlıyor, bunu tatlı bir sır gibi kendisi için saklıyordu.

Kararını vermişti. Fakat nasıl icra edebilecekti? Annesini de pek çok, belki de Rezzan’dan çok seviyordu. Onu gücendirmeden isteklerine ulaşabilecek bir yol bulmak isterdi. Annesini nasıl ikna etmeliydi?.. Şimdi hep bunu düşünüyordu.

İki hafta sonra Süreyya ile Rezzan’ı konağa, yemeğe davet için annesinin iznini almış ve daha iki hafta sonra bir

kere daha kendisi Mecdi Bey'in konağına davet edilmişti. Süreyya ve Rezzan'la tekrar eden görüşmeleri muhabbetleri artırdı. Nedim'in kararını ve azmini kuvvetlendirdi. Bir kere Rezzan'ın yanında, ilmiye yoluna girmeyeceğini, İngilizce öğreneceğini söylemiş ve onun alkışlarına, teşviklerine mazhar olmuştu.

Hep düşünüyor, yalnız İngilizce öğrenmek için annesinin iznini alabilecek bir çare arıyor, onun zayıf damarını bulmak istiyordu.

***

Bayram günüydü. Annesi onu büyükbabasının elini öpmeye götürmüştü. Nazime Hanım Nedim'in Cudi'yle buluşup görüşmesini istemezdi. Onu büyükbabasının konağına da nadiren götürürdü. Sadrettin Molla'nın konağı Sultan Selim civarında, sokak içinde, geniş bahçeler ortasında eski, büyük bir binaydı. Nedim burayı kendi evlerinden daha kasvetli bulur, buraya gelmekten hoşlanmazdı. Hele buraya geldikçe annesinin onu yanından ayırmamak için öyle rahatsız edici bir itinası vardı ki...

Nazime Hanım kız kardeşine:

— Senin Leman'ı ne kadar seversem, Cudi'den o kadar ürkerim... derdi.

Ayşe Hanım ablasının bu sözlerine gücenmez, Cudi'nin dehşetli bir afacan olduğunu itiraftan çekinmezdi. Doğrusu Cudi, bu dengesiz büyük zekâ, bir afacan olmakla kalmıyor, bazen afet kesiliyordu. Evde onun deliliklerinden herkes, hatta büyükbabası Sadrettin Molla bile korkardı. Cudi ne kadar belalı bir çocuk ise kardeşi Leman o kadar mazlum, sessiz, itaatkâr bir kızdı. Teyzesini pek sever, ona çok sokulurdu. Nazime Hanım da onu pek beğenir, okşardı. Ona kaç defa, "Hep böyle uslu büyürsen seni Nedim'e alacağım..." demişti. Ve bazen neşeli zamanlarında ona "Gelinim" diye hitap ederdi. Sesi sedası çıkmayacak, kaynanasına esir gibi itaat edecek böyle bir gelin en tatlı hayaliydi.

Cudi Nedim'i gezdirmek, ona odasını göstermek istedi. Bugün uslu oturacaklarına dair ağız dolusu yeminler edi-

yordu. Sadrettin Molla'nın ihtarı ve ısrarı üzerine Nazime Hanım oğluna müsaade etti.

Konak ucu bucağı bulunmaz büyük bir binaydı. Birçok odası döşenemeyerek boş bırakılmıştı. Etrafındaki geniş bahçelerde meyve ağaçları vardı. Nedim Cudi'yle odadan çıkacakları sırada annesi ona bahçeye katiyen inmemesi için tekrar tekrar tembih etmiş, vaatler almıştı.

Cudi, Nedim'in elinden tuttu. Çarpık bacaklarıyla iki tarafa sallanarak tuhaf yürürken büyük ağızlarla anlatıyor, kendini methediyordu. O rüştiye mektebinde[1] hocayla kavga etmiş, oradan çıkmıştı. Şimdi sultani mektebine[2] gidiyordu. Fransızca öğreniyordu. İşte mektebe başlayalı üç ay olduğu halde Fransızcayı öğrenmişti. Mükemmel okuyor, yazıyordu.

Bu sözler Nedim'de heyecan yarattı. Dört beş aydan beri Cudi'yi gördüğü yoktu. Onun Fransızca okuması pek mühim bir hadiseydi. Küçük aklıyla kolayca mantıklı bir çıkarım yapmayı başardı. Mademki büyükbabası Cudi'nin Fransızca okumasına müsaade etmişti, kendisinin de İngilizce okumasına karşı çıkmayacaktı. Bunu şimdi, bugün büyük efendiye söylemeye ve ondan müsaade almaya karar verdi. Büyük efendi müsaade edince sonra annesini kandırmanın kolay olacağını tahmin ediyordu.

Cudi'nin odasına geldiler. Ceviz boyalı oda kapısının ayna tahtası üzerinde tebeşirle kötü bir Fransızca yazılmıştı.

Nedim okumaya ve anlamaya muktedir olamadığı için bu çirkin yazılara hayretle bakarken Cudi heybetli bir tavırla durdu. Kolunu uzattı. Parmağıyla yazıyı işaret ederek kalın ve kaba okudu:

— *Antre defandü...*[3]

Ve sonra Nedim'e gururlu bir şekilde bakarak ilave etti:

— Anladın mı?.. "İçeri girmek yasak" demek... Ben izin vermedikçe bu odaya kimse giremez. Bu yazı varken hatta geceleyin hırsızlar bile gelse giremezler... diyordu.

---

1 Osmanlı'da Tanzimat sonrası açılmış ortaöğretim kurumları.

2 1908'den sonra kurulan lise dengi okullar.

3 (Fr.) *Entrée défendue.*

Nedim kendisini aldatmaya kalkışan Cudi'nin bu kıtırlarına güldü. Ve sordu:

— Hırsızlar bunu okurlar mı? Senin emrine itaat ederler mi?

— Bu benim emrim değil... Girmek yasak olan yerlerde hep Fransızca böyle yazar. Ve oraya kimse girmez. Sen bilmezsin... Leman'a sor...

Leman'a sorulursa muhakkak tasdik edecekti. O, ağabeyinin bütün yalanlarına hayretlerle inanır bir safdildi.

Cudi kapıyı açtı. Odaya girdiler. Burası bir meyveci dükkânı veya bir mutfak şubesi sanılabilirdi. Minderler üzerinde, Cudi'nin bahçedeki ağaçlardan koparıp taşıdığı, türlü türlü meyveler vardı. Sonra bayram münasebetiyle yapılmış kurabiyelerden, tatlılardan buraya aşırdığı tabaklar, sahanlar da minderin bir tarafında tuhaf bir manzara oluşturuyordu. Nihayet ötede çantası, mektep kitapları, kâğıtları, kalemleri serilmişti. Sandık üstünde bir tel dolap duruyordu. Nedim bunun ne olduğunu sordu. Cudi izah ediyordu:

— Burada fareler var... Ama nasıl fareler bilir misin? Dehşetli! Köpekten daha büyük. Ne bırakıyorsam onlar geliyor, deliklere aşırıyorlar... Onlardan kurtulmak için mutfağın tel dolabını buraya getirdim...

Nedim alaycı bir şekilde gülerek Cudi'nin sözünü kesti:

— Fareler kapı üstündeki yazıyı görmüyor galiba...

Cudi bu alayı anladı. Hiddetlendi. Gözlerini açtı. Kırık bastona bağlanmış ip parçasıyla yapılmış bir kamçısı vardı, onu eline aldı, Nedim'e doğru salladı. Sonra birdenbire tavrını değiştirdi. Gülerek kamçıyı elinden attı:

— Haydi sana dayak yerine meyve vereyim... dedi.

Meyvelerden avuç avuç ayırdı. Nedim'e ceplerine doldurmasını tavsiye ediyor, bir taraftan kendisi yiyordu. Nedim annesinden yiyeceği azarları düşünerek cebine meyve doldurmaya cesaret edemedi. Fakat midesini doldurmakta mahzur görmedi. Midesini annesi göremezdi. Sonra Cudi ona kurabiye ve tatlı verdi. Bunlardan da yedi. Şimdi doymuştu. Şu İngilizce meselesi için öteki odaya dönmek istiyor, sabırsızlanıyordu. Cudi hiç durmadan yiyordu, kaçmak

isterse kamçıyla kovalayacağını söyleyerek Nedim'i tehdit etti. Nedim bu tombul, çarpık bacaklı çocuğun nasıl bu kadar yiyebildiğine hayretlerle bakıyordu. Bekledi. Nihayet o da doydu. Yahut insaf etti. Çıktılar.

Nazime Hanım artık endişelenmeye başlamıştı. Oğlunu görünce gözleri açıldı. Nereye gittiklerini, neler yaptıklarını sormaya başlamıştı. Fakat Nedim bu sözlere önem vermedi. Fikrini işgal eden büyük meseleyi derhal ortaya attı:

— Cudi Fransızca okuyormuş! diye bağırdı.

Nazime Hanım oğlunun ne demek istediğini anlayamıyor, hayretle onun yüzüne bakıyordu... Çocuk annesinin yanından ayrıldı, Sadrettin Molla'ya koştu. İhtiyar, pencere yanında minder üstüne serilmiş küçük bir şiltede oturuyordu. Yanında bir ceviz çekmece, üstünde divit takımı ile birkaç eski ciltli kitap vardı. Nedim onun dizlerine yaslanarak elini tuttu. Tatlı ve mahzun bir sesle yalvarıyordu:

— Babacığım, ben de İngilizce okumak isterim... dedi.

Karşıdan annesi kırgın ve şaşkın nazarlarla bakarak bağırdı:

— Sen çıldırdın mı, yavrum? İngilizceyi ne yapacaksın?

— Mademki Süreyya biliyor, Cudi okuyor, ben de öğrenmek isterim...

— Süreyya gemici olacak... Cudi hiçbir şey öğrenmeyecek... Sen ilmiyeden olacaksın. Arapça derslerine çalış. Bak büyük efendi İngilizce okuyor mu?

Bu sözler arasında kendisine edilen hakaretlerden hiddetlenen Cudi gözlerini açmış, teyzesine yumruklarını sıkmış mırıldanarak küfürler ederken, Nedim ağlıyor, büyükbabasına sokuluyor, yalvarıyordu. Sadrettin Molla makul düşünür, zamanın gerektirdiklerini anlardı. Kızının tutucu ve sert sözlerine karşı gülerek cevap verdi:

— Keşke bilsem ve okusam! İlmin fenası olmaz. Çince okumak bile faydalıdır, dedi.

Dini ve ilmi açıklamalar yaptı, örnekler gösterdi. Nedim'in isteklerini destekliyor ve savunuyordu. Nazime Hanım din namına söylenen sözlere itiraza cesaret edemedi.

Büyük efendi, Nedim'in Arapça ve Türkçe derslerine de devam etmek ve çalışmak şartıyla, İngilizce okumasına müsaade etti. Nedim, Süreyya'nın kendisine iyi, ihtiyar bir muallim bulacağını, muallimin her gün yaya olarak Şişli'den konağa kadar gelerek ders okutacağını neşeler, sevinçlerle anlatıyordu. Nazime Hanım, somurtmuş ve dargın, dinledi. Bir şeyin gerçekleşmesinden evvel doğan hisle oğlunun İngilizce okumasının onu saklamak istediği kafesten uçuracağını anlıyor, üzülerek düşünüyordu.

Konağa döndükleri zaman Nazime Hanım oğlunu yanına oturttu. Okşayarak nasihatler ediyor, İngilizce okumaktan vazgeçirmeye çalışıyordu. Fakat bugüne kadar Nedim'de küçük bir eserini bile görmediği kuvvetli bir azim ve kararlılık karşısında bulundu. Mademki büyük efendi izin vermişti... Mademki okumak iyi bir şeydi, okumalıydı. Süreyya'dan ve Cudi'den geri kalmak istemezdi. Okuyacaktı.

Nedim'in bu azmi ve metaneti karşısında Nazime Hanım mağlup oldu ve sustu. Nedim cuma günü Mecdi Bey'in konağına gitti. Süreyya'yı gördü, zaferini müjdeledi. Muallimi bulup getirmesi için yalvardı. İyi tesadüf etmişti. Süreyya, Beyoğlu'na çıkmak üzereydi. Tramvayla Şişli'ye kadar gidecek, Muallim Donalson'u bulacak, gelecek cumadan itibaren derse başlanmasını kararlaştıracaktı. Nedim bir hafta beklemeyi çok gördü. Süreyya izah ve ikna etti. Daha evvel olamazdı. Mister Donalson Bey çok az Türkçe biliyordu. Derslerin saatlerini, şartları kararlaştırmak için muallimin ilk geleceği gün kendisinin de bulunması lazımdı. Kendisi cumadan evvel mektepten çıkamazdı.

Bir hafta sonra Muallim Mister Donalson geldi. İriyarı, kuvvetli, çehresi kan fışkıracak gibi kıpkırmızı bir İngiliz'di. Üstü başı gayet muntazamdı. Muallimden ziyade zengin bir seyyaha benziyordu. Çehresine, tavırlarına, yürüyüşüne, kıyafetine, hâsılı her şeyine İngiliz markası vurulmuş gibiydi. Milliyetine mağrur, âdetlere, kaidelere son derece bağlı olduğu her halinden anlaşılabiliyordu.

Şartlar kolayca belirlendi. Muallim haftada dört gün, öğleden sonra üçte gelecek, ikişer saat ders verecekti.

Nedim'in İngilizce okumaya başlaması hayatının, düşüncelerinin, hislerinin tarzını değiştirdi. Artık evin içinde can sıkıntısından esneyerek sıkılmıyordu. Çalışacak dersleri, yazılacak ödevleri vardı. Şimdi okuduğu dersleri anlıyor, zevk alıyor, büyük bir heves ve gayretle çalışıyordu. Beş altı seneden beri hiçbir şey anlayamayarak boş geçirdiği, kaybettiği zamanını telafi etmek istediği zannedilebilirdi.

Yeni, makul ve iyi bir öğretim usulüyle dilbilgisi okumaya başladığı zaman önceden izhara kadar çıkmışken Arapça muallimle bir türlü özelliklerini anlayamadığı isim, sıfat, özne ve nesnenin ne demek olduğunu kavrayabildi... Şimdi Arapça derslerini de daha kolay okumaya başlamıştı. Zekâsı vardı, çok çalışıyordu. Bu sayede henüz bir sene geçmeden İngilizce okuduğunu anlayabilecek kadar ilerleme gösterdi.

Donalson ağırbaşlı, ciddi bir muallimdi. Nedim'i tamamıyla cahil bir çocuk bulmuştu. Yeteneğini, hevesini takdir etti. Bu hazırlanmış, verimli tarlaya iyi tohumlar saçmak, iyi ürünler elde etmek istedi. Ona yalnız lisan dersi okutmakla kanaat etmedi... Dimağını, ruhunu terbiye edecek, ahlakını iyileştirecek, erdemlerini artıracak düzenli bir program oluşturdu. Nedim'in bütün okuyacağı kitapları kendisi seçiyor, başka kitaplarla vaktini harcamasına, ahlakını bozmasına meydan vermiyordu.

Donalson Nedim'le yakınlaştıkça sevgisi arttı. Dünyadan bihaber, cahil, masum çocuktan hayal ettiği gibi olgun bir insan vücuda getirmek için çalışmaya başladı. Nedim'e yalnız muallim değil, eğitmen de olmuştu. Dimağını, ruhunu eğitmekle yetinmedi. Vücudunu da terbiye etmek, ona afiyetle, kuvvetle yaşayacak sağlam bir vücut hazırlamak istedi. Konağın bahçesinden geniş bir spor alanı ayırttı, düzenlemeler yaptı. Ona türlü türlü spor oyunları öğretti.

Donalson İngiliz aristokratlarındandı. Aile serveti büyük kardeşine geçtiği için kendisi hayat sahasında yol açmak,

yürümek, şerefli bir mevki kazanmak için İngiltere'den ayrılmıştı. Yalnız iyi bir tahsil, kuvvetli bir vücut, sağlam bir ahlakla donatılmıştı. Edebiyata, felsefeye merakı vardı. İstanbul'a geldiği zaman bu iklimin güzelliğine hayran oldu. Bu daimi şiir hayatı yaşamak için İstanbul'da kalmıştı. Muallimlik ediyor, hazırladığı geniş bahçede nefis çiçekler yetiştirip satıyor, mutlu ve refah içinde yaşıyordu. İnsanlığa ve İngiliz menfaatlerine hizmet için çalışırdı. Bütün İngilizlerde bulunan bu özelliğin yüksek derecesine sahipti. Vatanını çok severdi. Kuvvetini, servetini, görkemini anlatmaktan zevk alır, bütün bu meziyetlerin ilim ve irfan, adalet ve hürriyet mahsulü olduğunu iftiharla söyler, tarihi delillerle ispat ederdi. Sevdiği Nedim'e de İngilizceyi sevdirmeye çalışıyor ve başarıyordu.

Başlangıçta bu İngiliz muallimini sevemeyen, ondan adi bir şeymiş gibi nefretle bahseden Nazime Hanım da yavaş yavaş Donalson'u tanımaya başladı. Onun Nedim'e verdiği dersleri, aşıladığı yüce fikirleri, üstün faziletleri oğlundan dinledikçe hayret ediyor, sonra bu derslerden, Nedim'de meydana gelen ağırbaşlılığı, ciddiyeti, faaliyeti takdirle görüyordu. Bu işaretler İngiliz'in fena adam olmadığını ispat ediyordu. Onu hoş bir nazarla görmeye, onun derslerinden nefret etmemeye, korkmamaya başladı.

Nazime Hanım Nedim'i evvelki gibi yanında, kontrolü altında tutmayı başaramıyordu. Nedim on dört yaşına gelmişti. Donalson'da gördüğü güzel, biçimli giysilerden kendisinde de iyi ve temiz giyinmek hevesi uyanmıştı. Artık merhum büyükbabasının ihtiyar terzisinde giysi yaptırmaya tenezzül etmiyor, onun kumaşlarının, biçimlerinin basitliğinden şikâyet ediyordu. Kıyafetlerini, çamaşırlarını doğrudan doğruya Londra'dan getirtmeye başladı. Donalson mektupları yazıyor, her istediği eşya sürat ve intizamla geliyordu. Nazime Hanım bu hallerin İngiliz muallimin telkinlerinin sonucu olduğunu zannediyor, önem vermiyordu. Ona endişeler veren en önemli sebep İngilizce öğrenen, onun tabirince şıklığa heves eden Nedim'in artık medreseye devam etme-

ye, ilmiye yoluna girmeye razı olup olmayacağı meselesiydi. Ondan olumsuz bir cevap almak korkusuyla Nedim'e bu meseleden hiç bahsetmiyor, kendi kendine, "Bunu düşünecek vaktimiz var, evde Arapça derslerini de güzel güzel okuyor ya!" diyordu.

Zaman geçiyor, Nedim ile annesinin hayal ettiği meslek arasında mesafe arttıkça artıyordu. Nedim on altı yaşına girdiği zaman mükemmel İngilizce öğrenmiş, düzenli denilebilecek özel bir tahsil görmüş, ciddi eserler okumuştu. Donalson'u kendisine örnek alıyordu. Onun hallerini, tavırlarını taklit ediyordu. İngiliz aristokratları gibi şuhluk ve serbestlik içinde bir ağırbaşlılığı ve ciddiyeti korumayı başarıyordu.

Nazime Hanım oğlunun kendisini evvelkinden daha ciddi, daha hisli, daha hürmetkâr bir muhabbetle sevdiğini anlıyor, onun vakarını, metanetini, faziletlerini görüyor, bütün bu güzel değişimlerin İngiliz muallimin verdiği terbiye, ortaya koyduğu telkinlerin ürünü olduğunu inkâr etmiyordu. Çünkü Nedim sofrada ve yemekten sonra sohbet zamanlarında –Batı medeniyeti düşünce ve hislerini annesine de vermeye çalışıyor gibi– mualliminden aldığı fikirleri anlatıyordu. O, bu fikirlere alışmış, kanmış gibiydi. Oğlunun bu meziyetlerini beğeniyor, onunla iftihar ediyordu.

Fakat onun kalbinin, aklının daha derin noktalarına yerleşmiş başka emeller, fikirler, özellikle bencilce menfaatler vardı. O Nedim'i büyükbabasının mesleğine, ilmiye yoluna sevk etmek istiyordu. Bu vicdani, dini bir emeldi. Fakat bu emel altında kendisinin büyük bir menfaati gizlenmişti. Nedim ilmiye yoluna girer, durmuş, oturmuş, sofu bir kız alırsa daima bu evde, annesinin kanadı altında yaşamaya razı olacak, hepsi mesut ve rahat bir hayat geçireceklerdi.

İşte meselenin ruhu bundaydı. Nedim'in takip etmekte olduğu ağırbaşlı ve ciddi hayatı takdir ederek susmalı mıydı? Yoksa onu kendi istediği yola sevk etmek için uğraşmak mı daha iyi olurdu? Bu meseleyi halletmeyi bir türlü başaramıyor, günden güne atıyor, bu kararsızlık içinde yaşıyordu.

Nedim, muallimi Donalson'un evine gidiyor.

Nedim artık annesinin yanında kapalı bir hayat yaşamıyordu. Yalnız olarak ilk kez, yılbaşı günü, muallimini tebrik için arabayla Şişli'ye, Mister Donalson'un evine gitmişti. Bundan sonra yavaş yavaş annesini alıştırdı. İstediği zaman evden çıkıyor, dönüşünde annesinin sormasına meydan bırakmayarak masum ve saf, nerelere gittiğini, neler gördüğünü anlatıyordu. Gittiğini annesinden gizlediği yalnız bir yer vardı: Mecdi Bey'in konağı.

Mecdi Bey ailesi kış mevsimlerini geçirmek için birbirini takip eden üç sene karşı eve gelmişlerdi. Fakat sonra doktor onu her sene bir ay kaplıcalara göndermeyi daha uygun gördü. İşte üç seneden beri artık komşuya gelmiyorlardı. Üç senede oluşan samimi dostluk devam ettiriliyordu. Ara sıra cuma günleri Süreyya gelir, Nedim'le görüşürlerdi. Atiye Hanım da seyrek ziyaretlere geliyor, Rezzan'ı da beraber getiriyordu.

Rezzan büyümüş, çocukluktan çıkmış, on üç yaşında güzel bir genç kız olmuştu. Konağa son ziyaretlerinde Nazime Hanım genç kızda birdenbire ortaya çıkan değişim ve gelişime hayran kaldı. Bundan memnun olmadı. Nedim'in artık bu güzel kızı görmemesi gerektiğine hükmetti. Çekinmeyerek Atiye Hanım'a söyledi:

— Rezzan maşallah büyük bir hanım kız olmuş. Çarşafa girmek zamanı gelmiş. Böyle açık gezdirmeyiniz, günahtır. Hem artık Nedim'den kaçması[1] lazımdır... dedi.

O gün Atiye Hanım Nedim'i aramaya cesaret edemedi.

Bu hadise Atiye Hanım'ın gücüne gitmişti. Kızı için Nedim'i en uygun bir kısmet olarak hayal ediyor, onun Rezzan'a gösterdiği ilgiden ümitler besliyordu. Şimdi bu mutaassıp kadın Nedim'i evlerine gelmekten, Rezzan'la görüştürmekten men ederse ilişki ve ilgiler soğuyacak, bütün ümitler mahvolacaktı. Onun Rumeli Hisarı'na geldiği bir gün Atiye Hanım hadiseyi anlattı ve Rezzan'ı kaçırmaya lüzum görmedi. Nedim Rezzan'ı gerçek bir aşkla severse annesinin engellemelerine rağmen onu alacağını ümit ediyordu.

Nedim'in en büyük saadeti Rezzan'ı görmek, kıyafetlerini, ilerleyişini, başarılarını ona göstermek, onun takdirlerine mazhar olmaktı. Sevdiklerini birbirlerine itiraf etmiş değillerdi. Fakat birbirlerinin sevgisinden tamamıyla emin ve bahtiyardılar. Nedim hiç olmazsa haftada bir gün Rezzan'ı görmeye gidiyor, gerek yüzünün, gerek kültürünün haftadan haftaya kazandığı güzel ilerlemelere hayret ediyordu. Rezzan da halen mektebe gidiyor, Nedim gibi İngilizceye, edebiyata büyük bir şevk ve gayretle çalışıyordu. Bu esnada Süreyya tahsilini tamamlamak için hükümet tarafından İngiltere'ye gönderilmişti.

On sekiz yaşına geldiği zaman birbirini takip eden iki darbe Nedim'in hayatını büsbütün değiştirdi. Rüzgârlı bir gece konağın harem dairesinden çıkan yangın selamlığa da atladı. Koca bina bir saatte kül oldu gitti. Birkaç gece büyükbabası Sadrettin Molla'nın konağında kaldılar. Nedim bu kasvetli konaktan hoşlanmıyor, uygun bir yer arıyordu. Donalson imdadına yetişti:

— Senin için oturulacak en uygun semt Moda'dır. Havası güzeldir, medeni ve temiz bir muhiti var. Orada tanıdığım

---

1 Yabancı erkeğe görünmemek, örtüsüz olarak yanına çıkmamak, kaçgöçe uymak.

birçok İngiliz aile ikamet eder. Onlarla görüşerek medeni bir hayat yaşamaya başlarsın... demişti.

Nedim bu fikri uygun gördü. Kadıköy'de biraz harap, fakat geniş ve ferah bir köşkleri vardı. Çiftlik kâhyası oturuyordu. Onu başka bir eve çıkartmak hemen biraz tamiratla oraya nakletmek mümkündü. Bu fikre annesi de itiraz etmedi. Zaten onun evden çıktığı var mıydı? Nedim'den ayrılmamak, evinde hür bir şekilde yaşamak onun için yeterli bir saadetti. Bu karar gerçekleştirildi. Aile Kadıköy'e taşındı. Bu olayın üzerinden altı ay geçmemişti ki Nedim'in büyükbabası vefat etti. Bu ikinci darbe Nedim'i birinciden çok sarstı. Canını sıktı.

Nedim hesap kitap bilmez, servetinin miktarını, ne olduğunu bile sormazdı. Büyükbabasına içten bir hürmeti ve itimadı vardı. Her şeyi o denetler, çiftliklere kâhya bakar, evin masrafını, harcını vekilharç görürdü. Nedim birkaç kez annesinden servetinin epeyce mühim olduğunu, gelirin dörtte birini bile harcamadıkları için servetin günden güne arttığını işitmişti. Bütün bildikleri bundan ibaretti.

Büyükbabası ölünce ne yapacağını, bu işlerin içinden nasıl çıkacağını bilemeyerek şaşırdı. Yine muallliminden yardım istedi. Donalson memleketin kanunlarını bilmezdi. Nedim onun tavsiyesiyle Galata'da güvenilir bir avukat buldu. İşlerin temizlenmesini ona bıraktı. Büyükbabasının defterleri gayet muntazamdı. Hesaplar kolayca görüldü. Nedim rüştünü ispat etti. Kendisine çiftliklerden başka seksen bin liralık nakit servet bırakıldı.

İşte bundan sonra Mister Donalson Nedim'e hakikaten bir baba gibi şefkatle yardım etti. Akıllı ve zengin bir adamın nasıl yaşaması gerektiğini anlattı. Kadıköy'de köşkün yerinde rahat ve muntazam bir ev inşasına başlanıldı. Çiftliklerin idaresi de değiştirilecek, ıslah edilecekti. Fakat o girişimlerden evvel ona bir kere Avrupa'ya gidip gezmeyi, o âlemleri, o hayatı inceleme amacıyla görmesini tavsiye etti. "Seyahat aydınlanmak ve bilgilenmek için en kestirme yoldur..." derdi.

Nazime Hanım oğlunun ahlakına, ciddiyetine güvenmişti. Onun girişimlerine muhalefet etmiyordu. Yalnız yeni tarzda bir ev inşa ettirilmesine itiraz etmişse de Nedim'in verdiği izahata, teminata kanmıştı. Fakat Avrupa'ya uzun bir seyahate çıkmak fikrine karşı isyan etti, ağladı, karşı çıktı. İzin vermiyordu.

Nedim günlerce yalvardıktan, Donalson'u kendisiyle beraber gitmeye ikna edebildikten sonra annesinin müsaadesini almayı başardı. Donalson onu üç ay kadar Avrupa'da, bilhassa İngiltere'de gezdirdi. İngiliz aristokratlarının nasıl yaşadıklarını, nasıl çalıştıklarını, o kibar hayatı içinde medeniyete, insaniyete edilen hizmetleri gösterdi. Nedim, Donalson yanında olmasa bu seyahatten istediği istifadenin çeyreğine bile sahip olamayacağını itiraf ediyordu.

Avrupa'dan döner dönmez birinci işi çiftliklerinin imarına ve ıslahına çalışmak oldu. Büyük çiftlikte Avrupa aristokratlarının şatoları tarzında gösterişli bir bina inşa ettirdi. Bütün çiftçi evlerini yeni tarzda yaptırdı. Ziraat alet ve edevatı, makineleri getirtti. Halkalı Ziraat Mektebi'nden[1] mezun, bilgili ve görevine bağlı bir ziraat mütehassısı aldı.

Çiftlik işleriyle uğraşırken konağın inşaatı da bitmiş, mükemmel bir şekilde döşenmişti. O zaman Nazime Hanım, Nedim'i evlendirmeye kalkıştı:

— Ben seni ilmiye yoluna sevk etmek istiyordum. O yola girmedin, hatırımı kırdın. Bu kabahatini yalnız bir şartla affedeceğim. Sen İngilizlerden başka kimseyi istemiyorsun. Eğer bir İngiliz kızı almaya da kalkışacak olursan vallahi hakkımı helal etmem ve bu evden kaçarım. Evlenecek, bir Türk kızı alacaksın. Alacağın kızı da ben seçeceğim. Bu benim hakkımdır. Çünkü onunla senden çok ben evde yaşayacağım. Bana dünyayı cehennem yapacak bir gelin istemem... diyordu.

Annesinin emelinin Leman'ı almak olduğunu bilen Nedim onu okşayarak rahatlatmaya çalıştı.

---

1 1892-1928 yılları arasında faaliyet gösteren Halkalı Ziraat Mektebi, yeni ziraat yöntemleri üzerine teorik ve pratik derslerin yer aldığı üç yıllık bir eğitim sürecini kapsamaktaydı.

— İngiliz kızı alırım diye korkma, anneciğim. Emin ol evleneceğim vakit muhakkak bir Türk kızı alacağım. Kızı beraber düşünecek, seçeceğiz... dedi.

İşte çiftliğin inşası ve tesisatı tamamlanmış, bütün gaileler bitmişti. Nazime Hanım oğlunu Leman'la evlendirmeye hazırlanır ve onu sıkıştırırken Nedim çiftliğin açılış törenini gerçekleştirmek için, annesinden gizli, davet ettiği Mecdi Bey ailesiyle çiftliğe gidiyorlardı.

2

Haydarpaşa'dan hareket eden arabalar Bağdat Caddesi'nden ayrılarak tenha yola girdiği zaman durdular. Nedim gülerek öteki arabaya doğru:

— Rezzan Hanım, briki kullanma fikrinde hâlâ ısrar ediyorlar mı?

Rezzan, zarif ve sevinçli bir istekle faytondan atladı. Ağabeyine hitaben:

— Süreyya, sen anneye refakat et de ben araba kullanmak hevesimi alayım...

Süreyya ile yerlerini değiştiler. Arabalar yine yola düzüldü. İşte Nedim ile Rezzan, bu iki ince ve hassas sevdalı genç yalnız kalmışlardı. Arabalar baharın sonsuz güzellikleriyle, taze gelin gibi donattığı kırlarda koşarken onlar gizli hislerini açacak, istediklerini söyleyebilecek serbest bir mahremiyet, yeni bir hava içinde uçuyorlardı. Sözlerinin diğer arabadan işitilebilmesine imkân yoktu. Arkalarında oturan arabacı İngilizce bilmezdi. Derin hislerinden, tatlı emellerinden konuşabilirlerdi.

Fakat ne söyleyeceklerdi?.. Birbirlerinin hislerini, emellerini bilmiyorlar mıydı?.. Düşündükleri, hissettikleri şeyler sözlerle anlatılabilir miydi?.. Söylemeye ne ihtiyaç vardı?.. İşte yan yana oturmuş, hayatı, kâinatı unutmuş, o güne kadar bilmedikleri, duymadıkları yeni, tatlı, sıcak hislerle kendilerinden geçmişlerdi. Hiçbiri bu büyük heyecan veren şiiri bozmaya kıyamıyor, söz söylemeye kuvvet bulamıyordu.

Araba koşuyor, onlar uçuyorlardı. Serin bahar havası yüzlerini, ellerini tatlı dokunuşlarla okşuyor, zaman zaman çimenliklerden geçerken yüzlerine yeşil ot kokuları, hoş papatya rayihaları serpiyordu.

Şose yoktu. Kırlardan, tarlaların arasından arabaların açtığı, inişli yokuşlu intizamsız bir yoldan gidiyorlardı. Bazen bir çukura girip çıkan arabanın yaptığı sarsıntıyla genç ve hassas iki vücut birbirine dokunuyorlardı. O zaman bütün varlıklarında bir elektrik, bir cazibe cereyan ettiğini hisseder, gözlerini kapamak, bu hissi dinlemek, bu kısa ve emsalsiz saniyeleri mümkün olduğu kadar çok ve uzun yaşamak isterlerdi. Arabayı biraz sarsacak çukurları, tümsekleri mesut tebessümle karşılar, bunların sarsıntıyla kendilerine bahşedeceği zevkleri yaşamaya hazırlanırlardı.

Rezzan bu arabanın derin ve rahat kapitone minderi üstünde sevdiğinin kucağına yaslanmış gibi kendini bu yeni hislere, tatlı zevklere bırakıyor, kendinden geçme saadetlerine dalıyordu. Gözleri kapanacak gibi süzülüyor, ellerinde hayvanın dizginleri gevşiyordu. O zaman Nedim dizginleri tutmak için ellerini uzatır, eli Rezzan'ın eline temas eder, güzel kız elektriklenir, titrerdi.

İki âşık sessiz sedasız uçarken.

Bir koyun sürüsünün yanından geçiyorlardı. Arabalar yaklaşınca koyunlar, körpe kuzular ürküyor, kaçıyordu. Bu ürkmelerde haşarı bir şuhluk, masum bir çapkınlık vardı. Çoban çocuğu uzun sopasına dayanmış, lakayt bakışlarla arabaları seyrediyordu. Biraz ötede, büyük çınar altında birçok koyun, kuzu doymuş, yatmış çiğneniyor, yediklerinin ikinci defa zevkini çıkarıyorlardı.

Rezzan bu tabloya bakarak, "Ah!. Ne güzel!.. Ne güzel!.." diyebildi.

Bu manzarayı görmeye alışkın Nedim önem vermedi. O, temaslardan doğan latif hisleri, mahrem şiirleri, tatlı zevkleri daha parlak buluyor; bütün ruhunu onunla doldurmaya çalışıyordu. Hiçbir söz söylemeyerek yaşadıkları mesut dakikalar bir saatten fazla olmuştu. Tepeyi aşınca karşılarında başka bir muhit açıldı, başka bir tablo belirdi. Ova ortasında güzel bir ağaçlık vardı. Ağaçlar yanında zarif iki kulesiyle yükselmiş beyaz, yeni, muazzam bir binanın kırmızı çatısı parlıyor, etrafında bembeyaz badanalanmış sıra sıra birçok küçük ev görülüyordu. Nedim:

— İşte çiftlik... dedi.

Rezzan müteessir ve mahzun cevap verdi:

— Geldik mi artık?..

Evet, ne çabuk gelmişlerdi! Birçok saat uzayıp giden bu yol ona ne kadar kısa görünüyordu! Bu mesut dakikalar ne hızlı geçmişti! Yan yana, baş başa geçirdikleri bu bir buçuk saatlik seyahat esnasında aşklarına dair küçük bir ima, manidar bir söz bile söylememişlerdi. Fakat birbirlerinin kalplerini, emellerini, sanatlı şiirler gibi, ne mesut hisler, ne tatlı zevklerle okumuş, dinlemişlerdi! Şimdi çiftliğin arazisinden geçiyor, dere kenarından gidiyorlardı. Asırlardan beri akan dere girdap gibi derin bir mecra açmıştı. İki tarafında çınar ve söğüt ağaçları vardı. Mecranın dibinde incecik berrak bir su akıyordu.

Beş dakika sonra konağın önüne vardılar. Arabalardan inildi. Dördü bir araya toplandılar. Kadınlar etrafa bakıyor, her şeyi güzel buluyorlardı. Rezzan ömründe ilk defa köy

ve çiftlik hayatı görüyordu. Her şeyi anlamak istedi. Köylüler çifte gitmişlerdi. Etraftaki köy evlerinin çoğu kapalıydı. Bir ikisinin kapısı önünde küçük çocuklar oynuyordu. Arabaları karşılamak için çıkmış iki seğmen[1] martin tüfekleri omuzlarına asılmış, uzaktan dolaşıyor, beyin yanında hanımlar olduğundan sokulmuyor, önlerine bakarak emir bekliyorlardı.

Daha ötede, konağın büyük kapısı önünde kâhya, paltosunu iliklemiş beyefendiyi karşılamaya hazırlanmışken onun hanımlarla beraber yaklaştığını görünce haremden kaçıyor, içeri çekiliyordu. Konak önünde dolaşan iri bir köpek bütün bu insanlardan daha ağırbaşlı, daha neşeli, koşarak Nedim'in dizlerine sürünmeye, zeki bakışlarıyla ona sevgisini göstermeye çalışıyordu. İşte çiftlikte görülen bütün hayat, bütün faaliyet bundan ibaretti.

Çiftlik hayatının bu durağanlığı, sessizliği içinde bir düzen ve ihtişam vardı. Konağın dış manzarası pek güzeldi. İki tarafındaki kulelerinin sivri çatıları ve kalın duvarları Batı'nın eski şatolarını andırıyordu. Konağın etrafı İngiliz usulünde düzenlenmiş geniş bahçelerle çevrilmişti. Burada hiç ağaç yoktu. Çimenliğin üzerine çiçeklerle, mine işi işlenmiş gibi, zarif şekiller resmedilmişti. Konağın karşı tarafında uzakta büyük bir mermer havuz görülür, ondan ileri dereyi takip eden ağaçlık başlardı. Konağın yan tarafında memurlara mahsus küçük bir bina vardı. Onun ilerisinde geniş bir meydan etrafında minimini bahçeler ile çiftçi evleri sıralanmıştı. Meydanın ortasında, bir abide gibi, etrafı açık hangar içinde büyük harman makinesi dururdu.

Nedim misafirlerine yol göstererek yavaş yavaş konağa doğru yürürken:

— Konakta biraz dinlenir, rahatlanır, sonra kahvaltımızı aşağı bahçe köşkünde yeriz... dedi.

---

1 Seğmen ya da sekban: Özellikle yaz mevsiminde mahsulün korunması amacıyla bir nevi koruculuk yapan ücretli asker, çiftlik korucusu. Öteki sekbanlardan ayırmak için "kır sekbanı" adı verilirdi. Halk arasında "seymen" denilirdi.

Konağın parmaklıklı büyük demir kapısından girdiler, burası siyah ve beyaz mermerlerle satranç gibi döşenmiş geniş bir sofaydı. Tam karşısında yine yarıya kadar parmaklıklı büyük bir demir kapı daha görülüyordu. Kapıların yanlarında kalın parmaklıklı dar ve derin pencereler vardı. Sofa yalnız bu pencerelerden ışık alırdı. Çıplak ve loş bir avlu gibi kasvetli görünürdü. Sağ tarafta yukarı kata çıkan geniş ve muhteşem merdiven nefis bir sanat eseriydi. Mermer basamaklar üzerinde kalın halılarla rahat bir yol yapılmıştı. Yan duvarları renkli mermerlerle süslenmiş, kenarındaki somaki bentler üstüne büyük mermer saksılar konmuştu. Saksılar içinden yükselen latif palmiyeler hayat ve neşe saçıyordu. İki başında üç ayaklı, yaldızlı sütunlar üstünde beşer büyük lale şeklinde elektrik lambaları vardı. Atiye Hanım buna hayretle baktı:

— Burada elektriğiniz de var mı? dedi.

— Evet, bir motorla konağı ve bütün çiftliği aydınlatıyoruz.

Rezzan karşı büyük kapıya doğru yürüdü, diğerleri de onu takip ettiler. Binanın arkası boylu boyunca uzanmış çamlı, latif bir kış bahçesiydi. İçi saksılar, nadir çiçeklerle bezenmişti.

Merdivenden birinci kata çıktılar. Burası küçük bir saray gibi külfetle, itinayla döşenmişti. Bütün döşeme hep Donalson ve mimarla müzakere edilerek inşaat esnasında kataloglardan seçilmiş ve kararlaştırılmış, İngiltere'den getirtilmişti.

Burada büyük bir salon, eski asırların ihtişamına benzetilmiş geniş bir yemek odası, bilardo salonu, kütüphane, oturulacak, çalışılacak odalar vardı. Hepsinin büyük kapıları açılmıştı. Salondan her tarafa doğru latif bakışlar uzayıp giderdi. Yerlere, parkeler üzerine güzel seccadeler serilmiş, duvarlara nefis resimler, tablolar, zarif sanat eserleri asılmıştı. Her tarafta ağırbaşlı, kibar bir şıklık vardı.

Hanımlar yavaş yavaş gezdiler. Bu ihtişam, bilhassa Atiye Hanım'ın üzerinde nahoş tesirler yapıyordu. O Nedim'i Şehzadebaşı'ndaki eski konakta tanımıştı. Şüphesiz, ailenin

zengin olduğunu anlamamış değildi. Bu eski vezir ailesinin servetini birçok emsali gibi o basit ihtişamla yaşayabilecek kadar farz ediyordu. Nazime Hanım gösterişten hoşlanmaz, sade bir şekilde yaşardı. Nedim kendilerine hiçbir zaman servetinden bahsetmemişti. Az zaman önce Kadıköy'de gösterişli bir konak yaptırmışken bu büyük çiftlikte böyle saray gibi bir konak daha yaptırabilmek için büyük bir servetinin olması gerektiğini düşünüyordu. Büyük servete sahip olan Nedim, Rezzan'ı almaya razı olacak mıydı?..

Rezzan üzerinde oluşan tesirler büsbütün başkaydı. Onun genç ve kuvvetli ruhu gelecek için parlak ümitlerle doluydu. Orada endişe yaşayamazdı. Arabada bir buçuk saat yan yana yalnız geldikleri halde Nedim'in sevgisini açığa vuracak ve ima edecek hiçbir söz söylememiş olması bir aralık onu düşündürdü. Endişe verdi. Fakat bu siyah gölge Nedim'in saçtığı tebessümlerin, sevdalı ve saygılı bakışların ruhu okşayan ışıkları karşısında çarçabuk uçtu, eridi. Nedim bütün bu güzel şeyleri gösterirken Rezzan'a tutkun ve beğenen gözlerle bakıyor, bunları hep kendisine sunmak emelleriyle meydana getirmiş olduğunu ima ederek anlatmaya çalışıyordu. Bu manidar bakışlar ona ışıklı saadet ufukları açıyor, ruhunu tatlı hayaller okşuyordu. O şimdi Nedim'le beraber bütün bu güzel şeyleri benimsiyor, burada kendi muhiti içinde yaşar gibi teklifsiz, sade, sıkıntılardan uzak yürüyor, gülüyordu. Bu nefis yuva içinde, yakın gelecekte, kendisini, Nedim'i mesut etmeye çalışırken görüyor gibi oluyordu.

Birinci katın her tarafı gezilmiş, görülmüştü.

Nedim Atiye Hanım'a yaklaşarak:

— Seyahatin üzerimize saçtığı tozlardan temizlenmek, tuvaletlerinizi düzeltmek isterseniz bir kat daha yukarı çıkmak zahmetine katlanmalısınız. Çünkü tuvalet odaları yukarıdadır. Her şeyin kendi eşyanız gibi temizliğinden emin olabilirsiniz. Burada hiçbir şey kullanılmamıştır. Daha ben bile bir gece burada kalmadım... dedi.

Hanımlar yukarıyı da görmek istediler. Daha sade, ceviz bir merdivenden çıkıldı. Bu katta yatak odaları, her odanın

yanında küçük yer tuvalet kabinesi vardı. Her iki tuvalet odasının arasında bir de hamam bulunuyordu. Hamamlar parlak mermerler ve porselenlerle donatılıp döşenmişti. Bir aileyi kucaklayıp mesut edebilmek için her şey büyük itinalarla ciddi bir zevk ve beğeniyle hazırlanmıştı.

* * *

Hanımlar tuvalet odasında üstlerini başlarını düzenlemeye uğraşırken Nedim ile Süreyya diğer tuvalet kabinesine girdiler, temizlendiler. Salonda buluştukları zaman Süreyya:

— Galiba kırlarda gezdiğimizden olacak, dehşetli bir iştahım var. Bayılıyorum... dedi.

Hepsi gülüyor, Süreyya'ya hak veriyor, kendilerinin de aynı halde olduklarını itiraf etmiş oluyorlardı. Nedim kahvaltının aşağı bahçede hazırlanmış olduğunu söyledi. Zaten program evvelden yapılmıştı. Şimdi hafif bir kahvaltı edilecek, saat ikide öğlen yemeği yenilecekti. Akşam Boğaziçi vapuruna yetişebilmek için saat dörtte buradan hareket etmek lazımdı.

Aşağı bahçeye gitmek için konak önündeki çimenliği geçtiler. Bu İngiliz bahçesinde, küçük fidanlar üzerinde nefis güller vardı. Nedim, hanımların korsajlarını[1] süslemek için güzellerini seçti, kopardı. Rezzan, beylerin de yakalarına çiçek takmak istedi. Ve bahriye zabitinin yakasını bir kadife gülüyle süslemeye kalkışması hepsini güldürdü. Neşeyle aşağı bahçeye geldiler.

Burada büyük havuz yanında çınar ve söğüt ağaçları altında yontulmamış odunlardan doğal bir köşk yapılmıştı. Köşkün önünde suni kayalıklar arasından büyük bir su kaynıyor, havuza dökülüyordu. Nedim anlattı: Bu yeni açılmış bir artezyen kuyusuydu. Su altmış metre derinliğinde bulunmuş, çıkarılmıştı. Elli dönümlük sebze bahçesini sulamaya yetiyordu. Büyük havuz su deposu vazifesi görüyordu.

Köşkte akan suya karşı kahvaltı sofrası kurulmuştu. Sakız gibi beyaz örtü üzerinde gümüş takımları parlıyor-

1 Kadın elbiselerinin belden yukarı kısmı.

du. Süt, kahve, çay, pastalar, taze yumurtalar, türlü reçeller, meyveler davetkâr tebessümler ediyordu. İştahla, neşeyle yenildi. Dere boyunca uzayıp giden yeni yapılmış geniş sebze ve meyve bahçelerini gezdiler. Nedim medeni teşebbüslerin sonuçlarını anlatıyordu: Bu bahçeleri sulamak için eski tarzda birçok dolap,[1] onları çevirecek hayvanlar lazımdı. Bunların senede masrafı yüzlerce lirayı geçerdi. Halbuki bir defa iki yüz altın harcanınca ebediyen kaynayacak böyle bir memba yapılabilmişti.

Nedim misafirlerini süthaneye götürüp gezdirdi. Geniş, temiz hamam gibi bir yerdi. Çiftlik hayvanlarının sütlerinden burada hep yeni alet ve usullerle tereyağı, yoğurt ve türlü türlü peynirler yapılıyordu. Burası da elektrikle aydınlatılıyor, yayıklar elektrikle hareket ediyordu.

Oradan kümeslere gittiler. Geniş bir avlunun etrafına tel kafesler çevrilmiş, birçok kümeste tavuklar, hindiler, kazlar, ördekler cinslere ayrılmış yaşıyordu. Orada bir odaya yerleştirilmiş civciv makinesini gördüler. Tavuklara, hindilere, kazlara artık yumurtaya oturma zahmeti bırakılmıyordu. Bu makine onların vazifesini daha hızlı ve düzenli görüyor, birden yüzlerce piliç çıkarıyordu.

Sonra kozahaneyi gezdiler. İpekböceklerinin nasıl hastalıklardan korunarak yetiştirildiğini, kozalarını nasıl sardıklarını gördüler. Ve nihayet yeni ahırları, ağılları, harman ve ziraat makinelerini, tohum ayıklayan kalbur makinesini ziyaret ettiler. Her dairede yeni ve daha iyi bir hayat hazırlamaya, en güzelini seçmeye, mükemmelliğe çalışılıyordu. İri, kuvvetli aygırlar, koçlar, boğalar, hububat tohumları, yumurtalar seçilip ayrılarak bunlarla yavaş yavaş cinslerin ıslahı sağlanacaktı. Bu seyran bir saatten fazla sürdü. Hepsi yorulmuştu, yukarı salona çıktılar. Hanımlar başlarını açıp rahatladılar. Her biri geniş ve derin rahat koltuklardan birine yaslandı ve dinlendiler.

---

1 Bostan sulamak için gözleri bağlı bir beygir tarafından döndürülerek bostan kuyusundan su çekmeye yarayan düzenek.

Süreyya'nın teklifi üzerine Rezzan onlara piyano çaldı ve birkaç parça okudu... Nedim servetinin bu ihtişamıyla, ziraatın ilerlemesi için gösterdiği üstün gayretler, fedakârlıklarla misafirlerini hayran etmişti. Rezzan şimdi ona bu hayretlerinin karşılığını ödüyordu. Yeteneklerinin, yapabildiklerinin pek parlak eserlerini gösteriyor, Nedim'i hayretler içinde bırakıyordu. Nedim onun piyano çaldığını ve güzel bir sesi olduğunu bilmiyordu. Rezzan bu varlıklarını göstermek, onun takdirine mazhar olmak için hevesler içinde ve özenerek, hissederek çaldı ve söyledi. Ruha nüfuz eden güzel parçalar seçmişti. İngilizce okuduğu parça nefis bir şiirdi. Çehresi kızarmış, gözleri mahmur, başını biraz arkaya vermiş, ağırbaşlı bir edayla okurken elleri piyano üzerinde yavaş ve aralıklı bir ahenkle nağmelerine arkadaş oluyordu.

Nedim bu güzelliğin kendinden geçen hallerini seyrederek tatlı ahengini dinliyor, okuduğu şiirin sözleri, Rezzan kendi hisleriyle hitap ediyormuş gibi ruhunu okşuyor, kendinden geçiriyordu. Rezzan'ın söylediği şiir şu anlamdaydı:

"Senin etrafında öyle parlak nurlar, öyle mest edici kokular, sarhoşluk verici saadetler hissederim ki daima o muhit içinde, senin yanında ve nihayet orada senin kucağında ölmek isterim. Beni kucağında bir masum gibi okşayarak nağmelerle uyut, buselerle uyandır. Sev ve daima sev... Benim saadetim, hayatım, uyanıklığım, rüyalarım hep seninle doludur. Ebediyen senin olmak isterim..."

Rezzan şarkısını bitirdiği, piyanoya son darbeyi vurarak yüzü kızarmış, mahcup tebessümler ve edalı hislerle yerinden kalktığı zaman Nedim daldığı mesut, heyecan verici, tatlı hayallerden uyanamadı. Daha bir an o latif ahengi, ruhuna işleyen şiiri dinliyor ve Rezzan'ın aşkını hissediyor gibi yaşadığı dalgınlık içinde kaldı. Sonra uyandı, kendini topladı, bahtiyar ve gülerek Rezzan'ın yanına gitti. Ona tebrikler, takdirler, teşekkürler arz etti. Ömründe bu kadar latif ve ruh okşayan bir ahenk dinlemediğini itiraf ediyor ve yalan söylemiyordu.

Sonra Rezzan annesinden nihavent peşrevini çalarak bir iki şarkı söylemesini rica etti. Atiye Hanım çoktan beri pi-

yano çalmadığını mazeret göstererek nazlanıyordu. Süreyya isyan etti ve yerinden kalktı:

— Manasız naz ediyorsun, çekiniyorsun anne. Senin sesin Rezzan'ınkinden daha güzeldir. Yirmi seneden beri piyano çalıyorsun... Yine de bir şey çalmanı, okumanı rica ettiler mi bu mazeretlerden, nağmelerden kendini alamıyorsun. İşte eskilerle yeniler arasındaki farklardan biri de bu saf serbestlik ile riyakâr mahcubiyettir. Bak, Rezzan'dan istediğimiz zaman hiç çekinmeyerek çaldı ve okudu. Sana yalvarıyoruz. Eski itiyatlarınızdan kendini alamıyorsun. Ne zamana kadar bu riyakâr mahcubiyetler bizde terbiye olarak kabul edilecek!

Şaka yapar gibi gülerek söylediği bu acı hakikatler tesirini gösterdi. Atiye Hanım şuh tavırlarıyla çatındı. Süreyya'yı şakayla karışık haklı olarak azarladı. Ve nihayet Nedim'in ricası üzerine çekinmeden piyanoya geçmeye razı oldu.

Gerçekten piyanodaki mahareti, sesinin gücü ve güzelliği Rezzan'ınkinden daha yüksekti. Alafranga musikideki çeşitliliğe, yüksek sanatlara rağmen bu hep yalvaran, ağlayan nağmeler, Nedim'in Türk hissiyatı ve ruhu üzerinde daha tatlı ve samimi tesirler yaptı. Nedim Atiye Hanım'a da pek hararetli ve ciddi takdirler, teşekkürler arz etti.

Atiye Hanım bu teşekkürlere katılmak için yanına gelerek kendisini öpmek isteyen Süreyya'ya karşı somurtmuş, gülüyor, "Beni insanların içinde azarlamaya kalkışmanı affetmeyeceğim..." diyordu.

Bu sözü Nedim şiddetle protesto etti. Ne demek?.. İnsanlar denilen kendisi midir? Hanımefendi kendisini yabancı mı sayıyordu? Bu serzenişlere maruz kalan Atiye Hanım şuh tavırlarıyla gülerek özürler diledi. Nedim'i de evlatlarından ayırmadığını temin ediyordu. Süreyya annesine sokuluyor, onu okşuyor:

— Kalbinde benim mevkiim hepsinden daha yüksek ve özeldir, değil mi anne? Beni herhalde hepsinden çok seversin, değil mi?.. diyor ve gülüyordu.

Atiye Hanım şuh ve mesut, sevgili oğlunun okşayışları altından kurtulmak istiyormuş gibi gülerek:

— Bırak beni, şımarık çocuk. Seni hiç sevmem... diyordu.

Sonra kütüphaneye geçtiler. Orada resimli ciltleri, albümleri karıştırdılar. Bu huzurlu ve samimi çevre içinde tatlı latifeler, neşeli sohbetlerle eğlendiler ve gülüştüler. Vaktin nasıl geçtiğinden haberdar olamamışlardı. Hizmetçi sofranın hazır olduğunu haber verdiği zaman şaşırdılar ve inanamayarak saate baktılar. Gerçekten de saat iki olmuştu. Yemek salonuna girdiler. Mükellef bir sofra kurulmuştu.

Nedim:

— Burada aşçımız olmadığı için sizi alıştığınız nefis yemeklerle ağırlayamayacağım. Affınızı rica ederim. Yemekleri bizim kâhyanın karısı hazırladı. Hep köylü yemekleridir, dedi.

Evet, yemekler ince ve sağlıklı değildi. Çok yağlı ballı, hamurlu ve ağırdı. Fakat hepsi gayet lezzetliydi. Ve gereğinden çok fazlaydı... Dört kişi için yirmi kişinin yiyebileceği kadar yemek çıkarılmıştı.

Süreyya:

— İşte biz böyleyiz... Nedim gibi iyi terbiye görmüş, düzgün fikirli, aydın bir adamın evinde bile alaturka yemek yapılınca böyle israflar görüyoruz. Bizde galiba lezzete değil, bolluğa ehemmiyet verilmesi âdetmiş. Bir kadın bu kadar çeşitli, bu kadar çok yemek pişirmeye mecbur olunca tabii her birini kusursuz bir şekilde yapamaz... diyordu. Sonra Nedim'e hitap ederek ekledi:

— Sen İngiltere'de Donalson'la birçok kibar ailenin sofrasında, en zengin lortların şatolarında yemek yedin. Bu kadar müsrifçe bolluk gördün mü?.. Orada her şey bol, kibarca, nefis olur. Fakat ihtiyaca göre hesapla yapılır... Bizi mahveden felaketlerden biri de eski hayatın bu manasız ihtişamları, hesapsız israfları değil midir?

Nedim:

— Canım şimdi burada iktisat ve felsefe dersleri vermeye kalkışarak hanımların canını sıkma... dedi, bahsi değiştirdi.

Yemekten sonra aşağı indiler. Çiftliğin yeni yapılan küçük camiini, mektebini gezdiler. Mektebin yirmi kadar talebesine sabahları çiftlik kâtibi ikişer saat ders okutuyordu. Bu saatte mektep boştu. Mescit ferah ve temizdi. Hanımlar bir iki köylü evini gezdiler. Evler yeni ve kullanışlı yapılmıştı. Fakat sakinleri eskilerdi. Evler içinde yine zarafete, intizama riayet olunmuyordu. Nedim bunların ıslahına, örfü, ahlakı yenilemeye o küçük köy mektebinde kendi gözetimi altında çalışıldığını anlattı.

Bu ziyaretlerden sonra tekrar sebze bahçesine giderken Süreyya'nın uyarısı üzerine Nedim arabaların hazırlanmasını emretti. Saat dörde geliyordu. Arabalar hazırlanıncaya kadar bahçede oturdular. Bugünkü gezintinin, kırların, sakin ve tenha hayatın, medeni rahatlıklar içinde bahşettiği mutlulukları söyleştiler. Ve nihayet bahar mevsiminin bu güzel günlerinden istifade için haftaya çarşamba tekrar buraya gelmeye karar verdiler. Bu karar üzerine Rezzan çocuk gibi el çırparak sevincini gösterdi.

* * *

Bu mesut çiftlik gezintisinden üç gün sonraydı. Nazime Hanım Kadıköy'de yeni yapılan konağın penceresinde oturmuş kâh elindeki kitabı okuyor, kâh bahçeye bakıyordu. Çiçeklenmiş latif bir nisan günü akşamıydı. Bahçıvan uzun lastik hortumuyla bahçeyi sulamaktaydı. Tatlı bir toprak kokusu yükseliyordu. Batmaya yaklaşan güneş meyve ağaçlarının çiçeklenmiş dalları, söğütlerin taze açık yeşil yaprakları üzerine ince altın tozları saçmıştı. Bu yaldızlar koyulaşırken etrafı tatlı bir esmerlik kaplıyordu.

Nazime Hanım, cam arkasında bu güzel manzaranın seyrine dalmış, huzurlu dakikalar geçiriyordu. İşte akşam yaklaşıyordu. Nedim saat sekizde eve gelirdi. Muntazam bir hayat yaşayabilmek için annesini kandırmış, evde alafranga saati kabul ettirmişti. Nedim bir İngiliz ciddiyetiyle vaktini şaşırmaz, hayatının düzenini bozmazdı. Şimdi Nazime Hanım da bu düzene alışmıştı. Zaten onun hayatı Nedim'e bağlı değil miydi?.. En mesut vakitleri Nedim'le geçirdiği saatlerdi.

Nedim'i şimdi daima yanında tutmaya imkân bulamıyordu. Onunla beraber yaşadığı saatler azalmış, kıymeti artmıştı. Bu kıymetli saatlerin bir dakikasını kaçırmak istemezdi. Hayatını Nedim'in düzenlediği programa uydurmuştu.

Nedim sabahları saat sekizde kalkar, duşunu, tuvaletini[1] yapar, havayı kontrol ederdi. Hava müsaitse hayvanla, değilse arabayla gezmeye çıkardı. Tuvaletini ona göre yapar, dokuzda yemek salonuna inerdi. Orada annesini kendisini beklerken bulurdu. Dokuzdan ona kadar bir saat vakti annesinindi. Karşı karşıya, yavaş yavaş kahvaltılarını yer, sohbet ederlerdi. Arabayla çıkacaksa ve sözleştiği başka arkadaşı yoksa arabasına annesini de alır, daha bir saat onu mesut eder, kırlarda beraber gezerlerdi.

Saat on birde konağa döndüğü zaman çalışma odasına çekilirdi. Türkçe ve İngilizce gazetelerini okur, yazılarını, mektuplarını yazar, saat bire kadar, kendi tabirince, iş görürdü. Çünkü gazete okumayı da iş sayardı ve bütün siyasi olayları dikkatle takip ederdi.

Saat birde öğlen yemeği yenirdi. İkiye kadar vakti yine annesinindi. Sonra üçe kadar istirahat eder, edebi, eğlenceli kitaplar okur yahut biraz uyurdu.

Üçten beşe kadar iki saati ders vaktiydi. Haftada üç gün Mister Donalson gelir, ona sosyal ve siyasi bilimlerden dersler verirdi. Son zamanlarda Nedim edebiyattan ve felsefeden ziyade siyaseti seviyor, çok tarih okuyordu. Donalson'un gelmediği günler bu ders saatlerinde araştırma ve uygulamayla uğraşır, çalışırdı.

Yaz günleri beşten sekize kadar vakti spor ve eğlence zamanıydı. Moda'da İngilizlerin tesis ettiği Yachting Kulübü'ne[2] üye olmuştu. Kendisinin de güzel, küçük bir kotrası vardı. Müsait havalarda denize çıkar yahut tenis oynardı. Hava spora müsait olmazsa bilardo yahut küçük pokerle vakit geçirirdi.

---

1 Yıkanma, tıraş olma, giyinme, süslenme, taranma işi.

2 Yatçılık Kulübü.

Saat sekizde mutlak evde sofra başında bulunacaktı. Dokuza kadar yemek vaktini yine annesiyle geçirirdi. Dokuzdan on ikiye kadar briç veya poker için sözleştiği bir yer varsa gider, yoksa kendisine misafir gelinirdi. Misafirleri de olmadığı geceler ona kadar, annesinin yanında kalırdı. Nazime Hanım saat onda yatak odasına çekilmeyi alışkanlık edindiği için Nedim de on ikiye kadar çalışma odasında kitaplarıyla vakit geçirir, gece yarısı yatağına girerdi.

Nedim bu programa –olağanüstü durumlar dışında– kati bir şekilde uymaya özen göstererek yaşardı. Nazime Hanım, oğlunun hayatındaki ciddiyeti ve düzeni anlamıştı. Onun terbiyesine, ahlakına güvenirdi. Bundan endişesi yoktu. Mutlu ve huzurlu yaşardı. Yalnız büyük bir emeli vardı. Oğlunu istediği gibi evlendirmek. Nedim Avrupa seyahatine gittiği zaman pek korkmuştu. Onda İngilizliğe aşırı bir ilgi ve sevgi görüyordu. Nedim'in bu eğilimleri Nazime Hanım'ın kalbinde bir ukdeydi. Oğlunun bir İngiliz kızı almasından pek korkuyordu.

Nihayet son defa oğluna bu endişesini göstermekten kendini alamamış, onun yalan söylemediğini bildiği için verdiği teminatla rahatlamıştı. Şimdi bu endişesi yoktu. Nedim'e Leman'ı almak yegâne hayali, düşüncesiydi. Nedim Leman'ı alırsa gelini emri altında bulunacak, aile reisliği yine kendisinde kalacaktı. Torunlarını istediği gibi büyüterek ömrünü mutlu ve huzurlu geçirecekti.

İşte Nedim bütün işlerini bitirmiş, hayatını düzene koymuş, yaşayacağı yuvaları hazırlamıştı. Evleneceği mutlu günler tabii uzak değildi. Ona Leman'ı alacağına o kadar emindi ki bunu birkaç defa kız kardeşine de söylemiş, ümit vermişti.

Günbatımı vaktinde, akşamın hazin güzelliklerini seyrederek bu tatlı hayallerle eğlenirken hizmetçi kız geldi. Gümüş tabak içine koyduğu telgrafı takdim ediyordu.

— Postacı imza istiyor efendim... dedi.

Nazime Hanım telgrafın oğluna olduğunu tahmin etti. Kızın getirdiği kurşunkalemle makbuz üzerine imza attı. Ve telgrafı kıza uzatarak:

Nazime Hanım'a telgraf geliyor.

— Bunu da Nedim Bey'in yazıhanesi üzerine koy... dedi.

Kız, "Telgraf zatıâlilerinize efendim..." deyince telgrafı hayretle eline aldı. Heyecanından açamıyordu. Kendisine nereden telgraf gelebilirdi? Ömründe olmuş şey değildi. Bundan bir felaket kokusu hissediyor, korkuyor, içi titriyordu. Hayreti, heyecanı biraz durulunca açtı. Aceleyle imzasına baktı: Ayşe.

Kız kardeşi şöyle yazmıştı:

> Aileyle ilgili mühim bir iş için seni özel olarak görmek isterim. Bizim evde görüşmek daha uygun olur. Yarın mutlak gelmelisin.

Nazime Hanım akşamın kararmaya başlayan havası içinde güçlükle seçebildiği telgrafı tekrar tekrar üç kere okudu. Üzgün ve endişeli düşünüyordu. "Aileyle ilgili mühim bir iş" ne olabilirdi? Bunun sevinçli, iyi bir haber olmadığını anlıyordu. Kardeşi kendisine acı bir haber, belki de elim bir felaket söyleyecekti. Bundan şüphe etmiyordu. Fakat bu

mühim şey kime, neye dair olabilirdi? Elinde tuttuğu telgrafı bir daha okudu. "Özel olarak görmek" kaydı dikkatini çekti. Bu görüşme kimden gizli olacaktı? Kız kardeşi Kadıköy'e gelmek istemiyor, kendisinin Sultan Selim'e gitmesini daha uygun görüyordu. Demek Nedim'den gizli tutulacak mühim bir şey vardı. Bunun Nedim'e, onun hayatına dair olması gerekirdi. İçi sıkılıyordu.

Düşünüyor, düşünüyor, bir şey, küçük bir hadise ucu bulamıyordu. Nedim'e dair mühim ve gizli şey ne olabilirdi? O kadar merak ediyordu ki mümkün olsa şimdi kalkıp kız kardeşinin evine gidecekti. Bir aralık bunun mümkün olabileceğini düşündü. Evet, İstanbul'a gidecek son vapura daha vakit vardı. Yanına bir halayık ve bir uşak alarak İstanbul'a, kız kardeşine gider, bu gece orada kalırdı. Bu düşünceyle doğruldu. Hemen hazırlanmaya gidecekti. Sonra duraladı, düşündü, Nedim'e ne diyecekti. Mademki iş Nedim'e dairdi, ondan gizli tutulması lazımdı. Böyle acele kız kardeşine gidişi onu şüphelere düşürecek, belki de felaketi artıracaktı. Tereddütlerle yine oturdu. Hava kararmıştı. Şimdi telgrafı pek güçlükle okuyabiliyordu. Fakat ezberlemiş gibiydi. Kelimeleri hayalinde bir daha okudu. İşte kardeşi "yarın gel" diyordu. Şimdi gitmek manasız olacaktı. Bundan vazgeçti. Bu merakla geceyi nasıl geçirebilecekti? Hiç uyuyamayacağını anlıyordu.

Hava kararmıştı. Hizmetçi geldi, lambaları yaktı. Çevresinin aydınlandığını göremedi. Hiçbir şeyin farkında olamıyor, düşünüyor, fakat düşüncesine bir uç, bir zemin bulamıyordu. Düşünceleri acı ve üzüntülü bilinmezlikler içinde yandan yana koşuyor, yuvarlanıyor, yoruluyordu.

Bu hali bir saat daha devam etti. Saat sekiz olmuştu. Hizmetçi geldi, sofranın hazır olduğunu, beyefendinin yemek salonunda beklediğini haber verdi. Nazime Hanım kendini topladı. Telgrafı katladı, cebine koydu. Bunu Nedim'den gizlemek gerektiğine karar vermişti. Fakat düşünüyordu, endişesini, üzüntüsünü nasıl gizleyebilecekti? Pek üzgün ve belki de sersem görüneceğini biliyordu. Şimdi aşağı, yemek

salonuna inerken buna bir çare araştırıyordu. Nedim'e ne diyecekti?

Nedim'i merdiven başında kendisini beklerken gördü. O her zamanki gibi taze ve neşeli tebessümlerle:

— Seni sofrada beni beklerken bulmaya o kadar alıştım ki bugün göremeyince meraklandım... Seni aramaya çıkıyordum, dedi. Ve onu karşılamak ve öpmek için birkaç adım daha ilerledi. Karşı karşıya geldikleri zaman duraladı. Sevgi dolu ve gerçek bir endişeyle sordu:

— Çehren neden bu kadar bozuk, anacığım? Hasta mısın?

Nazime Hanım daha ziyade bozuldu. Şimdi ne demeliydi? Böyle hadiselere alışmamıştı. Yalan uydurmasını bilmezdi. Şaşaladı. Fakat son dakikada kaynağı belirsiz bir güç buldu. Kendiliğinden bir fikir doğdu. Ağzından dökülür gibi söyleyiverdi:

— Haber aldım, kız kardeşim hasta... Merak ediyorum. Yarın oraya gitmeliyim.

Nedim onun koluna girdi. Güzel sözlerle teskine, teselliye çalışarak sofraya götürdü. Hastalık insan içindi. Daha ne olduğunu anlamadan hasta sözünü işitir işitmez bu kadar endişenin, telaşın doğru olmadığını anlatıyordu. Ona kuvvet ve metanet vermeye uğraştı. Nazime Hanım oğlunun böyle neşeli, aldırışsız, rahat duruşundan güç kazandı. Nedim'in bilgisi olmadan onu nasıl bir felaket tehdit edebilirdi? İhtimal ki mesele Nedim'e dair değildi!

Nedim'in tesellilerine, Nazime Hanım'ın kendine ümit ve güç vermek için sarf ettiği gayretlere rağmen yemek iştahsız ve neşesiz yendi. Oğlunun yanında bulunmayı en büyük saadet sayan Nazime Hanım'ın saat dokuza kadar vakti işkencelerle geçti. Dokuz olunca Nedim'in bir gösteriye gideceği haberini memnuniyetle dinledi. Odasına çekilmek, endişeleriyle yalnız kalmak, düşünmek için can attı.

Nazime Hanım babası merhum Sadrettin Efendi'nin konağına telaşla gelmişti. Yanında bir uşak, bir de halayık vardı. Sokağa araba giremediği için köşe başında arabadan inmişlerdi. Önde yürüyen uşak beş dakikadan beri büyük ve

eski kapının kalın, kararmış pirinç halkasını vuruyor, içeri işittirmeye çalışıyordu.

Bu kanatları çürümeye başlamış büyük bir kapıydı. Üzerinde başları mecidiye[1] kadar, yuvarlak, siyah çivileri vardı. Çivilerin pasları siyah lekeler yapmıştı.

Nazime Hanım sabırsızlanıyor, beş on dakika sonra haber alacağı bu mühim sırrı anlamak endişesi büyüyordu. Can sıkıntısıyla uşağa, "Daha hızlı daha hızlı vur..." diyordu.

Nihayet içeriden takunyalarını sürükleyerek gelen bacının tuhaf şivesiyle, "Kimdir o? Kimdir o?" bağırmaları işitildi.

Ardından kapı açıldı. Bacı çocukluğunu bildiği hanımefendiyi, büyük ağzını bir kat daha yayan, beyaz dişlerini gösteren güleç tebessümlerle karşıladı. Nazime Hanım bacı-

1 Sultan Abdülmecit tarafından 1844'te bastırılmış olan yirmi kuruş değerindeki gümüş sikke.

dan kız kardeşinin evde kendisini beklediğini anladı. Sonra akşam bir arabayla gelip kendilerini alması emriyle uşağı savdı. İçeri girdi. Bacı kilidi bozuk kapıyı arkasından kalın bir demirle kapadı. Nazime Hanım, sabırsız, koşar gibi ilerliyor, sallana sallana, takunyalarını sürükleyerek kendisine yetişmeye çalışan, hal ve hatır soran bacının sözlerine kulak asmıyordu. İhtiyar zenci, evin aşçısı, hizmetçisi, uşağı, hanımın sırdaşı, eşya satan vasıtası, her şeyiydi. Hiçbir mükâfat beklemeksizin bu kapıya bağlanmıştı. İsmi gibi hakikaten fedai idi.

Büyük kapıdan girince karşıda yüksek bir duvar, sol tarafta harap bir bina görüldü. Bina eski selamlık dairesiydi. Çok zamandan beri tamir görmemiş, ahşap merdivenleri çökmüştü. Yukarı çıkılacak yol kalmamış, çerçeveler çürümüş, camlar kırılmıştı. Eski nakkaşların itinalarla işledikleri tavanlar renklerini, latif ve ince çiçeklerini –yağmur damlalarının çürütmediği yerlerde– bütün parlaklığıyla muhafaza ediyordu.

Selamlığın epeyce geniş avlusu geçilerek bir kanadı yere serilmiş diğer kapıdan haremlik avlusuna geçiliyordu. Avlu uzun ve geniş bir yol gibiydi. İki tarafta bedenler[1] ve harap parmaklıklarla ayrılmış metruk bahçeler vardı. Avluya döşenmiş taşlar arasından da yeşillikler fışkırmıştı. Otlar içinden sivrilen papatyalar, gelincikler bu harabeye hazin tebessümler ediyor gibi duruyordu. Bahçelerde birçok meyve ağacı vardı. Birtakımı yeşillenmiş, bir kısmı çiçeklerle donanmıştı. Hazin haraplık ve terk edilmişlik içinde tabiatın bu şenliği daha parlak, daha güzel görünürdü.

Nazime Hanım çarşafının eteklerini toplamış, seri adımlarla merdivenleri çıkıyordu. Binanın enli saçakları altında avluya uzanmış merdiven iki taraflı, yarım daire şeklindeydi. Vaktiyle süslü ve göz alıcı olduğu heybetinden anlaşılabiliyordu. Tırabzanları kalmamıştı. Basamaklara döşenmiş mermerlerin çoğu çatlamış, kırılmıştı.

---

1 Bir binanın dört tarafındaki duvar.

Merdiven kapısından muazzam bir sofaya girilir, tam karşıda yine iki taraflı bir merdivenle yukarı çıkılırdı. Buraya açılan birçok kapı vardı. Hepsinin çifte kanatları, eski tarzda güzel boyanmış, latif nakışlarla bezenmişti. Çoğu kapının harap olmasına rağmen boyalar renklerinin güzelliklerini muhafaza etmişlerdi.

Nazime Hanım ayakları altında gıcırdayan tahta merdiven basamaklarını da telaşla çıktı. Daha arkadan halayıkla Bacı Fedai sessizce konuşarak telaşsız takip ediyorlardı.

Yukarı divanhane[1] eski ihtişamın yalnız boyalarını, nakışlarını muhafaza edebiliyordu. Kapılar, tavan, divanlar mine işi işlenmiş denilebilecek kadar ince ve güzel çiçekler, nakışlarla donatılmış, kapıların üstünde levha gibi yapılmış oymalı tahtalara pek güzel yazılarla beyitler yazılmıştı. Duvarlarda epeyce üstat bir fırça ürünü manzara resimleri vardı. Yere serilmiş Mısır hasırının ötesi berisi aşınmış, patlamıştı.

Nazime Hanım'ı kız kardeşi ile kızı Leman oda kapısından karşıladılar. O daha hal hatır sormadan, başını açmadan telaşlı ve endişeli konuşuyordu:

— Telgrafı akşam geç vakit aldım. Beni çıldırttın kardeş... Gece gözümü kapayamadım. Çabuk anlat bana! İş Nedim'e mi dair? Bir felaket mi var?

Ayşe Hanım ablasına cevap vermedi. Teyzesinin elini öpmek, çarşafını almak, onun iltifatlarına mazhar olmak için sokulan Leman'a hitap etti:

— Kızım Leman, bizi biraz yalnız bırak yavrum... Hem Fedai'ye söyle bize iki kahve yapsın...

Kız kardeşi, kızına bu talimatı verirken Nazime Hanım yorgun ve solgun minder kenarına ilişti. Bitap hali, uykusuzluktan süzgün gözleriyle etrafa bakıyordu. Babası merhum Sadrettin Efendi'nin hayatında daima oturduğu odaydı. Yalnız köşeden efendinin küçük şiltesi, çekmecesi kaldırılmıştı. Keçe ve döşemeler biraz daha eskimiş, yıpranmıştı. Ayşe Hanım'ın kıyafeti de bu yıpranmış ve harap muhite uygundu. Temizdi, fakat itinasız bir sadelikle hazindi.

---

1 Eski Türk evlerinde, saray veya konaklardaki büyük salon.

Kazasker Sadrettin Efendi'nin yalnız iki kızı olmuştu. Onları dine uygun ve ahlaklı bir şekilde yetiştirmişti. Karısı vefat etmişti. Büyük kızı Nazime Hanım'ı Osman Paşa'nın oğluna verdiği zaman küçük kızı Ayşe Hanım'ı kendi yanında alıkoyabilmek için içeri bir damat almayı kararlaştırdı. Ayşe Hanım ablasından daha zeki, daha güzel, daha mağrurdu. Gençlik hayalleriyle kendisine pek parlak bir kısmet ümit eder ve beklerdi, kocasının kendisine layık soylu bir hanedana mensup ve zengin olmasını isterdi.

Fakat babası kızın arzularını tetkik etmedi, kendi ihtiyacını düşündü. İçeri almak için kimsesiz, namuslu bir genç aradı. O zaman daha Kazasker değildi. Adliye Nezareti'nde istinaf mahkemesi[1] azasındandı. Mahkeme kâtiplerinden Nuri Bey namında yakışıklı bir bey dikkatini çekti. Otuz yaşlarında, uzun boylu, büyük gözlü, sevimli çehreliydi. Konyalı, kimsesiz, hoş yaradılışlı olduğunu temin etmişlerdi. Onu damadı yaptı, konağa aldı. Ayşe Hanım mesut olamamış fakat kanaat etmişti.

Nuri Bey tuhaf bir adam çıktı. Hayır düşkünüydü. Her işe koşar, iyilik etmeye çalışır, tekkelere devam eder, çok güler, çok konuşurdu. Yalnız kendisine hayrı yoktu. Kayıtsız ve laubali yaradılışlıydı. Dedikoduyla uğraşmaktan, başkalarının işine koşmaktan kendi işine çalışmaya vakit bulamazdı. Sadrettin Efendi'nin gayretlerine, iltimaslarına rağmen ileri gidemedi. Memuriyetinde yükselememişti. Sadrettin Efendi'nin emekli olduğu zamandan az sonra Nuri Bey de yeri başkasına verilmek için bir liva müddeiumumi muavinliğine[2] tayin olundu. Gitmedi. Ona yedi yüz kuruş kadar mazuliyet maaşı[3] bağlandı. Başka memuriyet için artık uğraşmadı, mazuliyet maaşına kanaat etti. Zaten neye ihtiyacı vardı.

---

1 Eskiden birinci derecedeki bidayet mahkemeleriyle temyiz arasında bulunan ve bidayet mahkemelerince verilen kararlara yapılacak itirazlar için başvurma mercii olan bir üst mahkeme.

2 Bir sancakta (vilayet ile kaza arası yerleşim yeri) savcı yardımcılığı.

3 Tanzimat'tan sonra, işten çıkarılan veya memuriyeti lağvedildiği için açıkta kalan memurlara açıkta kaldıkları sürece devlet tarafından ödenen maaş.

Sadrettin Efendi üç bin kuruştan fazla emekli maaşı alıyordu. Nuri Bey ev idaresi düşünmüyor, tekkelerde, kahvelerde geziyor, eğleniyordu. Memuriyet nesine lazımdı!

Sadrettin Molla vefat edince onun hiç düşünmediği aile gailesi dehşetlerle ortaya çıktı. Sadrettin Molla'nın vefat ettiği gün emekli maaşı kesildi. Ailenin geçimi kendisinin yedi yüz kuruş mazuliyet maaşına kaldı. Nuri Bey ellisini bulmuştu. Memuriyet arkasından koşmaya, iş görmeye gücü yoktu. Aile müthiş bir sefalete maruz kalıyordu.

Ayşe Hanım guruna düşkün bir kadındı. Hiç kimseye sezdirmemeye çalışarak bu felakete göğüs gerdi. Bütün mahrumiyetlere katlandı. Ev idaresini mümkün olduğu kadar sıkıştırdı. Fakat Nuri Bey'in yedi yüz kuruş maaşıyla idare etmenin imkânı yoktu. El altından gizli gizli, yavaş yavaş elmaslarını, gümüş takımlarını, kıymetli eşyasını, hatta son zamanlarda eski ve fazla bakırları, boş odaların minder ve yastıklarındaki yünleri bile sattırmıştı. Her taraf harap oluyor, konakta küçük bir tamir yaptırmaya bile imkân bulunamıyordu. İşte babasının vefat ettiği dört seneden beri bu sefil hayatı sürüklüyorlardı. Artık satılacak eşya da kalmamıştı. Ayşe Hanım'ın endişeleri, üzüntüleri günden güne artıyordu.

Nazime Hanım daha başında kardeşinin zaruretini anlamış, ona yardım etmek istemişti. Fakat mağrur Ayşe Hanım bunu kendisine hakaret saydı. O zaten ablasının servet ve zenginliğini çekemezdi. Onun bu merhametinden gözleri yaşardı. Kırgınlıkla anlattı. Her mahrumiyete memnuniyetle katlanır, kardeşinden bile olsa acınarak yardım görmeye tahammül edemezdi. Daha birkaç sene bu zarurete tahammül edeceklerdi. İşte Cudi hukuk mektebini bitirmek üzereydi. O gayretli ve başarılıydı. Mektepten çıkınca tabii bir memuriyete tayin olunacak, aileye yardım edebilecekti.

Cudi, gerçi mektebi bitirdi. Fakat asabi, dengesiz bir gençti. Babasının perişanlığına, kayıtsızlığına; anasının gururuna, zekâsına daha şiddetli ve kuvvetli derecelerde sahipti. İki günkü fikirleri, istekleri birbirine uymazdı. Evin matem havasından, mahrumiyetlerinden kurtulmak istedi. Kendisi-

ne taşrada teklif olunan memuriyeti derhal kabul etti ve gitti. Aldığı maaşı iyi harcamayı başaramadığı için aileye yardım şöyle dursun kendi bile idare edemiyor, bütün mektuplarında sefaletinden, ihtiyaçlarından şikâyet ediyor, zavallı Ayşe Hanım'a bu da başka bir dert oluyordu.

İşte bu halleri anlayan ve hisseden Nazime Hanım, kardeşinin gururunu yaralamadan onu bu felaketlerden kurtarabilmek için yalnız bir çare görüyordu: O da Leman'ı Nedim'e almak, sonra Leman vasıtasıyla gizlice Nuri Bey'e yardımlar ettirmekti. Leman'ı almak kendi menfaatine de gayet uygundu. O pek güzel bir kızdı. Terbiyeliydi, sesi çıkmazdı. Yumuşak başlıydı. Nazime Hanım yardım arzusunu gizleyerek oğluna tanımadığı, ahlakına, namusuna emin olmadığı bir kız almayacağını, Nedim için Leman'ı seçtiğini söylüyordu:

— Leman evlendiği zaman siz karı koca yapayalnız kalacaksınız, o zaman konağı satarsınız. Siz de Kadıköy'e gelir, derli toplu, düzgün bir ev alırsınız. Yakın ve beraber yaşarız... demişti ve son görüşmelerinde düğünün pek yakın olmasının muhtemel bulunduğunu da ima etmişti.

Kız kardeşinin bu sözleri üzerine Ayşe Hanım, Leman'ı Nedim'in nişanlısı sayıyordu. Geleceğinin, hayatının bütün mutluluklarını bu ümit üzerine kurmuştu. Evvelki gün aldığı haber bu ümitleri temelinden sarsmış, ona dehşetler vermişti. Ablasıyla yalnız kaldıkları, yan yana, baş başa konuşmaya başladıkları zaman telaşlı ve asabi bir halle sordu:

— Sizin eski komşu Atiye Hanım'ı ve kızını Nedim'in arabalarla çiftliğe götürdüğünden haberin var mı?

* * *

Nazime Hanım bu sözlerin ne anlatmak istediğini anlayamamış gibi kardeşinin yüzüne alık alık bakıyordu. Sonra kendisini topladı. Doğruldu. Duyduğuna inanamıyordu. Şimdi kendi kendini teskin etmeye çalışıyor gibi seviniyordu. Bu yanlış olmalıydı. Nedim kendisinden hiçbir şey saklamazdı. Ona güveni vardı. Böyle bir şey olsa oğlu mutlaka kendisine söylerdi. Haset edenler uydurmuşlardı. Bunun im-

kânı yoktu. Atiye Hanım ve Rezzan yabancı genç bir erkekle nasıl çiftliğe giderlerdi?..

Ayşe Hanım ablasının mağrur bir itimatla söylediklerini dudakları üzerinde acı bir tebessümle dinledi.

— Ablacığım, benim aldığım bilgi gayet doğrudur. Bana söyleyen istersen sana da söyler. Cudi'nin sütannesi Zehra'yı pekâlâ tanırsın. Kızı Muhsine sekiz on sene evvel bir aralık sizde hizmetçilik etmişti. Şimdi evlenmiş, barklanmış. Şurada, bizim sokakta oturuyor. Evvelsi gün buraya geldi. Hayretlerle anlattı. Sizde oturduğu zaman sana gelip gittiğini gördüğü Atiye Hanım'ı pekâlâ tanıyor. O zaman henüz bir çocuk olan ismini hatırlayamadığı kızını da tanımış. Kız annesine çok benziyormuş. Pek güzel bir kız diyordu. Kendisi Kadıköy'deki akrabalarına gidiyormuş. Fırtına olduğu için vapur Kadıköy iskelesine yanaşamamış, yolcuları Haydarpaşa'ya dökmüş. Kadın oradan yürüyerek Kadıköy'e giderken cadde ortasında durmuş iki konak arabasıyla Nedim'i ve Atiye Hanım'la kızını ve genç bir bahriye zabiti görmüş...

— Bahriye zabiti Atiye'nin oğlu Süreyya olacak.

— Bilmem, o tanımıyor. Nedim arabaya Atiye Hanım'la kızını bindirmiş. Hatta kız arabaya binerken, "Unutmayınız Nedim Bey, Bağdat Caddesi'ni geçince çiftliğe kadar arabayı ben kullanacağım" demiş. Muhsine bunlar sizin konağa, sana ziyarete gidiyorlar sanmış önce, ehemmiyet vermemiş. Fakat bu sözlerden çiftliğe gitmekte olduklarını anlayınca hayretlere düşmüş, havadis taşımak gayretiyle geldi, bana anlattı. Ne yalan söyleyeyim, ben ondan çok hayret ettim. Sen düğünün yakın olduğunu temin ederken Nedim'in bu kızı çiftliğe taşımasını pek yakışıksız gördüm. Hele bundan senin hiç haberinin olmayışı işin ehemmiyetini kat kat artırıyor.

Nazime Hanım kardeşinin sözlerini kederli ve üzgün dinliyor, bu müthiş darbe altında ezilmiş gibi duruyordu. Önce buna ihtimal vermek, inanmak istemez mağrur bir itimatla yükseklerde uçmaya çalışırken kardeşinin verdiği bilgilerin darbesiyle birdenbire o yüksek itimatlardan şiddetle umut-

suzluk girdaplarına düştü. Şimdi kendisinin ve kardeşinin hayatı sarsılmış, bütün ümitleri yıkılmış, mahvolmuş gibi her şeyi o enkazın siyah dumanları içinde vahşi ve korkunç gördü. Zamanın ahlaksızlıklarından, edep ve terbiye kalmadığından şikâyet ederdi. Nedim'in ahlakı ve terbiyesiyle, ciddiyetiyle gururlanırdı. Oğlunun böyle bir şey yapması ona pek ağır geldi:

— Ah!.. Ne zamanlara kaldık yarabbi! Artık insan gömleğine bile itimat etmemeli. Terbiyesine o kadar çalıştığım Nedim bunları yaptıktan sonra... diyerek ateşli gözyaşlarıyla acı acı, hıçkıra hıçkıra ağladı.

Ayşe Hanım felaketin tesiri altında ezilen ablasının üzüntüsünü, acısını görünce ona sokuldu. Kendi mendiliyle onun gözyaşlarını silip yüzünü okşarken tatlı ve gönül okşayıcı bir sesle söylüyordu:

— Üzülme ablacığım, belki iş bizim korktuğumuz kadar vahim değildir... Belki Nedim bu kadınların tuzağına tutulmamış da onlarla sadece eğleniyor. Nedim erkektir, neylesin? O hınzır aşüfteler zavallı çocuğu baştan çıkarmışlarsa!.. Onu tuzağa düşürmek, kendilerine damat edebilmek için, baksana, ailece birleşmişler...

Bu sözler Nazime Hanım üzerinde sihir gibi tesir etti. Zaten hislerinin, heyecanlarının dalgalanan fırtınalarıyla şaşalamıştı. Ne düşüneceğini bilmiyordu. Üzüntüyle her etkiye kapılıyordu. Gözlerini sildi, doğruldu. Evladını daima kabahatsiz göstermek isteyen bir annenin his ve gayretiyle şimdi o da Nedim'i savunuyordu. Nedim'in ahlakı, terbiyesi sağlamdı. O aşüfteler zavallı çocuğu baştan çıkarmaya uğraşıyorlardı. Fakat başaramayacaklardı. Hiç şüphesi yoktu. Nedim onları ne kadar sevse, anasını onlardan çok severdi. Kendisi bütün kuvvetini, bütün nüfuzunu kullanacak, oğlunu onların elinden kurtaracaktı. Öleceğini bilse Nedim'in o kızı almasına razı olmayacaktı. Evet, işte söylüyordu. Kendisi sağ oldukça Nedim bu kızı alamayacaktı. Nedim'i bu kızın kocası görmektense oğlundan ayrılmayı, kederinden ölmeyi tercih edecekti.

Nazime Hanım'ın bu asabi ve heyecanlı sözleri kız kardeşinin umutsuzluklarını, kederlerini gidermiyordu. Ayşe Hanım görüyor ve anlıyordu ki bu kadınların Nedim üzerinde, ablasını korkutacak ve dertlendirecek kadar, büyük bir tesiri vardı. Ölmeyi göze alacağını, fakat Nedim'in bu kızı almasına izin vermeyeceğini söylüyordu. Nazime Hanım'ın bu muhalefeti kendi dertlerine çare olabilir miydi? Nedim bu kızı almaktan men edilse bile Leman'ı almayacak olduktan sonra, bunun kendilerine ne faydası olacaktı?

Bu düşüncelerden, umutsuzluklardan ablasına renk vermedi. Düşündü. Şimdi en önemli mesele Nedim'i bu kadınların tuzağından kurtarmaktı. Bunu başarırlarsa Leman'ı Nedim'e vermek ümitleri uyanır ve kuvvetlenirdi. Birinci amacın gerçekleşmesine çalışmak lazımdı. Ablasına kuvvet ve cesaret vermek istedi:

— Ben bu olayı eniştene anlattım. O, sizin eski komşu Atiye Hanım'ın kocasını tanıyor. İsmini de söyledi. Hatırıma gelmiyor.

— Mecdi Bey...

— Evet, Mecdi Bey. Enişten bu adamı iyi tanıyor. Bir tarikattanlarmış... Tekkede daima buluşurlarmış. Gayet namuslu, haysiyetli bir Müslüman olduğunu iddia ediyor. "Karısıyla kızının bu kepazeliklerinden mutlaka onun haberi yoktur. Evinin erkeğidir. Bu hali haber alsa o kadınları berbat eder ve Nedim'le bir daha görüşmelerine imkân bırakmaz" diyordu. Gidip olayı ona anlatmak istedi. Ben engel oldum. Bir kere seninle görüşmeden, işin mahiyetini, ehemmiyetini anlamadan kendi başımıza bir iş yapmak istemedim. Ne dersin? Sen Nedim'i sıkıştıracağın gibi öte taraftan karıyı ve kızı da baskı altına alıp kepaze ettirelim mi?..

— Yalnız karıyı ve kızı mı ya?! Eğer dediği gibi o Mecdi Bey namuslu bir Müslüman ise en evvel onu utandırmak, kepaze etmek lazım ki canı yansın da ona göre o rezil karıları sıkıştırsın. Namuslu bir Müslüman evine yabancı erkeklerin gelmesine, karısı ve kızının görüşmesine nasıl müsaade eder?! O karıların namuslu el çocuklarını baştan çıkarmasına nasıl

meydan verir? Şimdi düşünüyor ve anlıyorum. Evet, hiç şüphe yok... Nedim Süreyya'yı görmek için oraya gittikçe bu kadınlar önüne çıkıyorlar... Zavallı çocuğu onlar baştan çıkarmışlardır.

İki kız kardeş bu tesirle uzun uzun söyleştiler, hasbihal ettiler, tedbirler düşündüler. Nuri Bey'in tekkede Mecdi Bey'i sıkıştırarak baskı kurup mahcup etmesi, karısı ile kızını zapt etmek mecburiyeti altında bırakması da kararlaştırıldı. Ayşe Hanım ablasından daha üzüntülü gibi konuşuyordu:

— Bu tarafı eniştene bırak. O, bu işlerin tam ehlidir. Herkesi görür, önüne gelene anlatır. Kapalı deliklere tezkere[1] bırakır. Mecdi Bey'i kâinata rüsva eder. Karısını, kızını zapt ettirmeden yakasını bırakmaz. Çünkü bu bizim için de namus meselesidir. Herkes Leman'ı Nedim'in nişanlısı biliyor. Hatta geçen bir gün senin büyük görümcen hanıma rast gelmiştik. Leman'ı okşarken "Bizim gelin hanım" dedi ve bunu başkaları da işitti. Şimdi Nedim Leman'ı, bu melek gibi masum kızcağızı bir tarafa atar, Atiye Hanım'ın kızını almaya kalkışırsa bütün ailemiz için ölümden ağır bir felaket olur... Sen Nedim'i zapt etmeye, yola getirmeye çalışmalısın, bu yalnız senin rahatın ve saadetin için değil bizim de namusumuz, haysiyetimiz için elzemdir.

Nazime Hanım akşam konağa geldiği zaman saat yediyi geçmişti. Nedim'i sordu. Daha gelmediğini söylediler. Yorgun, düşünceli dairesine çıktı. Konak yapıldığı zaman kendisine birinci katta iki oda seçmişti. Garip inançları vardı. Bunları korumakta direnirdi. İşte konağın ikinci katında hamamı, tuvalet kabinesi ile yapılmış yatak odaları varken o yeni tarza girmemek, eski alışkanlıklarını korumak için iki kat merdiven çıkmakta yorgunluk çektiği bahanesiyle aşağı katta kaldı. Nedim'in inşaattan evvel yaptığı hesapları, düzenlemeleri altüst etti.

Nazime Hanım'ın beğendiği ve kendine tahsis ettiği odalar lüzumunda haremlik gibi kullanılacak bir bekleme odası

1 Küçük mektup, pusula.

ile salondu. Nedim'in kadınlara mahsus bir salon diye eski şark usulünde geniş sedirler, alçak minderler, Suriye işi sedefli iskemleler, takımlar, güzel yazı levhalarıyla donattığı, ağır, yerli kumaşlarla döşettiği bu ferah odayı Nazime Hanım kendisine sürekli oturmak için ayırdı. Yanındaki daha sade, daha küçük bekleme salonunu da yatak odası yapmıştı.

Nedim onu bu fikirden vazgeçirmek için çalıştığı sırada:

— Diğer dairede bazen benim erkek misafirlerim bulunacak. O sırada sana kadın misafir gelirse ne yapacaksın? demişti.

Nazime Hanım gayet sade cevap verdi:

— Bu odaya alacağım. Burası misafir kabul olunabilecek bir odadır. Misafirler gelecek diye ben beğendiğim bu güzel odadan kendimi niçin mahrum edeyim? Misafirlerin oturacağı odada ben oturmaya layık değil miyim?.. Yanımda küçük çocuklarım yok ki odanın düzenini bozacaklarından endişe edeyim...

— Fakat yanındaki bekleme salonunu yatak odası yapmak istiyorsun. Hizmetçi gelen misafirleri sana haber verinceye kadar nerede oturtacak?

— Ben babamın evinde ve senin babanın konağında böyle külfetler görmedim. Biz misafirlerimizi dışarıdan karşılar, ağırlarız. Bekletmeye hacet yoktur...

Nazime Hanım eski kitaplar okumuş zeki bir kadındı. Hep maziyi düşünür, hep mazinin karanlıkları arasında ışık ve büyüklük arardı. Şimdiyi sefil ve sakil görür, geleceğe hiç güvenmezdi. Nedim, medeni ve aydınlık bir gelecek için çalışmak, zamanın bütün yeniliklerinden faydalanmak isterken Nazime Hanım onu maziye doğru çekmek, orada yaşatmak, köhne, manasız, faydasız âdetlerden ayırmamak için çalışırdı.

Sarf ettiği bütün çabalara rağmen Nedim ona karyolada yatmayı, yatak odasına bir tuvalet takımı[1] koydurmayı

---

1 Giyinme, süslenme, tıraş olma, taranma işlerinin önünde yapıldığı aynalı mobilya.

kabul ettirememişti. Yalnız yatağı altına bir sustalı minder koydurmayı başarabildi. Her gün şilteleri kaldırıp serdirmek derdinden bin zorlukla vazgeçirdi. Şimdi Nazime Hanım'ın yatak odasında yere serilmiş gösterişli bir alaturka yatakla bir kanepe, iki koltuk, aynalı bir elbise dolabı, çamaşır konulacak beş gözlü, üzeri mermerli bir konsol vardı. Sade bir misafir odası ile takımları eksik bir yatak odasının karıştırılmasından meydana gelmiş tuhaf bir döşeme ve düzendi.

Nazime Hanım bu odaya girdi. Nedim, "Bizim Türkler hükmetmeye alışmışlardır. İyi uşak olamazlar, Türk hizmetçi kızlar hizmet etmeyi öğrenememişlerdir" diye İngiliz evlerinde hizmet etmiş iki Rum kızı tutmuştu. Biri selamlık dairesine, sofra hizmetlerine bakardı, diğeri yukarı yatak odalarının hizmetine, çamaşırlara... Nazime Hanım bu kızların hiçbirini kendi odasına uğratmazdı. Oğlunun Türk hizmetçi kızları beğenmemesine karşı gelmek için Rumların yıkanmadıklarından şikâyet eder, "Üstleri kokar, iğrenirim..." derdi. Onun hizmetlerini Nedim'in dadısı Nevreste görürdü. Bu, kırk beş yaşlarında bir zenci halayıktı. Kucağında büyüttüğü Nedim'e aşırı bir sevgisi vardı. Eski zaman terbiyesi görmüş, düşüncesi sınırlı, sadık hizmetçilerdendi. Nedim'in sünnet düğününde azat edilmiş, hanımefendi onu çırak çıkarmak,[1] evlendirmek istemişti. Nevreste bu teklifi şiddetle reddetti. O evleninceye kadar hanımından, küçük beyinden ayrılmayacak, onlara hizmet edecekti. Başka mutluluk istemezdi. İftihar ettiği bir şey vardı, o da Nedim'in kendisini dadı diye çağırmasıydı. Bu payesini hiçbir şeye feda edemezdi.

Nazime Hanım odasına girdiği zaman odada kendisini Nevreste karşıladı. O, hanımefendinin rahatsız ve endişelerle çıktığına dikkat etmişti. Etrafta kederli bir şeyler döndüğünü anlıyor, hissediyordu. Bunun sebebini araştırmayı hatırına bile getirmedi. Hanımefendi'den sormanın da haddi olmadığını bilirdi. O sebebini bilmeksizin hanımın derdiy-

---

1 Saray ve konaklarda çalıştırılan cariye ve kölelerin yıllarca hizmetten sonra geçimleri sağlanarak ev bark sahibi edilmesi.

le dertlenir, neşesinden zevk alırdı. Hanımı odaya girer girmez yüzüne baktı. Onu daha kederli, yorgun, solgun buldu. Mahzun bir edayla hizmetine koştu. Nazime Hanım kanepeye oturmuş, bitap ve sergin dururken:

— Hastayım, Nevreste. Beni soy, yatacağım... dedi.

Nevreste, onun siyah ve kaba ellerinden umulmayacak nazik ve itinalı bir maharetle, hanımının çarşafını, ayakkabılarını çıkardı. Soydu, geceliğini giydirdi. Yatağına yatırırken ellerine, yüzüne hürmetli dokunuşlarla temas ederek çirkin ve yırtık sesini tatlılaştırmaya çalışıyor, söylüyordu:

— Ateşiniz yok elhamdülillah hanımcığım... Hiçbir şey yemeyecek, sabaha kadar aç mı kalacaksınız.

— Bana yalnız bir kâse çorba al. İştahım yok!

Nevreste, hanımının inatçı olduğunu bilirdi. İtiraz etmedi. Akşam olmuştu, hava kararıyordu. Nazime Hanım yatak odasında havagazı ve petrol yaktırmazdı. Bir çift üçlü şamdan vardı, Nevreste odayı şenlendirmek için mumların altısını da yaktı. Sonra hanıma çorba almaya gitti.

Nazime Hanım gerçi geceden uykusuz, yorgun, ruhen ıstıraplı ve hastaydı. Fakat vücudunda yatağa girmeyi gerektirecek bir acısı yoktu. Bu, yolda düşündüğü masumca bir manevraydı. Oğlunu burada, yatak odasında görecek, hasta haliyle onun üzerinde daha büyük bir tesir bırakacaktı... Kız kardeşiyle müzakere etmiş, kararlaştırmış, yolda hep düşünmüştü: İşte hâlâ düşünüyordu. Oğluna ne söyleyeceğini, ona karşı nasıl yumuşak fakat sağlam bir azimle davranacağını biliyordu. Şimdi bunun ayrıntılarını tekrar tekrar düşünüyordu. Rolüne çalışan bir tiyatrocu gibi, oğluna göstereceği davranışları bile hesap edip zihninde tasarlıyordu.

Oda kapısına vurulduğunu işitti. Teslim olmayı kabul etmediği alafranga usullerden biri de gireceği bir odanın kapısını vurmak ve kendi kapısı vurulduğu zaman "Evet" yahut "Giriniz" demekti. Oğlunun yanına da oda kapısını vurmadan girerdi. Nedim odasına geldiği ve alışkanlıkla böyle kapıyı vurduğu zaman o inadına ses vermezdi. Nedim bunu bilirdi. İşte bugün cevap beklemeden içeri girdi.

Annesini yatakta görünce samimi bir telaş ve istekle koştu. Yatağın kenarına oturdu. Onun elini elleri içine aldı. Okşarken söylüyordu:

— Seni yemek odasında göremeyince merak ettim. Bugün de evde yoktun. Ben teyzemin rahatsızlığından endişedeyken senin rahatsız olduğunu, sofraya inemeyeceğini söylediler. Fakat ateşin yok... Nen var? Teyzeme ne olmuş?

— Teyzeni de beni de felaketler vurdu, kederimden hastalandım... Git şimdi yemek ye de sonra uzun uzadıya söyleşeceğiz...

— Ben şimdi merak ve endişeyle yemek yiyemem. Seni ve teyzemi bu kadar kederlendiren şeyin ne olduğunu anlat. Yemeği sonra yerim...

— Olmaz... Sonra görüşeceğiz dedim. İtaat et. Damarımda Çerkes kanı var. İnatçı olduğumu bilirsin...

Nedim, üzülerek hayretler içinde kalktı, sofraya indi. Annesinin ve teyzesinin felaketlerinin, kederlerinin ne olduğunu bir türlü keşfedemiyordu. Annesinin kendisine kaba denilebilecek derece soğuk davranmasına bir türlü anlam veremiyordu. Yemeğini endişelerle, alelacele yedi. Annesi-

Nazime Hanım yalandan hasta.

nin odasına girdiği zaman onu yatağı içinde oturmuş buldu. Nevreste'nin getirdiği çorbayı içiyordu. Oğlunu görünce:

— Almıyor, içim almıyor... Yiyemeyeceğim. Kaldır bunu! dedi.

Nevreste tepsiyi ve altına, yorgan üstüne açtığı örtüyü kaldırırken Nazime Hanım uzandı, gözlerini kapadı.

Nedim sokuldu. Endişeli ve tereddütlü, yatağın kenarına oturdu ve yine annesinin ellerini aldı. Nazime Hanım gözlerini açtı. Çatık bir çehre ve dargın bir edayla Nevreste'ye:

— Bizi yalnız bırak... dedi.

Bacı aceleyle çıktı. Ana oğul karşı karşıya kalınca birbirinin yüzüne, gözleri içine bakıyorlardı. Nedim bu bakışlarda şiddetli bir dargınlık okuyor, garip bir hisle bunun sebebini sormaya cesaret edemiyordu. Nazime Hanım konuşmak için oğlundan bir soru, bir endişe, bir heyecan, bekliyordu. Uzun ve elemli bir sessizlik ikisinin de canını sıktı, heyecanını artırdı. Nihayet Nedim:

— Bana soğuk davranıyor, dargın bakıyorsun anacığım. Kederler, felaketler dediğin benimle mi ilgili, benden mi geliyor? dedi.

Nazime Hanım şefkat ve dargınlık arasında kararsız, heyecanlı bir tavırla doğruldu. Oğlunun gözleri içine bakarak konuşuyordu:

— Evet, seninle ilgili ve senden geliyor. Dünyada her şeye ihtimal verebilirdim... Fakat o kadar itinayla büyüttüğüm, terbiyesine, ahlakına o kadar itimat ettiğim oğlum Nedim'in benden gizli namussuzluklara cesaret edebileceğini tasavvur edemezdim!

Nedim büyük bir heyecanla yerinden fırladı. Çehresi uçtu. Annesinin karşısında ayakta duruyor, hayretle bakıyordu. Onun sözünü kesti:

— Ne söylüyorsun anne? Benden namussuzca bir hareketin gelebileceğine ihtimal mi veriyorsun? Bana sormadan buna inandın mı?

— Aldığım haber o kadar kesin ve doğrudur ki inanmaya mecburum. Sen de inkâr edemeyeceksin. Atiye Hanım'la

kızını, o kepazeleri, halk ortasında vapur iskelesinden arabana alarak çiftliğe götürmedin mi?

Bu sual karşısında Nedim durdu. Annesinin felaket saydığı, namussuzluk dediği bu muydu? Onun bu kadar doğal ve basit bir olayı bu derece büyütmesinden, kendisine namussuzluk iftirasında bulunmasından kırıldı. Adeta öfkeye benzer şiddetli duygular hissetti. Derin hürmetlerle sevdiği, yücelttiği Rezzan'a annesinin kepaze vasfını yüklemesi kalbinde şiddetli bir kırgınlık meydana getirdi. Bu kırgınlık ve heyecanla bütün asabının sarsıldığını hissediyordu. Annesinden başka her kim olsa küstahlığını cezalandıracak, Rezzan'a kepaze diyen ağzı susturacaktı. Fakat annesine Rezzan'ın sevdasından büyük bir sevgisi, ona gösterdiği saygıdan yüksek bir hürmeti vardı. Annesinin bu haksız sözlerine karşı nasıl cevap vereceğini bilemiyor, üzgün ve şaşırmış duruyordu.

Nazime Hanım oğlunun hiçbir cevap veremeyerek hayretler içinde durmakta olmasını vurduğu darbenin şiddetine, tesirine atfetti. Bunu bir başarı saydı. Gözlerini kısmış acı acı bakarken tekrar etti:

— Söylesene!.. Götürmedin mi? İnkâr edebilecek misin? Bak hareketini namusuna, haysiyetine layık görmediğin için utanıyor, söyleyecek söz bulamıyorsun.

Nedim kendini topladı. Bu son darbe aklını başına getirmişti. Artık bu derecesine tahammül edemezdi. Kırgınlıkla cevap verdi. Validesini sevdiği, okşadığı zamanlar ona ruhundan kopan samimi bir ahenkle "Anacığım" diye hitap etmekten zevk alırdı. Bu dakikada ruhundan o tatlı, samimi hitap kopmadı. Resmi ve saygılı konuşuyordu:

— Rica ederim anne, sözlerini biraz düşünerek söyle. Ortada utanılacak ne var ki inkâr etmeyi yahut gizlemeyi düşüneyim! Bana söylemeye kuvvet bırakmayacak derecede şiddetli hayretler veren, senin ağzına yakıştıramadığım acı ve pek haksız sözlerdir. Süreyya Bey annesi ve kız kardeşiyle çiftliğe geldiler. Misafirlerimi arabalarımla karşıladım ve ağırladım. Dünyada bundan daha sade, daha doğal ne ola-

bilir?! Bunun neresinde namussuzluk ve kepazelik görüyorsun? Ve nasıl senin terbiyeli ve muhterem lisanına o çirkin kelimeleri alıyor ve haksız olarak namuslu terbiyeli insanlar üzerine saçıyorsun...

— Namuslu ve terbiyeli kabul ettiğin, bana karşı korumaya kalkıştığın kadınlar kocalarının, babalarının bilgisi olmaksızın gizli gizli namahrem, yabancı erkeklerle kırlara, çiftliklere gidiyor, namuslu gençleri aldatmaya, avlamaya, kendilerine damat etmeye çalışıyorlar.

— Tekrar rica ederim anneciğim. Ölçülü bir şekilde görüşelim. Kızgınlığa kapılarak düşüncesiz konuşma. Haksız ithamlar, hakaretler etme... Onlara yabancı erkekler dediğin ben oluyorum değil mi? Beni onlara nasıl yabancı sayarsın? Ben onları çocukluğumdan beri tanımıyor muyum? Nihayet bugün Rezzan benim nişanlım demektir!

Bu son sözleriyle Nedim annesine nazikçe fakat müthiş bir darbe vurmuş oldu. Onun hiddet ve kırgınlıktan kızarmış duran çehresi birdenbire ölü benzi gibi sarardı. Söyleyecek söz bulamadı. Bitap ve umutsuz yastığına dayandı.

Nazime Hanım'ın baygın gibi yatağına yaslanması, hayretler içinde kalması Nedim'i karamsarlıklara, tereddütlere attı. Ne yapacağını bilmiyordu. Sevgisi, hürmeti, hissiyatı onu annesinin kucağına sevk ediyor, ona sokulmak, yalvarmak, affını temenni etmek arzuları veriyordu. Fakat Rezzan'a olan aşkı, gelecek için beslediği emeller, yaptığı mantıklı muhakemeler ciddi olmasını tavsiye ediyor, annesinin hissiz yargılarına, onur kırıcı sözlerine karşı alçalma ve âcizlik göstermemeyi telkin ediyordu.

O, bu iki çeşit sebebin tesiri altında ne yapacağını bilemeyerek tereddütlü, hareketsiz, çatınmış dururken Nazime Hanım kim bilir nasıl kıskanç ve acı hislerin tahrikiyle birdenbire doğruldu. Dirseğini yastığına, başını eline dayadı. Oğluna şiddetli ve hiddetli gözlerle bakarak:

— Rezzan senin nişanlın mıymış? Anan sağken, onun haberi yokken sizi kim nişanlayabilmiş? dedi.

— Yaradılış, tabiat nişanladı anneciğim... Bizi birbirimize doğru iten cazibeler, meyiller nişanladı... Yaradan bizi birbirimiz için yaratmış. Ruhlarımız birbirini tanıyor. Tabiatımız, ahlakımız uygun. Emellerimiz, meyillerimiz denk. Aynı hisler, aynı fikirlerle aynı çevrede yaşamak, daima bir hava teneffüs etmek istiyoruz. İşte anneciğim, bizi nişanlayan, birbirimize nasip eden bu kuvvetlerdir.

Nedim çok şiddetli bir şekilde söylemek istediği sözlerinden annesini yaralamamak, gücendirmemek için sesine rica eden, nazik bir ahenk vermeye çalışıyordu. Fakat Nazime Hanım, oğlunun sesinde anlaşma arayan ahenge dikkat etmedi. Yalnız onun kendi arzularını, düşüncelerini, isteklerini sağlam bir azimle ileri sürmekte, önüne atmakta olmasından sinirli bir heyecana kapıldı. Burada zaaf gösterir, mağlup olursa bütün arzularının, gelecek ümitlerinin, kardeşinin saadeti ve haysiyetinin mahvolacağını gördü. Bu umutsuzluk, ona etkili bir üslup verdi. Yüksek sesle, bağırır gibi konuşuyordu:

— Eğer bu dediğin meyiller, istekler, hevesler seni dünyaya getiren, bu yaşa kadar kanıyla, sütüyle besleyip büyüten annenin hakkından, dinden, şeriatın hükmünden, ahlakın, faziletin telkinlerinden, kibarlık ve terbiye icabından daha kuvvetli, daha büyük, daha tesirliyse, sen yeni aldığın Frenk[1] terbiyesiyle öyle görüyorsan mübarek olsun. Kendine nişanlı saydığın hanımı alırsın. Onu nişanlı olarak çiftliğine götürdüğün gibi karın olarak buraya da getirebilirsin. Fakat bunu kesin olarak iyi bil ki o kız buraya girmeden evvel senin buna karar verdiğin anda ben bir daha başımı arkaya çevirmemek azmiyle buradan kaçacağım... Bütün dünyada varlığım sensin. Seni o kadar severim ki bir heves uğruna beni feda ettiğin, senden ayrıldığım anda artık yaşayamam, muhakkak ölürüm. Hevesine ulaşmak için ananın cenazesini görmeye ve çiğnemeye cesaret edecek kadar ahlakın bozulmuşsa ben de böyle evlat, böyle hayat istemem... Evet, mübarek olsun. İstediğini al. Ben bunu görmektense, ölmeyi tercih ederim.

---

1 Osmanlıların Avrupalılara, özellikle de Fransızlara verdiği ad.

Nazime Hanım son sözlerini ağlamaya hazır dolgun bir sesle söyleyebildi. Ve nihayet kendini zapt edemeyerek yatağına yumuldu. Oğlunu görmekten utanıyormuş gibi elleriyle yüzünü kapadı. Hüngür hüngür ağlıyordu... Kadınlığın en büyük, en etkili silahı, bu gözyaşları Nedim üzerinde tesirini gösterdi. Yumuşak ve üzgün geldi, anasının yatağı kenarına oturdu. Sokuldu. Onun ellerini, yüzünü öpüyor, okşuyordu. Gözlerini silmeye çalışırken samimi ve nazik sesiyle:

— Niçin böyle yapıyorsun anacığım? Seni ne kadar sevdiğimi, sana hürmetimin ne kadar büyük olduğunu bilmez misin? Ben senin için isteklerimi, mutluluğumu değil hayatımı da feda ederim.

Senin iznin olmadan nişanlanmak, evlenmek gibi bir teşebbüste bulunmayacağımı pekâlâ biliyorsun. Fakat sen de benim saadetimi istemez misin? Söyle, oğlunu evlendirmek, mesut etmek istemez misin?

Nazime Hanım sevgili oğlunun üzüntülerine, okşayışlarına karşı koyamadı. Yumuşadı. Titreyen elleriyle oğlunun elini sıkıyor, onu affettiğini belli ediyor, fakat bir söz söylemeye gücü yetmiyordu. Zapt edemediği ağlayışının hıçkırıkları göğsünü sarsıyordu. Nedim şimdi daha sakinleşmiş, daha tatlı, dileyen bir sesle devam etti:

— Şüphesiz, birbirimizin saadetinden başka şey istemeyiz. İkimizi mesut edecek bir yol bulmaya çalışmalıyız. Dargınlığa kapılmayarak, tatlı tatlı, el ele konuşalım. Soğukkanlılıkla, insafla düşünelim. Elbet ikimizden biri diğerini ikna edecektir. Aramızda çatışma olması mümkün müdür?.. Evet, bak işte itiraf ediyorum. Benim büyük bir kabahatim var. Senelerden beri sana kalbimi açmalı, Rezzan'ı ne kadar samimi ve pak bir aşkla sevdiğimi senden saklamamalıydım. Senden gizli hiçbir hissim, hiçbir hareketim olmadığı gibi bunu da sana anlatmalıydım. Fakat utandım. Daha Rezzan'ı ilk gördüğüm zaman, henüz on iki yaşında bir çocukken onu sevmiştim. Bu sevda benimle beraber büyüdü. Hissediyordum, Rezzan da beni seviyordu. Bu sevgi o kadar saf ve paktı ki işte bugüne kadar ne o, ne de ben aşkımızı itiraf ettik... Hiç-

bir söz söylemedik, bir imada bile bulunmadık. Karşılıklı bir güvenle onu ince hisler, hürmetler, saadetler içinde büyüttük. İftira ettiler, seni vallahi aldattılar anacığım. Demin hiddetli, asabi dakikalarında bana onların beni iğfal etmek, avlamak, kendilerine damat etmek için çalıştıklarını söyledin. Billah bugüne kadar onların hiçbiri beni evlenmeye teşvik edecek bir imada bile bulunmadı. Her zaman gayet ağır, vakur, namuslu, terbiyeli hareket ettiler.

Nazime Hanım gerçi sükûnet bulmuştu. Fakat kendi hissine, inandıklarına, menfaatine uymayan bu sözleri içerleyerek dinliyordu. Oğlunun sözlerine güçlükle tahammül etti. Ve nihayet son sözleri üzerine dayanamadı:

— Fakat yavrum sen çocukça hislere kapılmış, hakikati göremiyorsun. Namuslu, vakur, terbiyeli olduklarını iddia ettiğin bu hanımların senden kaçmadıklarını, namuslu bir Müslüman olan Mecdi Bey'den gizli seni evlerine kabul ettiklerini, seninle yapayalnız, benden gizli çiftliğe gittiklerini unutuyorsun. Atiye Hanım kızını sana vermek, senin gibi zengin, mümtaz bir damada sahip olmak isteklerini takip etmemiş olsa neden seni gizli gizli evlerine kabul etmek, seni kızlarıyla görüştürmek rezaletlerini kabul etsin?.. Cevap ver, neden? Senden, başka bir menfaatleri var mı?!

— Anneciğim, Süreyya ve Rezzan İngiliz gibi bir terbiye görmüşlerdir. Onların yaşadıkları çevrede namuslu kadınlar, tanıdıkları namuslu erkeklerden kaçmazlar. Bir kadının namuslu bir erkekle vakar ve ciddiyet dairesinde görüşmesi namussuzluk sayılmaz... Çünkü...

Nazime Hanım oğlunun yüzüne hayretlerle bakarak dinliyordu. Tahammül edemeyerek sözünü kesti:

— Fakat iyi düşün, bu kız farz edelim yarın senin karın olsa bugün babasının haberi olmadan seni kabul ettiği gibi yarın da senin haberin olmadan başka erkeklerle görüşecektir. Çünkü alışmıştır. O bunu namussuzluk olarak görmüyor... Sen buna tahammül edebilir misin?

— Bunda tahammül edilemeyecek bir şey yok, terbiyeli bir Müslüman hanımı tanıdığı her namuslu erkekle görüşe-

bilir. Benim Rezzan'da beğendiğim ve sevdiğim faziletlerden biri de namusun kıymetini ve şerefini bilerek namusa yaraşır şekilde serbest ve medeni bir hayat yaşayabilmesidir. Böyle serbest bir muhit içinde yaşadığı halde vakarını, namusunu koruyan kadınlar hakiki namuslu olanlardır. Yoksa hiç kimseyi göremeyen, elinden fenalık gelmeyen bir genç kızın iffet ve namus duygusu tecrübeye muhtaçtır. Kadınları kafesler[1] arkasında, peçeler altında saklamak onların namusunu, iffetini korumaya yetemeyeceği binlerce vukuatla kanıtlanmıştır. Ben riyakâr bir sofu ve örtülüye namuslu ve serbest, alnı açık kadını tercih ederim. Hiddetlenme, asabileşme anacığım. Senin fikrince konuşup tartışarak birimiz diğerini kandırmaya çalışacak değil miydi?

Gerçekten Nazime Hanım oğlunun bu fikirlerine tahammül edemiyor, asabileşiyor, dinlemek istemiyordu. Cevap verdi:

— Demek sen din, âdet, terbiye dediğimiz her şeyi ehemmiyetsiz görüyorsun... İngilizlerde gördüğün, beğendiğin âdetlerle bizim muhitimizde rahat, mutlu, namuslu yaşamak mümkün sanıyorsun, öyle mi?

— Niçin mümkün olmasın?.. Terbiye ve namus şartları her memlekette, her muhitte eşittir.

— Katiyen değildir. Frenklerin birçok tarzı, terbiyesi bizde terbiyesizlik kabul edilir. Her memleketin âdetleri, her dinin şartları, her cemiyetin kendine mahsus adabı var. İnsan saygıdeğer bir hayat yaşayabilmek için bütün bunlara riayet etmeye mecburdur. Ben senin karının buraya erkekleri kabul ederek onlarla bir Frenk karısı gibi serbest serbest görüşmesine tahammül edemem. Yaşım kırkı geçti. Bundan sonra kafamı, itikatlarımı değiştiremem. Ben sana hürmet ederek müsamahalı davrandıkça sen cesaretini artırdın. Babanın hayatı tarzını, memleketin âdetini, adabını feda ettiğin gibi bana da feda ettirmek itiyorsun. Artık çok oluyorsun. Bu kadarı mümkün değildir.

---

1 Eski Türk evlerinde yabancı gözlerden saklanması gereken harem odalarının pencerelerine, bahçelere, evin içinde ayrılması istenen yerlere konan siper.

— Fakat anneciğim, benim geleceğim, saadetim...

— Senin saadetin muhitin saadetine, bizim saadetlerimize bağlıdır. Beni ve bütün etrafındakileri bedbaht edersen mesut olabilir misin sanıyorsun? Sen çocukça bir hevesi abartıyorsun. Dünyada saadeti Rezzan'a sahip olmaya bağlı sanıyorsun. Senin bugün gençliğinle pek parlak gördüğün sevdalar, hevesler geçici şeylerdir. İzdivaçta hakiki saadeti ancak vakur, namuslu, bütün muhitin takdir ve beğeniyle karşılayacağı akıllıca bir izdivaç temin eder. Ben senin için böyle bir izdivaç istiyor ve hazırlıyorum. Yalnız kendi hayallerini düşünme, benim de senin mutluluğunda ortaklığım, bir hakkım var. Ben de ihtiyarlığımı senin yanında huzurlu ve mesut geçirmek isterim. Dünyada yalnız bir isteğim kalmış; seni mesut görmek, torunlarımı okşamak ve büyütmek... Sen çocukça bir hevesle Rezzan'ı almaya kalkışacak olursan ben ihtiyarlığım için istediğim ve beklediğim bütün bu saadetlerin mahvolduğunu görecek, buradan kaçacak ve bedbaht olacağım. Bu acılarla yaşayamaz, ölür giderim. Bu felaketten sonra sen de mesut olamazsın. Senin beni öldürecek inadını halaların, teyzen, bütün akrabaların nefretle, tiksintiyle görecekler... Muhitin lanetleyeceği bir hayatla mesut olabilir misin?..

— Ben muhite önem vermem anacığım. İyiliği, kötülüğü takdir edemeyen bir muhit istediği hükümleri verebilir. Ben ondan etkilenmem. Benim düşündüğüm, hürmet ettiğim sensin. Seni ikna etmeden, senin onayını almadan hiçbir karar vermem. Seni gücendirmektense bütün hayatımı bekâr geçirmeyi tercih ederim. Fakat benim saadetimi istediğini, doğruya, hakikate düşman olmayacağını bildiğim için seni er geç ikna edeceğime katiyen eminim...

— Hayır, bu kadar emin olma. Bunu hiç ümit etme. İnatçı olduğumu da bilirsin. Fakat bu bir inat meselesi değil, inanç ve namus meselesidir. Benim imanıma, itikadıma göre yabancı erkeklerden kaçmayan bir Müslüman kızıyla evlenmek namussuzluktur. Benim bu evliliğe razı olabileceğimi aklına getirme... Bugün bana bu izdivaçtan vazgeçtiğini, bir daha o kadınlarla görüşmeyeceğini vaat etmeyecek olursan

bu izdivaca karar verdiğine, beni feda ettiğine ikna olarak yarın hasta hasta babamın evine kaçacak, orada yatacak ve öleceğim.

— Sen bugün asabi ve hiddetlisin, anacığım. Bu bahsi ikimizin sinirleri yatışacağı bir zamana bırakalım, bana bir ay vakit ver... Bir aya kadar ikimizden biri diğerini ikna etmeyi başaramazsa o zaman kesin kararımızı veririz...

Nazime Hanım biraz düşündü. Nihayet:

— Pekâlâ, sen düşünesin diye sana bir ay süre veriyorum. Fakat iyi bil ki benim kararımı değiştirmem mümkün değildir.

— Bu gece rahat uyu, sinirlerin yatışsın... Sonra konuşuruz...

Nedim annesini öperek yerinden kalktı. Odadan çıkarken düşünüyordu. Önünde derhal halledilmesi gereken mühim bir mesele vardı. İki gün sonra, çarşamba günü yine çiftliğe gidilecekti. Şimdi bu hadise üzerine onlarla yine gitmeli miydi? Annesi haber alırsa ne der, ne yapardı? Yukarı, çalışma odasına gitti. Çok düşündü. Rezzan ile münasebeti keseceğine dair annesine bir söz vermiş değildi. Onlarla çiftliğe gitmemek için hiçbir sebep yoktu... Gidecekti. Bu kararı verince biraz rahatladı. Sonra annesini nasıl kandırabileceğini, kandıramazsa vereceği kararı düşünmek istedi. Fakat bulunduğu heyecanlar içinde bir karar veremeyeceğini takdir ederek asabi bir hareketle yerinden kalktı.

3

Mecdi Bey'in Rumelihisarı'ndaki evi sahile yakın eski tarzda bir binaydı. Süreyya, İngiltere tahsilini tamamlayarak döndüğünden beri ailenin yaşama tarzını değiştirmek için uğraşıyordu. Gayretlerine son zamanlarda Rezzan'ın da çabaları eklendi. Mecdi Bey'i biraz para harcayarak evi tamir ettirip düzenlemeye kandırmış ve işi bu iki genç üstlenmişlerdi. Binada epeyce tamirat ve tadilat yapıldı. Boyandı,

Mecdi Bey'in köşkü.

kâğıtlandı, yerlerdeki hasırlar söküldü, eski minderler kaldırıldı. Süreyya ile Rezzan salona ve yemek odasına parke yaptırmak için ısrar ettiler. Fakat Mecdi Bey'i bu masrafa ikna etmek mümkün olamadı. Yerlere muşamba serilerek, seccadeler, halılar örtülmesine kanaat edildi. Her taraf güzel bir zevkle yeni tarzda döşendi. Bahçesi ekildi ve düzenlendi.

Şirin ve ferah bir ev olmuştu. Boğaz'a ve karşı sahillere bakıyordu. İki katlı ve her katı dört odalıydı. Aşağı katta odaların biri salon, biri yemek, biri oturma odası olarak ayrılmıştı. Yukarıda denize bakan oda ailenin toplandığı, oturduğu, rahat ettiği en ferah yerdi. Diğer üçü yatak odasıydı.

Ev dayanıp döşendikten sonra hayat tarzı da yavaş yavaş değiştirildi. Yemek vakitleri düzene kondu. Atiye Hanım kendisine bir kabul günü tayin etti. O gün aşağı salonlar açılır, çiçeklerle süslenirdi. Pastalar, bisküviler yapılır, güzel bir çay sofrası hazırlanırdı. Alafranga kibar bir tarzda aile dostları misafirler kabul olunur, Süreyya da evde bulunurdu. Bu günün en sadık müdavimlerinden biri Nedim'di. Şişli'den, uzak yalılardan başka ziyaretçiler de gelirdi. Rezzan'ın güzelliği, zarafeti, henüz Avrupa'dan gelmiş Süreyya'nın seçkin mevkii ile İstanbul'un en şık aileleri sırasına geçmişlerdi. Salon şöhret kazanmıştı.

Atiye Hanım şuh, zarif bir kadındı. Alafranga, serbest yaşamaktan hoşlanır, erkeklerden kaçmazdı. Erkeklerin yüzüne hayran kalmasından zevk alırdı. Fakat namusunu, ciddiyetini korur, hiçbir erkeğin terbiye sınırını aşmasına izin vermezdi.

Mecdi Bey elli yaşlarında, orta boylu, tıknazca, sevimli çehreli bir adamdı. Tamahkârlığı meşhurdu. Para kazanmak için koşmaktan üşenmez, yorulmaktan korkmaz, çalışırdı. Daha memuriyette bulunduğu esnada bile bin tezgâhta bezi vardı. Sebze bahçeleri işletir, bir ortakla kerestecilik eder, icradan, vakıflardan satılan mallara pay verir, alır satar her taraftan para kazanırdı. Ne kadar para kazandığını, servetinin ne olduğunu kimse bilmez, tahmin edemezdi. Birçok emlaki vardı. Her biri bir taraftaydı. Bütün malları satılıktı. Kârlı müşteri buldu mu satar, ucuz mülk almak için fırsat kollardı.

Bir sene evvel otuz sene hizmetini tamamlayınca romatizmasını, göz ağrısını sebep göstererek emekliliğini istedi. Emekli olduktan sonra da yine her sabah evden çıkar, iş arkasında koşardı. Boş vakitlerini tekkelerde geçirirdi. Tarikat ehliydi. Evde, ailesiyle oturmaktan, hele kabul günleri misafirlerle buluşmaktan hoşlanmazdı. Karısı ve çocuklarıyla hisleri, düşünceleri uymuyordu. Onların fikirlerinden, yaşadıkları alafranga hayattan zevk almazdı. Aydın fikirliydi. Gelişmeyi severdi. Fakat dine ve geleneklere de hürmet eder, beş vakit namazını kılardı. Çocuklarını İngilizce okutmuş olmaktan pişmanlık duyuyor gibiydi. Onların meyillerini, fikirlerini aşırı bulur, beğenmezdi. Karısı Atiye Hanım'ın büsbütün çocuklar tarafına geçerek yenilik taraftarı kesilmiş olmasına, çocukların fikirlerine uymasına kızardı. Evde anlaşma sağlanamıyordu. En çok gücüne giden evi alafranga tarzda değiştirmiş, rahatını bozmuş ve üstüne birçok da masraf ettirmiş olmalarıydı. O, eski tarzda yaşamaya alışmıştı. Akşam eve gelince gecelik entarisini, hırkasını, arakiyesini[1] giyer, abdestini alır, ikindi namazını kılar, akşama kadar

1 Tiftikten yapılmış ince hafif külâh.

bağdaş kurup oturacak rahat bir minder veya şilte arardı. Yeni zamanın sobalarından hiç hoşlanmazdı. “Kışın sefası mangal başındadır” derdi, gözüyle ateş görmek isterdi. Evin tarzının değiştirilmiş olmasından çocukları affedemiyordu. Süreyya’nın İngiltere’de tahsilini tamamlayarak dönüşünden beri evde bu pek şık alafranga hayat şaşalar saçarken o, dingin münzevi yaşamakta ısrar ediyordu. Onun sevdiği ve mağrur olduğu paraydı. Bir defa büyük bir iş yaptığı neşeli zamanıydı. Gurura kapıldı. Namuslu bir şekilde ve çok çalışarak gelirini bin altına çıkardığını itiraf etmişti. Sonra bu itirafından pişman olmuş gibi görünürdü. Aile masrafının artmasına meydan vermek istemezdi.

Bu akşam eve erken gelmişti. Aşağıda, bahçede biraz eğlendi. Bütün çiçekler açmıştı. Bahçe henüz sulanmış, hoş bir ıslaklık vardı. Yapraklar, çiçekler üzerinde kalmış su damlaları elmas parlar gibi parlıyordu. Yukarıda Rezzan’ın çaldığı piyanodan uçan tatlı, neşeli nağmeler bahçeye yağıyor, bu bahar akşamının güzelliklerini artırıyordu.

Yukarı çıktı, soyundu. Abdestini aldı, namazını kıldı... Odanın denize bakan penceresi yanına konmuş, kendisine mahsus, geniş, derin bir koltuğu vardı. Burada bağdaş kurup oturabilirdi. Koltuk yanında, üstü örtülü bir sehpa üzerinde gözlüğü, okuduğu kitabı, sigara tablası, kibrit kutusu dururdu. Koltuğuna yerleşti. Hırkasının cebinden paketini çıkardı. Sigarasını yakmak için kibrit kutusunu almak istedi. Kutu üstüne konmuş bir mektup gördü. Gözlüğünü taktı. Zarfı okudu. Kendisineydi. Açtı. Şeyhi Abdülkadir Efendi mühim bir şey için yarın mutlaka tekkeye uğramasını istiyordu.

Şimdi sigarasını yakmış, dumanlar savurarak denizi, karşı sahilleri yaldızlayan akşam güneşinin tatlı, solgun ışıklarını seyrederken aklı Şeyh Efendi’nin mektubundaydı. İki gün evvel dergâhın mukabele[1] günüydü. Şeyh Efendi bir şey söylememişti. İki gün zarfında ortaya çıkan bu mühim mesele ne olabilirdi?

1 Tarikat mensuplarının bir araya gelip yaptıkları zikir ya da sema.

Bu düşünceyle odaya giren karısını görmedi. Atiye Hanım güleç çehresi, şuh yürüyüşüyle geldi. Mecdi Bey'in karşısındaki koltuğa otururken:

— Erken gelişin ne isabet. Bu mevsim bizim bahçenin güzelliklerine, hele bu pencerenin baktığı güzelliklere doyum olmaz... Hep böyle erken gelsen de biraz şöyle karşı karşıya birbirimizi görerek akşam sefaları yaşasak!.. dedi.

Atiye Hanım kırkını geçirdiği halde şuhluğundan, gençlik heveslerinden geçemezdi, hâlâ taze ve pek güzeldi. Tabiatın kendisine bahşettiği güzelliklerin, devam eden tazeliğinin takdir olunmasını, sevilmesini istiyordu. İşte bu akşam da beyin erken geldiğini duyunca saçlarını özenlerle taramış, sade ve zarif elbisesini pek yakıştırmıştı. Buzlu bir kumaş gibi parlayan, titreyen beyaz krepdöşin[1] bluzunun altında dolgun kollarının, olgun göğsünün, orantılı endamının hoş dalgalanmaları hissediliyor, sanki vücudundan davetkâr ve hoş kokulu bir hava uçuyordu.

Mecdi Bey, hanımının bu güzelliğine, şuhluğuna iltifat eden bir bakış yöneltmedi. Önüne açılan bu güzellik mecmuasını takdir edebilecek halde değildi. Düşüncesinin tesiri altında, yanındaki Şeyh Efendi'nin mektubunu aldı. Atiye Hanım'a uzatarak:

— Şuna bak, dedi.

Güzel kadın mektuba bir göz gezdirdi. Kendisine niye gösterdiğini anlamadı. Ehemmiyet vermedi. Kırgınlıkla masa üstüne attı. Kadınlık hissiyle sevilmek ister, uğraşılarına, tebessümlerine karşı bir iltifat beklerken kocasının eline Şeyh Efendi'nin manasız mektubunu tutuşturmuş olmasından sinirlenmişti:

— Sen de şeyh efendiler, tekkelerle adeta bozmuşsun... Bu tezkereyi bana niye gösteriyorsun? dedi.

— Hayır, merak ettim... İki gün evvel dergâhtaydım... Şeyh Efendi bana hiçbir şey söylememişken bugün buraya kadar adamla tezkere göndermesi için pek önemli bir şey olması lazım gelir...

---

1 İnce dokunmuş değerli bir ipekli kumaş.

Atiye Hanım cevap vermedi. Asabi bir hareketle kalktı. Odadan çıktı. Mecdi Bey, hanımın kızgınlığına dikkat etmedi. Bahçeye bakıyor, düşünüyordu. Aşağıda hizmetçi kızı gördü. Pencerenin camını sürerek başını uzatıp seslendi:

— Vildan, azıcık yukarı gelsene... dedi.

Tombul, kırmızı yanaklı, etli dudaklı köylü güzeli hizmetçi kız küçük hanımın eskilerinden kendisine uydurdukları giysileri içinde gururlu, işvelerle geldi. Beyefendi sordu:

— Vildan bu tezkereyi şuraya sen koydun değil mi? Bunu ne zaman getirdiler? Getiren adamı gördün mü?

Şimdi tombul kız kırılarak anlatıyordu. Tezkereyi öğlenden sonra getirmişlerdi. Getiren adamı görmüştü. Bir çocuk değil, uşak da değil, adeta bir beyefendi olmalıydı. Uzun boylu, kırmızı çehreli, büyük gözlüydü. Sakal ve bıyığının uzun ve kırlaşmış olmasına rağmen yakışıklı, güzel bir adamdı...

Mecdi Bey omuzlarını kaldırıp, alt dudağını uzatıyor, tezkereyi getiren beyin kim olabileceğini anlayamadığını ifade ediyordu. Kız gitti. O düşüncesiyle yalnız kalmış, bahçeye bakıyor, Boğaz'ın güzelliklerini, karşı Anadolu Hisarı sahillerini yaldızlayan akşam güneşinin saçtığı güzelliklerle seyrediyordu. Hava kararmaya başlamıştı. Sokak kapısı açıldı. Süreyya geldi. Şık, siyah üniforması üzerinde düğmeleri daha parlak görünüyordu. Annesi ve Rezzan onu sevinçle karşıladılar. Kadınların her biri bir koluna geçti. Bahçeye götürdüler. Genç ahbaplar gibi laubali kahkahalarla gülüşüyor, geziyorlardı. Biraz sonra hava büsbütün karardı. Vildan sofranın hazır olduğunu haber verdi...

Atiye Hanım, Süreyya, Rezzan sofraya oturmuş, neşeyle konuşuyorlardı. Evde genel bir samimiyet olmadığı, ana ile iki evladın başka histe, Mecdi Bey'den ayrı yaşadıkları anlaşılıyordu. Mecdi Bey çocuklarına bir sıcaklık göstermeden yerine oturdu. Peşkirini[1] önüne açmaya uğraşırken oğluna hitap etti:

---

1 Yemek yerken dizlerin üstüne örtülen, el kurulanan pamuk veya keten örtü, peçete.

— Bugün Kasımpaşa'daki evin kirasını aldırdın mı? dedi.

Süreyya unuttuğunu söyleyince hiddetlendi. İşte bugünkü gençler hep böyleydi, en küçük bir işin bile üstesinden gelemezlerdi... Kendisi makbuz yazmış, eline teslim etmişken iki günden beri hizmetçisini gönderip kirayı tahsil ettirmeyi ihmal etmişti. Süreyya:

— Babacığım, ne olur, yarın alıverirsin! Benim düşüneceğim önemli görevlerim var. Bu basit ve önemsiz iş aklıma gelir mi?.. dedi.

Bu söz Mecdi Bey'i daha da kızdırdı. Ne demek, insana babasının verdiği bir iş basit ve önemsiz olur muydu?! Hiddetle söylenip duruyordu. Diğerleri hep sustular. Hiddetlendiği zaman ona cevap vermenin dehşetli gazap fırtınaları kopardığını bilirlerdi.

Neşesiz bir yemek yendi.

Mecdi Bey o gece endişeyle uyudu. Ertesi sabah erkenden kalktı. İlk vapurla Köprü'ye indi. Şeyh Efendi'yi bir an evvel görmek, meraktan kurtulmak istiyordu.

Tekkenin koyu kahverengi boyanmış büyük kapısının bir kanadı açılmıştı. İçeri köpek girmemesi için yarıya kadar tahta parmaklı bir kapısı daha vardı. Bir aşina tavrıyla elini uzattı. Parmak kapının içeri taraftaki zembereğini kaldırdı. Kapıyı açtı, içeri girdi. Kapıdan ileri doğru üstü demir çardaklı uzun bir yol gidiyordu. Çardağın bir kemer oluşturan yeşillikleri arasından yer yer sarı, pembe güller, salkımlar, hanımelleri sarkıyor, güzellikler, ruh okşayan hoş kokular saçmakta birbirleriyle rekabet ediyorlardı. Her adımda diğerinin latif kokusu kazanır gibi geliyordu.

Uzun yolun sağ tarafı parmaklıklarla çevrelenmiş kabristandı. Buraya dergâha mensup faziletli ve muhterem dervişler yahut büyük yardımlarda bulunmuş cömert zenginler defnolunurdu.

Sol tarafta pembe boyalı üzeri nakışlı bedenlere dayanan demir parmaklıklar geniş bahçeyi ayırırdı. Bahçe güzel çiçeklerle donatılmış, çok iyi bakılmıştı. Uzun yol sola doğru

Mecdi Bey tekkeye girerken.

döner, tekkeye girilen iki basamaklı merdivene bağlanırdı. Sağ tarafta sık sık büyük pencerelerin kanatları açılmıştı. İçeride geniş bir türbe vardı. Sandukaları örtüler, şallarla örtülmüş, üzerlerine büyük taneli tespihler konmuş, muntazam kavuklu kabirler sıralanmıştı. Göçmüş şeyh efendilerin kabirleriydi. Bunların daha üstünde, kenarlarına postlar sıralanmış semahane görülüyordu.

Eski kabirlerin kararmış mermer taşları, büyük kavukları göz alıyor, kalbe sonsuzluk gibi bir duygu yerleştiriyordu. Kabristanın diğer tarafı –ölümün yarınını gizleyen karanlık gibi– kararmış, yüksek bir duvarla çevriliydi. Yanında içine boş saksılar doldurulmuş metruk bir bahçıvan odası vardı.

Mecdi Bey tanıdığı bu şeylere bir kere bakmaksızın ilerledi. Kunduralarını çıkardı, geniş bir sofaya girdi. Karşıda, karanlık kahve ocağının kapısı önünde, miskin tavırlı, ihtiyar bir derviş duruyordu. Elini göğsüne koyarak biraz eğildi. Misafiri dervişane selamladı. Mecdi Bey Şeyh Efendi'yi sordu. Derviş şeyhinin haremden erken çıktığını, sabahleyin iki saat bahçede uğraştıktan sonra yukarı odasına gittiğini gizlice anlatmaya başladı. Esrarengiz, tuhaf bir söyleyişi vardı. Mecdi Bey abdalın gevezeliğine kulak asmadı. Kahve ocağı yanındaki merdivenden yukarı çıktı.

Şeyh Efendi'nin odasını bilirdi. O tarafa doğruldu. Bu, balkon gibi bahçeye uzatılmış büyük bir odaydı. Üç taraftan bahçeye bakan her tarafta üçer penceresi vardı. Yalnız birer tül perde ile yarı kapalı dokuz pencerenin ışık verdiği oda gayet aydınlık ve ferahtı. Üç tarafı minderlerle sarılmıştı. Şeyh Efendi minderde oturmuş, büyük tespihi elinde, bahçeye bakıyordu. Akı siyahından çok, uzun sakallı, yuvarlak çehreli, tatlı bakışlı, sevimli bir ihtiyardı. Dudaklarının hareketinden dualarını okuduğu anlaşılıyordu.

Mecdi Bey atılarak şeyhine koştu, elini öptü. Hafifçe doğrulan şeyhinin yanında gösterdiği yere, minder üstüne diz çöküp oturmuş, endişeli ve açıklama bekleyen bir bakışla bakıyor, bir an evvel merakını defetmek istiyordu. Şeyh Efendi:

— Tezkereyi Nuri Bey kendisi götürmek istemişti. Akşam alacağınızı ve bu sabah geleceğinizi şüphesiz biliyor ve sizi bekliyordum... dedi.

Mecdi Bey akşam hizmetçi kızın tarifinden bir şey anlamamış, tezkereyi getiren beyin kim olduğunu merak etmişti. En evvel bunu öğrenmek istedi. Sordu:

— Hangi Nuri Bey efendim?..

— Kazasker damadı, bizim Telaşçı Nuri Bey...

— Ha, şu...

— Evet... Dün buraya telaşla geldi. Sizden davacı. Huzursuzca uzun uzun anlattı. Ben de meseleyi mühim gördüğüm için size anlatmaya mecburiyet hissettim ve zahmet verdim.

Mecdi Bey hayretle bakıyordu. Nuri Bey'le hiçbir alışverişi olmamıştı.

Onun kendisinden ne davası olabilirdi? Bunun saçma bir şey olacağına hükmetti. Rahatladı ve yastığa dayandı. Şimdi Şeyh Efendi'yi dinliyordu. Muhterem ihtiyar hâkim tavrıyla olayın içyüzünü yavaş yavaş açarak anlatıyordu. Nuri Bey'in akrabasından Nedim Bey varmış. Galiba İngiliz mektebinde okumuş, alafranga bir terbiye almış. Fakat annesi gayet sofu bir kadınmış, oğlunun öyle başı açık alafranga yaşamasına razı olamıyor, onu evlendirmek için çalışıyormuş, her şeyin

kararlaştırıldığı, hazırlandığı sırada, şimdi bu gencin baştan çıkarılmış olduğunu iddia ediyorlarmış. Şeyh Efendi bu işlerden Mecdi Bey'in bilgisi olmadığına şüphe etmediğini söylüyordu... Doğrusu Mecdi Bey, fevkalade hayretle dinlediği bu sözlerin kendisiyle ne gibi bir ilgisi olabileceğini anlamıyordu. Fakat Şeyh Efendi katmerleri birer birer kaldırınca ayakları suya ermeye başladı. Gözlerini açtı. Heyecanla dinliyordu.

Evet, zamane gençlerinin bazı halleri ihtiyarlar için tahammül olunamayacak bir dereceye varıyordu. Bu Nedim Bey kendi annesinin bilgisi olmaksızın gizli gizli Mecdi Bey'in evine devam ediyor, Mecdi Bey'in de haberi olmadan, kızıyla görüşüyorlarmış. Onu nişanlısından ayırmak, Mecdi Bey'in kızıyla nişanlatmak için çalışılıyormuş. Hatta geçen çarşamba günü Mecdi Bey'in karısı ve oğlu ile kızı Kadıköy'e ve oradan açık saçık arabalarla bu Nedim Bey'in çiftliğine gitmişler... Mecdi Bey'in heyecanı arttıkça artıyor, bu sözlere inanamıyordu.

Bu düşüncelerin, bu olayların hiçbirinden malumatı olmadığını şiddetli kızgınlıklarla söyledikçe Şeyh Efendi onu teskin ediyor, bunlardan malumatı bulunmadığına, haberi olsa müsaade etmeyeceğine emin olduğunu temin eyliyordu. Fakat bunun üstünde ehemmiyetle durulması gerektiğini de söylemekten çekinmedi. Çünkü mesele azıyordu. Bir olay şeklini alma ihtimali vardı. Nedim Bey'in annesi işi haber almış, üzüntüsünden hasta olmuştu. Herkesçe duyulan bu rezaletlerden sonra, oğlu Mecdi Bey'in kızıyla evlenmeye kalkışacak olursa kadın bu izdivaca katiyen razı olmayarak oğlundan ayrılacağını söylemişti. İşte bu yüzden bir ev bozuluyor, bir aile harap oluyordu. Diğer taraftan bu Nedim Bey, Nuri Bey'in kızıyla nişanlanmıştı. Kız bu hadiseyi haber alır, kendisinin terk ve feda olunduğunu, itibarının kırıldığını görürse, şüphesiz, kederinden mahvolurdu. Nuri Bey gürültücü bir adamdı. Bu hadiseler karşısında lakayt kalamayacağını, intikam alacağını söylüyordu. Şeyh Efendi eş dost arasında böyle dargınlıklar, düşmanlıklar ortaya çıkmasına meydan vermeyeceğini, işin namuslu bir şekilde kapanaca-

ğını temin ederek onu zorlukla teselli etmeyi başarabilmişti. Mecdi Bey'in ne diyeceğini bir an evvel anlamak için Nuri Bey dün tezkereyi Hisar'a kadar kendisi getirmişti.

Mecdi Bey işin abartılarak büyütülmüş olduğuna inanmak istiyor, kendisinin malumatı olmaksızın ailesinden böyle kepazelikler çıkmasına ihtimal veremiyordu. Fakat bu sözler doğru ise yapacağını bilirdi. Sözünün eri, evinin erkeğiydi. Kızını terbiye etmeye gücü yeterdi. Bu gürültülerden sonra kızını o Nedim Bey'e vermesine imkân kalmamıştı.

Şeyh Efendi Mecdi Bey'in kızgınlığını pek haklı buluyor, onu cesaretlendiriyordu. Elbette kadınlar, kızlar keyiflerine bırakılmamalıydı. Artık onları bu Nedim Bey'le görüşmekten alıkoymak pek doğruydu. Kendisi de Nuri Bey'i tatmin ve teselli edecek, meselenin yayılmasına, rezalet şekline girmesine imkân bırakmayacaktı.

Mecdi Bey hiddeti, asabi heyecanlarıyla derhal eve gitmek için kalktığı, şeyhin elini öptüğü sırada o, okşayarak sırtını sıvıyor, heyecanını teskin etmeye çalışıyordu:

— Kederlenme oğlum... Bunlar dünya halleridir... Mademki yaşıyoruz, başımızdan hal eksik olmaz. Her şey gelir geçer. Allah vücut sağlığı, iman selameti versin... diyordu.

* * *

Henüz sofradan kalkmışlardı. Atiye Hanım uzun ve sıcak yaz günleri yemekten sonra kanepede uzanarak biraz uyuklamayı âdet etmişti. İşte mayıs girmiş, günler uzamış ve ısınmıştı. Bir iki gündür onu yemeği takip eden bir gevşeklik alıyordu. Bugün de yukarı odada kanepeye uzanmış, dalmıştı.

Rezzan eline aldığı kitapla pencere yanına oturmuştu. Havada galiba yağmur dolaşıyordu. Ağır bir sıcaklık vardı.

Öğlene kadar odaya giren mayıs güneşi, sıcaklığını odada bırakmıştı. Taze hava almak istedi. Uykuya dalan annesini hava cereyanına maruz bırakmamak için kalktı, hafif adımlarla yürüyerek oda kapısını kapadı, sonra pencerenin camını sürdü. Oturdu. Denizden gelen nemli mayıs havası bahçe üzerinden geçerek, güzel ve hoş kokusuyla yüzünü okşuyor, burnunu, ruhunu ferahlatıyordu.

Şimdi kitabı elinde kalmış kâh bahçeye, kâh denize karşı sahillere bakıyor, bahar güzellikleriyle yeni hayat kazanmış tabiatın tazelik, yeşillikler, çiçeklerle doldurduğu çevrenin güzelliklerini seyrediyordu. Aklı Nedim'de, Nedim'in çiftliğindeydi. Bu çarşamba yine oraya gideceklerdi. Yaşayacağı bu mutlu günün olaylarını hayalinde canlandırıyordu. Nedim bu hafta da kendisine bir şey söylemeye cesaret edemeyecek miydi?! Kendisi ona cesaret verecek bir meydan açmalı mıydı?! Korktu. Böyle bir girişimi Nedim belki de hafiflik sayardı... Ağırbaşlılığını, ciddiyetini korumaya karar verdi.

Evet, onun da kendisini sevdiğinden emindi. Fakat bunu ağzından duymak için büyük bir arzusu vardı. Acaba Nedim evlenmelerinden evvel kendisine hiçbir itirafta bulunmayacak, onu istemek için annesine mi müracaat edecekti?

Evlilik meselesini düşündükçe hayalinde Nazime Hanım mutaassıp ve mağrur çehresiyle canlanır ve kendisine kötü ve acı gözlerle bakar gibi gelirdi. Nazime Hanım'ın kendisini sevmediğini, beğenmediğini şüphesiz biliyordu. Çünkü kendisi de Nazime Hanım'ı sevememişti. Nedim'in bu evlilik için annesinin engellemelerine maruz kalacağını tahmin ederdi. Fakat bu zorluğa göğüs gereceği ümidindeydi. Nedim çiftliğindeki konağı kendisi için yaptırdığını ima etmemiş miydi? Nedim'e mülk ve konakta söz sahibi olacağı konusunda itimadı vardı.

Rezzan'ın sevdası, şairlerin aşk diye tasvir ettikleri karşı konulamaz, heyecanlı, ateşli bir his değildi. Birdenbire parlayan, düşünceleri darmadağın eden, insanı uyutmayan, hırslar, ateşler içinde yakan ve nihayet çabuk sönen sevdalara benzemezdi. Hisler, zevklerin, fikirlerin uyumundan doğmuş, senelerce yaşamış, yavaş yavaş büyümüş, heyecansız, ciddi, sağlam bir sevgiydi. Kalbin en derin köşelerine kadar kök salmış, orada temellenmişti. İnsanın ömrü oldukça sürecek bir sevgiydi. Nedim'i düşündüğü vakit araya giren Nazime Hanım'ın çatık ve nahoş çehresine rağmen –kalbinde bir güven ve itimat duyar–, onu kıskanmaz ve ondan korkmazdı.

İşte bu hislerle huzurlu ve mesut Nedim'i düşünürken sokak kapısının açıldığını gördü. Babası girdi. Onun yüzü uçuk ve çatık gibiydi. Bu saatte eve gelmek alışkanlığı değildi. Bu geliş doğal bir şey sayılamazdı. Acaba hasta mıydı? Ayağa kalktı. Kanepede yatan annesini uyandırdı:

— Babam geldi... Çehresi uçuk. Hasta galiba?.. dedi.

Atiye Hanım doğrulup oturduğu yerde uyku sersemliğiyle kendini toplamaya çalışırken Rezzan babasının sert ve güçlü adımlarla merdivenleri çıkmakta olduğunu işitti. Ve endişeyle onu karşılamak için merdivene doğru yürüdü. Sofada karşılaştılar. Mecdi Bey ona kızgın ve sert bir şekilde baktı. Hiçbir söz söylemeyerek dargın çehresiyle yanından geçip odaya girdi.

Rezzan babasının bu haline hayret ederek, ne düşüneceğini, ne yapacağını bilmeyerek, gayriihtiyari onu takip etti. Atiye Hanım hâlâ kendini toplayamamış, kocasının kızgın gözlerine, uçuk çehresine bakıyordu:

— Ne oldu? Ne var? diyebildi.

Mecdi Bey vapurdan buraya kadar heyecanla, koşar gibi süratle gelmişti. Yorgun ve keyifsiz, kendini büyük koltuğunun içine attı ve serildi. Bir dakika gözlerini kapadı. Hareketsiz durdu. Gözünü açtığı zaman Atiye Hanım'la Rezzan'ı karşısında ayakta gördü. Üzgün gözlerle, şaşkın, bakıyorlardı. Atiye Hanım:

— Niçin konuşmuyorsun, ne oldun, ne var? diyordu.

O zaman Mecdi Bey haşin bir bakış, sinirli bir sesle Rezzan'ı karşısından kovar gibi bağırdı.

— Çık dışarı! Bizi yalnız bırak!

Rezzan'ın çehresi uçtu. Babası çıldırmış mıydı? Ondan ömründe ilk defa böyle bir hakaret görüyordu. Bir an tereddüt etti. Sonra babasının dehşetli gazabını düşündü. Hakarete uğramanın üzüntüsüyle çıktı. Ve dışarıda onların sözlerini dinlemeyi gururuna yediremedi. Aşağı odaya gitmek için merdivenleri inerken yukarıda annesine bağıran babasının sesini işitiyor, ne söylediğini anlayamıyordu.

Yalnız kaldıkları vakit Mecdi Bey karısına kindar bir hiddetle bağırdı:

— Siz buraya benden gizli erkek misafir kabul ediyormuşsunuz?.. Benim iznim olmadan erkeklerle pikniklere, uzak köylere, çiftliklere gidiyormuşsunuz?!

Atiye Hanım onu teskin etmek için tatlı bir ses, yumuşak bir tavırla:

— Erkekler dediğin Süreyya'nın arkadaşı Nedim Bey'dir. Ve daima Süreyya yanımızdaydı... demek istedi.

Mecdi Bey doğruldu. Daha şiddetle bağırdı:

— Süreyya da sizin gibi rezil ve maskara... Onun beraber oluşu seni kurtarabilir mi? Sen onların anası olduğunu, seninkiyle beraber onların namusundan da sorumlu olduğunu düşünemedin mi?

— Fakat bunda namusa dokunacak ne var, a bey? Nedim Bey elimde büyümüş bir çocuktur. Evladım demektir. Aslında Rezzan'ın nişanlısı gibidir. Yakında Rezzan'ı resmen arayacaklar.

— Rezzan'ın nişanlısı mı? Evet, biliyorum. Benim haberim olmadan kızımı nişanlamak düşüncelerine, teşebbüslerine de cesaret ettin. Ve daha çok rezil olduk!

Mecdi Bey köpürmüştü. Bağırıyor, söylüyordu. Bütün haber aldıklarını biraz daha abartarak anlattı. Nedim Bey'in annesi onun bu eve sık sık gelişini, hep beraber çiftliklere gittiklerini, Rezzan'ı ona nişanlamak için çevrilen manevraları haber almış, hiddetinden, kederlerinden hastalanmıştı. Öte-de Nedim'in nişanlısı vardı. Kızın akrabaları bu rezaletlere karşı kıyametler koparıyor, söylemedik söz bırakmıyorlardı. İş Şeyh Efendi'ye kadar aksetmişti. Şeyh Efendi bu halleri şiddetle ayıplıyordu. Bütün âleme rezil olmuşlardı. Sokağa çıkacak yüzü kalmamıştı...

Atiye Hanım bu hücumlar karşısında eziliyor, küçülüyor, kızarıyor, edecek müdafaa, söyleyecek söz bulamıyordu. Kocasını rahatlatmak için söylediği yalana pişman oldu. Nedim için Rezzan'ı resmen arayacakları sözü kendi hayalinde gerçekleşmiş bir ümitten başka bir şey değildi. Düşünüyor-

du, Nedim kendilerine Rezzan'ı almak istediğini ima edecek bir şey söylememişti. Mecdi Bey'in sözleri üzerine şimdi Nedim'in başka nişanlısı olduğuna inandı.

Mecdi Bey karısının üzgün ve kederli sessizliğinden kuvvet ve cesaretini artırıyordu. Ona göre Atiye Hanım'ın kabahatli olduğu ortaya çıkmıştı. Bütün söylenen sözlerin gerçek olduğuna şüphe kalmadı. Şimdi hükümlerini veriyor, kararlarını söylüyordu:

— Bir daha o Nedim Bey'i buraya kabul etmeyecek, kendisiyle hiçbir yerde görüşmeyeceksiniz. Rezzan'ı ona vermek planlarını zihninizden katiyen silmelisiniz. Bu rezaletlerden sonra Nedim Bey'in anası da buraya gelse, ayaklarımı öpse onlara verecek kızım yoktur. Sen, Rezzan, hepiniz başıma kalksanız beni bu kararımdan vazgeçirmeyi başaramazsınız. Hepinizden ayrılmaya razı olur, bu rezaletlerin devamına tahammül etmem. Anlıyor musun? Şimdi ortada ailemizin rahatı, namusu meselesi var. Bundan sonra benimle yaşamak isterseniz namus çerçevesinde, Müslümanca yaşayacaksınız. Alafrangalıklarınızdan usandım. Artık tahammülüm kalmadı. Bunu iyi düşün, iyi bil, eğer bir daha erkeklerle görüştüğünüzü, o Nedim Bey'in arkasından koştuğunuzu haber alırsam, yirmi dört senelik evimi yıkarım. Benim için namus dünyada her şeyden önemlidir.

Bu sözleri gittikçe artan bir hiddetle, gözleri yerinden fırlamış, ağzı köpürmüş söylüyordu. Atiye Hanım ne kendini savunmak için bir söz söylemeyi, ne de af dilemeyi, onu teskin edecek bir ricada bulunmayı başarabiliyor, kocasının karşısında donmuş gibi, sararmış, hareketsiz duruyordu.

Mecdi Bey hiddetinden, heyecandan yorgun düşmüştü. Bu acı konuşmaya son vermek, rahat etmek istiyordu. Şimdi biraz sakinleşmiş gibi ağlamaya yakın, üzgün konuşuyordu:

— Düşüncesiz, çılgınca hareketlerinizle beni öldüreceksiniz. Şimdi git kızına ve oğluna da anlat. Hepiniz Nedim Bey'le bütün ilişkiyi keseceksiniz. Evimde böyle rezaletlere müsaade etmem...

Atiye Hanım kırgın ve üzgün aşağı indi. Rezzan heyecan içinde kendisini bekliyordu. Ona durumu ağlayarak, bütün ayrıntılarıyla anlattı. Rezzan da kederinden, hiddetinden ağlamaya başladı. İki güzel kadın karşı karşıya ağlaştılar, düşündüler. Hiçbir karara varamadılar. Akşama kadar tereddütler, endişeler içinde pek acı saatler yaşadılar. Âcizlik içindeydiler. Dayanacak bir nokta arıyorlardı. Süreyya'yı beklediler.

Akşam Süreyya geldiği zaman onları aşağı odada, ağlamaktan gözleri şişmiş, mahzun, üzgün buldu. Kadınlar onu görünce tekrar ağlamaya başladılar. Atiye Hanım oğluna, gözyaşları, hıçkırıklar arasında, kesik kesik anlattı. Babasının hepsine birden ettiği hakaretleri, verdiği hükümleri, abartılarla izah ediyordu. Atiye Hanım bulunduğu asabi hal içinde, dargınlığıyla, kocasının hakaretlerini hazmedip affetmeyi başaramıyordu. Ona kalsa kendilerine hakaret eden kocasına boyun eğmeyecekti. Bu fikrini oğluna söylemekten çekinmiyordu. Eğer Nedim Bey Rezzan'ı hakikaten seviyorsa ve anasının katılığına, inadına ehemmiyet vermeyerek Rezzan'ı almak fikrinde ise onlar da bu hakaret altında kalmamalı, bu evden çıkmalıydılar. Ve Mecdi Bey gelip yalvarmadan onu affetmemelilerdi...

Süreyya başını eğmiş anasının sözlerini derin düşünceler arasında dinliyordu. Anasının lakayt ve hoppa fikirlerine katılacak kadar hafif değildi. Ciddi ve düşünceliydi, vaziyetin ne kadar önemli ve zor olduğunu takdir ediyordu. Ortada bir eski ve yeni mücadelesi görüyordu... Nazime Hanım'la Nedim arasında, bu yeni tarz hayat için, çatışmalar olduğunu bilirdi. Nedim'in kendi evlerine geldiğini anasından gizlediğine de vâkıftı. Nazime Hanım zamanın bütün gelişmeleri, bütün yenilikleri gibi kendilerini de sevmezdi. Nedim'in kendilerini çiftliğe götürdüğünü, her nasılsa, haber alınca işte bu kıyametleri koparmış, bu rezaletleri çıkarmış, işi babasının şeyhine kadar duyurmuştu. Babasının kızgınlığı işin yayılmasından ileri gelmişti. O, âlemin dedikodusundan pek korkardı... Gerçi kendilerinin yeni tarz hayatından hoşlanmaz, şikâyet ederdi. Fakat Rezzan'ın nişanlısı olabilecek bir genç-

le görüşmesinden bu derece hiddetlenecek kadar kaba mutaassıp olmadığını bilirdi. Babasını kızdırıp tahrik etmişlerdi.

Babasının Rezzan'ı Nedim'e vermeye razı olup olmayacağı meselesi ikinci derecede kalıyordu. Asıl mühim mesele, Nedim'in fikrini anlamaktı. Süreyya Nedim'i bütün tanıdıklarından çok sever ve takdir ederdi. Onun Rezzan'ı alması, aralarında kuvvetli ve ciddi bir bağ daha oluşması kendisi için mutluluktu. Rezzan da mesut olurdu. Nedim değerli, namuslu, zengin, pek nadir bulunur bir koca olacaktı. Fakat Rezzan'ı almak fikrinde miydi? Annesinin göstereceği muhalefetlere rağmen Rezzan'ı almak fikrinde sağlam durabilecek kadar dayanıklılık gösterebilecek miydi? İşte işin ruhu bu noktadaydı. Eğer Nedim bu dayanıklılığı gösterir, Rezzan ile evlenirse sonra onun anasını, kendi babasını yola getirmek, onlara bu emrivakiyi kabul ettirmek kolaydı. Fakat Nedim'in annesine karşı büyük bir zaafı vardı. O, bu mutaassıp kadının isteklerine karşı koyamaz, ona boyun eğerse annesi ve kız kardeşiyle kendisinin evde kavgalar çıkarmaları, birçok dedikodulara, gürültülere, rahatsızlıklara katlanmaları abes ve budalalık olurdu.

Süreyya bu düşüncelerini yavaş yavaş, serinkanlılıkla annesine ve Rezzan'a anlattı. Nedim'in durumu ve vereceği karar anlaşılmadan kendilerinin gürültü çıkarmalarının pek manasız olacağına onları da ikna etti. Şimdi düşünülecek şey vakit kazanmak, sinirlerin yatışmasına meydan bırakmaktı. Hadisenin alacağı renge göre bir karar verilecekti. En evvel babalarıyla barışmak, onu teskin etmek lazımdı. Bunu Süreyya yerine getirecekti. Şimdi yukarı çıkacak, babasını teskin edecekti.

Düşünülecek diğer mühim bir mesele vardı. Çarşamba günü yine Nedim'in çiftliğine gidilecekti. Bu hadise üzerine gezintinin yapılmasına imkân kalmamıştı. Bunu her üçü tasdik ettiler. Fakat bu olaylardan haberdar olmayan Nedim'i bekletmemek lazımdı. Düşünüldü. Ve karar verildi... Süreyya şimdi bir telgraf yazacak, mazeret çıktığını, çarşamba günü çiftliğe gidilemeyeceğini anlatacaktı. Sonra gidip

Nedim'i görecek ona olanları, vaziyeti, izah edecek, onun evlilik meselesi hakkındaki fikrini anlayacaktı. Nasıl hareket etmek lazım geleceğini ona göre belirleyeceklerdi.

Süreyya yazıhane önüne geçti. Çiftliğe gidilemeyeceği telgrafını yazarken, ondan cuma günü görüşülmek üzere bir yer belirlemesini istemek aklına geldi. Onu da ilave etti. Telgrafı derhal bahçıvanla gönderdi.

Sonra kabahatlerini babasına affettirmek ümidiyle yukarı çıktı.

Süreyya, daha kalkmamış, yatağı içinde uzanmış, kitap okuyordu. Oda kapısı vuruldu. Kalktı ve açtı. Rezzan'dı. Elinde bir telgraf tutuyordu:

— Telgrafı şimdi getirdiler. Nedim Bey'in cevabı olmalı... dedi.

Rezzan bu sözleri söylerken Atiye Hanım da kapı yanına geldi. Yavaş sesle söylüyordu:

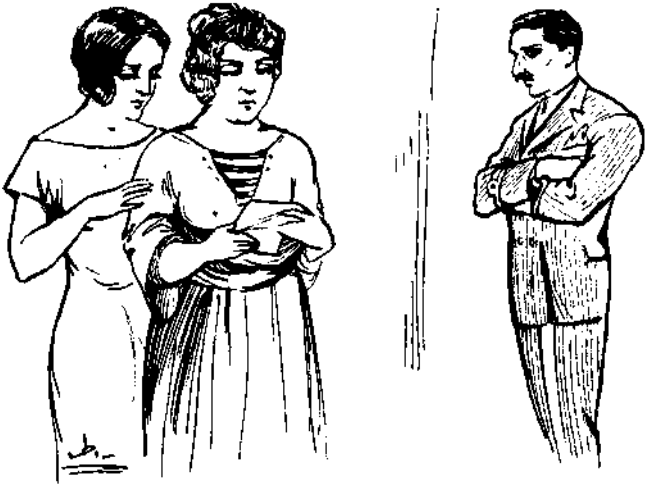
— Ne yazıyor?.. Ben de merak ettim... Acaba onların evinde de gürültüler olmuş mu?..

Süreyya bir göz gezdirdiği telgrafı annesine verdi. İki kadın beraber okumak için sabırsızlıkla birbirlerine sokuldular. İki güzel baş yan yana geldi; aralarında büyük bir benzerlik bulunan, biri taze, biri olgun iki parlak güzelliğin teması hoş bir tablo vücuda getiriyordu. Bir anda okudular:

Cuma günü öğlenden üç saat sonra Moda'da Yachting Kulüp'te seni bekleyeceğim.

— Nedim düşünerek iyi vakit belirlemiş... Öğlenden bir saat sonra evden çıkarsam kararlaştırılan vakitte bulunabilirim. Ve akşam Köprü'de son vapura yetişmek için oradan erken çıkmak mümkün olur... dedi. Atiye Hanım'la Rezzan yan yana duruyor, düşüncelerle Atiye Hanım'ın elinde tuttuğu telgrafa bakıyorlardı. Atiye Hanım Süreyya'ya hitap ederek:

— Oraya gideceğini sakın baban duymasın... dedi.

— Nereden duyacak? Duysa bile, Nedim'den ben de kadın gibi kaçacak değilim ya.. Siz saat on ikide sofranın hazır olmasına bakınız... dedi. Ve kendine çekidüzen vermek, giyinmek için, yine odasına kapandı.

* * *

Evde fırtına geçmişti. Süreyya babasını kandırmış, annesiyle barıştırmıştı. Fakat derin dargınlık ve soğukluk devam ediyordu. Atiye Hanım'ın yüzünde uçuşan daimi tebessümler kaybolmuş gibiydi. Evde neşe ve mutluluk görülmüyordu. İşte üç gündür aile halkı ancak akşam yemeğinde sofrada bir araya geliyordu... Yemekten sonra Mecdi Bey çatık çehresiyle yukarı odaya çıkar, kitabını okurdu. Atiye Hanım'la Süreyya ve Rezzan aşağı odada sessiz sessiz dertleşmek, düşünmekle vakit geçiriyorlardı. Nedim Bey'den alınacak cevabı büyük bir sabırsızlıkla beklemekteydiler.

Vaziyet bugün anlaşılacaktı. Bu hal her iki kadına ve hatta Süreyya'ya asabi bir sabırsızlık verdi. Sofrada yemek iştihasız yendi. Süreyya vapura yetişmek için sofradan aceleyle kalktı, evden çıktı.

Cuma günü bu saat Boğaz'dan Köprü'ye inen vapur tenhaydı. Süreyya yukarı güvertede oturdu. Gazetelerini okuyordu.

Vapur Rumeli sahilini takip ediyordu. Mayıs gününün bütün taze yeşillikler, baharlar, çiçeklerle donattığı bu güzel sahillerde sürekli değişen ve yenilenen panoramalar, eşsiz güzellikler arz ediyordu. Süreyya her gün gördüğü ve alıştığı bu güzelliklere bakamıyor, ehemmiyet vermiyordu. Vapur Köprü'ye yanaştığı zaman düşüncelerinden başını kaldırdı. Vapurdan çıktı.

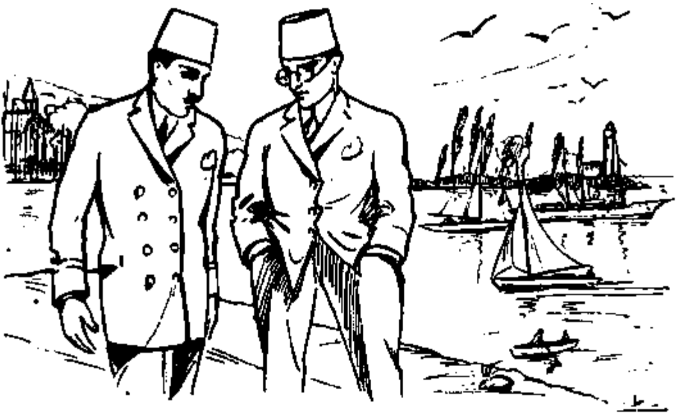
Kadıköy vapur iskelesinde sordu. Moda'ya vapur yoktu. Kadıköy'e, oradan araba yahut sandalla Moda'ya gidecekti. Vapura girdi. Yine gazetesini açtı. Biraz okudu. Fakat vapur Sarayburnu'nu geçerek Marmara'ya açıldığı zaman nadir gördüğü bu sahilleri seyretmeye daldı. Üsküdar, Salacak, Selimiye önünden geçerken o emsalsiz güzellikte, yüksek sahillerin rıhtımdan mahrum, harap ve perişan kalmış, dünyanın bu en güzel noktalarında adi ve miskin evler yapılmış olmasına acıdı. Memlekette yeni hayat başlayacak, servet ve refah gelecek yakın bir zamanda bu sahillerin ne güzel yerleşimlerle şenleneceğini hayal etti. Sonra İngiliz mezarlığının düzenli ve yapılmış, süslü bir bahçe gibi medeniyetlerine, güzelliklerine bakarken bu memleket fatihlerinin, sahiplerinin yattığı İslam mezarlıklarının ağlanacak haraplığını, perişanlığını düşündü. İçi sızladı. Kendilerini hâlâ eski tarzda miskin ve işe yaramaz bir hayata bağlamak, esir etmek isteyen babasının baskılarına kalbinden isyan hisleri yükseldiğini duydu. Zaten üç günden beri ruhunda ağlamaya meyleden bir hüzün vardı. Bugün, şu Üsküdar sahillerinin elem veren manzaralarından kalbindeki ümitsizliklerin, üzüntülerin büyüdüğünü, kabardığını anlıyordu.

Kadıköy iskelesine çıkınca saate baktı. Yarım saat kadar vakti vardı. Bu güzel havada bir sandal âlemi yaparak yavaş yavaş gitmeyi tercih etti. Şimdi sandal Mühürdar, Moda sahillerini takip ederek giderken Üsküdar'ın haraplığına rağmen buralardaki gösterişli evleri hiddet ve kırgınlığa benzer hislerle seyrediyordu. Bu yerleşim yerlerini ecnebi eller vücuda getirmiş, bu temiz ve muntazam muhit yabancılar için hazırlanmıştı. Bu memleket sahiplerinin ölüleri yolsuz

kabristanlarda, çökmüş mezarlarda, kırılmış, devrilmiş, çamurlara gömülmüş eski mermer taşlar arasında yatar, zinde gençleri de tutuculuk, tembellik, düşkünlük gölgeleri altında, miskin ahşap evlerde yaşarken işte bizim zaafımızdan, tembelliğimizden istifade eden, bizi küçük gören rakipler buralarda, bu gösterişli yapılarda mesut ve mağrur bir hayat geçiriyorlardı.

Sandal Moda Burnu'nu çevirdi. Koyun derinliklerinde yontulmamış, kaynaşmamış taşlardan yapılma iskeleye yanaştı. Sandaldan çıktı. Karşısında İngilizlerin kurdukları yeni boyanmış küçük kulüp binasını gördü. Binanın önündeki terasını örtmüş salkımlardan yığın yığın sarkan mor çiçekleri, sonra sahilde sıralanmış boy boy yarış ve gezinti sandalları, daha ileride, koyda dağılmış, demirlemiş irili ufaklı, hep yeni boyanmış, gelin gibi beyaz yelkenlerle donanmış kotraları inceledi.

Bu güzel manzara Süreyya'yı şenlendiremedi. Aksine hüznü artıyordu. Hep o hazin düşüncelerin tesiri altındaydı. İşte hayatı şenlendiren, ruhlandıran bütün bu güzellikler memleketimizdeki yabancılarındı. Bunlardan onlar istifade ediyor, istifade etmesini biliyorlardı. Onlar arasında Nedim gibi uyanık ancak üş beş Türk genci bulunuyordu.

Nedim ile Süreyya, iki çocukluk dostu.

Süreyya bezgin adımlarla iskele üzerinden kulübe doğru yürürken onu içeriden gören Nedim çıkmış, kapıda karşılamıştı. Denize nazır, salkımlar ve çiçeklerle örtülmüş terasın kenarında, rahat hasır koltuklara oturdular.

İkisi de son hadiselerin tesiriyle diğerinden sıkılıyor gibiydi. Aralarında soğuk bir rüzgâr esmiş, samimiyeti uçurmuş zannolunurdu. Nedim kendisinden bu görüşmeyi talep eden Süreyya'nın önemli olaylar nedeniyle geldiğini anlıyor, onun söylemesini bekliyordu. Süreyya nazik bir mevkideydi. Üstü örtülü bile olsa "Kız kardeşimi seviyor musun, onu almak emelinde misin?" tarzında bir konu açmaktaki zorluğu şimdi Nedim'in karşısına geldiği zaman takdir etti. Kulüp mevkiinin güzelliğinden, kotralarla gezmenin zevklerinden bahsediyorlardı.

Süreyya bu havai sözleri sıkıcı bir sessizliğe maruz kalmamak için laf olsun diye söylüyor ve dinliyordu. Fikri mühim meseleyle meşguldü. Nihayet açacağı konuyu buldu:

— Yaptığımız çiftlik seyahatinden çıkan belaları, rezaletleri bilsen!.. Özgürlük ve hürriyet fikirleri besleyen aydın fikirli insanlar için bu memlekette yaşamak felaket! Yıldız'ın[1] baskılarıyla, casuslarıyla, zulümleriyle hürriyetimizi elimizden alması yetmiyormuş gibi babalarımız, akrabamız, ihtiyarlarımız da tutuculukları, eski ve cahil fikirleriyle yakalarımıza sarılıyorlar. Bizi ışığa, yeniliğe, mutluluğa doğru gitmekten alıkoyuyorlar. En garibi seninle ve benimle hiçbir ilişkisi olmayan yabancılar bizi kadınlarla, serbest ve medeni bir ciddiyetle arabaya binmiş görürlerse isyan ediyor, gidip senin annene, benim babama haber veriyor, kıyametler koparıyorlar. Onların tutuculuklarını tahrik ediyor, aileler içinde olaylar, felaketler çıkarmaktan zevk alıyorlar... Geçen çarşamba çiftliğe gittiğimizi görenler bunu önemli bir mesele şeklinde babama taşımışlar, evde kıyametler koptu. Eğer ben serinkanlılıkla hareket etmeseydim az kaldı annem

1 Sultan II. Abdülhamit'in sarayının bulunduğu semt ve adını o semtten alan Yıldız Sarayı.

Rezzan'la evden çıkmaya mecbur kalacak, babamdan ayrılacaktı... Bu hadise sizin evde de fırtınalar koparmış galiba?..

Nedim acı acı tebessüm ederek:

— Evet, pek müthiş fırtınalar!.. Hadisenin bizde bu tesirleri yapması bir dereceye kadar doğaldı. Çünkü annem senelerden beri beni teyzemin kızıyla evlendirmeyi aklına koymuş, kandırmaya çalışıyor, uğraşıyordu. Benim Rezzan Hanım'a kur yaptığımı, sizinle çiftliğe gittiğimizi haber alınca kendi isteklerinin, ümitlerinin mahvolacağından korktu. Heyecanlarla sarsıldı, ağladı ve hastalandı. Fakat bu hadisenin sizin evde fırtınalar koparmasının sebebini anlamıyorum! dedi.

Süreyya da anlattı. Nuri Bey'in tekkede gürültüleri üzerine Şeyh Efendi'nin babasını çağırtarak tutuculuk hislerini nasıl tahrik ettiğini, babasının ne şiddetli kızgınlıklarla eve geldiğini anlattı. Ve nihayet:

— İşte azizim, bizim vaziyetimiz bu... Babamın kızgınlığını bir dereceye kadar haklı buluyorum. Çünkü enişten Nuri Bey, Şeyh Efendi'ye karşı bizim aileyi, seni kendimize damat edebilmek için hileler, entrikalar yapmakla itham etmiş, bizim yüzümüzden annenin hastalandığını, nişanlın olan Nuri Bey'in kızının kederlere felaketlere düşeceğini söylemiş, bağırmış, çağırmış... Bu şeylerden hiçbir haberi olmayan zavallı babam tabii kızgınlığa kapıldı. Çiftliğe gidişimizi bu söylentilere ve hadiselere sebep göstererek seninle ilişkimizi katiyen kesmemizi istedi. Bizim ne zor durumda kaldığımızı takdir edersin, değil mi? Senin nişanlı olduğundan ve Rezzan'ı aramak emelleri beslediğinden haberimiz var mı? Eğer annem ve Rezzan tarafından seni bu yola teşvik edecek haysiyete, terbiyeye aykırı en küçük bir hareket görsem ve bilsem babam kadar ben de isyan ederim...

Süreyya bu son sözlerini gerçek bir kızgınlık ve heyecanla söylüyordu. Nedim yaklaşarak elini tuttu. Onu teskin etmeye çalışıyordu:

— Aman Süreyya, çıldırdın mı? Nuri Bey'in ne kadar hoppa bir adam olduğunu bilsen, ona kızmaya bile tenez-

zül etmezdin. Birbirimizin namusunu, ciddiyetini bilmez miyiz?! Senin ailenden asalete, terbiyeye, nezakete zıt bir hareket görsem senin kadar ben de dargın olmaz mıydım? Ben Rezzan Hanım'ın her şeyinden çok tabiatındaki yüceliği, kibarlığı, ciddiyeti sevdim. İngiliz kızlarının serbestliği içinde Allah için onlardan daha üstün, daha vakur bir Türk ağırlığı ve ciddiyeti muhafaza etti. Bana cesaret verecek küçük bir tebessümünü bile görmediğime yemin ederim...

Bu teminat Süreyya'yı teskine yetti. Fakat durumu değiştirmiyordu. Nedim'in isteği ve kararı neydi? Bunu anlamak istedi ve sordu. Bu soruya karşı Nedim duraladı. Ne cevap vereceğini düşündü. Yavaş yavaş açıldı. Anlatmaya başladı. Şüphesiz, Rezzan'ı seviyor ve onu almak istiyordu. Fakat bu maksada ulaşmak için annesiyle kırılmaya, onun izni olmadan evlenmeye gönlü razı değildi. Annesine büyük bir hürmet ve sevgisi vardı. Sinirlerinin yatışmasına meydan vermek için annesinden bir ay izin almıştı. Bu süre zarfında annesini ikna etmeyi başaracağına kuvvetle inanıyordu. Bunun için bugünden kesin söz veremiyordu. Annesini ikna edemezse işi süründürmek, biraz daha beklemek lazım gelecekti. Neye karar vereceğini ancak bir ay sonra söyleyebilecekti.

Süreyya Nedim'in sözlerindeki dürüstlüğü takdir etti. Ve onu haklı buldu. Bu kadar zor bir durumda böyle önemli bir karar tabii düşünmeden, çarçabuk verilemezdi. Dört hafta sonra cuma günü yine burada, kulüpte görüşmek kararıyla kalktılar. Vakur ve samimi ayrıldılar.

* * *

Nazime Hanım'ın yatak odasında oğluyla ettiği şiddetli tartışmanın üzerinden tam otuz gün geçmişti. Oğlunun vereceği kararı hayat memat meselesi kadar mühim sayıyordu. İşte bu otuz gün zarfında –Nedim'in bütün ısrarlarına, ricalarına rağmen– yatağından kalkmadı. Sofraya gitmedi. Hatta doktor getirtmemiş, hiçbir misafir kabul etmemişti. Nedim'in ricalarına karşı:

— Nafile ısrar etme. Kati kararını verdinse söyle, senin kararını vaat ettiğim gibi otuz gün burada, bu yatak için-

de bekleyeceğim. Bu yataktan ya hepimizi mesut edecek emellerime kavuşmak için sevinçle, gülerek kalkarım yahut buradan kaçar, babamın evinde yine yatağa düşer, oradan mezara giderim... dedi.

Nedim annesinin bu inadını her gün derecesi artan endişelerle görüyor, onu ikna için pek güçlük çekeceğini anlıyordu. Onun inadına karşı sabır gösterdi. Bu haksız hükümlere boyun eğmemek çabasındaydı. Annesinin yatağından kalkmamakta ısrarının kendini yumuşatmak, kandırmak için olduğunu anlıyordu. Dayanmakta sebat ederse nihayet onun yumuşayacağını, kendisini feda edemeyeceğini tahmin ederdi.

Otuzuncu günün akşamı Nedim sofraya gitmeden önce yine annesinin yatak odasına uğradı. Elini öperken Nazime Hanım yaslı ve ciddi bir tavırla söyledi:

— Bugün tamam otuz... Yemekten sonra vadenin tamam olacağını unutma. Sofradan kalkınca buraya gel.

Nedim zoraki tebessümlerle annesine sokularak onu okşuyor, öpüyor, teskine çalışıyordu:

— Henüz verilmiş kati bir karar yok anacığım... Ben senin inadını bırakarak yataktan kalkmanı, bana merhamet etmeni bekliyorum...

— Boş lakırdılarla beni sinirlendirme rica ederim, otuz gündür beni bekletiyorsun. Bugün kati cevap vereceksin. Bu kadar mühim bir karar ve hüküm böyle ayaküstünde, sofraya giderken alelacele verilmez. Yemeğini ye, sonra gel. Seni bekliyorum!

Nazime Hanım bu son sözleri üzerine, çatık ve inatçı gözlerini kapadı. Başka lakırdı dinlemek istemediğini anlatmış oluyordu. Nedim itaat etti, sofraya gitti. Pek düşünceli ve neşesizdi. Annesini tahmin ettiğinden daha inatçı buluyordu. Onu kırmak, üzmek istemezdi. Fakat onun arzusunu tercih etmeyi de imkânsız görüyordu. Bu tutucu, haksız bir hüküm uğruna sevdasını, mutluluk ümitlerini feda etmek çocukluk, budalalık olurdu. Zaman kazanmak, annesini oyalamak, yumuşatmaya çalışmak lazımdı. Bu kararla sofradan kalktı.

Annesinin odasına girdiği zaman telaşsız ve güleç görünmeye çalışıyordu. Fakat yüzünü sapsarı gördü. Nazime Hanım idam veya beraat kararını verecek hâkim karşısında gibi şiddetli, asabi heyecanlarla titriyordu. Nedim de vaziyetin pek ciddi ve mühim olduğunu anladı. Yüzünün tebessümü uçtu. O da üzgün ve yaslı bir tavır aldı. Annesinin yatağı kenarına oturdu. Elini tuttu ve öptü. Söyleyecek söz bulamıyordu. Nazime Hanım:

— Şimdi söyle bakalım kararını... dedi.

— Henüz verilmiş kesin bir kararım yok anacığım. İşte senin arzularına uymak için, kalbimi ve bütün varlığımı istila eden sevdamı unutmaya, gönlüme hâkim olmaya çalışıyorum. Çalışacağım. Kalbimde açılan bu yaranın iyileşebilmesi zamana muhtaç... Rezzan'ı unutmak, seyahate çıkmak, İstanbul'dan biraz uzaklaşmak fikrindeyim. Beni teselli ve mesut etmek için sen de beraber gelirsen Mısır'a, Selanik'e veya İzmir'e kadar bir seyahat ederdik...

— Bu söylediklerin, beklediğim kati karar değil, bir sürü laf... Senin kalp yarası dediğin heveslerini unutmak için en iyi çare evlenmek, huzurlu ve mesut bir aile çevresi içinde, kalbini doğru bir sevgiyle işgal etmektir. Bunu sana evvelce de söylemiştim. Düşünmek için benden bir ay vaat aldın. İşte bir ay şu yatak içinde çürüyerek vereceğin kararı bekledim. Bugün karşıma bir torba manasız lakırdılarla geliyorsun. Her zaman iftiharla methettiğin yeni zamanın namuslu ve ciddi gençleri böyle mi hareket eder?!

— Fakat anneciğim... Yalan söylemiyorum. Senin arzunu kısmen kabul ediyorum. İşte bugün Rezzan Hanım'ı aramak, onunla evlenmek fikrinde ısrar etmiyorum. Onu unutabilmek için zaman geçirmek istiyorum.

— Ben de sana onu unutturacak en tesirli ve iyi çareyi söylüyorum. Boş yere yorulmayalım. Sen kati kararını vermemişsen ben hiç değişmeyecek hükmümü verdim. Bugün, şimdi, burada son cevabını vermelisin. Senin artık Rezzan Hanım'ı düşünmeyeceğini, onlarla ilişkide bulunmayacağını temin için senden bir söz istiyorum. O da Leman'ı almaya ve bu ayın sonuna kadar düğünün yapılmasına razı olmandır.

— Çocuk gibi söz söyleme anneciğim, evlilik hayatın en önemli hadisesidir. Bütün hayatımı beraber geçireceğim kadını iyice tanımalı ve sevmeliyim. Ben sana en büyük fedakârlığı gösteriyorum. Sevdiğim bir kızı görmemeye, onu unutmak için çalışmaya söz veriyorum. Halbuki sen bu fedakârlığa kanaat etmiyor, beni sevmediğim ve sevemeyeceğim bir kızla evlendirmek ve bir anda benden söz almak istiyorsun...

— Bunu senin ve hepimizin saadeti için istiyorum. Evet, biliyorum, bugün Leman'ı sevmiyorsun. Fakat eminim evlilikten sonra seveceksin. Leman melek gibi güzel ve masumdur. Onun rahatsız eden şeytanca tavırları yok. Fakat elbette Rezzan'a kat kat üstün olan güzelliğinden başka, yavaş yavaş etkileyen, saadetler veren iyi ahlakı, faziletleri var. Bizim muhitimizde saadet böyle gelir. Senin baban ve ecdadın hep tanıdıkları kızlarla evlendiler ve mesut oldular. Sen de Frenk âdetlerini ne kadar beğensen yine bizdensin. Ruhunda Müslümanlık nuru, damarında Türk kanı var. Sen bizimle, bizim âdetlerimizle, bizim muhitimiz içinde mesut olabilirsin. Bugün sevdim ve beğendim sandığın insanlar ve hisler yarın değişir, seni usandırır, pişman ve bedbaht eder. Hepimizi bedbaht edecek bir yola gitmene müsaade edemem. Ve şimdi uzun söz dinleyemem... Son kararını iki sözle söyle. Ve cevap vermeden evvel bunu iyi düşün ki vereceğin kararla ya beni ya Rezzan'ı feda edeceksin. Teklifimi reddedersen beni feda ediyorsun demektir. Ben de yarın buradan çıkar giderim. Seni de bir daha aramam ve görmem ve görmezsem ölürüm. Şimdi bir sözle söyle, Leman'ı alacak mısın?

— Nafile asabileşiyorsun anneciğim. Bu kadar mühim bir karar düşünülmeden verilemez. Hele biraz izin ver. Ben derdimi unutabilirsem bunu da düşünürüm.

Nedim bu sözleri söylerken hiddetlenmiş, sinirlenmiş bir tavırla söyledi. Annesinin inadını, ısrarını kırmak istedi. Nazime Hanım oğlunun sadakatine, sevgisine emindi. Nedim'in böyle hiddetli ve soğuk tavrını hiç görmemişti. Onun bu hakareti kendisine pek ağır geldi. Oğlu kendisini feda etmiş gibi kabul etti. Bu darbeden sarsıldı, umutsuzluk acıları

içine düştü. Asabi buhranlara kapıldı. Belirgin bir hareketle yatağından diğer tarafa döndü. Nedim'e arkasını çevirdi. Ağlamaya başladı.

Nedim onu teskin etmek, susturmak için çalıştı. Yalvardı. Yüzünü okşamak, elini öpmek istedi. O sinirlenmiş, pek kederliydi. İki eliyle yüzünü kapamış ağlıyor, oğlunun okşamalarına karşı tepiniyor, reddediyor, derin hıçkırıklar arasında kesik kesik bağırıyor, "Bırak... Beni bırak... Artık seni görmek istemem. Bana dokunma! Yanımdan kaç..." diyordu.

Nedim bu hadise üzerine daha çok ısrar etmeyi manasız gördü. Onu yalnız bırakmanın daha iyi olacağına hükmetti. Yarın sabaha kadar onun sinirlerinin yatışacağını, o zaman kendisini kandırmanın daha kolay olacağını tahmin ediyordu. Çıktı. Dadısını çağırdı. Annesini teskin etmesi için yanına gönderdi. Kendisi de yukarı odasına gitti. Çalışmak, meşgul olmak istedi. Başaramadı. Düşünmemek için eline bir kitap aldı. Bir şey anlayamıyordu. Fikri hep annesinde ve Rezzan'daydı. Onları düşünüyor, gönlü hiçbirisini fedaya razı olamıyordu.

Saatlerce düşündü. Bir karar veremedi. Sinirleri pek gergindi. Vücudunda yorgunluk, başında sersemlik hissediyordu. Yatak odasına geçti. Yatağına girdi. Başı hâlâ ateşler içinde yanıyor, yatağında dönüyor, dönüyor, bir türlü uyuyamıyordu. İçine düştüğü çıkmaz yoldan çıkacak bir kapı bulamıyordu... Annesini büyük bir hürmet ve muhabbetle severdi. Onun hatırı için ümit ettiği saadetleri feda etmeye, Rezzan'dan vazgeçmeye, hiç evlenmemeye, Rezzan'a yüce bir sevgi ve sadakat besleyerek bu aşkla yaşamaya belki razı olacaktı. Bunun için kendinde güç bulamıyordu. Fakat annesi bununla yetinmiyordu. Onu mesut bir hayattan ayırmayı yeterli görmüyor, hatıralarıyla, sevdasıyla, fedakârlığıyla huzurlu yaşamaya, rahat ağlamaya bırakmıyordu. Onu sevmediği, istemediği bedbaht bir hayatın işkencelerini yaşamaya mecbur etmek istiyordu. Bu kadarı çoktu. Bu zorbaca haksız arzuyu, sevemeyeceğini bildiği Leman'la evlenmeyi kabul et-

mek için kendinde güç bulamıyordu. Kendini kurtarabilecek yalnız bir yol, bir ümit kalıyordu: Annesinin ümidini kırmak.

Bu düşüncelerle yatağında saatlerce yuvarlandı. Nihayet takatsizlikle sabaha karşı uyuyabilmişti.

Gözlerini açtığı zaman, gece panjurlarını kapamayı unuttuğu pencereden hücum eden mayıs güneşinin odayı epeyce kızdırmış olduğunu hissetti. Biraz açılınca akşamki zor ve felaketli durum aklına geldi. Kalbine kaynar sular dökülmüş gibi acı acı hisler duydu. Yatağından atladı, yıkandı ve giyindi. Endişeler içindeydi. Annesinin geceyi nasıl geçirdiğini, bugün onu nasıl bulacağını anlamak istiyordu. Aşağı indi. Annesinin oda kapısına bir kere vurdu ve cevap beklemeden girdi. Yatak ve oda boştu. Her tarafta perişanlık vardı. Annesinin diğer odasına geçti. Orada da kimse yoktu... Demek tehdidini uygulamaya koymuş, evden çıkmıştı. Buna şüphesi kalmadı. Ne zaman çıktığını ve nereye gittiğini anlamak istedi. Elektrik düğmesine dokundu. Gelen hizmetçi kızdan sordu. Hanımefendi sabahleyin pek erkenden kâhya kadınla beraber çıkmışlar, nereye gideceklerini söylememişlerdi. Hizmetçi hamama gitmiş olduklarını tahmin ediyordu. Çünkü Nevreste Bacı'nın koltuğu altında bir bohça vardı.

Anladı. Annesi teyzesinin evine gitmişti! Şimdi ne yapacaktı? Bir karar vermek lazımdı. Annesinin ne kadar inatçı olduğunu bilirdi. Teyzesinin evine gidip onu kandırmaya çalışmak boştu. Onu ikna edebilmek için yalnız bir çare vardı. Onun kararlarına, arzusuna boyun eğerek Leman'ı almaya razı olmak...

Nedim üzüntülerle, ümitsizliklerle titriyordu. Tutuculuğa, cehalete boyun eğerek sevdiği güzel kadını ve medeni bir hayatın bahşedeceği saadetleri feda etmek, sonra sevmediği, cahil bir kadınla ebediyen beraber yaşamaya razı olmak tahammül edilemez geliyordu... Fakat ötede bütün hayatı, mutluluğu kendisinden ibaret olan, kendisi için çıldıran annesini kederlerle, kırgınlıklarla gözyaşları dökerek kıvranırken görür gibi oluyor, kalbi eziliyordu. O kadar sevdiği bu namuslu, sevgili kadını izzetinefsi yaralanmış, gözyaşlarıyla bırakabilir miydi?

Hizmetçi gitmişti. Odada yalnızdı. Gayriihtiyari annesinin yatağı kenarına oturdu. Şimdi onu yanında görüyor, onun ana kokusunu alıyor gibi oldu. Düşünüyor, o zavallı kadına da acıyordu. O, muhitin tesirleri altında zayıftı. Bu tutucu âdetleri ona din yolu diye göstermiş, telkin etmişlerdi. Bir kadının erkeklerle görüşüp konuşmasını namussuzluk sayıyordu. Buna kırk senelik kökleşmiş imanı vardı. Bir muhit, bir itikat kolay kolay değiştirilemezdi... Ya anasından ayrılmalı yahut onunla yaşamak için onun itikadına, âdetine tâbi olmalıydı.

Oh! Muhitten başka yetenekler, çok farklı eğilimlerle büyümüş olmak ne bela idi! İşte daima iki farklı gücün baskıları, cazibeleri arasında kıvranıyordu. Gönlünce, huzurlu bir hayat göremeyecek miydi?

Annesi onu, cezbediyordu. Kalktı. Gayriihtiyari Sultan Selim'e, teyzesinin evine kadar gitti. Bu eski konak, harap muhit mazinin çöküş devri kadar kasvetli ve ıstıraplı görünüyordu. Bu muhite girmek, bunların arasında yaşamak için mi Rezzan'ı, o parlak geleceği feda edecekti?! Fikri, düşüncesi isyan ediyordu.

Yukarı çıktı. Onu dadısı karşıladı. Annesi gece hiç uyumamıştı. Şimdi yatıp biraz dalmış gibiydi. Odasına hiç kim-

Nedim eski kazasker konağına girerken.

senin girmemesini tembih etmişti. Teyzesini sordu. Dadı, mahcup ve üzgün önüne bakarak onun da rahatsız, misafir kabul edemeyecek halde olduğunu söyledi.

Nedim anladı. Annesi ve teyzesi sözleşmiş, kendisini kabul etmemeye karar vermişlerdi. Kızgınlıkla çıktı.

Saatlerce düşündü. Annesi mutaassıp ve inatçıydı. İtikadınca kendisini haklı, inadını doğru görüyordu. İş bu dereceye geldikten sonra artık onun mağlubiyet ve merhamet göstereceğini ümit etmek budalalık olurdu. Annesini bu halde bırakarak kendisi Rezzan Hanım için söz verebilmeyi, onunla bağlanmayı başarabilecek miydi? İş son dereceye, kesin noktaya gelmişti. Vakit yoktu. Karar vermeli, ona göre hareketlerini ayarlayarak tereddütlerden, işkencelerden kurtulmalıydı. Saatine baktı. Üçe on dakika kalmıştı. Henüz bir karar vermeyi başaramamıştı. Süreyya'yı bekletmemek için acele kalktı.

Yolda hep bunu düşünüyor, kendinde kesin karar verebilecek bir azim ve güç bulamıyordu. Süreyya'ya felaketlerinden, tereddütlerinden başka bir şey söyleyemeyecekti. Kulübe geldiği vakit Süreyya'yı kapı önünde dolaşır buldu. O da henüz gelmişti. Nedim'i sormuş, daha gelmediğini anlayınca üyesi olmadığı kulübe girmeyi uygun görmemişti. Nedim onu elinden tutarak içeri aldı. Geçen defaki yerlerine çıktılar. Terasta kimseler yoktu. Hafif bir rüzgâr, üzerlerini örten salkım ve gül dallarını okşuyordu. Yapraklar arasından yere düşen güneş parçaları hareketli yapraklar, dallar resmediyordu. Oturdukları yerde kızgın bir haziran güneşi parça parça üzerlerine düşüyor, yakıyordu. Fakat onlar heyecan içinde, bunun farkında olmuyorlardı.

Nedim daha oturmadan evvel bitap ve üzgün, Süreyya'nın elini sıkarak dertlerini dökmeye, üzüntülerini, tereddütlerini anlatmaya başlamıştı. Annesiyle aralarında geçen son münakaşayı, onun itikadını ve düşüncesini kabul ettirmek için evden kaçışını, üç günden beri onu göremediğini, bugün hastalığına dair aldığı haberi bütün ayrıntılarıyla anlattı ve nihayet:

— İşte azizim, vaziyet bu... Bugün sana cevap verebilmek için kati bir karara ulaşmak istiyordum. Üç gündür hep düşünüyorum. Yoruldum. Tereddütlerden kurtulamıyorum. Sen daha rahat bir fikirle benden daha iyi düşünürsün. Senin nasıl temiz ve aydın bir vicdan sahibi, ne kadar faziletli olduğunu bilirim. İşte senden kardeşçe nasihat istiyorum. Akıllı ve namuslu bir centilmen nasıl hareket etmelidir?

Süreyya bu soru karşısında durdu. Düşündü. Verilecek doğru bir cevap bulmak kolay değildi:

— Sorunla beni pek müşkül durumda bırakıyorsun. Vaziyetin her noktasına temas ettiğin, bütün aşamalarını bildiğin halde üç günden beri bulamadığın doğru yolu ben nasıl bir anda bulur ve gösterebilirim. Hem benim meselede alakadar olduğum, menfaat ve istekler hissimi yanıltabilir. Benden nasihat bekleme. Kararını kendin ver...

— Ben senin istek ve menfaat hislerine mağlup olmayacak kadar sağlam ve iradeli olduğunu bilirim. Allah aşkına çekinme. Bana yardım et. Sen benim yerimde olsan nasıl hareket edecektin? Söyle...

Süreyya zavallı Nedim'in izleri yüzünde okunan ıstırapları karşısında bir söz söyleyemedi. Derin derin düşünüyordu. Nedim vaziyeti biraz daha açıklamak ve aydınlatmak ve onu bir fikir vermeye teşvik etmek için devam etti:

— Vaziyet tamamıyla açıklığa kavuşmuştur. Takip edilebilecek iki yol var; itikatlara, âdetlere, tutuculuk hislerine karşı isyan ederek kendi saadetim için, yaradılışıma uygun aydınlık ve yeni bir hayat yaşamak uğruna annemi ve ailemi feda etmek... Benim için çıldıran mutaassıp anamın keder ve dargınlıkla kahrından helak olabileceğine ehemmiyet vermemek, bunu onun kabahati, onun hatası saymak... Bu yol ilk bakışta doğru görülüyor. Fakat hassas bir insan bu kadar bencil olabilir mi? Bu derece acı fedakârlıklar pahasına elde edilecek saadet sürer mi? Bu yol acaba karanlık pişmanlıklar, felaketler girdabına kapılmaya sebep olmaz mı? Şimdi bir de ikinci yola bak: Bu bencil değil, aksine, diğerkâm bir his... İçinde yaşadığımız muhitin âdetine, eğilimlerine, ana-

larımızın, babalarımızın mutaassıp ve katı tahakkümlerine boyun eğerek onların rahatı ve saadeti için kendi sevdalarımızı, emellerimizi, hayal ettiğimiz huzurlu ve mesut hayatı, aydınlık geleceği feda etmek, maziye bağlı, karanlık ve kasvetle yaşamak. Bunda gerçi yüce bir diğerkâmlık, üstün bir fedakârlık var... Fakat feda olunacak sevda ve saadet hayatın bütün feyzi, bütün nurudur. Hürriyettir. Ondan sonra insan kederli bir bağlılıkla zincirlenmiş zindan hayatı sürükleyecek... Bu fedakârlık bir nevi intihardır. Ve belki intihardan daha zor ve daha acıdır. İşte iki yol... Biri isyan, biri intihar... Sen olsan hangisini seçerdin?

— Vatanımın, milletimin, ailemin, hâsılı sevdiklerimin saadetini sağlamak için olursa isyanı tercih ederdim. Fakat kendi saadetim için isyanı, muhitimi ezmeyi adi ve küçük görüyorum. Kendimi feda etmeyi, intiharı daha yüksek bulurum.

Nedim heyecanla yerinden kalktı. Süreyya'nın elini tuttu, sarsarak sıktı.

— Yüksek hislisin Süreyya... Yüce gönüllüsün kardeşim... Kaç kere ben de kendimi ve saadet ümitlerimi feda etmeyi göze aldım. Fakat daima karşıma çıkan bir düşünce, ışıklı bir hayal azmime engel oldu. Beni tereddütlere attı. Evet, anamın hayatı, ailenin rahatı için kendi saadetimi feda ederim. Fakat bununla diğer bir saadeti mahvetmiş olacağım. Buna hakkım var mı? Gerçi ben bugüne kadar Rezzan'a hiçbir söz vermedim, hiçbir itirafta bulunmadım. Fakat senelerden beri her halim ona hürmetimi, sevgimi belli etti. Onu hayatıma ebedi eş seçtiğimi kendisi de anladı. Ve masum, ciddi davranışlarıyla, nezaketi ve özeniyle hislerime katıldığını anlattı. Lisanımızdan hiçbir söz çıkmadığı halde ruhlarımız birbirine bağlandı. Ben bunu kutsal bir bağlılık sayarım. Şimdi kendi saadetim için cömertlik gösterirken onun bana bağladığı saadetleri de feda ve yok etmeye hakkım var mı? Bu hareketimi Rezzan Hanım nasıl yorumlar?

— Zaten azizim, durum bu renge girdikten, aileler arasında bu gürültüler çıktıktan sonra, öyle zannediyorum ki artık siz birbirinizle mesut olamazsınız. Aile bağlarını, mu-

hitin âdet ve itikatlarını çiğneyerek gidilecek hayat yolunda pek zor saadet bulunabilir. Rezzan da bu hakikati anlayacak, fedakârlığı tercih edecektir.

— Demek intihar yolunu tercih ederek bana bu yolu tavsiye ediyorsun.

Süreyya acı bir tebessümle cevap verdi:

— Fakat yanlış anlamayalım. Kendini öldürmek suretiyle intihar değil, istikbalini, saadetlerini feda etmek suretiyle manevi bir intihar.

— Evet... evet... Zaten kendimi öldürmekle bir şey kurtarmış olamam ki. Annem de arkamdan ölür. Ben annemi kurtarmak için istikbalimi, saadetlerimi feda ederek ümitler beslediğim aydınlık hayattan intihar ediyorum. Ve öyle zannederim, bu, gerçek intihardan daha zor, ıstırapları uzun olacak ve ağır gelecektir.

Asabi bir heyecanla yine yerinden kalktı. Pek bitaptı. Sağlam bir tavır alabilmek için ellerini pantolonunun ceplerine koydu. Süreyya'nın karşısında durdu. Çehresi sararmıştı. Gözlükleri altında parlayan bakışlarında, ağlamaya gücü yetmeyen matemli kederler okunuyordu. Etli ve ateşli dudakları üzerinde tebessümler göstermeye çalışıyordu. Fakat tebessümler uçuyor, ölüyor, yerlerinde acı ıstırap çizgileri kalıyordu.

— Öyleyse gözüm, bu ıstırap veren dakikaları uzatmayalım. Pek yorgunum. Daha fazlasına tahammül edemeyeceğim gibi geliyor... Mademki kararı sen verdin, annen ve kız kardeşin yanında da beni sen savun ve mazur göster. Çünkü bundan sonra onların huzuruna çıkmaya yüzüm kalmıyor.

Nedim üzüntüsünden sersem gibi bir halle veda için elini Süreyya'ya uzattı. Süreyya da yerinden kalktı:

— Ben de burada kalacak değilim. Beraber çıkalım... dedi.

Yan yana yürüyor, söyleyecek söz bulamıyorlardı. Kulüp kapısından çıktılar. Süreyya vapurda durdu. Kendisinin sandalla Kadıköy vapur iskelesine gideceğini söyledi. İki arkadaş pek samimi bir kuvvetle diğerinin elini sıkarken Süreyya

Nedim'in gözlerinde toplanan yaşları dağıtmaya çalıştığına dikkat etti. Ve onu daha fazla üzüntülere maruz bırakmamak için hiçbir söz söylemeyerek ayrıldı.

Nedim gerçekten intihara karar vermiş gibi mutsuz, fakat rahattı. İşte tereddütlerden kurtulmuştu. Zihni yorulmuyor, hiçbir şey düşünmüyordu. En sevdiği bir varlığı toprağa vermiş, cenazeden dönen biri halindeydi. Çehresini matem gölgeleri kaplamıştı.

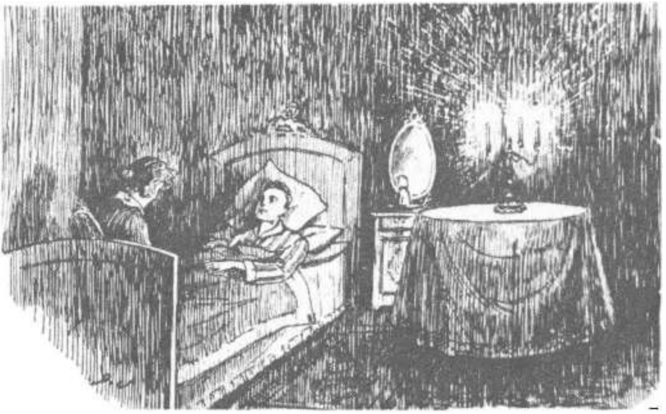
Yavaş yavaş eve gitti. Yukarı çalışma odasına çıktı. Yazıhanesinin önüne oturdu. Annesine bir tezkere yazacaktı. Elinde kalem uzun uzun düşündü. Bütün azmine, fedakârlığına rağmen kalbinde derin derin sızlayan kırgınlık hislerini yenemiyordu. Bu hissin tesiri altında şu tezkereyi yazdı:

> Anacığım
>
> Senin uğruna bütün emellerimi, hatta canımı bile fedaya hazırım. Mademki sen merhamet etmiyorsun, işte ben teslim oluyorum. Her istediğini yapacağım, eve gel, zira ben gerçekten hastayım.

Tezkereyi zarfladı. Zarf üzerine bir de "özel" işareti koydu... Sonra çan düğmesine dokundu. Gelen hizmetçi kıza tezkereyi verirken anlatıyordu:

— Bunu Kadri'ye vereceksin. Şimdi derhal Sultan Selim'e, teyzemin evine gidecek. Hanımefendi oradadır. Bu tezkereyi dadım Nevreste'nin eline teslim edecek. Benim hasta ve yatakta olduğumu söyleyecek... Anladın mı? Sonra bana bir bardak limon nane yapacaksın. Bekliyorum. Çabuk ol. Yatacağım.

Hizmetçi çıktı. Eliyle alnını yokladı. Ateşi vardı. Kulakları uğulduyordu. Hizmetçinin getireceği limonatayı istekle bekliyordu. İçinde bir ateş yanıyordu. Onu limonatayla dindirmek ümidindeydi. Hizmetçinin getirdiği limonatayı bir hamlede içti. Sonra gitti, yatağına girdi. Üç geceden beri geçirdiği ayrılık acılarının tesiriyle, bitap ve sersem derin bir uykuya daldı.

Nazime Hanım Nedim'in gözlerini açtığını görünce yanına koştu.

Gözlerini açtığı zaman başında bir ateş ve ağırlık duydu. Etrafına bakındı. Gece olmuş, mumlar yanmıştı. Acaba ne kadar uyumuştu? Saat kaçtı? Mumları kim yakmıştı? Niçin yakmışlardı? Bunları rüya görüyor gibi mühim, karışık hislerle düşünebiliyordu. Daha yorgundu ve uykusu vardı. Tekrar gözünü kapayacağı sırada yanında bir hareket duydu. Başını çevirdi. Annesi yastığı yanındaki koltukta oturuyordu. O da sararmış ve gözleri yaşlıydı.

Nazime Hanım oğlunun uyandığını görünce heyecanla yerinden fırladı. Gözyaşlarını zapt etmeye çalışarak, oğluna yalvarıyor gibi gönlünü alarak onun elini tuttu. Başını okşadı.

— Nasılsın yavrum, neyin var? Acın nerende? Doktora haber gönderdim. Daha gelmedi. Bekliyorum... dedi.

— Doktora gerek yoktu anacığım, hiçbir tarafımda acı hissetmiyorum. Heyecanlardan, uykusuzluktan olmalı, biraz ateş geldi. İşte o kadar... Mademki sen geldin, yanımdasın, bu gece rahat uyuyunca bir şeyim kalmaz. Sen nasılsın? Çehren pek soluk.

— Benim bir şeyim yok. Hele sen iyi ol. Ben bu gece burada, şu uzun koltuk üzerinde yatacağım...

— Vallahi olmaz. Sen de hastasın. Senin rahatsızlığına razı olur muyum?!

— Seni hasta bırakır, senden uzak durabilir miyim? Üç gün senden ayrı neler çektiğimi bilsen?

— Ya ben!..

Başka bir söz söyleyemediler. Her ikisi ağlıyordu. Nedim anasının güzel sözleri altında döktüğü bu gözyaşlarıyla kalbinin zehirlerini biraz yıkamış gibi oldu. Ve tekrar daldı.

4

Üç sene kadar bir zaman geçmişti. Bu müddet zarfında Nedim o kadar büyük değişiklikler görmüş, öyle çeşitli ve heyecanlı olay ve hisler içinde yaşamıştı ki geçmişine doğru bakınca bu üç senelik zaman ona huzurlu geçen diğer yirmi iki senelik hayatından daha uzun görünürdü. Saadetlerini, istikbalini öldürmeye, kendi tabirince, intihar etmeye karar verdiği günün akşamı hasta düştüğü yatağından on gün kadar kalkamamıştı. Annesi daima başı ucunda, ona yorulmaz itinalar, sevgi dolu ve nazik şefkatlerle baktı. Oğlunun gösterdiği yüce fedakârlık onun ruhunda derin tesirler yapmıştı. O kadar merhametsiz ve şiddetli davrandığına pişman oldu. Nedim'in keder ve üzüntüden tutulduğu asabi hastalığı esnasında, o, bütün hiddet ve şiddetini kaybetmiş yumuşamıştı. Nedim anasının bu zaaf ve şefkatinden istifade etmeyi düşünmedi. Düşünebilecek halde değildi. Derin bir kederle kendini hayatın akışına bırakmıştı. İki hafta kadar fikirsiz ve iradesiz bir teslimiyetle yaşadı.

Hastalık geçtiği, nekahet devrine girdiği zaman oğlunun yanından ayrılmayan Nazime Hanım onu kederlere kaptırmamak, önünde mesut, rahat, parlak bir hayat ufku açmak gayretiyle ona Müslümanlık ve evlilik hayatındaki huzuru, güveni, istirahati, hâsılı hep mutlu gelişmeleri anlattı. Akrabalardan, tanıdıklardan örnek olarak birçok aile, misal gösterdi. Onun fikrince bunların hepsi istemeyerek ve hiç tanımayarak aldıkları kızlarla pek mesut aileler kurmuş, bahtiyar yaşamışlardı. Nikâhta keramet ve manevi bir kuv-

vet vardı. Maneviyata uymak lazımdı. İnsan mutlu olmak, rahat yaşamak için babasının ve ecdadının geçtiği güvenli yoldan geçmeliydi. Kendisi emindi. Nedim de ecdadının gittiği yolda mesut olacak ve bütün aileyi mesut edecekti.

Günler geçince biraz daha cesaret buldu ve açıldı. Ona Leman'dan bahsetti. Evet, itiraf ediyordu. Leman alafranga tahsil görmüş değildi, fakat öyle tahsil ve terbiye görmüş en eşsiz güzellere denk olacak kadar güzeldi. Gerçi aile kurmada güzelliğin büyük bir ehemmiyeti olamazdı. Güzellik göre göre alışılır, ehemmiyeti kalmaz bir yaldızdı. Ailede daima artan saadetler sağlayacak meziyet ruhun yüceliği, faziletler, iyi ahlaklardı. Leman güzelliklerinden öte bütün bu meziyetlere, faziletlere sahipti. Nedim onun kıymetini yaşayarak görecek ve takdir edecekti.

Kendisi Nedim'in tezkeresini aldığı, kız kardeşinden eve döneceği zaman bu mesut kararı onlara müjdeleyince Leman'ın ne kadar temiz ve masum sevinçlerle kızardığını görmüştü. O, ağırbaşlı ve asildi. Açığa vurmaz ve belli etmezdi. Fakat kendisinin hiç şüphesi yoktu. Leman'ın masum ve pak kalbi Nedim'in aşkıyla doluydu. Çünkü iki aile senelerden beri Nedim ile Leman'ı nişanlı sayıyorlardı. Bu gizli hürmetlerle seven masum kızcağızı feda etmek cinayet olurdu.

Nedim günlerce ve haftalarca annesinin her fırsattan istifade ederek, kendisine yavaş yavaş, tatlı tatlı anlattığı, hep ferah ve yaldızlı taraflarını gösterdiği bu masalları dinleye dinleye Leman'la evlenmek fikrini o kadar vahşi görmemeye başladı. Bu fikre alıştı. Kalbinde bir ümit uyanmaya başladı. Annesinin dediği gibi belki nikâhta keramet vardı! Belki evlendikten sonra o dingin hayata ısınır, onu sever ve mesut olurdu!

Nedim'in nekahet devrinde, bu sessizlik ve teslimiyet zamanlarında, annesi fırsatı kaçırmamak ve fikrince ötekilerin hilelerine ve kandırmalarına meydan ve imkân bırakmamak için alelacele teklifsiz ve sade bir düğün yapma hazırlıklarına başladı. Ve istediği gibi, bir ay sonra, Nedim'i evlendirmeyi başardı.

Nedim yeni girdiği bu evlilik hayatı içinde kendini avutmaya çalıştı. Zamanla Leman'a alışacağını, ısınacağını ve belki de seveceğini ümit etti. Leman bir heykel gibi güzeldi. İyi huylu ve mahcuptu. Nedim'in karısı olmaktan pek bahtiyar görünüyordu. Kendini Nedim'e sevdirmek için elinden geldiği kadar çalışıyordu ve annesiyle teyzesi de yardım ediyor, yol gösteriyor, nasihatler veriyorlardı.

Yazık... Her iki taraftan sarf edilen emekler tesirli olamadı. Gün geçtikçe Nedim, bu hayata ısınamayacağını daha iyi anlıyordu. Soğukluk arttıkça arttı. Annesiyle teyzesinin kendisini etkilemek için ellerinde bebek gibi oynattıkları Leman'ın cazibesi yoktu. Canı her gün tazeleyecek, cazip şekle koyacak yenilikler gösteremiyordu. Fikirsizdi, konuşma yeteneği yoktu. Ona atfettikleri faziletlerin en büyükleri tahammül ve itaatkârlık olmalıydı. Nedim'in artık saklamayı başaramadığı can sıkıntılarına tahammül ediyor, seyirci kalıyor, onun her fikrine, her emrine mesut tebessümlerle itaat ediyordu. Yaradılışında yücelik yok gibiydi. Nedim'in karısı olmaya kanaat etmiş, başka ayrıcalık aramıyordu. Aylar geçti. Nedim'in hiçbir haline, hiçbir hareketine itiraz etmedi. Nedim ancak uykusu geldiği zaman yanına, odasına gidiyor, bütün vaktini çalışma odasındaki kitapları, yazılarıyla geçiriyordu. Yalnız işi ve meşgalesi olduğu vakitler evde kalırdı. Sporlara, cemiyetlere, alafranga kibar hayatına heves ve rağbeti artmış gibiydi. Evde daha az, daha nadir görülüyordu. Can sıkıntılarından kurtulmak, kendini eğlendirmek istiyordu. Fakat eğlenemiyordu. Ruhu öksüz kalmıştı. Daima mahzun bir hayat sürüklüyordu. Evliliğin üçüncü ayı idi. Annesi büyük sevinçlerle, Leman'ın gebe olduğunu müjdeledi. Nedim bu haberi mesut tebessümlerle karşıladı. Annesini tebrik ediyor gibi:

— İstediğin oldu anacığım, torununu sevecek ve büyüteceksin... dedi.

Nedim kendini eğlendirmek için uğraşmalarına, yorgunluklarına, cemiyetten cemiyete, eğlenceden eğlenceye koşmasına rağmen can sıkıcı, boş bir hayat sürüklüyordu.

Kalbinde ve ruhunda boşluk, tenhalık, hastalık vardı. En kalabalık, eğlenceli cemiyetlerde, denizde, göz alıcı kotra âlemlerinde bazen yapayalnızmış gibi bir kenara çekilir, dalar, düşünürdü. Rezzan'ı unutamıyordu. Rezzan ile kaybettiği tatlı ve mesut hayat şimdi ona mazide kalmış, ele geçmez bir hayal gibi eşsiz, parlak görünürdü. Ekseriyetle daldığı düşüncelerde Rezzan ile geçirebileceği aydınlık, mesut hayatı hayalinde canlandırır, süsler, bu hayalle yaşamaktan zevk alırdı. Ahlakı sağlamdı. Evlendikten sonra Rezzan'ı aramak, görmek, ona gayrimeşru surette sahip olmak gibi bir istek aklından bile geçmedi. Rezzan'ın hatıralarını kalbinin derin köşelerinde mukaddes bir abide gibi saklıyordu.

Rezzan'ı sever ve düşünürken yanında, karşısında Leman'ı görmek ona işkence olurdu. Zavallı bir fakirin sevimsiz, ağır, zor vazifelere katlandığı; muhtaç bir memurun amirinin ekşi yüzlerine, sert emirlerine tahammül ettiği gibi Nedim de bu işkencelere ses çıkarmıyor, annesini mesut edebilmek için kendisi gizli, bedbaht bir hayat sürüklüyordu.

Av mevsimi geldi. Ahbapları İngilizlerden meraklı avcılar bu âlemlerin zevklerini mübalağalarla anlatarak onu teşvik ettiler. Nedim av sevdasına tutulmuş gibi kendini bu âleme attı. Uzaklarda sürgün avlarına gitmek için evden üç beş gece ayrıldığı oluyordu. Annesini pek çok sevdiği halde evden kurtulduğu, başka yerlerde yalnız ve tek başına kalacağı için seviniyordu. Kışı bu meşgaleler, âlemlerle geçirdi.

İlkbaharda çocuğu doğdu. Annesinin arzusuyla ona babasının ismini verdi. Avni kendisinin kurtuluşuna vesile oldu. Leman'la yatak odalarını ayırmak için bunu fırsat saydı. Mademki Leman çocuğu sütanneye vermeyecek, kendisi emzirecek, yanında yatıracaktı... Ayrılmaları zaruriydi!

Nedim bu kararı vermek ve anlatmak için çok düşünmüş, tereddüt etmişti. Diğerkâmlık, başkalarını mahzun etmemek için ıstıraplara katlanmak onun huylarındandı. Bu hareketin Leman'a hakaret olacağını, bu zavallı kadının her emre boyun eğecek kadar âciz ve sağlam bir aşkla kendisini sevdiğini anlıyordu. Fakat bir seneden beri çektiği işkence-

lerin acıları ağır bastı: "Her ikimiz de analarımızın kurbanıyız... Mademki ben bedbaht oldum, bu kadar ıstıraba tahammül ediyorum, o da izzetinefsinin biraz yaralanmasına katlansın, ne yapalım?" dedi.

Nedim bu karara annesinin şiddetle itiraz edeceğini tahmin ederken onun hiçbir şey dememesine şaştı. Nazime Hanım bencil bir kadındı. Bütün hareketlerine yön veren şey kendi zevk ve menfaatleriydi. Yanından ayırmamak, onun ayrılığına katlanmamak için oğlunu mektebe göndermediği, tahsiline engel olduğu, sonra emri altında bulunacak bir gelin almak isteği uğruna Nedim'in saadetlerini mahvetmekten çekinmediği gibi nihayet şimdi de yine kendi zevki için Leman'ın izzetinefsi ve saadetinin harcanmasına ehemmiyet vermedi. Torununu henüz doğmuş bir bebekken bile büyük bir aşkla sevmeye başlamıştı. Merhum kocasının ismini taşıdığı için kalbinde senelerden beri sakladığı kocasına has hürmetleri, sevgileri Avni'ye yöneltti. Torunu onun ihtiyarlık hayatının nuru, eğlencesi olacaktı. Çocuğu o büyütecek, terbiye edecekti. Elinden kaçırdığı Nedim'i bununla karşılamak isteğindeydi. Leman'ın odası ayrı olursa istediği zaman itirazsız oraya gidecek, torununu görecek, saatlerce onun yanında kalabilecekti. Bunun için Nedim'in kaçışına itiraz etmeye gerek görmedi. Zavallı Leman ise her şeye kaniydi. İtiraz bilmezdi.

Evde annesine ve Leman'a mutlu bir meşgale ve eğlence çıkınca Nedim aylardan beri fikrinde beslediği emelini gerçekleştirmekte bir mahzur görmedi. Uzun bir Avrupa seyahati yapmak, hatta Amerika'ya kadar gitmek istiyordu. İhtiyar muallimi Donalson da onu teşvik eder:

— Siz Türkler seyahatin zevklerini, faydalarını takdir edemiyorsunuz. Hiçbir mazereti bulunmayan, her türlü aracı olanlar bile seyahati en zor, en büyük bir iş gibi görüyor, evinden ayrılamıyor. Halbuki hayatın zevki yeniliktedir. Seyahat ise daima yenileşen ve değişen bir hayattır. Ben senin gibi genç olsam, servetim müsaade etse senenin hiç olmazsa yarısını seyahatle geçirirdim... derdi.

Bir defa Nedim aile mazeretini ima etmiş olmak için:

— Sizin böyle senenin büyük kısmını seyahatlerde geçirmek arzularınızdan karınızla çocuklarınız memnun olurlar mı? demişti.

— Servet müsait olunca onlar da seve seve beraber çıkarlar.

— Ya onlar seyahatten hoşlanmaz, size eşlik etmek istemezlerse?!

— Onlar mahrum kalırlar. Benim hürriyetimi sınırlayamazlar. Ben onları sevdiğim için daha kısa fakat sık seyahat eder, onları da sık sık görürüm...

İngiliz'in teşviki Nedim'e gayret ve cesaret verdi. Çocuğu doğduğundan bir ay kadar sonraydı, seyahat fikrini evde söyledi. Bu istek Nazime Hanım'ın zevkine, menfaatine karşıydı. Şiddetle itiraza başladı. Çatınmak, yine kıyametler koparmak istedi. Yalnız kaldıkları sırada Nedim de çatınarak:

— Ben sana bir kere en büyük fedakârlığı gösterdim. Fakat sen de insaf et. Artık ben annesinin izni olmadan evden çıkamayacak bir çocuk değilim. Benim de şahsi fikirlerim, emellerim var. Sen seyahatten hoşlanmıyorsun, beni rahat bırak. Evde yalnız kalmayacaksın, gelinin, torunun sana eşlik eder, seni eğlendirirler. Ben seyahat etmek, dünyayı görmek emelindeyim. İstediğim gibi dünyayı görmek senelerce gezmeyi gerektirir. İşte seni üzmemek için öyle uzun bir seyahatten vazgeçiyorum. Bir ay seyahatte bulunursam bir ay da senin yanında oturacağım. Bu şekilde hayatın zevki daha büyük olur. Birbirimizi bulduğumuz, gördüğümüz zaman yeni bir saadete kavuşmuş gibi seviniriz... dedi. Ve Nazime Hanım'ın itirazlarına kulak vermeyerek seyahate çıktı.

Ara sıra İstanbul'a geliyor, biraz vakit geçiriyor, yine gidiyordu. Seyahatten zevk alıyordu. Daima yenilenen bu yalnızlık hayatı içinde sevdasının, üzüntülerinin acısını unutuyor gibi oluyordu. Bütün Avrupa'yı gezdi, Amerika'ya kadar gitti. Memleketimizin rahatlıkla gidilmesi mümkün olan büyük şehirlerini gördü. Medeni ve zengin memleketlerde hüküm süren emniyet ve intizama, servet ve ihtişama, rahat

ve saadete karşılık cehalet ve zulüm altında inleyen zavallı memleketimizde gördüğü sefaletlere, felaketlere içi sızlıyordu. Tabiatın bütün bahşettiklerine sahip olan güzel memleketlerimizi mamur ve mutlu edebilmek için hayatını fedaya razı olacak kadar vatanperver hisler duyardı.

Temmuz 1908'de Norveç'te bulunuyordu. Senenin büyük kısmı karlar altında geçen bu dağlık, ormanlık memleketin sert iklimi, kötü ve çetin araziyle pençeleşerek yaşamın zorluklarına üstün gelen metin insanlar arasında yaşıyordu. Dünyanın bir kenarında, yüksek ve nihayetsiz dağlar, vahşi ormanlar, karlar, buzlar arasındaki memleketlerini âlemin en güzel yerleşim yeri derecesine yükselten, çalışkan, gayretli insanların ahlak ve fazilet üzerine ne ciddi, ne yüksek bir medeniyet binası kurmuş olduklarına daima hayran olurdu. İşte üçüncü defadır senenin sıcak aylarını geçirmek için bu güzel memlekete gelmişti.

Gazeteler Makedonya'da başka tarzda bir ihtilalin başladığını, Genç Türklerin hürriyet ve meşrutiyet için, Selanik'te, Manastır'da ciddi ve kanlı faaliyetler gösterdiğini yazıyorlardı. Nedim yaradılışı itibariyle vatanperver doğmuş, diğerkâm, fedakâr insanlardandı. Türkiye'yi çok iyi tanıyan ve seven muallimi Donalson'un yol göstericiliğiyle memleketinin hastalığının kökenini tanımıştı. "Her cemiyet layık olduğu hükümete mazhar olur" sözünün kesin bir bilgelik olduğuna inanıyordu. Fikrince memleketin felaketlerine sebep Türklüğün saltanat hanedanı ve onun etrafını saran, hükümeti oluşturan çürük çevreydi. Bu yüksek mevkilere çıkanların kötülükte, zulümde, ahlaksızlıkta birbirleriyle rekabet ettiklerini görüyordu. Jandarma neferinden sadrazamına kadar bütün hükümet altlarında, bulaşıcı bir hastalık gibi, müthiş bir istibdat hissi mevcuttu. Hepsi ahaliyi ezmek, soymak için kendilerinde yetki görüyorlardı. Bütün memurlar halkın hizmetçisi değil hâkimi olmaya alışmışlardı. Millet uyanmadığı için bu zulümlere, bu tahakkümlere tahammül ediyordu. Millet hükümet kuvvetini dengeleyerek, düzenle-

yip sınırlayamıyordu. Ezilmeye mahkûmdu. Milletin uyanmasını, hakkını elde etmesini, iktidarını kazanmasını beklemek gerekiyordu.

Nedim gazetelerde gördüğü havadislerden büyük bir ümide kapılmadı. Makedonya'daki harekâtı milletin hakiki uyanışı olarak kabul edemiyor, olağandışı sonuçsuz bir ihtilal gibi görüyordu. İstanbul hükümet merkezi, Anadolu, vatanın anası uyurken yabancı parmaklarıyla bin türlü entrikalar çevrilen Makedonya'dan Türklüğü uyandıracak bir kurtuluş ve esenlik ufku açılmasına ihtimal veremiyordu.

Haberler günden güne ehemmiyet kazanınca gazeteleri sabırsızlıkla ve daha dikkatle okumaya başladı. Abdülhamit'in meşrutiyeti kabule mecbur kaldığını, Makedonya'dan İstanbul'a ve bütün Türkiye'ye kuvvetli bir uyanış hareketinin yayıldığını okuyor, inanamıyordu. Ve nihayet tahammül edemedi. Bu harekâta katılmak, vatanın selametine, yükselmesine elinden geldiği kadar çalışmak için İstanbul'a koşmak istedi. Dönüyordu. Viyana'ya geldi. Ve orada gazeteler Türkiye inkılabından daha önemli bir lisanla bahsediyor, Selanik'te uyanan hürriyet düşüncesinin sebeplerini, mahiyetini anlatıyorlardı. Nedim öteden beri vatanına ait siyasi meseleleri büyük bir dikkatle takip ederdi. Avrupa devletlerinden her birinin Türkiye hakkındaki politikasını, Türkiye'den beslediği ümitleri, emelleri bilirdi. Yıldız'ın dış siyasetini çok iyi anlamıştı. Fakat bizde dâhili bir siyaset olabilmesine ihtimal vermezdi. Zümrelerin emelinden, anlaşmazlıklarından başka siyasi fikir görmezdi. Memleketin sahibi Türklerin siyasetle uğraşmaya alışmadıklarını bilirdi. Halbuki gazetelerde hayretlerle okuyordu; İstanbul'da, Selanik'te meydana birdenbire fırkalar çıkıvermişti. Merkeziyet, yetki genişliği meselelerinden, programlardan bahsediliyordu. Bunlar Türkiye hayatını ilgilendiren en nazik konulardı. Bu büyük fikirleri görmek, inkılabı yapan büyük kafaları tanımak istedi. İstanbul'a gitmezden evvel bir kere Selanik'e uğramayı düşündü. Viyana'dan doğru Selanik'e gitti.

Selanik'te tanıdığı kimse yoktu. Rıhtım üzerinde İspilandit Palas oteline indi. Memleket gürültülerle gösteriler içinde yaşıyordu. Grevler, mitingler, toplantılar, konferanslar, gösteriler, siyasi ziyafetler birbirini takip ediyor, birbirine karışıyordu.

Nedim oturduğu otelin balkonundan rıhtımlardan geçen nihayetsiz göstericilerin heyecanlarını izliyor, her akşam İttihat Bahçesi'nde yapılan gösterilere karşıdan seyirci oluyordu. Oturduğu otel sahibi şeytan gibi zeki bir Rum'du. Büyük ziyafetlerin, toplantıların tertip olunduğu İttihat Bahçesi'ni de o idare ediyordu. Nedim'in otelinde en güzel daireyi tutmasından, kibar bir şekilde para sarf edişinden zengin bir müşteri olduğunu anladı. Ona fevkalade saygı, nezaket gösterdi. Nedim bundan istifade etti. Bu inkılap ve inkılabı gerçekleştiren büyük ihtilalciler hakkında bilgi almak istedi. Otelci bütün Selanik'i, bütün olayları biliyor, inkılabı yapan ihtilalcilerin hepsini tanıdığını iddia ediyordu. Nedim bunları görmek ve tanımak için Norveç'ten buraya kadar geldiğini anlattığı zaman, otelci kendisini ihtilal erkânına takdim edeceğini vaat etti.

Nedim otelcinin sözlerini bir şarlatanlık saymış, ehemmiyet vermemişti. Fakat o, iki akşam sonra İttihat Bahçesi'nde verilen büyük bir resmi ziyafet münasebetiyle ihtilal liderlerinin orada bulunacaklarını söyleyerek kendisini de Bahçe'ye götürdü. Nedim'i İttihat Terakki erkânıyla görüşmek için ta Norveç'ten buraya kadar gelmiş bir Türk seyyahı olarak takdim etmişti. Ve daha teklifsiz olduğu birinin kulağına, güya gizlice, onun gayet zengin, fedakâr bir genç Türk olduğunu ilave etti.

Nedim'in bilhassa kendilerini görmek ve tanımak için pek uzaklardan gelmiş bir Türk seyyahı oluşu, muntazam kıyafeti, İngiliz gibi görünmesi iyi kabul olunmasını sağladı. İttihat Terakki erkânının birçoğuyla tanıştı. Sonra daha çok kişiyle tanıştı. Sık sık görüştü. İçlerinden bazılarını sevdi, beğendi. Fakat geneli Nedim üzerinde acı bir tesir yaptı. Onlar yine eski zaman hamurundan yapılmış zihinlerdi. Çoğunda ciddi bir gaye ve ülkü bulamıyordu. Hiç beğenmediği bir he-

def gördü. Onlar Abdülhamit hükümetinin devlet adamlarını büyük mevkilerinden, muhteşem konaklarından kovmak, atmak, yerlerini kendi kapmak isteğini takip ediyorlardı.

Nedim kendisinin hayal ettiği gibi fedakâr bir cemiyet, kendi için menfaat düşünmeyerek memleketin mutluluğuna çalışacak ulvi bir gayret arıyordu. İhtilal erkânı içinde bu meziyete sahip pek az adam tanıyabildiğine yazıklandı. Fakat ümitsizliğe kapılmadı. Memlekette son düşüş zamanlarının ahlakı ne kadar bozduğunu, ülkü sahibi fedakâr cemiyet üyelerinin yok denilecek kadar az olduğunu biliyordu. Selanik'te ihtilal erkânı arasında bu kadar hamiyetli ve üstün simalar görebilmiş olmayı da ümit etmediği bir başarı saydı.

İttihat erkânından bir gençle sevişmişlerdi. O Nedim'i cemiyete takdim etmek ve üye yapmak teklifine bulundu. Memleketi selamet ve ilerleme yoluna çıkarmak, kurtarmak için fedakâr bir şekilde çalışacak kuvvetli kollara ihtiyaç vardı. Kendinde bu kuvveti ve çalışma hevesini görüyordu. Teklifi memnuniyetle kabul etti.

Birkaç gün sonra idi, dostu Nedim'i aldı. Rıhtım üzerinde, Beyaz Kule'ye[1] yakın, büyük bir binaya götürdü. Burası eskiden gazino iken şimdi siyasi kulüp kabul edilmişti.

Büyük, camlı kapıdan içeri girdiler. İki tarafta geniş ve uzun salonlar vardı. Birkaç basamak merdivenle arkada diğer bir daireye çıkılırdı. Akşam henüz aydınlıktı. Fakat buraya pencerelerin puslu camları, kalın perdeleri arasından süzülen soluk bir ışık girebiliyordu. Nedim'i burada oturttular. Kapının arkadan kilitlendiğini işitti. Ortada, çuha örtülü büyük bir masa ile üç iskemle vardı. Masa üstünde iri bir revolver, bir de kitap duruyordu. Masaya yanaştı, kitabı açtı, baktı: Kuran idi.

Muhitin çıplaklığında, boşluğunda kasvetli bir heybet uçuşuyordu.

Nedim etrafı inceler, düşünürken karşı taraftaki kapı açıldı. Tepeden tırnağa kadar kan rengi mantolara bürün-

---

1 Selanik'in sahil şeridinde bulunan ve şehrin sembollerinden sayılan kule.

Nedim cemiyete dâhil oldu.

müş, maskeli iki adam girdi. Masa önüne oturdular. Karşılarındaki sandalyeyi Nedim'e gösterdiler. Maskelilerden biri uzun bir nutuk attı. Sonra görkemli cümlelerle tertip olunmuş yemin etme merasimi gerçekleştirildi.

Nedim'in elini sıktılar. Bu hürriyet, uhuvvet, müsavat[1] muhitine dâhil olmasını tebrik ettiler.

İşte o da İttihat ve Terakki Cemiyeti üyelerinden olmuştu. O esrarengiz muhit içinde biraz vakit daha yaşadı. Kulüplerde cemiyetin çeşitli tabakalarındaki fertleriyle temas etti. Fikirleri, ihtirasları, rekabetleri gördü.

Her şeyi anlamış, yalnız ne hizmet görebileceğini, cemiyetin kendisinden ne istediğini, ne beklediğini öğrenemedi... Onun cemiyette vazifesi aylık vermekten, kulüplere devam ederek konferanslar, tartışmalar dinlemekten ibaret mi ka-

---

1 İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin sloganı: Özgürlük, kardeşlik, eşitlik.

lacaktı? Halbuki kendisi mücadele etmek, uğraşmak, yorulmak isterdi. Meşrutiyet hükümetinin kurulması, ihtilalden doğan heyecanların yatışması, kanunsuzlukların ortadan kaldırılması, memleketin huzur ve asayişle rahat ve mutluluk yoluna sevk edilmesi için yapılacak pek çok iş vardı.

Cemiyet merkezinin İstanbul'a nakledileceğini duydu. İstanbul kendi muhiti demekti. Orada faaliyet sahasına atılmak isteğiyle İstanbul'a döndü.

* * *

Nedim İstanbul'da büsbütün başka ve yeni bir hayat içine giriyordu. Avcılığını, sefalı kotra seyahatlerini, suareleri, kitaplarını, derslerini, aile dertlerini, her şeyi unuttu. Onu şimdi ateşli bir siyaset hevesi sarmıştı. Bu heyecanlar arasında Rezzan'ı kaybetmenin acılarını, üzüntülerini unutmaya çalışıyordu. İttihat ve Terakki adına yer yer, çeşitli muhitlerde açılan siyasi kulüplere devam ediyordu. Kendisinde varlığından hiç haberdar olmadığı bir yetenek keşfetti. Nutuklar söylemek, fikirleri coşturabilmek ve etkileyebilmek için konuşmasında büyük bir coşku ve güç vardı. Bütün İstanbul heyecanlı, hararetli bir hayat yaşıyordu. Mebus seçimleri için hazırlık görülüyordu. Seçim mücadelesinin nasıl yapılacağını bilen yoktu. Meşrutiyet usullerine herkes yabancı ve bilgisizdi. Fakat bütün kulüplerin üyeleri diplomat kesilmişlerdi. Kimlerin mebus olacağı meselesi kulüpleri heyecanlarla sarsıyordu. Her ferdin bir fikri, bir istediği vardı.

Bu kargaşalığın sebep olduğu sarhoşluk Nedim'i de sarmıştı. O da kulüplerde her işe karışıyor, her meseleye oy veriyor, nüfuzu tesir ediyordu. Her tarafta nutukları alkışlanıyordu. Memleket gösteri ve alkış derdine uğramıştı... Gösteriler yapmak, el çırpmak bir ihtiyaç olmuştu. Her fikri, hareketi, hatta çılgınlıkları bile alkışlayanlar bulunuyordu.

Nedim cemiyet çevresi içinde önem kazanmış, bir şahsiyet olmuştu. Sivrilmek isteyenler Nedim'i tehlikeli bir güç olarak görüyorlardı. Onu kâh okşayarak, kâh tehdit ederek etkileri altına sokmaya çalıştılar. Halbuki Nedim ele avuca sığmıyordu. Onun en çok düşman olarak görüp mücadele

ettiği şey zorbalık ve istibdattı. Memleketi asırlardan beri kemiren, mahveden belalı afetin cahilce ve zalim bir istibdat olduğuna inanıyordu.

Verdiği nutuklarda bağırıyor, anlatıyordu. Memleket henüz reşit değildi. İngilizlerin sahip olduğu derecede büyük bir hürriyeti hazmedemezdi. Hak edilerek kazanılmamış hürriyet, bir çocuğun eline geçmiş silah gibi faydasız ve tehlikeli olurdu. Bu dengesiz hürriyet ya ihtilal ya istibdat meydana getirecekti. Bunun için "kanun" diye bağırıyor, en büyük kuvvetlerin bile kanuna riayetini istiyordu. Kanunsuzluktansa eski ve kötü kanunların daha iyi olduğunu söylüyordu.

Mücadelelerinin, feryatlarının hiçbir tesiri olmadığını gördü. Hürriyet diye başlayan kanunsuzluk nihayet kanlı bir ihtilale doğru sürüklendi. Hareket Ordusu'nun gelişi, saltanatın değişmesi üzerine ilan edilen sıkıyönetim memlekete huzur ve rahat verdi. O zaman Nedim de bir kenara çekilmeye, o fırtınalı hayat yorgunluklarından biraz dinlenmeye mecbur oldu.

Bu durgun hayat içinde mazisini, son olayları, istikbali düşünürken kalbini de dinlemeye vakit buldu. Kalp yarasının kapanmadığını, hâlâ kanadığını hissetti. Kulüplerde siyasi mücadelelerle uğraştığı sıralarda kaç yerde Süreyya'ya rast gelmişti. Kalbinde ona beslediği sevgiyi canlı ve güçlü buldu. Fakat onun elini sıkarken aralarından soğuk bir hava geçtiğini anlıyor, ona eski saflık ve samimiyetle açılamıyor, sıkılıyor, utanıyordu. Hep siyasetten, özel hayatlarına değinmeyen şeylerden bahsettiler. Nedim hiçbir defa ona annesini, Rezzan'ı sormaya cesaret edemedi. Halbuki Rezzan'ın ne olduğunu anlamak için pek büyük arzuları vardı. Hep onu düşünüyordu.

Evde ailesiyle ilişkisi sade bir şekil almıştı. Annesi ile Leman Avni'yi bağımlılık derecesinin üzerinde bir coşkuyla taparcasına seviyorlardı. Çocuk yaşını dolduruyor, ufak ufak konuşmaya, anlamaya, gülmeye başlıyordu. İki kadın onun yanında dünyayı unutuyor, Nedim'i serbest ve rahat bırakıyorlardı.

Nedim İstanbul'un bu sükûnet devrinde sıkılmaya başlamıştı. Sıkıyönetim göz açtırmıyor, söz söyletmiyordu. Kulüpler siyaset merkezi olmaktan çıkmış, geçim mücadelesi yerleri haline girmişti. Hükümet kadro düzenlemesi yapıyordu. Zaten kulüplere girenlerin hemen hepsi memur idi. Çoğu bu yolla ilerleme çarelerini bulma isteğini takip etmişlerdi. Şimdi artık siyaset düşünülmüyor, kulübün himayesi ve iltimasla iyi bir memuriyet kapmak, hiç olmazsa düzenlemede kadro haricine atılmamak dertleriyle uğraşılıyordu. Bu durum Nedim'in hoşuna gitmiyordu. İşte bir seneye yakın zamandan beri İstanbul'daydı. Usandı. Güney Amerika'ya, Avusturalya'ya kadar bir seyahat yapmak, İstanbul'un yaz sıcaklarıyla kavrulacağı sıralarda birkaç ay o memleketlerin kış hayatını yaşamak istedi.

Mayıs sonlarında İstanbul'dan çıkmıştı. Amerika'ya geçti. Oradan daha güneye indi. Şiddetli yaz sıcaklarından çıkarak koyu kışların hüküm sürdüğü memleketlere giderken havaların uğradığı değişimlerden hoşlanıyor, zevk alıyordu. Fakat bu zevki çok devam edemedi. O tarafların Avrupa hayatına benzemeyen vahşetle karışık yeni ve tuhaf medeniyetinden hoşlanamıyordu.

İstanbul'dan ayrılalı henüz iki ay olmadan seyahatinden usanç duymaya başladı. Vatan sevdası şimdiye kadar hiç hissetmediği bir şiddetle ruhunu rahatsız ediyordu. Dönüş için sert bir emir almış gibi bir tarafta kalmayarak süratle İstanbul'a döndü. Halbuki burada da kendisini can sıkıntılarının beklediğini gördü. Sevdasının üzüntülerini, kalbinin acılarını unutmak için kendini atmak istediği avcılık, seyahat, siyaset bağları işte birbirini takip ederek tesirlerini kaybetmişlerdi. Sevdası bütün bu heveslerin üzerine çıkıyordu. Seyahatte bulunduğu zaman vatanını ister, İstanbul'da yaşadığı vakitler kendisine üzüntüler, elemler veren muhitinden kaçma arzuları duyardı. Onu daima ve her yerde işgal eden, sabit yalnız bir şey vardı: Rezzan.

Hayatı zehirlenmişti. Hissiyatında garip bir hastalık vardı... Rezzan'ı düşünmek onda aynı zamanda hem mesut,

hem bedbaht hisler doğuruyordu. Aynı şeyi, aynı zamanda hem karanlık, hem parlak görüyordu.

Onu en çok mustarip eden şey derdini gizlemek mecburiyetiydi. Kalbi, aklı acılarla, isteklerle sızlarken yaradılışının yüceliği, haysiyeti, vakarı, asaleti, hâsılı bütün seçkin hisleri ona acılarından renk vermemeyi emrediyordu. Kederinden ağlamak istediği zamanlar, ailesinin yanında, cemiyetlerde, kulüplerde bedbahtlığını, zavallılığını saklamak, tebessüm etmek mecburiyeti altında bir kat daha bedbaht oluyordu. Onu herkes mesut zannederdi. Gençti, güzeldi. Büyük serveti, gösterişli bir konağı, güzel bir karısı, atı, arabası, kotrası, şanı şerefi, her şeyi vardı. Onu kıskanırlardı. Kalbindeki matemlerden, acılardan kimsenin haberi yoktu.

Derdini açacak, hasbihal edecek, kendisine teselli verecek hiç samimi dost bulamamıştı. Aşkını, dertlerini ihtiyar hocasına, Donalson'a da açmamıştı. Hiç kimseden Rezzan'ı sormaya, onun ne olduğunu anlamaya muktedir olamıyor ve bunu öğrenmekten korku gibi bir şeyler hissediyordu. Acaba Rezzan kendisini hâlâ seviyor muydu? O da bedbaht mıydı? Onun da kendisi gibi kederli ve bedbaht olmasını ne kadar isterdi! Ya evlenmiş, hayatın akışına kapılarak kendisini unutmuş, başka isteklere, sevgilere kapılmışsa!.. Bu son ihtimal onu korkutuyordu. Ve sebebini bilmeden bu düşünceden acılar duyardı. Rezzan'dan ne ümit ederdi? Bilmezdi. Fakat daima onu düşünürdü ve bu gizli ve acı düşüncelerle seneler yaşadı.

Balkan Savaşı felaketlerini takiben İttihat ve Terakki'nin tekrar hükümeti ele geçirdiği, memleketin yorgunluklar, matemler içinde bitap ve sakin durduğu sıralarda idi. Nedim bir gün gazetede üç dört satırlık şöyle bir fıkra okudu:

> Memleketin en seçkin gençlerinden Şemsi Beyefendi ile eski devlet adamlarından Mecdi Beyefendi'nin kızları hanımın nikâh törenleri adı geçenlerin Rumeli Hisarı'ndaki konaklarında yapılmıştır. Her iki taraf için saadetler temenni ederiz.

Büyük bir felaket haberi almış gibi kalbi sarsıldı. Çehresi sarardı. Şaşırdı. Tekrar tekrar okudu. Demek Rezzan nihayet evleniyordu. Onun taparcasına sevdiği hayaline karşı ruhunda dargınlığa benzer bir acı duydu. Bu Şemsi Bey kimdi? Anlamak istedi. Başvurduklarından biri onun için pek zeki, becerikli, sevilen, istikbali parlak ve zarif demişti. Diğer biri vekil dalkavuğu, şarlatan, rüşvet yiyici, müsrif ve kumarbaz diye anlattı. Birtakımları pek iyi, bazıları pek fena diye tasvir ediyorlardı. Orta halli, mutedil fikirli, ahlaklı bir adam olmadığı anlaşılıyordu. Fakat her halükârda memlekette tanınmış, önemli bir şahsiyet olduğu da muhakkaktı.

Rezzan'ın evliliği Nedim'in derin yaralarını açtı, eski dertlerini depreştirdi. Onu büyük bir ümitsizlik, keder kapladı. Evde duramıyordu. Bütün felaketlerine sebep olan annesiyle Leman'ın her şeyden habersiz, kendi âlemlerinde, Avni'nin yanında meşgul ve mesut yaşayışlarını hiddetli bakışlarla görüyordu. Onlara tahammül edemez oldu. Ümitsizliği ona şiddetli dargınlıklar veriyordu. İstanbul'dan kaçmak istedi. Bu defa büyük bir seyahat kararıyla çıktı. Yavaş yavaş, büyük şehirlerde üçer beşer gün kalarak gidiyordu. İngiltere'den New York'a, oradan San Francisco'ya geçti. Büyük Okyanus'u kat ederek Japonya'ya, Çin'e uğradı. Bu taraflarda seyahati ilk kezdi. Yeni gördüğü âlemler, büsbütün başka bir medeniyet onu meşgul ediyordu.

Sürünmek, İstanbul'dan mümkün olduğu kadar uzak olmak isterdi. Bütün sevdikleri onu feda etmiş değiller miydi? Annesi zevki, emelleri için onun saadetlerini mahvetmiş, hayatını zehirlemiş, gelini ve torunuyla umarsızca kendi âleminde rahat yaşamıyor muydu? İşte nihayet Rezzan da evlendi?! Onu başkasının olmuş düşünmek zihnini yakıyordu. Onun evlendiğini haber aldığından beri tahammülü tükenmiş, hissiyatı değişmişti. Acı umutsuzluklar, dargınlıklar içinde kıvranırken, kalbinde annesi için eskisi kadar büyük bir hürmet ve sevgi bulamıyor, onun kendine yaptığı zorbaca zulmü affedemiyordu. Sık sık içini çeker, "Ah, anne" derdi.

Kederli, isteksiz, yavaş yavaş, sürüne sürüne Çin şehirlerini dolaşırken hiç tahmin edemediği bir süratle Dünya Savaşı'nın patladığını haber aldı. Seyahatine devam ediyordu. Türkiye'nin bu savaşa katılacağını aklından bile geçirmedi. Memleketin Balkan Savaşı'ndan nasıl kolu kanadı kırılmış, bitap çıktığını bilirdi.

Ekim'de Hindistan'a gelmişti. Kalküta'da bulunurken Türkiye'nin de Almanya ile ittifak ederek savaşa giriştiğini haber aldı. Süratle İstanbul'a dönmek istedi. Fakat Hindistan'da İngilizler, Osmanlıların düşman kabul edildikleri için serbest seyahat edemeyeceklerini bildirmişti. Kalebent bir esir gibi Kalküta'da kalmaya mecbur tutuldu.

Cebinde İngiltere bankasının güvenilirlik mektubu ve bankada epeyce parası vardı. İşkencesi her gün bir kere polis idaresine uğrayarak varlığını ispat etmekten ibaretti. Şehirden hiçbir tarafa ayrılmamak şartıyla serbest yaşıyordu. Bir İngiliz evinde üç odalık bir apartman tuttu. Huzurlu denilebilecek bir hayat yaşayabilirdi. Fakat esaret ve bağlılık pek ağır geliyordu. Bütün hayatında hiçbir vazifeyle yükümlü olmamış, kuş gibi serbest, lakayt ve daimi hürmetler, itinalar içinde büyümüştü. Şimdi bir polis neferinin emri altında, bir şehre, bir mahalleye bağlı olmak ona pek ağır geliyordu. Polisin müsaadesi olmadıkça evini bile değiştiremezdi.

Asker ve esir olmadığı halde hakkında yapılan bu muameleyi protesto etmek istedi. Bu hukuksuzluğun bir yanlışlık sonucu olduğunu zannediyordu. Fakat savaş kanunları, hürriyetini elinden almıştı.

Dört buçuk seneyi sürekli bir bekleyiş içinde geçirdi. O yalnız İngiliz gazeteleri okurdu. Bunlar daimi ve sağlam bir itimatla savaşın İngiltere'nin galibiyetiyle sonuçlanacağını, zaferin yakın olduğunu söylüyordu. Nedim daha başından kendini umutsuzluğa kaptırmıştı. Türkiye İmparatorluğu'nun büyük bir tehlikeye maruz olduğunu anlıyordu. Bulunduğu muhit içinde bizim için bir galibiyet ihtimalini düşündürecek belirti yoktu. Mısır'da, Irak'ta, Suriye'de uğ-

radığımız felaketleri hep mübalağalarla okumuş, o zehirleri her gün damla damla içmişti.

Onun vatanperver, hamiyetli kalbini yavaş yavaş bir bezginlik istila etti. Kendi hayatı ve istikbali gibi her şeyi karanlık görüyordu. Çaresiz bir umutsuzluk hastalığına tutulmuştu. İsteksiz, ümitsiz yaşıyordu. Savaşın sonuçlanmasını, İstanbul'a gitmeyi istiyordu. Bunu ne için istediğine bazen kendisi de hayretler eder ve acı acı gülerdi. İstanbul'da ne görecek, ne saadet bulabilecekti? Artık kendi kendini aldatmaya ne lüzum vardı? Pekâlâ anlıyor, hissediyordu ki İstanbul'da annesini görmekten bir zevk ve sevinç duymayacaktı. Gençlik şevk ve heyecanlarıyla annesi için gösterdiği büyük fedakârlığın bu kadar acı sonuçlar vereceğini tahmin edememişti. Birbiri üzerine yüklenen felaketli seneler hissiyatında büyük değişiklikler meydana getirmişti. Annesinin öldürmek istediği Rezzan'ın aşkı yaşamış, şimdi tersine bir istekle yavaş yavaş annesine olan hürmet ve muhabbet hislerini zehirliyordu. Ümitsizliklerinin acıları arttıkça buna sebep olan annesine karşı hissettiği kırgınlık da büyüdü. Hayatının karanlık geleceğinde küçük bir zevk ve ümit ışığı göremeyerek, esarette karanlıklar, kederler, ıstıraplarla kıvranırken hayalinde İstanbul'da annesini yalnız kendisini düşünerek, gelini ve torunu arasında sevinçli ve tebessüm ederken görür gibi oluyordu.

Nihayet barış antlaşması yapılmıştı. İstanbul'a geliyordu. Vapurda haftalarca heyecansız yaşadı. Dört buçuk senelik ayrılıktan sonra bedbaht vatanına kavuşacağı için gönlünde bir şevk, bir sevinç yoktu. Henüz otuz beş yaşında bir gençken ruhu, hissi ihtiyarlamıştı ve kederleri çehresinin gençlik şevkini de uçurmuş, ona matemli bir hal vermişti.

Bir sabah güverteye çıktığı, karşısında İstanbul'u gördüğü zaman kalbinin derinliklerinden tatlı ve taze hisler yükseldiğini duydu. Yavaş yavaş kalbini heyecanlar kaplıyordu. Çamlıca üzerinden henüz güneş yükseliyor, İstanbul'u tan vakti ışıklarıyla yaldızlıyordu. Vapur ağır bir hareketle ilerlerken etrafı seyrediyordu.

İşte mesut ümitlerle çocukluğunu geçirdiği İstanbul, harap surları arkasında muazzam kubbeleri, ince, zarif minareleriyle büyük bir servet ve ikbalden düşmüş sefih, güzel bir kadın gibi suskun ve üzgün duruyordu. Taraf taraf yangın yerlerinin sunduğu harabelikler zavallı, güzel bir kadının eski elbisesinde açılmış yırtıklar kadar acıklıydı. Ah, yarabbi!.. Bu dört beş sene içinde İstanbul ne kadar çok yanmıştı. Onun hiç haberi yoktu. Kadıköy taraflarına bakmak için diğer tarafa geçti. Kadıköy'ün yaslandığı Çamlıca etekleri, daha ötede Adalar'a doğru uzanan güzel dağlar mevkii güzelliklerle kucaklıyordu. İşte şu tepe arkasında Rezzan için o kadar parlak saadet ümitleriyle yaptırdığı çiftlik konağını görüyor, orada Rezzan'la geçirdiği yalnız bir günlük mesut hayatı tekrar yaşıyor gibiydi.

Vapur Sarayburnu'na gelmişti. Nedim o muazzam Haydarpaşa istasyon binasının da yandığını, bütün etrafındaki kurumların harap olduğunu gördü. Acaba İstanbul'da kendisini ne büyük felaketler bekliyordu? Beş seneye yakın zamandan beri görmediği, iki kartpostaldan başka hiçbir haberini alamadığı zavallı vatanı kendisine daha ne matemler, ne harabeler gösterecekti? Bu vapurla geleceğine dair, eve hiçbir telgraf çekmemişti. Seyahatlerinde gürültüsüz, gösterişsiz gidip gelmeyi severdi. Onu kimse karşılamayacaktı. Vapur Galata rıhtımına yanaşınca telaşsız, bir garip gibi çıktı. Fakat Kadıköy iskelesine geldiği, oradan eve gitmek için kira arabasına girdiği zaman heyecana kapılmaktan kendini alamadı. Araba giderken o arkaya yumulmuş, etrafa bakıyor, ailesini düşünüyordu. Annesi biraz daha ihtiyarlamış, çocuğu epeyce büyümüş olmalıydı. Aşk mahsulü olmadığı için oğlunu yüreğinden kopan sıcak ve samimi hislerle sevememişti. Leman'a acırdı. Fakat onu kendisinden daha az hassas, daha az felaketzede görür, ondan çok kendini merhamete değer bulurdu.

Onu asıl işgal eden, düşündüren annesiydi. Rezzan'ın evlendiğini haber aldığı günden beri annesine karşı hisleri yavaş yavaş bozulmuş, ekşimişti. Her defa yuvasına yaklaş-

tığı zaman sevgili anasını kucaklamak için hissettiği tatlı ve heyecanlı arzuları bugün bulamıyordu. Kalbinde bir ölü soğukluğu vardı.

Konağa geldiği zaman hep yabancı yüzler gördü. Bütün uşaklar, hizmetçiler değişmişti. Ona alık alık bakıyor, tavırlarıyla sanki, “Ne istiyorsunuz efendi?” diye soruyorlardı.

Nedim de şaşkın ve tereddütlü, etrafa bakınmaktan kendini alamadı. Evinde bir gariplik, bir mahzunluk hissediyordu. Merdiven başındaki uşağa arabadaki çantaları yukarı çıkarmasını emretti... Uşak iki elinde birer büyük seyahat çantası Nedim’in önünde yavaş yavaş merdivenleri çıkarken:

— Beyefendi daha aşağı inmedi. Haber verelim mi? dedi.

Nedim hayretle baktı, burada kendisinden başka beyefendi var mıydı? Farkında olmadan ağzından döküldü:

— Hangi beyefendi?! diye sordu.

Nedim konakta hep yabancı çehreler gördü.

Uşak ona daha şaşkın bir şekilde baktı. Beyefendiyi tanımayan bu misafir kimdi?! Cevap verdi:

— Nuri Beyefendi...

Nedim unutmuştu. Demek kayınpederi şimdi burada oturuyordu! Yukarı çıktılar. Uşağa kendisinin kim olduğunu anlatmayı önemsemedi. Annesinin dairesine girmek için o tarafa doğruldu. Fakat sonra tereddüt etti. Durdu. Annesini birdenbire şiddetli heyecanlara maruz bırakmak istemedi. Salona girerken uşağa:

— Bana dadımı, Nevreste Bacı'yı çağırınız... dedi.

Salonda dolaşıyor, düşünüyordu. Nuri Bey'in burada olduğuna göre şüphesiz teyzesi de buradaydı. Savaş ve felaket senelerinde erkeksiz kalmış konağına onların misafir edilmiş olması pek sade ve tabii idi. Fakat Nedim'e nahoş bir tesir yaptı. O, teyzesi ile kayınpederini de felaketin sebeplerinden sayardı.

Kapıya hafif ve tereddütlü iki darbe vuruldu... Yavaş yavaş açılan kanadın aralığından uzanan siyah bir çehre üstünde iki parlak göz göründü. Sonra Nevreste şaşkın, üzgün, yavaşça odaya girdi. Çehresinde paşasını görmekten doğma bir sevinç yoktu, şaşkın ve mahzun duruyor, bir söz söylemiyordu. Nedim onu severdi. Ve belki bu çevre içinde samimiyetle yegâne sevdiğiydi. Tebessümler ederek ona sokuldu. Bir sevmek ihtiyacıyla onun iskelet gibi siyah elini tuttu:

— Beni beklemiyordunuz, değil mi dadı? dedi.

Dadı hâlâ bir söz söylemiyordu. O ilave etti:

— Üzüntünden kendini toplayamıyorsun. Hadi git, annemi de sarsmayacak şekilde, geldiğimi, yavaş yavaş anlat.

Dadı ellerini yüzüne kapayarak boğuk hıçkırıklarla ağlamaya başladı. Nedim bunun sebebini anlayamıyordu. Onu teskin etmek, konuşturmak için uğraştı. Okşadı. Ve oturttu. Ve nihayet biraz sakinleşen Bacı hıçkırıklar arasından parça parça anlattı: Hanım beş ay evvel vefat etmişti. O zamandan beri Ayşe Hanımefendi'yle beyi burada oturuyorlardı.

Nedim annesinin vefatından şiddetli ve acı bir üzüntü duymadığına hayret ve teessüf ediyordu. Dadısının yanında

onun da gözleri yaşardı. Fakat acaba bu gözyaşları annesinin ölümüne mi yoksa o kadar samimi ve fedakâr hislerle feryat eden zavallı dadısına mıydı?!

5

Süreyya'nın getirdiği haberden sonra Mecdi Bey'in konağında hayat değişmişti.

Nedim'in kendi saadetini annesinin hatırı için feda etmiş, Rezzan'dan vazgeçmiş olmasına en çok Atiye Hanım üzüldü. Bu fedakârlığı adeta budalalık saydı. Nedim'in hareketini yüce ve medeni bir kahramanlık sayan Süreyya'yı da azarladı. Şiddetli bir kızgınlıkla konuşuyordu: Nazime Hanım denilen cadıyı çok iyi tanıyordu. O dünyada kendisinden başka kimseyi sevmemişti. Gösterdiği muhabbetler, iltifatlar altında daima çirkin menfaat hisleri gizlenmiş bulunurdu. O yalnız kendi zevkini, rahatını severdi. Arzuları ve tahakkümü için her şeyi feda eder, hiç kimseye merhamet göstermezdi. Oğlunu da kendi zevki uğruna feda etmişti. Zaten onun gözünde oğlu kendi eğlencesi için dünyaya getirdiği bir oyuncaktı. Ona, yine zevkine alet olacağı bir kadın, oyuncak gibi her türlü tahakküme, zevklerine, hatta kırılmaya, atılmaya boyun eğen ve tahammül eden bir gelin almak istiyordu. Leman'ı istemesi onu sevdiğinden, beğendiğinden değildi. Leman zekâsı, şahsiyeti, iradesi olmayan budala bir kızdı. Nedim Rezzan'ı alırsa o, zekâsı, kültürü, haysiyetiyle hanımefendi gibi yaşayacağı, kaynanasının keyfine ve emrine itaat etmeyeceği için Rezzan'ı istemiyor ve oğlunu bedbaht ediyordu. Nedim bu bencil ve kibirli ana için kendi saadetiyle beraber bu kadar zamandan beri ümitler verdiği zavallı Rezzan'ın da istikbalini feda ediyordu. Buna hakkı yoktu. Süreyya aile namına onu mazur görmekle hata etmişti.

Atiye Hanım ısrar ediyor, Süreyya'nın tekrar gidip Nedim'i görmesini, hiç olmazsa bir tezkere yazarak ailenin ve Rezzan'ın bu fedakârlığa razı olmadıklarını, pek üzgün ve

kırgın bulunduklarını anlatmasını istiyordu. Buna Rezzan şiddetle muhalefet etti. Gerçi o da annesinin fikrindeydi. O kibirli ve bencil Nazime Hanım'ın hatırı için Nedim'in bu haksız ve merhametsiz tahakküme boyun eğmiş olmasını doğru bulmuyor, bir kahramanlık olarak görmüyordu. Nazime Hanım'ın hastalığının sahte bir gösteri olduğunu, Nedim'in bu komedyaya aldandığını, eğer o azminde kararlılık göstermiş olsa anasının İngilizce okumak, seyahate çıkmak meselelerinde gösterdiği şiddetli muhalefetlerden nihayet vazgeçtiği gibi bu defa da yelkenleri indireceğini iddia ediyordu. Fakat ok bir kere yaydan çıkmış, Nedim kararını vermiş, Süreyya da bunu alkışlamış ve takdir etmişti. Bu felakete tahammül etmek zorunluydu. Kendi tarafından Nedim'e müracaat ederek bu kararından vazgeçmesinin talep olunmasına onay vermedi. Bunu yüceliğe, asalete yakışmaz miskin ve yararsız bir temenni gibi görüyordu. Nedim annesini çok büyük bir bağlılıkla seviyordu ve ona mağlup ve mahkûmdu. Onu anasının pençesinden kurtarmak mümkün değildi. Mümkün olsa bile taraflarından edilecek temenniler, ricalar üzerine yapılacak bir evlilik rahat ve saadet temin edemezdi. Kendisi bu alçalmaya katlanmazdı. Bu akıllıca karar ve teşebbüs doğrudan doğruya Nedim tarafından gelmeliydi. Mademki Nedim bu kuvvet ve metaneti gösterememişti, her şey mahvolmuş demekti.

Rezzan bu darbeye karşı hayret olunacak bir metanet ve direnç gösterdi. Feda edilmiş bulunmaktan yaralanan haysiyetini vakar altında, itinalarla muhafaza etti. Üzüntüsünü, kederlerini gizledi. O kadar ki salonlarına devam eden ve Nedim'i tanıyan bütün tanıdıkları Nedim'in evliliğine karşı gösterdiği umursamazlığa hayret ettiler ve aldandılar. Rezzan'ın Nedim'i ciddi bir aşkla sevmemiş olduğuna hükmettiler.

Rezzan'ın haysiyetini korumak için keder ve elemlerini gizlemekten ne kadar acı duyduğunu, tebessümleri arkasında ne kadar siyah kederler, ıstıraplar gizlediğini yalnız annesiyle Süreyya biliyordu.

Süreyya'nın doğasında yücelik vardı. Edebiyattan zevk alır, çok roman okurdu. İngiliz asillerinin kahramanlıklarıyla yoğrulmuş bir hayalperestti. Nedim'in vazife uğruna sevdasını, saadetini feda etmek derecesinde yüksek bir metanet göstermesi azmini bu hislerle derhal alkışlamış, teşvik etmişti. Fakat annesiyle kız kardeşinin bu fikre katılmadıklarını, bu fedakârlığı Nedim için bir vazife, namusun aşılayacağı bir mecburiyet saymadıklarını görünce o da düşünmeye başlamıştı. Nedim annesinin arzusuna, tahakkümüne itaat etmeye mecbur muydu? Bu namusun emrettiği bir vazife miydi?.. Yaptığı bu muhakemeler Nedim'i o fedakârlığa teşvikle hata ettiğine şüphe bırakmadı. Pişman oldu. Rezzan'ın üzüntülerini gizlemek için sarf ettiği emekleri, gösterdiği metaneti hayretler ve üzüntülerle gözlemliyor, acıyordu. Ona Nedim'i unutturmaya çalışacaktı. Bu kararını annesine de anlattı. Bu çaresizlik karşısında artık Rezzan'a eski dertlerden ve Nedim'den bahsedilmeyecekti.

Bundan memnun olan yalnız Mecdi Bey'di. Evde artık Nedim Bey'in adının anılmadığını, evlerine uğramadığını görüyor, bunu kendi emrine uyulmasından kaynaklanan bir başarı sayarak gururlanıyordu.

Mecdi Bey tamahkâr bir zengin diye tanınmıştı. İki evladı olduğuna göre Rezzan'a epeyce büyük bir servet kalacağını hesap edenlerden birçok talip çıktı. Görücüler geldi. Rezzan'ın az bulunur güzelliği, terbiyesi, ağırbaşlılığı taliplerin sayısını artırıyordu. Memnuniyetle kabul edilecek ve incelenebilecek önemli talipler de oldu. Rezzan hiçbir görücüye çıkmıyor, kendisine gösterilen fotoğraflara bakmaya bile lüzum görmeyerek hepsini reddediyordu.

Annesi bir kere onu sıkıştırmak istemişti. Kendisinin uygun gördüğü genç, güzel, soylu bir talibi hiç olmazsa tanımak, araştırmak için kandırmaya uğraşıyordu. Rezzan yarı şaka, yarı ciddi tavırlarla:

— Sen de Nazime Hanım gibi evladını zorla evlendirmek, bedbaht etmek mi istersin?.. dedi.

— Aksine, senin saadetini görmek istiyorum. Sana beğendiğim bir genci teklif etmiyorum. Senin beğeneceğin, sana layık bir genç arıyorum. Hayatına yoldaş olmak için değerlerine bağlı, ciddi bir adam seçeceğine eminim. İşte söz veriyorum, sen her kimi seçersen derhal kabul edeceğim.

— İtimadına teşekkür ederim. Ve ben de söz veriyorum, sevebileceğim bir adama tesadüf edersem tereddütsüz sana haber vereceğim.

Fakat seneler geçiyordu. Rezzan hiçbir talibi beğenmiyor, hiç kimseye iltifat etmiyordu. Rezzan hiçbir salona gitmediği, evlerine gelenlerin ziyaretlerini iade etmediği için, epeyce zamandan beri, Atiye Hanım'ın kabul günlerine de kimse gelmez olmuştu. Rezzan adeta münzevi bir hayat yaşıyordu. İnsan arasına karışmaz, görüşmezse bir kenarda unutulmuş geçkin kız kalacağını, onu daha acı üzüntüler kaplayacağını düşünen Süreyya, tanıdıkları ailelerin salonlarına gitmeye zorluyordu. Ve bir defa gülerek:

— Bana münasip bir kız bulmak için beraber gezelim... demişti.

Atiye Hanım bu sözü ciddiye aldı. Hiç olmazsa oğlunun mürüvvetini görmek için Süreyya'yı sıkıştırmaya başladı. Süreyya, Rezzan'ın olduğu bir sırada:

— Anneciğim, otuz yaşına giriyorum. Tabii evlenmek, bir aile kurmak isterim. Fakat benden evvel Rezzan'ın evlenmesi şarttır. Rezzan evlenerek mesut bir aile kurmadıkça benim için evlilik ihtimali yoktur. Ben Rezzan'ın evliliğine mani olduğum gibi şimdi o da benim saadetime mani oluyor. Ödeşiyoruz... demişti.

Süreyya'nın bu sözleri Rezzan'ı sıkıştırmaya iyi bir vesile oldu. Atiye Hanım şimdi Rezzan'ı mütemadiyen zorluyordu. Fakat bütün girişimler sonuçsuz kaldı. Rezzan'ı bulunduğu mutsuz ve hayalperest hayattan çıkarmak, onu evliliğe yöneltmeyi sağlamak mümkün olamıyordu.

* * *

Seneler geçti. Balkan Savaşı'nın felaketleri Mecdi Bey ailesini de sarstı. Bu bedbaht savaşta Süreyya hakikaten kah-

raman bir vatanperver olduğunu ispat etti. Bahriye pek az faaliyet gösterebilmişti. Süreyya bütün faaliyetlerin en canlı faktörlerindendi. Çanakkale'de bulundu. Donanmanın çıkması için uğraştı. Beraber çıktı. Donanmanın bütün eksiğine rağmen Yunan donanmasına üstün olduğunu, yüzde altmış galibiyet ihtimali bulunduğunu iddia ederdi. Donanmanın Yunanlılara karşı sonuna kadar dayanmayıp geri çekilmesini üzüntüler, şiddetlerle tenkit etti:

— Hiç olmazsa namusumuzla mağlup, kahramanca dövüşe dövüşe mahvolsaydık... diye ağladığı olurdu...

Süreyya bu üzüntüyle kendini en tehlikeli, en ağır işlere attı. Şiddetli bir koleraya tutuldu. Ölümle pençeleşti. Bir buçuk ay yattı. Atiye Hanım ve bilhassa Rezzan ona fedakârca itinalarla baktılar. Hiçbir tehlikeden çekinmediler. Süreyya nekahetinde, şefkat dolu iltifatlar içinde canlanırken doktor ona:

— Azizim Süreyya, kazandığın hayatı annenle kız kardeşine borçlu olduğunu unutma. Hastalığın o kadar şiddetli ve tehlikeliydi ki onların geceli gündüzlü, fedakârca gayretleri olmasa kurtulmak mümkün değildi, demişti.

Süreyya'nın nekaheti uzun sürdü. Atiye Hanım ara sıra Mecdi Bey'in yanında bulunur, Rezzan ile Süreyya yalnız kalırdı.

Süreyya Rezzan'a Nedim'den hiç bahsetmeyerek ona sevdasını unutturmak fikrinde yanıldığını anlamıştı. İşte beş seneye yakın zaman geçtiği halde Rezzan'ın hâlâ Nedim'i düşündüğünü görüyordu. Hiçbir ümidi kalmamasına rağmen daima Nedim'i sevdiği şüphesizdi. Şimdi onu karşısında, gizlenmiş kederler içinde görürken, bedbaht sevdasından kurtaracak çareler düşündü. Nedim'den bahisler açmaya, sohbetler etmeye başladı.

Nedim'den bahsedildiği zamanlar Rezzan'ın iradesi elinden gider, umursamaz ve rahat görünmek için sarf ettiği emekler heba olurdu. Gözlerinde gizli istekler parlar, hep ondan bahsedilmesini ister, Süreyya'yı bu bahse sevk edecek zeminler, yollar açardı. Beş seneden beri Nedim'den hiçbir

haber alamamış gibiydi. Nedim kendisini unutmuş muydu? Karısıyla mutlu olabiliyor muydu? Kalbinde bir his ona gizli gizli fısıldar, Nedim'in daima kendisini sevdiğini, onun da kendisi gibi bedbaht olduğunu temin ederdi. Onun yegâne saadeti bu ümit, bu hayaldi.

Nedim'in gösterdiği fedakârlık Rezzan'ın gözünde onun kıymetini düşürmemişti. Aksine! Şimdi onu zulüm görmüş zavallı bir felaketzede, sevmediği ve belki de nefret ettiği bir kadınla yaşamaya mahkûm edilmiş biçare bir bedbaht kabul ediyordu. Bu histe aldanmadığına güveni vardı. Onun yüce bir fedakârlıkla bu işkence hayatını kabul ettiğini düşünüyor, ona acıyordu.

Süreyya Nedim'den bahsederken evliliğinden sonra onunla gerçekleşen tesadüfleri anlattı. Nedim'in lakayt ve fütursuz göründüğünü, Rezzan'ın adını bile anmadığını manidar bir şekilde izah ediyordu. Sonra onun av âlemlerinde, kotra sefalarında, cemiyetlerde, gösterilerde, seyahatlerde mesut ve rahat bir hayat yaşadığından bahsetti. Ve her fırsat düşürdükçe:

— O evlendiği, seni unuttuğu halde evlenmemekte ısrarın deliliktir, yavrum... diyordu.

Rezzan Nedim'i sevdiğini, onun aşkını korumak için evlenmediğini itiraf etmiyordu:

— Benim evlenmek istememem hakikaten centilmen denilebilecek, sevilmeye değer birine tesadüf edemediğimdendir. Sevmedikten sonra niye evleneyim? demiş, hislerini gizlemişti.

O sevilecek erkek aramıyordu. Kendisine seçkin bir genç diye takdim olunan adayları Nedim'le mukayese ediyordu. Hiçbir gençte Nedim'de bulduğu güzelliği, asil ve ağırbaşlı zarafeti, doğruluğu göremiyordu.

Yine yalnız görüştükleri bir gün Süreyya ona Nedim'in sık sık seyahatlerinden bahsederek bunun zevkini tasvir ederken Rezzan derin bir hüsranla:

— Ah!.. Biz de böyle seyahatler edebilsek!.. demişti.

Süreyya kardeşinin seyahate bu kadar hevesli görünmesine hayret etti. Rezzan'ın seyahat arzuları altında başka bir istek gizlenmiş miydi? Nedim'e tesadüf etmek, onu görmek, mesut veya bedbaht olduğunu yüzünden okumak, sonra kararını vermek isterdi. Fakat Süreyya bunu genç kızın kalbinde yaşamak hevesleri uyandığına yordu. Ümit verici bir durum saydı. Ve ona meydan açmak için can attı:

— Neden yapmayalım?! İşte seyahat mevsimi, yaz geliyor. Benim de memleketin matemlerinden, bu acı felaketlerden biraz uzaklaşmaya, dinlenmeye ihtiyacım var. Biz de seyahate çıkarız. Sen de gelirsin.

— Babam beni yalnız seninle Avrupa'da gezmeye gönderir mi hiç?

— Annem de beraber gelir... Avrupa'yı görmeye o senden daha hevesli.

— Olmayacak şey... Babamı burada yapayalnız nasıl bırakırız!

— O da gelsin efendim, onu da beraber alırız. O da dünyayı bir görsün...

Rezzan başını sallayarak manidar bir güldü.

— Tuhaf konuşuyorsun... Buradan hepimiz kalkıp Avrupa'da bir iki ay gezmemiz hiç değilse dört beş yüz altın masrafa bakar. Babam bu kadar para harcamaya nasıl razı olur?!

— Hep başına kalkar razı ederiz. Onu bana bırak. Ben kandıracağım. Sen hazırlanmaya başla...

Süreyya'nın verdiği bu vaat ve ümit Rezzan'ı sevindirdi. Ona öyle geliyordu ki Avrupa'ya giderse yolda yahut otellerin birinde Nedim'e mutlaka tesadüf edecektir. Ve onu bir görürse yüzünden bedbaht olup olmadığını anlayacaktır.

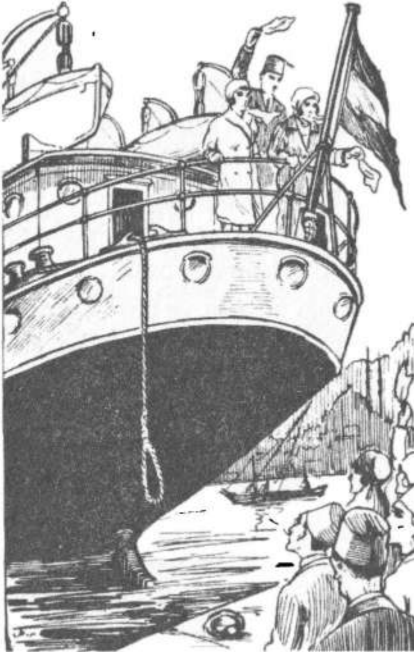
Süreyya'nın ilk seyahat teklifi üzerine babası şiddetli bir muhalefet gösterdi. Süreyya direndi. Kendi sıhhati için gidip bir iki ay İsviçre'de yaşamak gerektiğini ileri sürdü. Bu seyahati doktora da tavsiye ettirdi. Doktorun özel olarak ettiği nasihatler üzerine Mecdi Bey Süreyya'nın gitmesine razı oldu. Mecdi Bey'e Süreyya'nın nekahet devrinde yapayalnız seyahate çıkamayacağını ispat etmek güç olmadı.

Babası annesinin de Süreyya ile beraber gitmesine izin verdi. Fakat Atiye Hanım hiçbir lisan bilmezdi. Bir hasta yanında ne yapabilirdi? Süreyya kendi derdini bırakmalı, annesine tercümanlık etmeye mi uğraşmalıydı? Özellikle Rezzan'ı bu seyahatten mahrum etmek nasıl doğru olabilirdi?

Ona üzüntülerini, dertlerini unutturmak için böyle bir seyahat Süreyya'dan çok lazımdı. Mecdi Bey nihayet Rezzan'ın da gitmesine izin verdi. Fakat kendisi gitmek istemiyor, ihtiyarlığından, uzun yorgunluklara katlanamayacağından bahsediyordu. Hepsi birden başına kalktılar.

Mecdi Bey yumuşamış, ne kadar masraf edileceğini tayin ettiriyor, pazarlığa girişiyordu. Bu olay aile arasında samimi neşeler, sevinçler doğurdu.

Her şey kararlaşmıştı. Süreyya yataktan çıktı. Sıhhat ve kuvvet kazanıyor, kadınlar hemen seyahat hazırlığı yapıyorlardı.

Mecdi Bey ailesi Avrupa seyahatine çıkıyor.

Güzel bir mayıs günüydü. Alman kumpanyasının büyük bir vapuru merdivenini kaldırmış Galata rıhtımlarından uzaklaşmaya hazırlanırken güverteyi dolduran yolcular mendiller sallayarak rıhtım üzerindeki tanıdıklara vedalar ediyor, selamlar veriyorlardı.

Seyahat neşesiyle mesut tebessümler saçan yolcular arasında çehresi solgun, ciddi, sevimli, şık bir gencin yanında birbirine pek benzeyen iki seçkin güzel kadın vardı. Atiye Hanım ellisine gelmiş olmasına rağmen, böyle uzaktan bakıldığı zaman Rezzan'ın kız kardeşi zannolunabilecek kadar taze ve güzel görünüyordu. Rezzan ciddi ve biraz çatık çehresiyle eşsiz bir tablo oluşturmakta idi. Rıhtım üstündeki bütün güzellik âşığı genç bakışlar onun cemaline bağlanmış, kalmıştı.

Ona hayran olan yalnız rıhtım üzerindeki insanlar değildi. Vapur yolcularından birçoğu da bulunduğu noktanın etrafına toplanmış, bu güzel kızın vakur ve asil tavırlarını, kıyafetinin zarif sadeliğini seyrediyorlardı.

Vapur Sarayburnu açıklarına gelmişti. Yolcular arasında uzun boylu bir bey biraz uzakta durmuş, tutkun ve dalgın bakışlarla Rezzan'ı seyre dalmıştı. Yanında riyakâr tavırlarla, yaltaklanarak kendisine dalkavukluk etmeye çalışan orta yaşlı bir herife sordu:

— Bu hanım kimin nesi acaba?..

— Ben şimdi anlarım, efendim...

Şivesinden Rum olduğu anlaşılıyordu. Aceleyle uzaklaştı. Biraz sonra zafer kazanmış tebessümlerle geldi. Anlatıyordu. Kamarotun eline bir mecidiye sıkıştırmış, istediği bilgiyi almıştı. Bu genç, Bahriye Binbaşısı Süreyya Bey idi. Babası, anası ve kardeşiyle Cenevre'ye kadar gideceklerdi. Zabit ve kız kardeşi kendilerini uğurlamaya gelen İngilizlerle güzel İngilizce konuşmuşlardı.

Genç bey bu bilgiye teşekkür etti. Dolaşmaya başladı. Bir aralık Süreyya'yı annesiyle kız kardeşinden uzakça, yalnız kalmış gördü. Yanına sokuldu:

— Bendenizi tanımazsınız beyefendi. Fakat kulunuz zatıâlilerinizi pek iyi tanımakla övünürüm. Bahriyemizin ifti-

har ettiği en üstün ve hamiyetli gençlerimizden Süreyya Beyefendi ile teşerrüf ediyorum değil mi?.. dedi.

Süreyya bu beyi tanımıyordu. Vapurun hareketinden evvel onu da uğurlamak için birçok kişinin geldiğini, kendisine hürmet gösterildiğini görmüş, önemli bir memur olacağını tahmin etmişti. Yüzüne dikkatli ve gülümseyerek baktı. Uzun boylu, çehresi güzel ve sevimli idi. Parlak ve büyük kara gözleri vardı. Bıyıkları son moda kesilmiş, küçülmüştü. Sarayda terbiye görmüş eski zaman devlet adamlarını taklit eder gibiydi. Gurur içinde, yukarıdan aşağı doğru fevkalade tevazular, nezaketler gösterirdi.

Süreyya sivil giyinmiş olmasına rağmen onu askerce selamladı. Kendisine takdirler, hürmetler arz eden bu adamdan hoşlandı. Şemsi Bey yalan söylemişti, Süreyya'yı tanımıyordu. Savaş esnasında donanmanın çıkıp çıkmama meselesi tartışıldığı sıralarda Süreyya'nın ismini işittiğini hatırladı. Onu İngiltere'de tahsil görmüş başarılı bahriyelilerimizden, donanmanın çıkması taraftarlarından olmak üzere anlatmışlardı. Şimdi Süreyya'ya daha çok yakınlaşmak için bu hatıradan istifade etti. Zayıf damarlarını bularak insanlara yakınlaşmakta büyük bir mahareti vardı. Cazip tebessümlerle konuşuyordu:

— Müsaade buyurursanız kendimi takdim edeyim. Özel kalem müdürü Şemsi bendeniz... Bahriyeyle hiç ilişkim olmadığı halde gemiciliği çok severim. Donanmamıza ilişkin meseleleri bu sevginin yönlendirmesiyle daima yakından takip ederim. Bu suretle donanmanın vazifesini kahramanca yerine getirmesi uğrunda yaptığınız hamiyetperver çarpışmaları öğrenmiş, size içten içe derin bir hürmet beslemiştim.

Süreyya'nın en zayıf damarını bulmuştu. Meslek aşkıyla kalbi oynayan Süreyya, ötede kendisine bakınarak gezinen annesiyle kız kardeşini unuttu. Donanmayı seven, kendisini tanıyan ve takdir eden bu zeki ve sevimli genci pek samimi hürmetlerle karşıladı. Açıldı. Bahriyemizin uğradığı ihmallerden, yapılan kötü hatalardan acı acı şikâyetlere, sohbetlere başladı.

Şemsi Bey bahriye dertlerine, donanmaya ehemmiyet verenlerden değildi. O her şeyi kendi zevkine, çıkarına alet etmeyi bilirdi. İsteği Süreyya'nın ilgisini, sevgisini kazanmak, yanında gördüğü güzel hanımlarla da tanışarak bir hafta kadar devam edecek seyahatinde hoş bir muhit içinde yaşamak, zevklenmekti. Şimdi fikri karşıda dolaştıklarını gördüğü güzel kadınlara kendini takdim ettirmek çarelerini araştırmakla meşguldü; hanımlara yaklaştıkları bir sırada:

— Sizi yanımda alıkoyarak eşlik ettiğiniz hanımefendileri rahatsız etmekten korkuyorum... dedi.

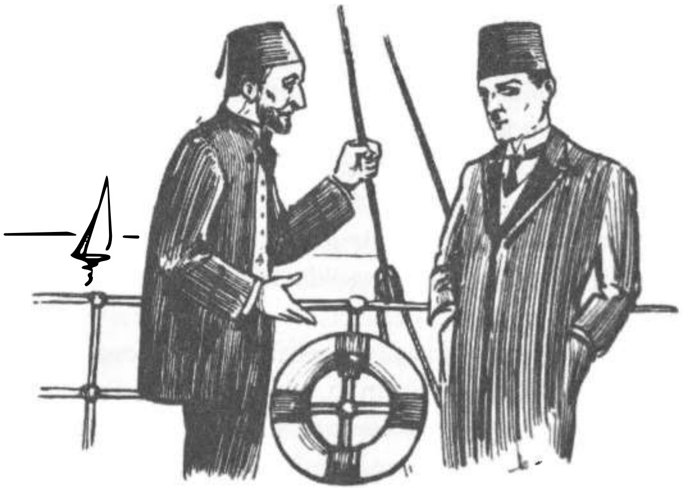
— Annem ve kız kardeşimdirler. Sizi takdim edeyim, memnun olurlar...

Süreyya hanımların yanına yaklaşarak Şemsi Bey'i takdim etti. O, kadınların da zayıf damarlarını bulup yakınlaşmakta maharetliydi. Atiye Hanım'ın Süreyya'ya ve hatta Rezzan'a anne olabileceğine inanamıyor, ihtimal veremiyor gibi davrandı.

Sonra Rezzan'la konuşurken onun pek belirgin güzelliğini methetmek gibi adi ve basit bir yoldan gitmedi. Kadınlık hayatında yeni başlayan feminizm akımlarını biliyordu. Rezzan'ın İngilizce bildiğini öğrenmişti. Onun en yeni fikirli kadınlardan olmasını doğal gördü. İstanbul'da kadınlık hayatında meydana gelmeye başlayan uyanışı, gelişmeyi abartılı takdirlerle tasvir etti.

Şemsi Bey istediği gibi başarılı olmuştu. Hanımlar üzerinde pek iyi bir tesir meydana getirdi. Ayrıldıkları zaman Atiye Hanım'la Rezzan onu nazik ve sevimli bulduklarını, varlığı sıkmayacak iyi bir seyahat arkadaşı olabileceğini söylüyorlardı.

Şemsi Bey her işini son dakikaya kadar takip eder, en üst düzeyde başarı elde etmeye çalışmaktan yorulmazdı. Hanımların yanından ayrılınca gitti, kendisine ilk hizmeti yapan Rum'u buldu. Bu, hükümet dairelerinde iş kovalayan, büyük memurlara yaklaşmak için hiçbir hizmetten çekinmeyen Beyoğlu çelebilerindendi. Şemsi Bey:

Şemsi Bey, Mecdi Bey'in de teveccühünü kazanmakta güçlük çekmedi.

— Azizim, sizden bir hizmet daha rica edeceğim. Süreyya'nın ailesiyle görüştüm. Sofrada yerim onların yanında olursa pek memnun kalacağım... Yemek vakti geliyor, sofrada yerler belirlenmeden önce kamarotu ve icap ederse kaptanı görür de beni onların yanına koydurursanız minnettar olurum...

O, Şemsi Bey'i minnettar edebileceğine fevkalade memnun, koştu, uğraştı. Şemsi Bey'in istediğinden fazlasını sağladı. Sofraya gittiği zaman yerini Rezzan Hanım'ın yanında buldu. Şemsi Bey Mecdi Bey'e de takdim olundu. Zevkini, huyunu kolayca anladı. Gayet tutumlu, hesabını iyi bilir ve düşünür görünerek onun da teveccühünü kazanmakta güçlük çekmedi. Şimdi vapurda, bu dar çevre içinde daima beraber, bir aile halkı gibi samimi yaşıyorlardı.

Vapur İzmir'e, Pire'ye, Napoli'ye uğrayarak beşinci günü Cenova'ya ulaştı. Güzel bir seyahat etmişlerdi. Vapur gayet temiz, kamaralar ferah, yataklar rahattı. Hele yemeklerin bolluğu ve lezzeti hayret edilecek derecedeydi. Günde altı defa yemek yeniyor, çay içiliyordu. Süreyya'nın, iştahı açılmış, yüzüne kan gelmişti. Gülerek:

— Beni burada besiye koydular. Ömrümde bu kadar çok ve iştahla yediğimi hatırlamıyorum... diyordu.

Bu iştah ve neşe yalnız Süreyya'da değildi. Hepsi seyahatlerinden pek memnundular. Rezzan da hayata ve insana alışıyor gibiydi. Şemsi Bey'e soğuk davranmıyor, onun varlığından, kendisine gösterdiği fevkalade hürmetten, büyük itinadan memnun ve sevinmiş görünüyordu. Şimdi İtalya'dan İsviçre'ye geçilecek, bir ay kadar orada yaşanacaktı.

Şemsi Bey kendisinin Paris'e gitmekte olduğunu söylemişti. Fakat Rezzan'ın yanında, onun muhiti içinde yaşamaktan o kadar mesut ve memnun oluyordu ki Paris'e gitmek için ondan ayrılmayı delilik saydı. Kararını değiştirdi. O da Mecdi Bey ailesiyle İsviçre'ye gidecek, onların programı dairesinde seyahat edecekti.

Cenova'ya yaklaştıkları son gün, yalnız kaldıkları sırada bu kararını Rezzan'a açtı:

— Bu defaki seyahatimi hiç hissetmediğim saadetlerle aydınlatan sizin refakatinizin şerefidir. Sizi rahatsız etmeyeceğimi, canınızı sıkmayacağımı bilsem bu saadetimi mümkün olduğu kadar sürdürmek için ben de sizinle İsviçre'ye gitmeyi tercih ederdim... dedi.

Bu bir ilan-ı aşktı. Şemsi Bey bu sözleri ahenkli ve dokunaklı sesiyle öyle mahcup ve hürmetli söyledi ki Rezzan gücenmedi, çatınmadı. Dudakları üzerinde hafif ve belirsiz bir tebessüm göründü. Şemsi Bey devam etti:

— Bu suskunluğunuzu bir onay, tebessümünüzü bir iltifat kabul edebilir miyim? Size eşlik ederek İsviçre'ye gelmeme müsaade eder misiniz?

Rezzan zor bir durumda kalmıştı. Şemsi Bey'den sıkılmıyordu. Onun eşlik etmesi bütün aileye neşeler, memnuniyetler veriyordu. Fakat ona bu hissi açıklamak, İsviçre'ye beraber gelmesinden memnun olacağını söylemek cesaret vermekti. Buna ağırbaşlılığı, ciddiyeti müsaade etmezdi. Onun olağanüstü hürmetlerine karşı soğuk bir muamele göstermeyi, çatınmayı da nezaketine uygun görmedi. Sorudaki ifadeyi anlayamamış gibi davrandı:

— Paris'i mi, İsviçre'yi mi daha çok seversiniz?.. dedi.

— Paris'e bir defa gittim, İsviçre'yi bilmiyorum.

— Sizin yerinizde olsam bir defa İsviçre'yi de görmeyi arzu ederdim. Ben mümkün olsa her tarafı görmek isterim.

Şemsi Bey manidar bir tebessümle ısrar etti:

— Sizi rahatsız etmez miyim?.. dedi.

— Estağfurullah, beni neden rahatsız edesiniz. Terbiyeli ve nazik bir adam hiç kimseyi rahatsız etmez.

Şemsi Bey bu cevabı iltifat gibi algıladı ve Rezzan'ı takip etti.

Rezzan seyahat hevesini açığa vurduğu zaman o emelde Nedim'i görebilmek ümidini gizliyordu. Düşüncesi ve gayesi hep Nedim'di. Fakat seyahatin hayatında meydana getirdiği değişiklikler, yenilikler onu eğlendiriyor, Nedim'den başka düşünecek şeyler de buluyordu. Etrafında kelebek gibi dolaşmaya başlayan Şemsi Bey'in, cesaretsiz ve saygılı, açık etmeye çalıştığı duyguları kendisini ürkütmüyor, hiddetlendirmiyordu... Şemsi Bey için gönlünde bir meyil yoktu. Fakat onu daima yanında görürse kendi kalbinde de yeni bir sevgi uyanması ihtimalini düşündü. Böylece belki Nedim'i unutabilir, kederlerden, bu matemli hayattan kurtulur, ailesini de daimi üzüntüler ve endişelerden kurtarırdı. Bu düşünceler yavaş yavaş onu işgal ve istila etti.

Ebediyen bu acı hayatı sürüklemenin manasız olacağını itiraf etmeye başlamıştı. İşte Nedim evlenmiş, belki de kendisini unutmuş, karısını değilse bile, şüphesiz, oğlunu sevmişti. Evladının sevdasıyla meşgul olabiliyor ve teselli bulabiliyordu. Kendisi ölünceye kadar bir aile kuramayacak mıydı? Bir evlada sahip olmak, onu sevmek, büyütmek, hiç olmazsa onunla meşgul ve mesut olmak saadetinden de ebediyen mahrum mu kalacaktı?

İsviçre'de tabiatın görkemi, güzellikleri, medeniyetin mükemmelliği, ihtişamı içinde rahat ve keyifli yaşadıkları sıralarda, her mesirede, her ziyaret yerinde daima Şemsi Bey'i yanında görüyor, onun tesirinden kurtulamıyordu.

Şemsi içtenliği, zevke, huya göre hizmet edebilmekteki yetenekleriyle büyük bir etkileme gücüne sahipti. Maddiyata düşkündü. Büyük sevdalara mağlup olacak ince hassas hisleri yoktu. Rezzan'a âşık değildi. Onun pek güzel, son derece zeki, zarif ve terbiyeli bir kadın olduğunu görüyordu. Haftalardan beri gece gündüz beraber yaşadığı bu aile içinde, Mecdi Bey'le yalnız kaldığı zamanlar onu da etkilemek için servetten, işlerden bahsederek onun önemli bir kirli çıkın, Rezzan'ın büyük mirasa oturacak parlak bir Tunus gediği[1] olduğunu anlamıştı. Rezzan'ı hem zevkine hem menfaatine uygun görüyordu.

Bu kadar güzel, zeki ve zengin bir karısı olur, Şişli'de gösterişli bir konak açar, vekillere, yüksek makamlı devlet adamlarına ziyafetler vererek onlarla teması artırırsa mesleğinde de hızla ilerleyeceğini, kolayca nazırlığa kadar çıkabileceğini hesap ediyordu. İşte Rezzan'ın kalbine girmek, hiç olmazsa ilgisini kazanıp kendisine varmasını sağlamak için sarf ettiği gayretler, emekler hisse değil hesaba dayanıyordu.

Şemsi Rezzan'ın kalbini kazanmak için uğraşırken diğer aile fertlerini de ihmal etmemişti. Şimdi Mecdi Bey, Atiye Hanım, Süreyya, hepsi Şemsi'yi seviyor, onu Rezzan'a layık bir koca olarak görüyorlardı. Rezzan'ın Nedim'i unutması, bunu kabul etmesi için onlar da gayretler, Şemsi'ye yardımlar ediyor, onu Rezzan'a methetmekten geri kalmıyorlardı.

İsviçre'de Süreyya tamamıyla iyileşti. Bu seyahatten Mecdi Bey bile masrafın çokluğundan şikâyetler etmekle beraber memnun olmuştu. Sonra büyük şehirleri ziyaret seyahati başladı. Bu ikinci kısım seyahat epeyce yorucuydu. Büyük başkentler, heybetli yapılar, zengin müzeler, muazzam tiyatrolar gezilip görülecekti. Daha Paris'teyken Mecdi Bey yorgunluktan şikâyete başlamıştı. Şimdi genellikle onu otelin salonunda, kendi âleminde bırakır, Atiye Hanım'la gençler gezintilere çıkarlardı.

1 "Yağlı kuyruk, iştah uyandıran cazip şey, kârlı gelir kaynağı" anlamlarında kalıplaşmış bir ifade.

Seyahatin ikinci kısmı Mecdi Bey'in ailesiyle Şemsi Bey arasındaki ilişki ve samimiyeti artırdı. Rezzan Nedim'e tesadüf etmek ümidinin boş olduğunu anladı. Annesinin Şemsi Bey'i methederek mütemadiyen sarf ettiği emekler tesirini gösterdi. Şimdi o da yumuşamış, zemin tamamıyla hazırlanmıştı. Seyahat mesut duygularla sonlanmıştı.

İstanbul'a varışlarının üçüncü günüydü. Hizmetçi, misafirlerin geldiğini haber verdi. Atiye Hanım salona indiği zaman hiç tanımadığı üç hanımı karşısında buldu. İkisi yaşlı, biri gençti. Halleri buraya gelmek için büyük itinalarla süslenmiş olduklarını gösteriyordu.

Hanımların yaşlısı kendilerini takdim etti. Şemsi Bey'in annesi idi. Kız kardeşi ve kızıyla mesut bir maksat için gelmişlerdi. Oğlu Şemsi Bey'e kızları Rezzan Hanım'ı istiyorlardı.

— Görücü gibi gelmiyoruz, efendim, Şemsettin kendisini görmüş, tanımış, sevmiş... Biz onun tarafından temenniye geldik... dedi.

Ve anlatmaya devam etti. Kocası vilayet müddeiumumisi[1] iken vefat edince Şemsi'yi kendisi büyütmüş, terbiye etmişti. Oğlunun terbiyesi ve yetenekleriyle iftihar ederdi. Onu kendi nazırı ve bütün vekiller sever ve takdir ederdi. Bugün gençken dört bin kuruş maaşa erişmişti. Parlak bir istikbale sahip olacaktı. Kendisinin devlet hazinesinden bağlanmış bin kuruş kadar maaşı, bir o kadar da geliri vardı. Elhamdülillah oğluna muhtaç değildi. Bir sene evvel kızını evlendirmişti. Damadını pek severdi. Oğlunu evlendirdikten sonra arzusu kızıyla yaşamaktı. Şimdi alafranga ömür sürmek, Şişli'de mükemmel bir apartman tutmak fikrindeydi.

Rezzan seyahatlerinden, Şemsi Bey'den bahsetti. Onların tabiriyle bir erkek gibi serbest konuştu. Ve gittikleri zaman hayatını ilgilendiren bu mühim konuyu annesiyle güzel güzel konuştu ve tartıştı. Annesinin artık onu evlendirmek, bu uygun fırsatı da kaçırmamak için döktüğü dillere, ettiği tembihlere karşı kesin bir ret cevabı vermedi.

1 Savcı.

Kardeşi Süreyya'nın araştırma yaparak vereceği fikre göre karara varılmasına razı oldu. Ve Süreyya'nın ettiği tavsiyeler, incelemeler üzerine uygundur cevabını verdi. Atiye Hanım gibi Mecdi Bey de evlatlarının mürüvvetini görmek, ihtiyarlığında torunlarını sevmek için pek istekli idi. Teşebbüsü sevinçle karşıladı. İki gün sonra Atiye Hanım Şemsi Bey'in annesine ziyaretini iade etmiş, olumlu cevabı götürmüştü. Düğünün mümkün olduğu kadar süratle yapılması kararlaştırıldı.

* * *

Şemsi her işinde azami derecede menfaat sağlamaya çalışmayı âdet etmişti. Rezzan ile nişanlandığı, evlenmek, mükemmel bir ev açmak isteklerini gerçekleştirmeyi düşündüğü zaman Mecdi Bey'den edilebilecek istifadenin en etkili yollarını aradı. Nazırının büyük yakınlığını kazanmayı başarmıştı. Onunla samimi ve rahat görüşürlerdi. Bu işte nazırın araya girmesinin iyi olacağını hesap etti. Ve onu temin etmekte güçlük çekmedi.

Nazır, Mecdi Bey'i çağırttı o, eski zamanın yetiştirdiği memurlardandı. Bir nazırla görüşmeyi büyük şeref sayardı. Damadının ilişkisi sayesinde bundan sonra vekillerle tanışıklıklar kuracağına sevindi. Davete can atarak ve sevinçle icabet etti. Nazır bey onu samimi bir nezaketle kabul edip Şemsi gibi bir damat seçmesinden dolayı tebrik etmişti. Şemsi'yi büyük takdirlerle tasvir ediyordu. Onun parlak bir istikbali olduğunu, zekâsı, çalışması, inceliği sayesinde yüksek mevkilere çıkacağını temin etti. O, şerefine, istikbaline layık bir ev açmak istiyordu. Fakat zengin değildi. Mademki Mecdi Bey onu mesut ediyordu, yardımı tam yapmalı, onu bu ricalara girmeye, sıkıntı çekmeye maruz bırakmamalıydı. Kendisi gibi zengin ve soylu bir zat kızını çeyizlemek için birçok fedakârlıklar edecekti. Çeyiz diye manasız, lüzumsuz şeylere binlerce lira sarf etmektense Şemsi'nin arzusuna göre güzel bir ev açmasını temin için ona beş yüz altın kadar bir yardım daha göstermenin daha uygun olacağını anlattı.

Mecdi Bey nazırın odasında.

Mecdi Bey nazırın beş yüz lira teklifini işitince bozuldu. Servetinin bu kadar fedakârlığa müsait olamayacağını anlatmak istedi. Fakat nazırın nazik ve güzel sözleri, ısrarları karşısında nihayet mağlup oldu. Beş yüz lirayı vermek şartıyla damat beyin evini döşemek masrafını üstlendi. Nazır bu ilk başarıyı elde ettikten sonra ikinci bir mesele çıkardı. Şemsi'nin aldığı kırk lira kadar maaş yeni açacağı evi idare etmeye, kendisinin ve asil karısının alıştığı gösterişli tuvaletleri, kibar hayatı sürdürmeye yeterli olmadığını söyleyerek yardımlarını tamamlamak, damadını ve kızını tamamıyla mesut etmek için onlara ait elli lira kadar bir maaş vermesi teklifinde bulundu.

Bu ikinci teklif Mecdi Bey'i ürküttü ve şaşırttı. Ayda elli lira senede altı yüz lira ederdi. Kendisi bile evine bu kadar sarf etmiyordu. Şemsi Bey'in bir karı, bir koca için ayda kırk liradan fazla masraf etmesi hem israf hem günah olurdu. Bunu katiyen reddediyordu... Nazır nazik bir diplomattı. İstediğini mebuslara bile kabul ettirmekte mahareti vardı. Mecdi Bey'e bir sigara daha takdim etti. Onu iltifatlarla, takdirlerle okşaya okşaya nihayet yumuşattı. Ayda kızına yirmi beş lira maaş bağlamaya razı oldu.

O zaman nazır bey başarısından gururlu, tebessüm ederek özel kalem müdürünü çağırdı:

— Gel şimdi, kayınpederin beyefendiye teşekkürler et... İstediğin evi döşemek için beş yüz lira yardım edecekleri gibi kızları hanımefendiye ayda yirmi beş lira vermeyi buyurdular... dedi. Şemsi'nin abartılı teşekkürlerine rağmen Mecdi Bey nazırın yanından üzgün ve neşesiz çıktı. Onu dışarı kapıya kadar uğurlayan Şemsi tekrar atılarak nazırının yanına geldi. Eteğini öpercesine dalkavukça minnetler teşekkürler arz ederken:

— Bu lütuf onun değil sizin cömertliğinizdir. Sizin inceliğiniz, gücünüzden başka dünyada hiçbir kuvvet Mecdi Bey'e bu fedakârlığı ettiremezdi. Beş kuruş sarf ederken titreyen bir adama beş yüz lira feda ettirmek dehşetli başarı... dedi.

Nazır bu iltifatlardan mutlu tebessümlerle:

— Yalnız beş yüz lira mı ya... Zavallının her ay yirmi beş lirayı vaat edinceye kadar nasıl buram buram terlediğini görseydin!.. dedi.

— Sahi, gerçekten bu başarı daha büyüktür! Sizden bu ricada bulunduğum zaman hiçbir zaman bu derece kazanç ümit etmiyor, çok arayarak ufak bir şey koparmak isteğini besliyordum... Ümitlerimin kat kat üzerinde cömertlik gösterdiniz.

Şemsi tekrar minnetler, aşırı iltifatlar sunduktan sonra nazırının yanından çıktığı zaman kendi kendine gülüyordu. Tebessümleri sevinçli olmaktan çok eğlendiğini gösteriyordu. Nazırını da emellerinde hizmet ettirmiş ve başarılı olmuş bulunduğuna seviniyor, bunu nazırın maharet ve gücüyle değil kendi tedbiriyle elde ettiğine gururlanıyordu.

Atiye Hanım kızının çeyizini düzmekle uğraşır, diğer tarafta Şemsi evini düzüp koşmaya çalışırken sık sık görüşüyorlardı. Damat Bey haftada bir akşam yemeye gidiyor, Atiye Hanım'ın kabul günleri Rezzan'ın yanında bulunmakta kusur etmiyordu.

Düğün oluncaya kadar Rezzan onun gerçek yüzünü anlayamadı. Onu soğuk ve can sıkıcı bulmuyordu. Onunla

yaşamaktan mutsuz olmayacağını, yeni gireceği aile hayatına alışacağını zannediyor, bir ümit ışığı görüyordu: Anne olmak. Çocuğunu sevmek, çocuğu için yaşamak.

Şemsi Bey hangi semtte, nasıl ev tuttuğunu, ne tarzda dayayıp döşediğini anlatmıyordu.

— Size bir sürpriz hazırlıyorum. Her şeyi benim zevkim, benim beğenimle yaptırdım. Döşemelere kadar her şeye ben eşlik ediyorum. Bakalım benim zevkimi beğenecek misiniz?.. diyordu.

Ve bu sözleri öyle bir tavırla söylüyordu ki manasının daha çok "Size ne kadar mükemmel bir şey arz edeceğimi görecek ve hayran olacaksınız!" demek olduğu anlaşılıyordu.

Rezzan gürültülü, gösterişli düğün yaptırmak istemedi. Şemsi buna razı olmuyordu. Bu vesileyle de kendisine parlak bir reklam yapmak, düğününe memleketin bütün büyüklerini davet etmek arzusunda idi. Rezzan'ı ikna edemedi. O her şeyin teklifsiz, samimi bir hususiyet dairesinde olması için ısrar ediyor, "Âleme gösteriş yapmak için niye rahatsız olayım? Eğer sevdiklerimizle beraber eğlenmek, birbirimizi dostlarımıza tanıtmak istersek düğünden sonra onlara yuvamızda ziyafetler veririz. Yüz kişiyi birden davet edeceğimize onları beraber bulunmaktan memnun olacak kısımlara ayırır, haftada bir iki defa ziyafetler veririz. Biz de yorulmayız ve zevk alırız..." diyordu.

Galibiyet Rezzan'da kaldı. Şemsi onun arzusuna uydu. Fakat hiç olmazsa nikâh toplantısına nazırlardan, âyandan, mebuslardan tanıdıkları davet ederek devlet adamlarıyla teması olduğunu gösterme fırsatını kaçırmadı. Ve nikâhı ve kimler bulunduğunu gazetelere yazdırdı.

Perşembe akşamı gelini, Şemsi'nin yeni dayayıp döşediği eve götürdüler. Orada yalnız kadınlara on iki kişilik bir ziyafet vardı. Atiye Hanım'dan başka hepsi Şemsi'nin akrabası idi. Alafranga görünmek isteyen, fakat medeni, ciddi bir tarz yaratamayan, yarı mutaassıp, yarı serbest, kâh gelenekçi, kâh yenilikçi renksiz bir muhitti. Rezzan pek sıkıldı. Misafirler dağıldığı, yalnız kaldığı zaman hislerini kocasından gizlemedi:

— Akrabaların sana benzemiyor, sen bu muhit içinden müstesna çıkmışsın. Öyle zannederim ki bu hanımlarla pek sık ve samimi ilişki kuracak olursak onlar benden nefret edecekler, ben de sıkıntıya düşeceğim. Ben dedikodudan uzak, huzurlu, samimi bir hayat yaşamak isterim... dedi.

Şemsi buna darılıp üzülmedi. Kendisinin bu muhit içinden müstesna meziyetle çıkmış kabul edilmesinden memnun ve gururlu göründü.

***

Yeni eve geldiğinin ertesi günü kocası evden çıktığı, yalnız kaldığı zaman Rezzan, en mahrem hisleriyle düşünmek, kalbinin derinliklerine bakmak istedi. Kalbinde ve ruhunda matemli boşluklardan, üzüntülerden başka bir şey bulamadı. Şemsi'nin özel hayatında tahmin ettiğinden daha az incelik ve zarafet görebilmişti.

Sonra etrafına yöneltti̇ği bütün bakışlar ruhunda soğuk tesirler bırakıyordu. Her şey kocasının nazik ve ince bir zevkten mahrum olduğunu ispat ediyordu. Zevkine güvenmesinin gururuyla başlı başına döşettiği bu ev zevksizlik timsali idi. Ne renklerde uyum, ne eşyada ahenk vardı. Eşya mağazalardan, sanat bilgisi ve iyi bir zevk rehberi olmaksızın, gelişigüzel alınmış, buraya yığılmıştı. Her şeyin seçiminde yalnız gösterişe özen gösterildiği anlaşılıyordu.

Ev altı odadan ibaret yeni bir apartmandı. Yatak odası, salon, yemek odası, çalışma odası, istirahat odası hep uzaktan ihtişamlı görünen büyük, yaldızlı, gösterişli eşyayla doldurulmuştu. Evini gezer, eşyasını incelerken, Nedim'in kendisi için döşettiği çiftlik konağındaki asil ve sanatkâr zevk, en ağır ve kıymetli eşyadaki sadelik, zarafet hayalinde canlandı. Nedim ile Şemsi'nin muhitlerinde, zevklerinde de şahsiyetleriyle orantılı bir fark gördü.

Acı üzüntüler kalbini yakarken düşüncesini akıllıca muhakeme etmeye, teselli bulmaya çalışıyordu. Mahvolmuş, gitmiş bir saadete ebediyen ağlamak doğru değildi. İnsan zevkine, arzusuna göre yaşamak için kendine bir muhit edinmeyi başarmalıydı. Şemsi ruhunun arkadaşı, dostu ola-

mayacaktı. Bunu anlıyordu. Fakat kocası olmuştu. Yarın çocuğunun babası olacaktı. Mesut değilse bile huzurlu ve işkencesiz yaşayabilmek için onu terbiye etmeye, zevkini, hissini inceltmeye çalışmak, yeni hayatına, muhitine layık bir hale getirmek lazımdı.

Rezzan yeni evinde bu azimle faaliyete başladı. Şemsi'ye hayatın inceliklerini hissettirmeye, sevdirmeye çalışıyordu. Karşılıklı saygı içinde samimi, özenler arasında zahmetsiz, vakur, sade, nazik bir hayat yaşamaya alıştırmak istedi.

Şemsi'nin ruhunda samimiyet ve incelik yoktu. Onun sermayesi ve kıymeti sathi bir yaldızdı. Uzaktan hoş görünen bir gösterişti. Epeyce temas, yakından tetkik edildiği zaman bu yaldızın altında kaba ve değersiz bir madde seçilirdi. Rezzan onu kendi başına ruhunun çıplaklığıyla görüp gözlemledikçe acı hisleri, üzüntüleri artıyordu.

Şemsi yeni açtığı ve pek güzel ve muhteşem saydığı evini bütün dostlarına göstermek, karısına da ne kadar büyük devlet adamlarıyla samimi görüştüğünü anlatmak için düğün vesilesiyle birçok ziyafet verdi. Hep menfaat ümit ettiği adamları davet etti. İçlerinde vezirlerden, âyandan, mebuslardan, yüksek makamlı devlet adamlarından başka onların hoşuna gidecek sevimli, zarif edipler yahut güzel saz çalan, okuyan sanatkârlar vardı. Kendisinin de etkili, tatlı bir sesi vardı. İyi keman çalardı. Verdiği ziyafetlerin genelinde eğlence sofrası kurulurdu. Sazlar, ahenklerle geç vakitlere kadar içer, sarhoş olur, bağıra çağıra eğlenirdi. Bu misafirler geldiği zaman Rezzan odasına kapanırdı.

Rezzan kendisinin de çıkacağı, katılacağı ziyafetlere tanıdığı yeni tarz hayata alışmış kibar aileler davet ederdi. Onlar arasında piyano ve alafranga ahenklerle eğlenilir, bazen briç ve poker oynanırdı. Rezzan'ın bizim Doğu musikisini beğenmemesine karşılık vermek için Şemsi de Batı musikisiyle alay eder, cahilce bir inatla Batı musikisinde zevk ve sanat bulunmadığını iddia ederdi. Musiki meselesi hiç uyuşamadıkları ihtilafların birincisi olmuştu. Bu durumla beraber Şemsi pek yaklaşmak istediği büyükleri, "Gayet terbiyeli, salon adam-

larıdır...” diye karısını da kandırmaya çalışarak bu ziyafetlere çağırır, Rezzan'a takdim ederdi. İlk gördüğü kadına yılışmayı maharet ve zarafet sayan türedilere yüz vermediği, çatık durduğu için Rezzan'ı azarlamaya kadar varır, “Bizim istikbalimiz onların elindedir. Senin beğenmediğin, kaba ve küstah dediğin o bey himaye etmek isterse bir müsteşar ve belki de vali yaptırabilir... Onlar biraz kabalık etseler bile menfaatimiz, istikbalimiz uğruna ona göz yummaya ve hatta icap ederse onu hoş görmeye mecburuz...” derdi.

Rezzan bu aşağılık menfaatperestliği tartışmaya bile layık görmez, cevap vermezdi. Bu mesele, aralarındaki ihtilafların ikincisine sebep oldu. Ve zaman geçtikçe ihtilaflar çoğalıyor, kalınlaşıyor, uzaklıklar oluşturuyordu.

Bu hallerden müteessir ve mustarip olan yalnız Rezzan'dı. Şemsi menfaatten başka şey düşünmezdi. Onun Rezzan'la yaşamakta zevki ve menfaatleri vardı. Rezzan'ın dargınlıklarına, soğuk durmalarına ehemmiyet vermez, yine sokulur, yalvarır, dalkavukluklar, yaltaklanmalarla barışmaya çalışırdı. Rezzan'ı en çok müteessir eden de onun haysiyetsizliği, yaratılışının yücelikten mahrum oluşu idi.

Zaman geçiyor, Rezzan'ın ıstırapları da artıyordu. Şemsi'nin ruhunu, özünü anlamak için kalbine dikkatle baktıkça karanlıklar içinde yeni yeni kötülükler keşfediyordu. Bütün sevgisi, dostluğu sahteydi. Şimdi en samimi hürmetlerle ağırladığı birini, ayrılır ayrılmaz çekiştirmeye, alay etmeye başlardı. Rezzan onun kendisine gösterdiği sevginin de riyakâr olduğuna kanaat etmişti. Alelade sözlerine bile inanmazdı. Yalan söylediğini çok defa tecrübe etmişti. Merhametsiz ve fırsat düşkünüydü. Büyükler huzurunda ne kadar alçak ve riyakâr ise kendisinin lütfuna, merhametine muhtaç kalan âcizlere karşı o derece mağrur ve acımasızdı. Hamiyetsizdi. Vatanı, milleti için küçük bir fedakârlık göstermeyi bile aklına getirmezdi.

Sonra Rezzan'ın bir türlü geçiremediği fena alışkanlıkları vardı. Pisti. İnsanlara gösteriş için dış giyimine ehemmiyet verdiği, şık gezdiği halde vücuduna, iç çamaşırlarına bak-

maz, Rezzan'ın zoruyla hamama gider, çamaşır değiştirmekte zorluk çıkarırdı.

Evliliğinden bir sene sonra idi. Şemsi nezaret müsteşarı oldu. Mevkii, şerefiyle beraber kabalıklar da artmıştı. Önceden aşırı bir tevazuu, riyakârlığı vardı. Bu hali birçok kabahatini örter, yaldızlardı. Müsteşar olduktan sonra ona bir de büyüklenme geldi. Şimdi Rezzan'a ve ailesine karşı da mağrur bir tavır takınıyor, önceki yaltaklanmaları göstermiyordu. Rezzan bu kadar adi ve alçak olduğunu bildiği adamın gururunu çekemiyor, en çok bundan mustarip oluyordu.

Nihayet tahammül edemedi, dertlerini annesine açtı. Bu adamla yaşayabilmek için gösterdiği tahammülleri, çektiği ıstırapları tasvir etti. Artık tahammül edemeyeceğini, ondan ayrılmak, babasının evine çekilmek istediğini söyledi. Şimdi ruhunun gizli emellerinden de korkmaya başladığını anlattı. Kendisi bu evliliğe en çok anne olmak, sonra evladını sevmek, onun için yaşamak emelleri ve ümitleriyle razı olmuştu. Bugün bu ümidin gerçekleşmesinden, bir evladı olmasından korkuyordu. Çocuk da nefret ettiği babasının fıtratında doğar, onun adi ve alçak huylarının mirasçısı olursa?!

Atiye Hanım, o ana kadar farkında olmadığı kızının dertlerini, felaketlerini haber alınca ezildi. Ne yapacağını şaşırdı. O akşam meseleyi kocasına ve oğluna açtı. Onlar, hayretle dinlediler. Şemsi'nin sathi yaldızına aldanmışlardı. Rezzan'ın bir kızgınlık sonucunda abarttığını düşündüler. Hele Mecdi Bey şiddetle itiraz etti. Ciddi bir öfkeyle konuşuyordu.

Yakında Süreyya'nın düğünü olacaktı. Bir gürültü, bir rezalet çıkarsa o vakur ve asil ailenin bundan müteessir olması, nişanın bozulması ihtimali vardı. Saçma bir şey için Süreyya'nın istikbalini, saadetini mahvetmek delilik olurdu. Rezzan hayatı çocuk oyuncağı mı sanıyordu? Nedim Bey'le evlenemediği için senelerce kız durmuş, bütün talipleri reddetmişken nihayet bin güçlükle seçtiği Şemsi Bey'le de işte henüz bir sene olmadan ayrılmak istiyordu. Kendisi bu düğün için Şemsi Bey'e beş yüz lira vermişti. Diğer düğün mas-

rafları da bin liradan fazlaydı. Rezzan'ın çocukça bir keyfi için bütün masraflar heba mı olacaktı? Şemsi Bey'i niçin istemiyordu. Sarhoş muydu, çapkın mıydı, onu dövmüş, sövmüş müydü? Hayır. Zevkine, keyfine uymuyor diye kocasını bırakıp kaçmak maskaralık olurdu.

Atiye Hanım Rezzan'ı teskin etmek için babasının bütün bu şiddetli sözlerini anlattı. Ona sabır ve tahammül tavsiye etti:

— Hele biraz zaman daha sabret, geçinmeye çalış. Süreyya'nın düğünü olsun bitsin. Geçinemeyeceğini katiyen anlarsan o zaman düşünürüz... dedi.

Rezzan razı oldu. Ve sabretti. Haziran'ın son haftasında düğün oldu. Süreyya içgüveysi gitti. Rezzan babasını kandırmak için girişime hazırlandığı sırada idi, Mecdi Bey hastalandı. On beş gün içinde gitti. Rezzan babasının ölümünü bekliyormuş gibi görünmemek gayretiyle biraz daha tahammül etti. O sırada Dünya Savaşı patladı, genel seferberlik ilan edildi. Süreyya Çanakkale'ye memur oldu, gitti.

Atiye Hanım tek başına, korumasız, desteksiz kalmıştı. Evde yapayalnız oturuyordu. Üzüntüler, matemler içindeydi. Rezzan'ı daima yanında görmekten teselli bulacağını hissediyordu. Şimdi Rezzan'ın gözlerinin içine bakıyor, ondan bir talep, bir işaret bekliyordu. Rezzan'ın kocasından ayrılmak, eve gelmek teklifini derhal can atarak kabul etti.

Rezzan evde kendisine ait eşyayı topladı, annesinin evine götürdü. Sonra oturdu. Şemsi Bey'e bir tezkere yazdı:

> Bir senedir beraber yaşıyoruz. Daha baştan ruhlarımızın kaynaşamayacağını hissetmiştim. Şimdiye kadar bu hayata alışmak, geçinmek için çalıştım. Mümkün olmadı. Buraya ebediyen veda ederek çıkıyorum. Aramızda gürültüler çıkması, âleme dedikodu olması sizin de haysiyetinize dokunur. Tatlılıkla beni boşamaya razı olursanız ben de nikâhımdan, her şeyden vazgeçmeye, ev eşyasını da size bırakmaya razıyım. Cevabınızı annemin evine bir mektupla bildirmenizi rica ederim. Çünkü beni bir daha görmenizin ihtimali yoktur.

Bunu Şemsi Bey'e vermesi için hizmetçiye bıraktı. Esaretten, işkenceden kurtuluyormuş gibi geniş nefesler alarak çıktı.

Şemsi Bey Rezzan'ın teklifini hesabına, menfaatine uygun gördü. Yazdığı kısa bir cevapla onu boşadığını bildirdi.

İşte Rezzan kocasından ayrılmasını takip eden beş seneden beri memleketin girdiği buhranlara, felaketlere ağlayarak yaşıyor, Çanakkale'de vazifesi başında bulunan Süreyya'nın endişelerini çekiyordu. Gizli bir derdi daha vardı. Nedim'in savaştan evvel uzun bir seyahate çıktığını, bir daha dönemediğini haber almıştı. Samimi endişelerle düşünüyordu. Acaba Nedim ne olmuştu?

Mütareke yapıldığı zaman, Süreyya'nın dönüşünün yakın olduğunu düşünerek biraz sevinmişlerdi. Ardından Rezzan, Nedim'in annesi Nazime Hanım'ın vefatını haber aldı. Bütün felaketlerine, hayatının zehirlenmesine sebep olan bu kadına kalbinde derin kinler, nefretler vardı, ona acımadı.

6

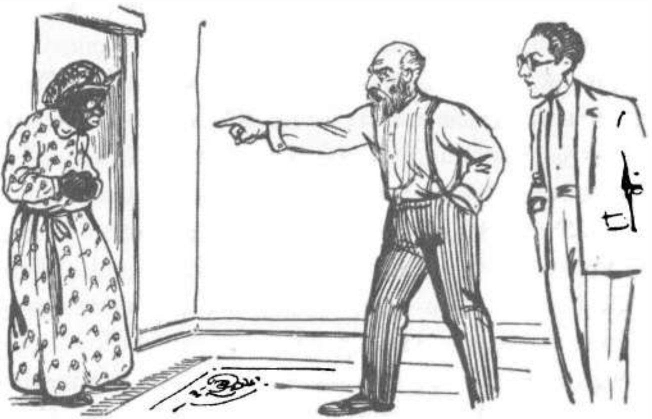
İstanbul'a dönüşünden beri bir hafta olmuştu. Nedim hâlâ tereddütler içinde yaşıyordu.

Evinin hali ona hayretler verdi. Konağın bütün tertibi, âdetleri değişmişti. Annesi evde daimi bir sükûnet ve düzen sürmesine özen göstermiş ve başarılı olmuştu. Nedim bütün hayatını eski konağın ve bu evin huzurlu ve ciddiyet dolu sükûneti içinde yaşamış, ruhu o yalnızlık ve mahzunlukla bütünleşmişti.

Bu defa konağı büsbütün başka buldu. Annesinin ve kendisinin senelerce kullanmış ve terbiye etmiş oldukları hizmetçiler, uşaklar, aşçıya kadar, hepsi değiştirilmişti. Evde eskilerden dadısı Nevreste kalmıştı. Nedim yalnız onda eski tanıdık simayı ve terbiyeyi görüyordu. Yeni tutulmuş diğerleri hep arsızdı. Evde sık sık bağrışmalar, yüksek kahkahalar, hatta bazen gürültüler, kavgalar işitiliyordu. Bütün bu perişanlıklar içinde kayınpederi Nuri Bey'i görürdü.

Nuri Bey telaşçı, gürültücü, laubali yaradılışlı, çok konuşmaya ve gülmeye meyilliydi. Nazime Hanım'ın vefatı üzerine buraya yerleştikleri günden beri, daimi sahibiymiş gibi evin hizmetkârlarını, âdetlerini, her şeyini değiştirmişti. Kendisinin beğendiği ve tuttuğu uşaklar ve hizmetçilerle konuşur, güler, söylerdi. Mutfağa iner, aşçıya yemek tarifi eder, tencereleri açar, bakar, tadar, şakalaşırdı. Hükümet bütün hayvanları almıştı. Ahırda yalnız ihtiyar kır beygir canını sürüklüyordu. Nuri Bey tembel bir arabacı tutmuştu. İhtiyar hayvan tımarsızlıktan kirlenmiş, daha berbat miskin bir hal almıştı. O her gün bu miskin hayvanı mükellef bir arabaya koydurur, gezmeye gider, yolda arabacıyla sohbet eder, gülüşürdü.

Nedim'in dönüşünden beri Nuri Bey kayıtsız tabiatıyla hiçbir şey olmamış gibi eski tarz hayatına devam etti. Nedim'in önünde uşaklara teklifsiz emirler veriyor, bazen gülüyor, bazen hiddetleniyor, bağırıyordu. Evin sahibi geldiğine, vaziyetin değiştiğine hiç dikkat etmiyor, ehemmiyet vermiyordu. Nedim bir iki defa onun Nevreste'ye de bağırarak emir verdiğini, azarladığını gördü. Hayret etti ve üzüldü. Evde hürmetlere, iltifatlara alışmış Nevreste, Nuri Bey'in eline yeniden esir düşmüş gibi bir işkence hayatı yaşıyordu. Aşırı sadakati ve bağlılığıyla her hakarete tahammül etti,

Nuri Bey laubali bir tahakkümle Nevreste'yi de azarlardı.

Nedim'i bekledi. O geldikten sonra Nuri Bey'den gördüğü hakaretlere karşı yaralı ve yardım dileyen gözlerle Nedim'e bakıyordu.

Nedim zor durumda kalmıştı. Yaratılışında büyüklük, nefsinde vakar olmayan, burada hiç sıkılmayarak eskisi gibi yaşayan kayınpederini evinden kovabilir miydi?! Fakat bu perişan hayata nasıl tahammül edebilecekti?!

Teyzesi Ayşe Hanım mağrur halleriyle mesafeli ve ağır duruyordu. Nedim onun gözlerinde Nuri Bey'in hallerinin sebep olduğu üzüntüler okudu. O bir kere sofrada münasip bir ev aramakta olduklarını söylemişti.

Nedim nezaket ve misafirperverlik hissiyle:

— Aceleye mahal yok efendim. Burada rahatsız olmuyorsanız, beni düşünmeyiniz... dedi.

Nuri Bey bu nezaketteki mecburiyeti anlar görünmedi. Ağzına attığı büyük bir lokmadan yanağı şişmiş, onu çiğnemeye çalışırken dolu ağızla:

— Rahatsızlık olsa bile nereye gidebileceğiz?! Ev almak imkânsız gibi bir şey. İstanbul'un yarısı yandı. Altına su döksen kimse oturduğu yerden deprenmek istemiyor... dedi. Ve galiba son tabiri hoş bulduğu için kendisi şuh bir kahkahayla güldü.

Leman güzelliğine, asaletine mağrur, heykel gibi dururken ev sahibi sıfatıyla annesine ve babasına cömert bir nezaket göstermede kendisinde yetki gördü.

— Estağfurullah siz bizi neden rahatsız edesiniz... Elhamdülillah yerimizi dar etmiyorsunuz... Hele Avni haminnesini o kadar seviyor ki hiç ayrılmak istemiyor. Değil mi Avni?

Leman son hitabı üzerine başını yanında oturan oğluna çevirdi. Ondan bir cevap bekler gibi güldü. Nedim de oğlunun yüzüne baktı. Bakışında sevgi ve şefkatten çok üzüntüler okunuyordu. Avni tombul ve güzeldi. Annesinin büyük gözlerini almış, onun gibi ağır ve soğuktu.

Nedim oğlunu da sevemiyordu. Bu muhit içinde yaşamanın azap olacağını hissediyordu. Nereye gidecek, nasıl yaşayacaktı? Tekrar bir seyahate çıkmak aklına geldi. Beş sene

yaşadığı gurbet ve esaret hayatı ona vatan toprağı, vatan havası için büyük bir istek vermişti. Bu isteği daha tatmin edememişken İstanbul'dan ayrılmayı istemiyordu. Fakat İstanbul'da ne yapacağını, nasıl yaşayacağını da bilmiyordu.

Şimdi siyasetten nefret etmiş gibiydi. Siyasi mücadelelerden korkmazdı. Fakat ne için ve hangi fırka için mücadele edecekti? Kendisi külah kapmak emelinde değildi. Bulanık suda balık avlamaya çalışanlar arasına karışmak istemedi.

Moda'nın eski kibar aileleriyle temas etmeyi düşündü. Kulüp perişan olmuştu. Savaş esnasında İngilizler, Fransızlar dağılmış, her biri bir kenara çekilmiş, sonra mütarekeyi takiben şiddetli öfkeler, kinlerle meydana atılmışlardı. Moda'da ne medeni cemiyet, ne zevkli eğlence kalmıştı. Harp gizlenen kinleri, garezleri, hırsları meydana atmış, alevlendirmişti. Nedim bu muhitte de zevk ve arkadaşlık bulamayacağını anladı.

Bu kararsızlıklar, tereddütler içinde yaşarken işlerini anlamak istedi. Çiftliklerinin kâhyasına güveni vardı. Büyükbabası Kazasker Efendi'nin seçtiği ve yerleştirdiği namuslu, muhterem bir ihtiyardı. Kendisinin bulunmadığı beş senede, o ayrılık ve felaket zamanlarında çiftlikler ne olmuştu? Kâhya hesap verdi. Beş sene içinde her türlü masraf çıkarıldıktan sonra bankaya doksan bin liradan fazla para yatırmıştı. Nedim şaştı. Çiftliğin son senelerde bu kadar büyük faydalar elde etmiş olması onda bir fikir uyandırdı. Ömründe çalışmak ve kazanmak zevki tatmamıştı. Çiftliklerinden alelade gelirin on misline yakın fazla gelir alınmış olmasını bir kazanç saydı. Bu istifade ona tatlı ve hoş göründü.

Hayatını, mesaisini çiftliğe hasrederek çalışmak, milyonlar kazanmak imkânını düşündü. Çiftliğe çekilmek, orada yalnız yaşamak, senede bir iki seyahat yapmak ona huzurlu, rahat, tatlı bir hayat gibi göründü... Bu düşünceyle yine kalbinin derinliklerindeki kederleri, acıları hissetti. Rezzan'la yaşamak için o kadar tatlı hevesler, emeller, itinalarla yaptırdığı çiftlikte yapayalnız, onun hayali, hasretiyle mi yaşayacaktı?

Rezzan acaba ne olmuştu? Kendisini unutmuş, kocasıyla mesut olmuş muydu? Bunu öğrenmek istedi. Kimden ve nasıl anlayabilirdi? Düşündü. Rezzan için hâlâ kalbinde yüce hisler, hürmetler beslerdi. Onun hayatı, yaşayışı hakkında yabancılardan bilgi istemeye gönlü razı olmuyordu. Kocasının durumunu araştırarak Rezzan'ın hayatını ondan öğrenmekten başka çare bulamadı. Şemsi Bey'i bilen bir tanıdığı vardı. Onu buldu, ipucu vermemeye çalışarak bahsi Şemsi Bey üzerine getirdi. Ve onun ne olduğunu sordu. O:

— Valilikle İstanbul'dan çıktığını haber almıştım. Fakat şimdi nerede olduğunu bilemem... dedi.

— Acaba karısıyla beraber mi gittiler?

— Süreyya Bey'in kız kardeşi değil mi? Onunla geçinemediler. Daha evliliklerinin ilk senesi ayrıldılar.

Nedim heyecanla yerinden sıçramamak için kendini zorlukla zapt edebildi. Fakat çehresinin sararmasına engel olamadı, rengi uçtu. Bir iki dakika söz söylemeye kuvvet bulamadı. Taze bir ümit onu parıltılı ve güleç âlemlere uçurmuştu!

Nedim kendisini sokağa attığı zaman süratli adımlarla yürüyordu. Bir şey düşünemiyor gibiydi. Zihnine bir anda bin türlü düşünce hücum ediyordu. Demek Rezzan bugün serbestti! Onunla evlenmek, mahvolduğuna inandığı istikbali canlandırmak, saadet görmek mümkün olabilecekti! Fakat karısını, oğlunu ne yapacaktı?! Sonra annesinin ruhuna hürmet etmek mecburiyeti vardı!

Bütün bu muhtelif fikirler arasında mütemadiyen parlayan ve büyüyen sabit bir ışık görüyordu: Rezzan hür ve bağımsızdı.

Birdenbire gelen bir fikir onu sarstı. Rezzan hür müydü?! Acaba dört seneden beri başkasıyla evlenmemiş miydi? Sevdasını unutan, bir kere Şemsi Bey'le evlenen kadın, ondan ayrıldığı dört seneden beri başka biriyle evlenmiş olamaz mıydı?

Bu düşünce onu sersem etti. Şimdi başka hiçbir şey düşünemiyordu. Fikri bir noktada sabitlendi: Rezzan serbest miydi!

Kendini evde buldu. Fikrin ve iradenin etkisi olmadan ayakları kendiliğinden onu eve getirmişti. Yine iradesiz yukarı çıktı. Çalışma odasına girdi. Düşünmek istedi. Fikri, hissi, ruhu bütün varlığı bir emel, bir fikir karşısında titriyordu: Rezzan serbest midir anlamak... Kimden ve nasıl öğrenebilecekti?

Telefon aklına geldi ve yüzü güldü. Evet, telefonla anlayacaktı. Telefon adres kitabını eline aldı. Düşündü. Rezzan'ı ve kendisini tanıyan eski, ortak bir dost arıyordu. Şişli'de Rezzan'ın akrabasından İclal Hanım vardı. Birçok defa salonuna gitmişti. Ve galiba Rezzan'la görüştüklerini de biliyordu. Bu hanımdan istediği bilgiyi alabilecekti.

Fakat başka bir zorlukla karşılaştı. İclal Hanımefendi'nin evini, numarasını bulmak, kocasının ismini bilmeyi gerektirirdi. Bu zatı birkaç defa görmüş, tanışmıştı. İsmini biliyordu. Fakat beş seneden beri unutmuştu. Hatırlayamıyordu. Öyle bir isimdi ki gözünün önünde, dilinin ucunda olduğu halde bir türlü bulamıyordu. Bir kere işitse, yazılışını görse derhal hatırlayacaktı. Aklında şimşek gibi bir fikir parladı. Telefon kitabında, Beyoğlu'nda kayıtlı bütün Türk isimlerini gözden geçirecek, o isim gelince muhakkak hatırlayacaktı.

Kitabı açtı. Birinci sayfadan başladı. "Beyoğlu" kelimesi hizasında Türk ismi gördükçe dikkat ediyor, düşünüyordu. Yorulmaz bir sabırla iki saatten fazla uğraştı. Nihayet S harfinde "Sabri Bey" ismini bulunca sevinçle yerinden fırladı. Şimdi çok iyi hatırlıyordu. Evet, onun ismi Sabri'ydi. Numarasını aradı. Bağlantı kurunca İclal Hanımefendiyi buldu. Kendini tanıttı. Beş senelik esaret hayatından bahsetti, doğrudan doğruya Rezzan'ı sormaya cesaret edemedi. Önce Süreyya'yı sordu. Onun evlendiğini, içgüveysi gittiğini haber alınca cesaret buldu. Atiye Hanım ve Rezzan hakkında bilgi istedi. Mecdi Bey'in vefatından beri onların ana kız, Hisar'daki evlerinde münzevi bir hayat yaşadıklarını öğrendi.

Şimdi Nedim heyecandan yerinde duramıyor, ellerini ceplerine koymuş, başını eğmiş, oda içinde dolaşarak düşünüyordu.

Mecdi Bey'in vefatı da ona itiraf etmeye utandığı, gizli bir sevinç hissi vermişti. İşte Rezzan tamamıyla hürdü ve bağımsızdı. O taraftan saadetlerine engel olabilecek hiçbir mani kalmıyordu. Fakat kendisi ne yapacaktı? Karısı ve çocuğu vardı. Sonra annesinin kendisine telkin ve kabul ettirdiği arzuları düşündü.

Annesinin vefatından sonra da hatırası için hayatının geri kalanını bedbahtlığa mahkûm etmeye mecbur muydu? Fikri, hissi, vicdanı hepsi bağırıyor, "Hayır" diyordu.

İkinci meseleyi düşündü. Zaten karısı ve çocuğu kendisiyle yaşamaktan bir sevinç ve saadet duyamıyorlardı. Onlar zevki kendi muhitlerinde huzurlu yaşamakta buluyor, birbirlerini seviyorlardı. Kendisinin ayrılması onları bedbaht etmeyecek, fakat Leman'ın ve teyzesinin gururunu, haysiyetini kıracaktı. Onların gururunu korumak için hayatının bütün saadetlerini bir kere daha feda etmek ahmaklık olmaz mıydı? Şimdi onu boşamak yahut onu burada oğluyla bırakarak Rezzan'la evlenmek ve yaşamak şıklarından birini tercih etmek kalıyordu. Fikri ve felsefesince iki kadın almayı doğru görmüyordu, fakat iki kadın alma haksızlığını keyfi için değil, yine kadınların, anasının zulüm ve hatasını tamir etmek için yapacaktı. Leman bu duruma razı olmazsa kendisi onu boşamaya da razıydı.

Bu kararı verince başında bir hafiflik, kalbinde rahatlık, vücudunda kuvvet hissetti. Senelerden beri üstüne yüklenen felaket ağırlıkları, etrafını saran keder karanlıkları ortadan kalkmıştı. Semavi bir saadet havası içinde kanatlanmış, nurlara, Rezzan'a doğru uçuyor gibi tatlı hislerle tebessüm ediyordu.

Sonra heyecanları, hissiyatı biraz sakinleşince düşündü. Acaba saadetlerini alkışlamakta acele etmiyor muydu? Henüz Rezzan'ı, hatta Süreyya'yı görmemişti. Bakalım Rezzan kendisini nasıl kabul edecekti? İkinci kadın olmaya razı olur muydu? Şimdi Süreyya'yı ve Rezzan'ı görmek için dayanılmaz bir arzu hissetti. Saatine baktı, üç olmuştu. Süreyya Beylerbeyi'nde oturuyordu. Oraya kadar gitmeye vakit müsait değildi.

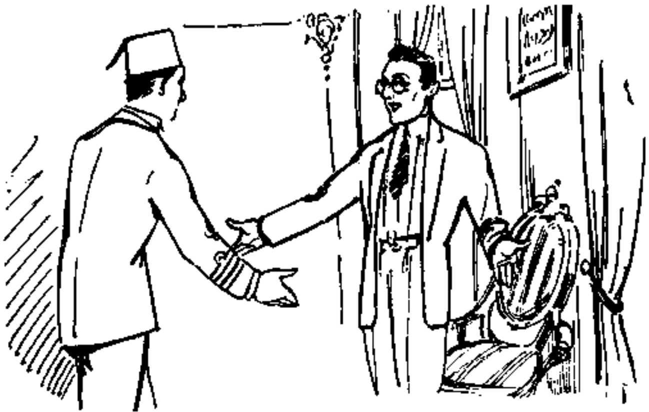
Nedim bu gece heyecanlarla fena uyudu, buhranlar içinde hep Rezzan'la uğraştı. Sabahleyin güneşle beraber kalktı.

Beylerbeyi iskelesine çıktığı zaman durdu. Süreyya'nın burada bir paşaya damat olduğunu öğrenmişti. Fakat paşanın ismi neydi, hangi semtte oturuyordu?! Bir arabacıya sordu: Bahriye Binbaşısı Süreyya Bey'i bulmak istiyordu. Bir paşanın damadı idi... Arabacı onun tarif etmesine meydan bırakmadan, "Biliyorum, biliyorum... Muharebeden yeni geldi ihtiyar paşanın damadı..." dedi.

Araba tepede eski ve muhteşem bir köşk önünde durdu. Güzel bahçeleri vardı. Uşak onu selamlık dairesinde bıraktı. Süreyya Bey'e haber vermeye gitti. Burası tek katlı büyük bir sofa ile dört odadan ibaretti. Odaların denize nazır ikisi açıktı. Yerlere mermer döşenmiş, üzerlerine güzel seccadeler serilmişti. Her taraf iyi bir zevkle ağır ve kibar bir şekilde döşenmişti. Duvarlarda kıymetli ve nefis yazı levhaları vardı. Bunları seyrediyor ve okumaya çalışıyordu. Arkadan Süreyya'nın sesini işitti:

— Senin geldiğini haber alınca can atarak koştum! diyordu.

Nedim gayriihtiyari kollarını açarak onu tebessümlerle ve eski samimiyetle karşıladı. Süreyya atılarak koştu, iki eski dost kucaklaştılar, öpüştüler.

Nedim gayriihtiyari bir sevinçle Süreyya'ya kollarını açtı.

Şimdi, karşı karşıya oturmuş, hasbihal ediyorlardı. İşte on iki seneden beri böyle baş başa kaldıkları, samimi görüştükleri yoktu. Birbirlerine son beş senelik hayatlarının ıstıraplarını, felaketlerini, matemlerini anlattılar.

Nedim sözün getirdiği bir fırsattan istifade ederek Rezzan'ı sordu. Süreyya yaradılışındaki saflık ve ciddiyetle bütün hakikatleri anlattı. Hiçbir şey saklamadı. Onun evlenmemek için senelerce gösterdiği direnci, ailenin ısrarı üzerine vardığı Şemsi Bey'le bir seneden fazla yaşamaya tahammül edemeyerek ondan çocuğu olur korkusuyla nasıl ayrıldığını, nihayet dört seneden beri annesiyle yaşadığı münzevi ve matemli hayatı ayrıntılarıyla tasvir etti.

Şimdi artık göstermelik âdetleri, yüzeysel merasimi unutmuşlardı. Kalplerinin eski samimiyetiyle açılıyorlardı. Nedim ruhunu, hissiyatını tamamıyla saf ve üryan gösterdi. On iki seneden beri çektiği acıları, ıstırapları, sonra Rezzan'ın serbest ve bağımsız kaldığını haber alınca verdiği kararı anlattı. Nihayet:

— Azizim Süreyya, rica ederim, bütün kuvvetinle çalış. Ben bu tereddütler, endişeler içinde yaşayamıyorum. Gece hiç uyuyamadım. Beni bu mühim vaziyetten kurtarmak, istikbalin saadetini yahut felaketini anlamak için hemen bugün Rezzan'ı görmelisin. Ona istikbalimi, bütün varlığımı takdim ediyorum. Zaten Leman'ı görmek benim için bir işkence olmuştur. Avni'nin doğduğu on bir seneden beri onunla ayrı yaşıyoruz. Onu boşamak veya şimdi oturdukları evde çocuğu ile bırakmak aynı şeydir. Çünkü Rezzan beni mesut etmek isterse muhakkak bir daha o kadını görmeyeceğimdir. Çiftlikte, on üç sene evvel Rezzan için yaptırdığım konakta münzevi ve mesut bir çiftçi hayatı yaşarız. İstediğimiz zaman seyahat eder medeni âlemler görürüz. Atiye Hanımefendi de bizimle beraber yaşamayı arzu ederlerse saadetlerimizi artırırlar. Çok acılar, ıstıraplar çektik. Uzun seneler kaybettik. Onları karşılayacak ve telafi edecek büyük saadetlere hakkımız var. Bu tereddütler içinde geçen her saat benim için elim bir zarardır... dedi.

Süreyya, Nedim'i tatlı tebessümlerle dinliyordu. O, sözünü bitirince, "Hakkın var. Vakit kaybetmeyelim..." diyerek yerinden kalktı. Elektrik düğmesine bastı. Gelen uşağa:

— Aşağı, kayıkhaneye haber gönder. Sandalı hazırlasınlar, Rumeli Hisarı'na geçeceğiz! dedi. Sonra Nedim'e dönerek ilave etti.

— Şimdi müsaade et de eşime bir haber vereyim. Seni kendisine başka bir gün takdim ederim. Bugün seni bekletmek istemem. Şimdi Rumeli Hisarı'na beraber geçeriz. Annem ve Rezzan'la görüşmek, bir karar verebilmek için bize bir saat kadar meydan bırakır, beni iskelede beklersin. Ümit ettiğim gibi çarçabuk mesut bir karar verirsek koşar, seni alır, onların yanına götürürüm. Sen de artık bizden sayılacağın için ailece oturur, kararlarımızı veririz e mi?..

* * *

Nedim Rumeli Hisarı iskelesinde beklerken karşıdan Süreyya'yı görünce heyecanla ona doğru yürüdü. Dikkatle yüzüne bakıyor, getirdiği haberi çehresinden okumaya çalışıyordu.

Süreyya Nedim'in kendisini gördüğünü anlayınca ona doğru yürümedi, durdu. Kardeşini ve kardeşi kadar sevdiği Nedim'i mesut görecek olmanın sevinçleriyle tebessümler saçıyordu. Yaklaşan Nedim'e:

— Acılar, felaketler mazi oldu yavrum, hepsi unutuldu. Seni bekliyorlar... dedi.

Mecdi Bey'in evine gidiyorlardı. Nedim süratli adımlarla yürüyor, heyecanından yüzü kızarmış, bir söz söylemeye gücü yetmiyordu.

Eve geldikleri vakit onları aşağı salon kapısında Atiye Hanım karşıladı. Her zamanki gibi güleçti. Nedim'i sanki bir hafta evvel görmüş de bugün yine salonuna kabul ediyordu. Telaşsız, teklifsiz, doğal, sadeydi. Nedim etrafına endişeli hızla bir baktıktan sonra hürmetle Atiye Hanım'ın elini öptü. O, Nedim'in bakışlarındaki manayı anladı. Samimi tebessümlerle:

Nedim'i kapıda Atiye Hanım tebessümlerle karşıladı.

— Anlıyorum, Rezzan'ı arıyorsunuz. Fakat o sizi benim gibi teklifsiz kabul etmek istemedi. Size hürmeten kıyafetini düzeltmeye çıktı. Nerdeyse gelir... dedi.

Oturdular. Nedim Atiye Hanım'a bakıyordu... On iki seneden beri görmediği bu güzel kadın pek az değişmişti. Ellisini geçmiş olduğu halde çehresi, endamı gençliğini ve tazeliğini koruyordu. Büyük siyah gözleri, tatlı ve büyüleyici bakışlarıyla ışıklar saçıyordu. Teni biraz solmuştu. Fakat bu berrak solukluk üzerinde serpme benleri siyah pırlanta gibi parlıyordu.

Nedim Atiye Hanım'ın güzelliğini, tazeliğini korumaktaki başarısına hayret etti:

— Zatıâlilerinizi görmediğim on iki seneden beri hiç değişmediğinizi iddia edersem, yalan söylemiş olmam. Maşallah, daimi bir bahar hayatı yaşıyorsunuz... dedi.

Atiye Hanım, neşeli ve övünçlü, hafif hafif gülerek cevap verdi:

— Bahar benden ne kadar uzak! Yazı bile geçirdim. Belki sonbahar...

— İlkbahar ve sonbahar... Hepsi bahar, hepsi güzellik değil mi efendim?

— Büyük farklar var. İlkbaharı meyveler vaat eden yaz takip eder. Ve onun sonbaharı da var. Fakat sonbahardan sonra, yazık ki, yalnız soğuk bir kış kalır...

Atiye Hanım'ın son cümlelerini Nedim dinlemedi. Karşısında canlanan hakiki bir bahar güzelliği gözlerini kamaştırdı. Bahara kavuşan bir kuş gibi hızla yerinden fırladı. Rezzan tebessümler, güzellikler saçarak seri adımlarla salona girmişti. Eski samimi tavrından biraz daha vakur ve serbest Nedim'e doğru yürüdü ve elini uzattı. Bütün beyazlar giyinmişti. Siyah saçları zarafet ve sanatla taranmış, beyazlıkların üstünde büyük bir siyah lale gibi, kıvrak ve parlak, şaşaalar saçıyordu. Saçları taşıyan geniş ve duru bir alın altında ışık ve letafet kaynağı iki kara göz mesut ve mağrur bakışlarıyla Nedim'e yeni bir bahar havası açıyor, dudaklarında uçan tebessümler Nedim'i bahar tebessümü gibi okşuyor, taze hayat veriyordu. Beyaz giysileriyle taze bir zambak kadar yüce, saf ve eşsizdi.

Nedim kendisine uzanan eli tuttu, saygılar içinde, dudaklarını dokundurdu. Rezzan'dan yayılan hafif yasemin kokuları Nedim'i maddi ve manevi zevklere gark etti. Rezzan Nedim'in yasemin kokusunu pek sevdiğini unutmamış ve bugün onu bu sevdiği ile de mutlu etmek istemişti.

Oturdular. Bir an suskunlukla geçti. Herkes bu mesut dakikanın tesiriyle büyülenmiş ve dalmış gibiydi. Sessizliği Atiye Hanım bozdu. Şuh tebessümleriyle Nedim'e dedi ki:

— Bu on iki senede Rezzan'ı da hiç değişmemiş mi buldunuz?

Nedim Rezzan'ı inceliyormuş gibi simasına tapan gözlerle baktı:

— Bilakis... Kendilerini pek değişmiş buluyorum Hanımefendi... O zaman çok güzel bir çocuk sayılabilirdi. Bugün

olgunluğuna, en güzel mevsimine gelmiş, bütün şaşaalarıyla parlayan bir bahar.

Atiye Hanım şuh ve mesut kahkahalarla güldü:

— Bugün her tarafta bahar görüyorsunuz... dedi.

— Kalbim ve gözlerim pek mesut, pek neşeli. Çünkü bugün hayatımın hakiki baharını yaşıyorum.

Rezzan da söze karıştı:

— Hakikaten, hayatın baharını yaşıyor gibisiniz. Bu on iki sene vücudunuzda hiçbir tesir yapmamış. Yalnız çehreniz biraz daha soluk, gözleriniz biraz daha vakur.

— On iki sene bir matem hayatı sürükleyen ruhumun çehreme yansıyan solgunluğu... Ümit ederim, bugün aldığım bahar buseleriyle geçecek, yok olacaktır...

Şimdi bugünden ve istikbalden bahsediyorlardı. Nedim savaştan beri çiftliğin kavuştuğu bereketlerden, istifadelerden, kendisinde uyanan çiftçilik heveslerinden bahsetti. Çiftlikte yaptırdığı ve on iki seneden beri kapalı bıraktığı, ayak basmadığı konağı şimdi tekrar görmek, orada yaşamak arzuları uyandığını anlattı. Çiftlikte nasıl huzurlu ve mesut bir hayat yaşatabileceğini şairane hayaller, parlak renklerle tasvir ediyordu. Hayat, âlemin dertlerinden uzak, medeni bir şiir ve sanat içinde sade, asıl gerçek meşgalelerle geçecekti. Çiftliğin pek sade ve basit işlerini yapacak, musiki, resim gibi medeni ve tatlı meşguliyetlerle dalgalandıracak, güzelleştirecekti. Sonra bu hayattan yorulduğu zaman, isterse bir iki ay İstanbul'da yaşayacak, arzu ederse seyahatler yapacak, dinlenecekti. Ve nihayet canı çekerse, Avrupa aristokratlarının şatolarında yaptıkları gibi bu kır hayatını şenlendirmek için çiftlikte zaman zaman ziyafetler vermek, pek sevdiği akraba ve dostları oraya davet ederek birer ikişer hafta misafir etmek de mümkündü. Kendisi bir otomobil almaya karar vermişti. Otomobille Kadıköy'den çiftliğe yirmi dakikada gidilebilecekti.

Nedim bu tasvirleri yaparken apaçık hiçbir şey söylemediği halde dolaylı olarak bu hayatın saadetlerinin Rezzan'ın da orada bulunmasıyla mümkün olabileceğini ima ediyordu. Rezzan, kendisiyle ilişkisini itirafa lüzum görmeyerek,

neşeli ve güleç, Nedim'in tasvirlerini takdirle alkışlıyor, bu hayata ne sevinçlerle iştirak edeceğini hissettiriyordu.

Hizmetçi kız kapıdan görünerek hanımefendiye manidar baktı. Atiye Hanım Nedim'e:

— Köyümüzde lokanta yok. Konağınıza gitmek mümkün değil. İster istemez bizim teklifsiz ve sade soframıza kanaate mecbur olacaksınız... diyerek ayağa kalktı.

Nedim vaktin ne çabuk geçtiğine hayret ediyordu. Büyük zevkler, neşelerle yedi. Sofradan kalktığı vakit ne yediğini sorsalar söyleyemeyecek kadar kalbi saadetlerine dalmış, Rezzan'la meşguldü. Yemekten sonra daha saatlerce konuştular. Nedim Hindistan'da geçirdiği esaret hayatının garipliklerinden bahsetti. Süreyya Çanakkale Muharebelerini, Dünya Savaşı felaketleri içinde Osmanlılığın yüzünü ağartan, şanını yükselten yegâne yüce ve şerefli hadiseleri anlattı.

Nedim saat dörde kadar orada kaldı. Bu mesut muhitten çıkmak ve ayrılmak istemiyordu. Fakat ziyaretini daha uzatmaktan utandı. Kalktı, Süreyya ile beraber çıktılar. Hanımların yanında evlilik meselesine, tarzına, zamanına dair bir harf bile söylemedi. Fakat mesut bir sessizlik içinde her iki taraf isteklerinde uzlaşmış, fikren anlaşmış olduklarını belli ediyorlardı.

Süreyya ile yalnız kaldıkları zaman Nedim bu bahse geçmekte aceleci davranıp sordu:

— Benim bu tereddüt hayatından bir an evvel kurtulmak istediğimi, mesut netice için son derece acele edeceğimi söyledin mi?..

— Söyledim. Zaten düğün yapacak değiliz. Sen izinname[1] çıkartmak işlemlerini ne zaman bitirirsen bana bir telgraf çekersin. Ben imam efendiyi buldurur, nikâhın gününü, saatini tayin ettirir, her şeyi hazırlarım. Sen nikâh için bir vekil ile iki şahit gönder kâfidir.

— Leman'a karşı ne şekilde muamele etmenin daha uygun olacağını sordun mu?

---

1 Eskiden bir nikâhın kıyılabilmesi için kadı tarafından verilen izin kâğıdı.

— Vaziyeti anlattım. Rezzan "Benim hayatımda Şemsi nasıl bir felaket ise onun hayatında da Leman'ın öyle bir afet olduğunu anladım. Onu kıskanmak hatırıma bile gelmez. Nedim'in asaletine, karakterinin yüksekliğine eminim. Nasıl uygun görürse öyle yapsın..." dedi.

— Teşekkür ederim, teşekkür ederim. Şimdi daha rahat düşünerek Leman'dan gürültüsüz, kibar bir şekilde ayrılmanın çaresini bulurum...

Süreyya sandalla Beylerbeyi'ne gitmişti. Nedim vapurla Köprü'ye indi. Galata'da avukatının yazıhanesine uğradı. İzinname çıkartmak işini ona havale etti. Oradan Beyoğlu'na çıktı. Satın almak için bir otomobil aradı. Arabanın şoförünü de hizmetine aldı. Ertesi sabah otomobili karşıya geçirerek Kadıköy iskelesinde kendisini beklemesi için şoföre emir verdi.

* * *

Nedim akşam konağa döndüğü zaman aile halkını sofrada kendisini beklerken buldu. Nuri Bey:

— Belki bu akşam da gelmezsiniz diye merak ediyorduk. Bugün epeyce beklediktil.. dedi.

Sözlerinde kaba bir serzeniş kokusu vardı. Nedim doğrusu bugün yemeğe gelemeyeceğini haber verememişti. Fakat kabahatinin böyle kaba kaba yüzüne vurulmasına içerledi. Ve bunu kırıldığını göstermek için vesile olarak kullandı. Çatındı.

Sofradan kalktığı zaman Nedim odasına çıkarken teyzesinin yanından geçti. Ona yavaşça:

— Sizinle mühim bir mesele için görüşmek isterim. Sonra biraz benim odama teşrif eder misiniz?

— Yalnız ben mi?..

— Evet, yalnız sizinle özel olarak görüşmek isterim.

Ayşe Hanım mağrur bakışlarıyla Nedim'e hayretle baktı. Başka bir söz söylemedi. Nedim'in bu kadar ehemmiyetle kendisini niçin aradığının merakı ona rahat vermedi. Avni ile şakalaşarak gülüşen kocasıyla kızına endişeli bir tavırla:

— Nedim beni özel olarak görmek istemiş, onun yanına çıkıyorum... dedi.

Odasına girdiği zaman Nedim'i ayakta, heyecanlı, kaşları çatık, çehresi bulutlu buldu. Nedim uzun bir girişe lüzum görmeksizin doğrudan doğruya maksada girişti:

— Biliyorsunuz, ben Leman'ı merhum annemin ısrarı ve inadı üzerine, hatırını kırmamak için, ona hürmeten aldım. Annemin hatırı için ben on iki sene bedbaht, serseri bir hayat yaşadım. Leman da üzüldü. Mustarip oldu.

— Leman vazifesini yaptı. Oğlunu büyütmeye uğraştı. Onunla teselli buldu...

— Emin olunuz, tertemiz ve masum olduğunu bildiğim Leman'a acıyordum. Ona oğlumun annesi olarak hürmet ettim. Annem vefat edince on iki sene onun hatırı için katlandığım bu acı ve ıstıraplı hayatı sürdürmeye mahal kalmıyor. Ben kendim için bir yuva yapmak, bir saadet aramak istiyorum.

Nedim yavaş yavaş sükûnet ve metanet bulmuştu. Ağırbaşlı ve uygun bir dille konuşuyordu. Ayşe Hanım şiddetli bir öfke ve heyecana kapılmış, asabi bir hareketle:

— Leman'dan ayrılmak mı istiyorsunuz? diyebildi.

— Leman'ın arzusuna bağlıdır. Leman bundan sonra beni göremeyecek. Kendisine sizin vasıtanızla iki yol teklif etmek istiyorum. Hangi yolu kabul ederse o yoldan gideriz. İsterse yine benim nikâhım altında, burada oğlunun yanında, sizinle beraber yaşar. Bu konağı kendisine bırakırım ve kâhya efendi evin eskisi gibi masrafını görür. Bu surette kendisinden yalnız bir şey isteyeceğim. Avni'nin tahsiline, terbiyesine müdahale etmeyecek. Çocuğa ben mürebbiye tayin edeceğim. Arzu ettiğim tarzda tahsil ve terbiye görecek...

— Onu da bir İngiliz gibi mi büyüteceksiniz? Anası buna razı olmaz sanırım. Oğlunu Müslüman çocuğu gibi büyütmek ister...

— Rica ederim, bu pek mühim ve nazik dakikalarda acı sözlerle birbirimizi kırmayalım. Eğer Leman bu birinci yolu kabul etmez, nikâhım altında kalmak istemezse o halde ikinci yol kalır. Ben onu arzusu dışında zorla nikâhım altında tutmak istemem. Bu haksızlığı, zorbalığı yapmam. O

da gençtir. Serbest olmak, arzu ederse diğer biriyle evlenerek saadet aramak hakkıdır. Kendisini boşarım. Fakat bu halde çocuğundan ayrılacak, Avni'yi bana teslim edecek. Çünkü şeriaten ve kanunen çocuğun muhafazası, terbiyesi, yetişmesi babasına, bana emanettir...

Nedim sözlerini bitirmişti. Ayşe Hanım'ın yüzüne baktı. O, bu ikinci darbe altına ezilmiş, kibri kırılmış, sapsarı çehresiyle Nedim'i hâlâ dinler gibi duruyordu. Nedim devam etti:

— Ben Leman Hanım'ın birinci yolu kabul etmesini arzu ederim. Bu suretle oğlum annesinin yanında şefkatlerle, itinalarla büyür. Benim başka bir kadınla evliliğim onun hayatını değiştirmez. Ecdadımız, akrabamız arasında iki kadın almış erkekler nadir değildir. Bu görülmemiş, namusa, haysiyete dokunacak bir şey sayılamaz. Ben yarın çiftliğe gidiyorum. Bundan böyle orada yaşayacak, bir daha buraya gelmeyeceğim. Yarın sabaha kadar kararınızı iki satır bir tezkere ile bana yazmanızı rica ederim.

Nedim başka söyleyeceği kalmadığını gösteren bir tavırla durdu. Bunu Ayşe Hanım da anladı. Yıkılmış, kırılmış kibrinin enkazı altında ezilmişken yine çatık duruyor, düşünüyordu. Ve nihayet:

— Pekâlâ... Yarın cevap alırsınız, dedi ve odadan çıktı.

Nedim onu, vakur ve nazik, oda kapısına kadar geçirdi. Kapıyı kaparken pek ağır bir yükten kurtulmuş gibi geniş, derin nefesler aldı.

Leman'ın bir şahsiyeti, görüşü, fikri olmadığını, annesinin kararına uyacağını biliyordu. Teyzesinin kibrine, inadına rağmen vereceği kararı bugünden tahmin ediyordu. Onun kendi menfaati, rahatı Leman'ın bu evden ayrılmamasına bağlıydı. Nedim birinci yolu gösterdiği vakit teyzesiyle enişteslnin de burada, Leman'la kalabileceklerini söylemiş, ona bu menfaati sağlamıştı. Ayşe Hanım şüphesiz birinci yolu kabul edecek ve ettirecekti.

Nedim şimdi rahatlamıştı. Kendisine bir saadet yuvası olmak için yaptırdığı bu eve itinalarla döşettiği şu çalışma

odasına veda eder gibi bakışlarla baktı. Çehresi neşeli ve güleçti. Yanındaki küçük odaya geçti. Birer birer bütün dolapları açtı. Kendine ait giysileri, çamaşırları, tuvalet eşyasını alıyor, odanın ortasına yığıyor, almak istemediklerini yerinde bırakıyordu.

Yatak odasında alınacak anasının babasının büyütülmüş birer resim çerçevesinden başka bir şey göremedi. Bu iki resmi de odanın ortasına koydu.

Tekrar çalışma odasına girdi. Yazıhanesini, kütüphanesini açtı. Kâğıtlarını, kitaplarını birer birer elden geçirdi. Almak istediklerini ayırdı, odanın ortasına yığdı. Bu işle iki saatten fazla uğraşmış ve yorulmuştu.

Vücudu yorgun, fakat ruhu müsterih ve mesut yatağına girdi.

Sabahleyin gözlerini açtığı zaman ferah bir yaz gününün parlak ve kızgın güneşi panjurların arasından hücum ediyordu. Yıkandı, giyindi. Elektrik düğmesine bastı. Gelen hizmetçiye:

— Eleni, benim kahvaltımı buraya getir, dedi.

Kız odanın perişanlığına, ortaya yığılmış eşyaya şaşkın gözlerle baktı, çıktı. Bu çirkin fakat sevimli bir Rum kızıydı. Nedim'e senelerce hizmet etmiş, son zamanlarda Nuri Bey'in baskılarından, hakaretlerinden kaçmış, Nedim dönünce onu buldurmuştu.

Eleni muntazam örtülü bir tepsiyi orta masası üzerine koydu. Nedim kahvaltısını yerken ona emirlerini veriyordu:

— Burada, diğer odalarda ortaya ayırdığım eşyayı paketler, bohçalar yaparak hazırlayacaksın. Öğleden sonra çiftliğin yük arabası gelecek, eşyayı verirsin. Akşam buraya gelmeyeceğim. Bundan sonra çiftlikte yaşayacağım. Çiftliğe otomobille yirmi dakikada gidilebilir. Yine Kadıköy sayılır. Oraya başka bir hanım gelecek. Akşam Nevreste Bacı'yı almak için buraya otomobil göndereceğim. Hizmetimde kalmayı arzu edersen sen de beraber gelirsin... dedi.

Kız memnuniyetlerle geleceğini söyledi. Nedim:

— Öyleyse git de bana dadımı gönder, dedi.

Kahvaltısını bitirmişti. Dadısını ayakta karşıladı. Ona da kısaca cümlelere kararlarını anlattı ve bu akşam çiftliğe taşınacağını söyledi. Evden çıkmaya hazırlanıyordu ki Rum hizmetçi bir kâğıt getirdi. Dörde katlanmış zarfsız bir tezkere idi. Açtı, imza teyzesinin, yazı eniştesinindi. İki cümleden ibaretti:

Leman'ı burada oğlunun yanında kalmaya ikna edebildik. Avni için sizin seçeceğiniz mürebbiye kabul edilecektir.

***

Altı gün sonra, perşembe akşamıydı. Kadıköy vapur iskelesinde, Nedim gayet şık siyahlar giyinmiş, karşıdan görünen vapuru bekliyor, günbatımının arz ettiği muazzam ve muhteşem tabloyu seyrediyordu. Güneş ufka yaklaşıyor, İstanbul'un gökyüzüne, ebediyete doğru uzanan sayısız ince ve zarif minareleri arasına sokuluyordu.

Vapur iskeleye yanaştı. Yolcular çıkmaya başladı. Süreyya göründü. Binbaşı üniformasını giyinmişti. Arkadan Atiye ve Rezzan Hanımlar da ona katıldılar.

Nedim kalabalık arasında onlara bir söz söylemeyerek rehber oldu. İleride, kenarda duran otomobile doğru yürüdüler. Arabaya yaklaşıyorlardı. Buraları tenhaydı. Süreyya durdu, Nedim'in elini tuttu. Samimi muhabbetlerle sıkarken:

— İşte eşinle kaynananı sana teslim ediyorum. Onları mesut edeceğine şüphe etmem. İnşallah hep beraber pek bahtiyar ömürler süreceğiz... dedi.

— Sen gelmiyor musun?

— Hayır, siz bu gece yerleşir, dinlenirsiniz. Yarın karımla gelir yuvanızı tebrik ve ziyaret ederiz. Senin düzenlediğin çiftlik hayatını eşime öyle bir tasvir ettim ki orayı görmek, seni tanımak için hasretle bekliyor. Yarın saat onda otomobil burada bulunabilir ya?.. Ben bu vapuru kaçırmayayım. Hepinizi Allah'a emanet ediyorum.

Süreyya her birinin ellerini sıktı. Mesut ve neşeli tebessümlerle ayrıldı.

Yarım saat kadar sonra otomobil çiftliğe yaklaştığı zaman güneş batmıştı. Akşam perisi siyah saçlarını dağıtıyor, bütün dağları, kırları yavaş yavaş örtüyor, gizliyordu.

Etraf kararırken çiftlik çevresini nurlar, sevinçler istila etmişti. Pencereleri açılmış konağın ve bütün etrafın elektrikleri yakılmış, medeni ve mesut bir hayat müjdeliyordu. Nedim'in tavsiyesi üzerine gelini karşılamak için alay tertip olunmuştu. Kadın erkek, çoluk çocuk bütün çiftçiler bayramlıklarını giyinmiş, ellerinde küçüklü büyüklü meşaleler, dal dal yeşillikler, demet demet çiçeklerle arabanın duracağı avluda bekliyorlardı. Otomobil durunca bu sade ve mahcup halk, gelini hiçbir ses çıkarmayarak çiçeklerle, masum tebessümlerle alkışladılar.

Aşağı büyük, taşlık sofadan camlı kış bahçesine doğru yürüdüler. Yeşillikler, çiçekler arasında ortaya otuz kişilik kadar uzun bir sofra kurulmuş, üstü yemekler, tatlılarla doldurulmuştu. Nedim, hanımlara anlatıyordu:

— Konak, ayak basmanızın şerefine, bütün köylülerimize bir düğün yemeği veriyor. Kadınlar ve çocuklar burada, erkekler aşağı bahçe köşkünde yiyecekler... dedi.

Verdiği bir işaret üzerine kadınlarla çocukların konağa girmelerine müsaade edildi.

Şimdi köylü kadınlar önlerine bakarak, ağırbaşlı ve mahcup yavaş yavaş geliyorlardı. Çoğunluğunun birçok yavrusu etrafını sarıyor, kimi anasının elini, kimi eteğini tutuyor, en küçükleri de kucakta uyukluyorlardı. Kadınlar hanımefendileri eteklediler.[1] Çocuklar el öptüler. Onlar tebessümlerle iltifatlar saçıyor, ana kucağındaki bebeleri okşuyor, seviyorlardı. Köylüler sofralara yerleşirlerken Nedim Bey'le hanımlar yukarı çıkıyorlardı.

Yukarı katlar ışıklar içindeydi, her tarafta neşe ve tazelik vardı. Köşeler nadir ve zarif bitki saksılarıyla süslenmiş, vazolar nefis çiçeklerle doldurulmuştu. Atiye Hanım gülerek:

---

1 Eteklemek: Selamlamak ve saygı göstermek için birinin eteğini öpmek veya eğilip öper gibi yapmak.

— On iki sene bu çiçekler kendi âlemlerinde ne güzel tazeliklerini muhafaza etmişler... dedi.

— Evet, on iki sene kapalı durmuş, insan ve hayat görmemiş zavallı konağa geçen hafta ilk geldiğim gün ne derin hüzünler duydum bilseniz... Burayı on iki senelik ömrümün mezarı gibi matemli ve karanlık buldum. Bereket, yeni bir hayatın feyzi burayı çarçabuk aydınlattı, çiçeklerle donattı. Bu hayatı Rezzan'ın lütfuna, iltifatına borçluyum... dedi.

Rezzan Nedim'in bu sözlerine, pek derin manalar gizlenmiş tatlı bir bakışla teşekkür etti. Nedim:

— Gönderdiğiniz eşyayı hizmetçilerin odalarınıza nasıl yerleştirdiklerini görmek, başınızı açmak için bir kere yukarı çıkmak ister misiniz? dedi.

Hizmetçiler hanımları odalarına götürürken Nedim Atiye Hanım'ın arkasından hazin gözlerle bakıyor ve düşünüyordu. Bu odayı annesi için, onun zevkine göre dayayıp döşemişti. On iki sene evvel, hayal ve arzu ettiği gibi, Rezzan'la evlenseydi annesi de bu odada oturacak, hep beraber mesut olacaklardı. Annesi gurur ve inadın sebep olduğu bir hatayla oğluna baskı yapmış, iki ailenin on iki senelik hayatını zehirlemiş, kendisi de oğlunun bedbaht olduğunu görerek sevimsiz, neşesiz bir ömür sürmüştü. İşte vefatından sonra, bugün oğlunun temin edebileceği mesut hayatta, on iki sene evvel onun için hazırlanan oda, haksız tahakkümlerle hakaret ettiği, istemediği Rezzan'ın annesine nasip oluyordu.

Hanımlar tuvaletlerini yapıncaya kadar kendisi biraz gezmek, aşağı bahçede düğün ziyafeti verilen çiftçilerini görmek, iltifat etmek istedi. Konaktan çıktı. Sevimli ve hazin bir yaz mehtabı vardı. Aşağı bahçe köşküne geldiği vakit köylüleri yemeklerini yemiş, sigaralarını tüttürmüş buldu. Hep birlikte kalktılar. Köylü temennalarıyla[1] beyi yerden selamlayarak tebrik ve teşekkür ettiler.

1 Saygı ya da teşekkür bağlamında hafifçe öne eğilerek sağ eli dizden aşağı indirip doğrulurken yukarı doğru ağza ve başa götürerek verilen selam.

Nedim hepsini bir arada toplu bulduğu çiftçilerine nutuk söylüyor gibi pek çok konuştu. Kendisinin artık çiftliğinde yaşayacağını, onları da daha rahat, daha medeni bir hayata alıştırarak mesut etmeye çalışacağını anlattı. İleri gitmek, rahat yaşamak ve zengin olmak için yeni hayata, yeni aletlere, yeni usullere alışmak, onları sevmek lazım geldiğini söylüyor, çiftliğe faydalı daha birçok makine getireceğini vaat ediyordu.

— Frenklerin bu kadar zengin olmaları, bu kadar ileri gitmeleri hep bu makineler sayesindedir. Frengistan'da birçok köyler ve köylüler gördüm ve tanıdım. Size yemin ederim, onların kafaları sizin Türk kafalarınızdan ince değildir. Onlara eski zamanlardan beri yeni usuller, yeni makineler gösterilmiş, öğretilmiş, kuvvetli ve zengin olmuşlar... Burada bizim için de artık yeni bir hayat başlamalı, eski âdetler, eski aletler, eski kafalar, her şey değişmelidir. Ancak bu sayede hem kendimizi hem vatanımızı kurtaracağız... diyordu.

Nedim'in parlak bir konuşması ve sözlerinde ikna, inandırma gücü vardı. Bu sade ve sağlam fikirleri uyandırmak, onları ikna etmek için uğraşmak, çok konuşmak gerektiğini anlıyordu. Köylüyü uyandırmaya çalışmanın kendisi için bu çiftçi hayatında bir vatanperverlik vazifesi, tatlı bir meşgale olacağını düşündü. Onlara vaat etti:

— Ben her cuma camiye gelecek, size bir saat vaaz vereceğim. Sarığım yok ama ben de çok Arapça okudum. Hocayım. Sarıksızlar da vaaz verebilir. Civar köylülere söyleyin, isterlerse onlar da gelsinler, bir çiftlik ağasının nasıl vaaz verdiğini görsünler... dedi.

Konakta vurulan çan, yemek vaktinin geldiğini haber verdi.

Nedim alelacele yukarı çıktı. Ellerini yıkamaya, kıyafetini, saçlarını düzeltmeye vakit buldu. Bu ikinci çan vurulunca tam zamanında sofraya yetişebildi.

Rezzan gelinliğin hakkını vermiş, bütün beyazlar giyinmişti. Göğsünü, başını Nedim'in ve annesinin hediye ettikleri elmaslar süslüyordu. Kıyafetinden ve bütün elmaslarından

çok yüzünde parlayan saadet parıltıları yüzünün kıymetini artırmaktaydı. Elektrik ışıkları altında Nedim onu tanıdığından ve hayal ettiğinden kat kat güzel buluyordu.

Sofranın başköşesi Atiye Hanım'a verildi. Nedim ile Rezzan karşı karşıya oturdular. En zarif ve ağır porselen, kristal, gümüş takımlarıyla süslenmiş sofraya beyaz kelebek gibi zarif bir sofracı kız hizmet ediyordu.

Baş başa, huzurlu ve mesuttular.

Sofradan kalkılacağı zaman Nedim güzel bir mehtap olduğunu söyleyerek biraz çıkmak, hava almak teklifinde bulundu. Atiye hanım gülerek:

— Bilirsiniz ya, ben sonbaharımı yaşıyorum. Çabuk yoruluyorum... Siz afiyetle çıkınız, dedi. Kızını öptü. Nedim'e veda etti, ayrıldı.

Bu ilk buse birbirine aşina iki ruhu birleştirdi.

İki genç kol kola, yavaş yavaş konaktan çıktılar. Açık bahçenin çimenleri arasından aşağı bahçeye doğru yürüyorlardı. Hafif bir rüzgâr bahçeleri dolduran güllerden, çiçeklerden topladığı hoş kokulu ve serin okşayışlarıyla onları adeta tebrik ediyordu. Bir söz söylemiyorlar, birbirlerine temas ederek sıcak ve yumuşak saadetler hissediyor, kalplerini dinliyorlardı.

Aşağı bahçeye geldiler. Mehtap büyük ağaçların yaprakları arasından zemine damla damla ışıklar saçıyordu. Mahrem bir gölge altında durdular. Nedim bir şey söylemeyerek titreyen dudaklarını Rezzan'ın dudakları üzerine koydu. Bu ilk buse vücutlarını sarstı. Çocukluklarında, ilk görüştükleri zaman birbirine aşina olan iki ruhu birleştirdi.

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 54

Ah, Anne romanı takıntılı, mazide yaşayan bir anne ile yüzü geleceğe dönük oğlu arasındaki çatışmayı konu edinir. İstanbul'un kalburüstü ailelerinden birine mensup olan Nedim, anne baskısı altında, neredeyse kimseyle görüştürülmeksizin eski usullerle büyütülmektedir. Fakat Nedim'in hayalleri büsbütün başkadır, o Batılı bir eğitim almak ister.
Sonunda kazananlar oğullarını kendilerine saklayan, kendi mutluluklarından başka bir şey düşünmeyen anneler mi yoksa yenilik yanlısı sevdalılar mı olacak? Kendi kararlarını verebilen kadınlar mı yoksa evinden çıkmayarak boyun eğenler mi? Yanıtlar yaklaşık yüz yıldır dergi sayfalarında bugünün okuruyla buluşmak için bekleyen romanın satırları arasında gizli.

Fazlı Necip (Selanikli) (1863/4-1932)

Selanik'te doğdu. Rüştiyeyi bitirdikten sonra özel dersler aldı ve Fransızca öğrendi. İlk yazıları *Gonce-i Edeb* mecmuasında yayımlandı. *Tercüman-ı Hakikat, Mirat-ı Âlem, Manzara, Gayret, Envâr-ı Zekâ* ve *Hizmet* gibi gazete ve mecmualarda yazıları çıktı. Edebiyat âleminde tanınması Beşir Fuat ile mektuplaşmalarıyla oldu. Bu mektupları Beşir Fuat'ın intiharından sonra *Mektubat* adıyla kitaplaştırdı. 1895'te Selanik'te babasının kurduğu *Asır* gazetesinin 1909'a kadar başyazarlığını yaptı. II. Meşrutiyet'e kadar bu gazetede çeşitli romanları tefrika edildi ve çevirileri yayımlandı.
1903'te Avrupa'nın çeşitli şehirlerini gezdi. Bu geziye dair izlenimlerini *Garba Doğru Bir Seyahat* başlığıyla tefrika etti. II. Meşrutiyet sonrası *Asır* gazetesinin adını *Yeni Asır* olarak değiştirdi ve bu gazetede *Küçük Hanım* ve *Menfi* romanlarını yayımladı. Dönemin Dahiliye Nazırı Talât Paşa tarafından 1909'da Matbuat-ı Dahiliye müdürlüğüne atandı. Avrupa'ya gidip matbuat idarelerini inceledi. Döndüğünde basın kartı uygulamasını başlattı. İktidar değişince Ağustos 1912'de görevden alındı. 9 Ekim'de tutuklandı, 2 Aralık'a kadar Bekirağa Bölüğü'nde kaldı. 1 Mart 1925'te çıkarmaya başladığı *Türk Hayatı* mecmuasının son sayısına kadar başyazarlığını yaptı. Hayatının son dönemlerinde çeşitli sivil toplum kuruluşlarında yönetici ve gönüllü olarak çalışmalar da yürütmüş olan Fazlı Necip'in seçme eserlerine Türk Edebiyatı Klasikleri Dizimizde yer vermeyi sürdüreceğiz.

14 TL